

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО МЕТОДИКЕ И
ТЕХНОЛОГИЯМ ОБУЧЕНИЯ УЧЕБНЫМ ПРЕДМЕТАМ
«ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ», «ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ»
В 5-11 КЛАССАХ, «РУССКИЙ ЯЗЫК», «РУССКИЙ ЯЗЫК И
ЛИТЕРАТУРА», «РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА», «ГЕОМЕТРИЯ»,
«ИНФОРМАТИКА», «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА», «ВСЕМИРНАЯ
ИСТОРИЯ», «ОСНОВЫ ПРАВА» В 10-11 КЛАССАХ
ПО ПРОГРАММАМ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ**

Нур-Султан
2021

Рекомендовано к изданию Ученым советом Национальной академии образования им. И. Алтынсарина (протокол № 8 от 10 июня 2021 года)

Методические рекомендации по методике и технологиям обучения учебным предметам «Қазақ әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті» в 5-11 классах, «Русский язык», «Русский язык и литература», «Русская литература», «Геометрия», «Информатика», «История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права» в 10-11 классах. – НАО им. И. Алтынсарина, 2021. – 278 с.

В методических рекомендациях рассмотрены особенности учебной программы по предметам «Қазақ әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті» в 5-11 классах, «Русский язык», «Русский язык и литература», «Русская литература», «Геометрия», «Информатика», «История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права» (10-11 классы) в рамках обновления содержания образования, формы и методы организации обучения по учебным предметам. Даны методические рекомендации по разработке краткосрочных планов, критериальному оцениванию и по разработке формативного и суммативного заданий по предметам «История Казахстана», «Всемирная история».

Методические рекомендации предназначено для учителей общеобразовательных школ, методистам и работникам организаций образования.

© Национальная академия образования
им. И. Алтынсарина, 2021

ВВЕДЕНИЕ

Сущность современного образовательного процесса заключается в обновлении содержания образования, создании образовательной среды, способствующей развитию обучающихся, формированию умений самостоятельно пополнять знания, ориентироваться в стремительном потоке информации. Среднее образование должно формировать целостную систему универсальных знаний, умений и навыков, компетенций у обучающихся.

Достижению высоких качественных показателей знаний и умений школьников способствуют новые подходы в организации учебно-воспитательного процесса, в том числе и использование передовых информационно-коммуникационных технологий, развитие мышления обучающихся и индивидуальный выбор стратегий обучения. Модернизация образования предполагает не только усвоение каждым обучающимся определенной суммы знаний, но и развитие его личности и познавательных способностей.

Ключевое значение для деятельности в среднем образовании в условиях реализации новых стандартов образования имеют умения учителя видеть особенности программы по предмету, знания новых формы и методов ведения урока и умение применять современные педагогические технологии.

В методических рекомендациях представлен материал, способствующий повышению эффективности образовательного процесса.

В первом структурном разделе показаны особенности действующих программ обновленного содержания образования.

Во втором блоке отражены технологии, применяемые в учебном процессе, показаны используемые учителями инновационные формы и методы ведения урока.

В процессе обучения в условиях обновления содержания образования учителю следует особое внимание обращать на формирование познавательного интереса и социального мотива обучающегося. Так, формированию познавательного интереса способствуют включение в учебный процесс интерактивных технологий, занимательные эмоциональные задания с новой информацией; контроль речевой деятельности обучающихся с учетом целей обучения и предложенных дескрипторов, что позволит обучающимся видеть свои результаты и достижения.

В методических рекомендациях также представлены классические и новые методы и приемы в обучении; использование технических средств обучения и грамотных ресурсов интернета.

В образовательных стандартах нового поколения особое внимание уделяется важности формирования у учащихся общих умений, востребованных в разных предметных областях, повышению уровня самостоятельной работы учащихся, формированию у них оценочной самостоятельности. В связи с этим применение ИКТ в школьном образовании становится необходимым. Третий раздел показывает особенность изучения предметов при дистанционном обучении.

Критериальное оценивание осуществляется в соответствии с содержанием учебных программ, формами контрольных мероприятий, индивидуальными психолого-педагогическими особенностями учащихся; на основе единства формирующего и констатирующего оценивания, заключающегося в целостном использовании промежуточного и итогового контроля учебных достижений. И четвертый раздел представляет материал, как составить краткосрочный план урока и как провести критериальное оценивания знаний обучающихся.

Актуальность предложенных учителям методических рекомендаций состоит в том, что они позволят успешно организовать учебную деятельность по предметам «Қазақ әдебиеті», «Қазақ тілі мен әдебиеті», «Русский язык», «Русский язык и литература», «Русская литература», «Геометрия», «Информатика», «История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права» в 10-11 классах.

Цель методических рекомендаций – помочь учителям общеобразовательных школ организовать обучение по программам обновленного содержания образования.

Для достижения поставленной цели в предлагаемых методических рекомендациях решены следующие задачи:

- описаны особенности учебных программ;
- предложены рекомендации по эффективному использованию современных методов, подходов и принципов обучения;
- описаны особенности изучения предметов при дистанционном обучении
- представлены формы критериального оценивания, основные дескрипторы, направленные на развитие коммуникативных (по 4 видам речевой деятельности: слушание, говорение, чтение, письмо), познавательных и личностных учебных действий обучающихся.

1. Особенности типовых учебных программ

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша (5-11-сыныптарда) жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасының ерекшеліктері

«Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығымен бекітілген Жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына сәйкес әзірленген (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 17669 тіркелген) [2].

«Қазақ әдебиеті» пәнінен оқу процесі 5-9-сыныптарда «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрі м.а. 2017 жылғы 25 қазандағы № 545 бұйрығымен және 10-11-сыныптарда «Жалпы білім беру ұйымдарына арналған жалпы білім беретін пәндердің, таңдау курстарының және факультативтердің үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2013 жылғы 3 сәуірдегі № 115 бұйрығына өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» ҚР Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 27 шілдедегі №352 бұйрығымен бекітілген (ҚР Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 7 наурыздағы № 105 бұйрығымен өзгерістер енгізілді) «Жалпы орта білім беру деңгейінің «Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасымен жүзеге асырылады.

«Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу бағдарламасының құрылымы өзгерді. Бұрынғы бағдарламада көркем шығармалар тізбектеле беріліп, шолу принципіне негізделген. Жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы «спиральділік» принципі бойынша көркем шығармаларды толық талдау арқылы дағды қалыптастыруға негізделген.

Жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының құрылымы үш тараудан және үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспардан тұрады. Бірінші тарауда жалпы ережелер, оқу пәнін зерделеудің мақсаты мен міндеттері берілген.

Жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының тараулары 1.1-кестеде көрсетілген.

1.1-кесте. «Қазақ әдебиеті» оқу пәні бойынша 2013 жылғы және жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламалары құрылымының салыстырмалы кестесі

Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-11-сыныптары үшін типтік оқу бағдарламасы (2013)	Жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының құрылымы (2017)
1. Түсінік хат	1-тарау. Жалпы ережелер
2. Оқу пәнінің базалық білім мазмұны	2-тарау. «Қазақ әдебиеті» пәнінің мазмұнын ұйымдастыру
3. Оқушылардың дайындық деңгейіне	3-тарау. Оқу мақсаттарының жүйесі

қойылатын талаптар	Негізгі орта білім беру деңгейінің 5-9-сыныптарына және жалпы орта білім деңгейінің 10-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» оқу пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасына қосымша жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасын жүзеге асыру бойынша ұзақ мерзімді жоспар
--------------------	--

«Қазақ әдебиеті» пәнін оқытудың мақсаты – оқушылардың бойында гуманистік, адамгершілік-эстетикалық, ұлттық құндылықтарды тәрбиелеу; ұлттық әдеби туындылармен қатар әлем әдебиеті туындыларымен таныстыру; көркем шығарманы тануда қажетті біліммен қаруландыра отырып, шығарманы мазмұн мен түр бірлігінде көркемдік тұтастық пен көркемдік бейнені талдау, жинақтай білу, шығарма идеясын, жазушы ұстанымын бағалай білу дағдыларын қалыптастыру.

«Қазақ әдебиеті» пәнінің жаңартылған оқу бағдарламасы білім деңгейі жоғары, ой-өрісі дамыған, өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін және шынайы өмірге бейім жаңашыл ұрпақ тәрбиелеу мәселесін жүзеге асыруға маңызды үлес қосады.

«Қазақ әдебиеті» пәні әдебиетті өнердің басқа салаларымен (кескін, театр, кино, музыка) салыстыра қарастырып, өз ойын еркін, дәлелді, сараптай, салыстыра отырып жеткізе білетін тұлғаны қалыптастыруды көздейді. Сонымен қатар әдебиет «Қазақ тілі», «Тарих», «Орыс әдебиеті», «География» пәндері, мәдени, қоғамдық және тәрбиелік шаралармен байланыстырыла отырып оқытылады.

«Оқу пәнінің мазмұнын ұйымдастыру» тарауында оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі, пәннің білім мазмұнын құрайтын бөлімдер мен бөлімшелер және пән бойынша базалық білім мазмұны берілген.

Оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі «Қазақстан Республикасындағы бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім берудің үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 8 қарашадағы № 500 бұйрығымен бекітілген үлгілік оқу жоспарына енгізілген өзгерістер мен толықтыруларға сәйкес анықталды. «Қазақ әдебиеті» оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі салыстырмалы түрде 1.2-кестеде берілген.

1.2-кесте – Оқу пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі

Пән / Сынып	Қазақ әдебиеті			
	2013 жылғы үлгілік оқу бағдарламасында		Жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасында	
	апталық	жылдық	апталық	Жылдық
5	3 сағат	102 сағат	2 сағат	68 сағат

6	2 сағат	68 сағат	2 сағат	68 сағат
7	2 сағат	68 сағат	2 сағат	68 сағат
8	2 сағат	68 сағат	3 сағат	102 сағат
9	3 сағат	102 сағат	3 сағат	102 сағат
10	2/2 сағат	68/68 сағат	2/3 сағат	68/102 сағат
11	2/3	68/102 сағат	2/3 сағат	68/102 сағат
Барлығы:		544/578 1122 сағат		544/612 1156 сағат

1.2-кестеден білім мазмұнын жаңарту аясында «Қазақ әдебиеті» пәнін оқытуға бөлінген жалпы сағат санын 2012 жылғы Үлгілік оқу жоспарымен салыстырып қарасақ, 6-7-9-сыныптарда сақталған, 5-сыныпта 1 сағатқа азайтылып, 8-сыныпқа 1 сағат қосылған, 10-11-сыныпта жаратылыстану-математикалық бағытта сағат саны өзгеріссіз қалған, ал гуманитарлық бағытта 11-сыныпқа 1 сағат қосылған. Бұл өзгерістер оқу бағдарламасында берілген оқу мақсаттарының «шиыршық» қағидаты негізінде әзірленгеніне, яғни белгілі бір оқу кезеңінен кейін (оқу жылы барысында немесе келесі сыныптарда) оқу мақсаттары мен тақырыптардың, білім мен дағдының көлемі тереңірек, күрделірек қайта қарастырылатынына байланысты.

«Қазақ әдебиеті» оқу бағдарламасының басты бағыты – білім алушылардың ақыл-ой қабілеті мен тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына, тілдік-эстетикалық талғамдарының дамуына, коммуникативтік құзыреттіліктерінің жетілдірілуіне іргетас қалап, өмірлік дағдыларын шыңдауына, өздігінен білім алуларына мүмкіндік туғызу. Білім алушыларды ұлттық мәдениет пен әдеби мұраларды түсінуге, қазіргі заманғы әдебиетті бағалай білуге үйретеді. Бағдарламада әдеби-теориялық ұғымдар, талдауға, бағалау мен салыстыруға негізделген адамзаттың мәңгілік сұрақтары, қазіргі заманғы дилеммалар, мәселелер қарастырылған.

Оқу бағдарламасының мақсаты – білім алушыларды креативті ойлауға бағыттау. Олардың ойларын ауызша еркін жеткізуіне және жаза білуіне қолдау көрсету, дәлелдер келтіру, салыстыру және анализ жасау, бағалау дағдыларын қалыптастыру, білім алушыларға жанрларды меңгерту.

Аталмыш мақсатқа жету үшін білім алушылар:

1) қазақ әдебиетінің құндылық ретіндегі болмысын, ұлттық мәдениеттегі маңызды орнын құрметтейді және бағалайды;

2) қазақ әдебиетінің мәдениетаралық қарым-қатынастағы рөлін, қазақ халқының қалыптасқан тарихын, алға қойған міндеттерін, жеңістерін, мәселелерін, қарама-қайшылық пен қиындықтарын анықтайды және түсінеді;

3) түрлі жағдайларға бейімделе білу және өздігінен шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады;

4) заманауи, ғылыми және қоғамдық дамуға сәйкес дүниетанымын дамытады.

5) тіл мен мәдениет арасындағы байланысты түсінеді; қазақ тілін ана тілі ретінде меңгеру арқылы оқушылар алған білімін әлемдік мәдениетпен ұштастыра алады, адамгершілік құндылықтарды айқындайды, оған анализ жасау

және бағалау дағдыларын қалыптастыра отырып, кез келген жағдайдан шыға білу дағдыларына ие болады;

б) поэзиялық, прозалық, драмалық шығармаларды, сондай-ақ ғылыми және бұқаралық ақпарат құралдары материалдарын (газет-журналдар т.б.) сын тұрғысынан оқи отырып, өз түсініктерін дамытады; оқу арқылы танымдық дағдыларын арттыра отырып, білім әлеміне жол ашады;

Қазақ әдебиеті білім деңгейі, ой-өрісі дамыған, әдеби тіл және әдеби формалар арқылы өз ойын еркін жеткізе алатын, туындаған мәселелерді шеше білетін өмірге бейім ұрпақ тәрбиелейді.

Теориялық материалдар оқушының қазақ әдебиеті туралы ұғымдарын кеңейтуге, әдебиет туралы дүниетанымын қалыптастыруға және адамзатқа ортақ ойларды, дилеммаларды, мінездерді зерттеуге мүмкіндік береді.

Қазіргі кезде табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет деген пікірді қолдаушылар саны артып келеді. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді. Білімді дәл осылай қолдану оқушыларға «XXI ғасыр дағдысы» деп жиі айтылып жүрген кең ауқымды құзыреттілікті меңгеруге мүмкіндік береді.

Жаңартылған оқу бағдарламасында ең алдымен, оқушылардың бойында қалыптастыру көзделетін төмендегідей құндылықтар мен дағдылар анықталған.

Құндылықтар:

- шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау;
- қарым-қатынас жасау қабілеті;
- өзгелердің мәдениетіне және көзқарастарына құрметпен қарау;
- жауапкершілік;
- денсаулық, достық және айналадағыларға қамқорлық көрсету;
- өмір бойы оқуға дайын болу.

Дағдылар:

- сын тұрғысынан ойлау;
- білімді шығармашылық тұрғыда қолдана білу қабілеті;
- проблемаларды шешу қабілеті;
- ғылыми-зерттеу дағдылары;
- қарым-қатынас дағдылары;
- жеке және топпен жұмыс істей алу қабілеті;
- АКТ саласындағы дағдылар.

Оқу пәні бойынша білім, дағдылар мен құзыреттіліктерді анықтайтын оқу бағдарламасын әзірлеу барысында жоғарыда келтірілген құндылықтар мен дағдылар ескерілген.

Оқу пәнінің базалық білім мазмұны

«Қазақ әдебиеті» пәні оқу бағдарламасының мазмұны мен құрылымы оқу мақсаттарына негізделіп құрылған. Пәндік білімнің мазмұны үш негізгі дағдыны басшылыққа алады:

- 1) түсіну және жауап беру;
- 2) анализ және интерпретация;
- 3) бағалау және салыстыру.

Сонымен қатар, дағдыларды қалыптастыратын бөлімшелерден тұрады.

Оқу пәнінің базалық білім мазмұны

5-11-сыныптарға арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінің бөлімдер мен бөлімшелерден тұратын базалық білім мазмұны 1.3-кестеде көрсетілген.

1.3-кесте – «Қазақ әдебиеті» оқу пәнінің базалық білім мазмұны

<i>Базалық білім мазмұны</i>		
<i>«Түсіну және жауап беру» бөлімі</i>	<i>«Анализ және интерпретация» бөлімі</i>	<i>«Бағалау және салыстыру» бөлімі</i>
1) көркем шығарма мазмұны мен пішіні; 2) әдеби шығарманың тұжырымдамасы; 3) көркем шығармадағы образ; 4) шығарма үзінділерімен жұмыс	1) әдеби шығарманың композициясы; 2) автор бейнесі; 3) көркем шығарманың тілі; 4) шығармашылық жұмыс	1) тарихи және көркемдік құндылығы; 2) заманауилығы мен жаңашылдығы; 3) әдеби эссе; 4) әдеби сын

Бағдарламаның бұл бөлімшелері пән бойынша оқу мақсаттарынан тұрады.

Негізгі және жалпы орта білім беру деңгейлерінің 5-11-сыныптарына арналған «Қазақ әдебиеті» пәні оқу бағдарламасының бөлімдері күтілетін нәтижелер түрінде оқу мақсаттарынан тұрады:

1) «Түсіну және жауап беру» бөлімінде: әдеби шығарманың сюжеттік-композициялық құрылысын талдау арқылы идеялық мазмұнын терең түсіну, пішінін анықтау және талдау, көркем шығармадағы образды ашу және сипаттау, әдеби шығармадағы тұлғалық болмысты гуманистік тұрғыдан талдау, әдеби шығармадағы көтерілген мәселелерді ұлттық мүдде тұрғысынан ашу, көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау, көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдық тақырыптағы мәселелермен байланыстыру, шығармадағы ұлттық құндылықтардың әлемдік тақырыптармен үндестігін ашу;

2) «Анализ және интерпретация» бөлімінде: әдеби шығарманың композициясын, композициялық амал-тәсілдерді талдау, шығармадағы автор бейнесін анықтау, оның рөлін талдау, шығарма композициясындағы белгілі бір эпизодтың алатын маңызына негіздеме жасау, әдеби шығарманың композициясын уақыт пен кеңістік тұрғысынан талдау, шығармадағы авторлық идеяның өмір шындығымен байланысын анықтау, шығармадағы автор стилі мен көркемдегіш құралдардың қызметін ашу, көркем шығармадағы көтерілген мәселелерге талдау жасау арқылы өзіндік пікірін қосып, шығармашылық жұмыс жазу, әлем және қазақ әдебиетіндегі құндылықтардың үндесуін талдап, өзіндік ой қорыту;

3) «Бағалау және салыстыру» бөлімінде: кейіпкерлерді өзара салыстыру, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру, шығармадағы эпизодтар мен бейнелерді салғастыру, шығарманы мазмұндас туындылардың үлгілерімен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау, шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауи тұрғыда салыстыру, көркем

шығармадағы көтерілген мәселелердің жаңашылдығына сыни тұрғыдан баға беру, шығарманың идеясын жалпыадамзаттық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу, шығарманы идеялық жағынан мазмұндас туындылармен салыстыра отырып, әдеби шығармаларды талдап, салыстыра отырып, сыни шолу және сыни мақала жазу, әдеби сын жазу дағыларын дамыту көзделеді.

«Қазақ әдебиеті» пәнінің үлгілік оқу бағдарламасында Блум таксономиясының толық меңгерту теориясы басшылыққа алынып, көркем шығарманы толық оқыту қағидаты сақталғандықтан көркем шығарма аз берілген. ХХІ ғасырдың жаңа адамының талғамын қанағаттандырып, толғандырар сұрақтарына жауап бере алатын толыққанды әдеби шығармалар енгізілген. Бұл ерекшеліктер оқушылардың шығармадағы автордың идеясын толық түсінуге, оны жан-жақты талдай алу қабілетін дамытуға және оқырмандық қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Оқу бағдарламасына бұрынғы бағдарламадағы шығармалармен қатар жаңа авторлардың шығармалары енгізілген. Бұл – әдебиетіміздің жаңа туындылармен толығып отырғандығының кепілі.

Қазақ әдебиеті туындылары жасөспірімдердің рухани қажеттіліктері мен даму мүмкіндіктеріне сәйкестендіріле, қазақша ойлау және сөйлеу, жазу, тындағанын түсіну, монолог, диалог, пікірталас жасау дағдыларын қалыптастырып, талдап, тану негізіне сәйкес құрылған.

Қазақ әдебиетінің әр кезеңінде жазылып, өзінің көркем құндылығын жоғалтпай келе жатқан туындылармен танысу арқылы оқушы әдеби талдау, сыни ойлау қабілеттеріне ие болып, шығармашылдық ізденіске қадам басады. Оқу мақсаттары белгілі бір тарау бойынша ұзақ мерзімді жоспарда көрсетілген тізімге сай жүзеге асады.

Бағдарламада пәннің білім мазмұны әдебиеттің даму кезеңдеріне сәйкес құрылған. Мәселен, 5-сыныпта 1-тоқсанда «Халық ауыз әдебиеті үлгілері» қамтылса, 2-тоқсанда «ХІХ ғасыр әдебиеті», 3-тоқсанда «ХХ ғасыр әдебиеті», 4-тоқсанда «Тәуелсіздік жылдарындағы әдебиет пен әлем әдебиеті» қамтылады. Осылайша оқу бағдарламасындағы базалық білім мазмұны сыныптан сыныпқа өткен сайын тереңдетіліп, қазақ әдебиетінің дәуірлеу кезеңімен сәйкес оқытылады. Кезең-кезеңге жіктелмей, әр кезеңнің шығармалары «шиыршық» қағидаты бойынша алынған. Мысалы, 1) ауыз әдебиеті үлгілерінен: 5-сыныпта «Керқұла атты Кендебай» ертегісі, «Қобыланды батыр» жыры, 6-сыныпта: «Аяз би» ертегісі; 7-сыныпта: «Қыз Жібек» жыры;

2) ежелгі дәуір әдебиетінен: 6-сыныпта: «Алып Ер Тұңға» жыры; әл-Фараби «Қашықтасың туған жер», «Тіршілікте құрыштай бол төзімді» өлеңдері; 7-сыныпта: Орхон-Енисей ескерткіштері «Күлтегін» жыры; 8-сыныпта: Қорқыт «Байбөрі баласы Бамсы-Байрақ туралы жыр», Қорқыттың нақыл сөздері; Ахмет Йассауи «Даналық кітабы»; 9-сыныпта: Ж. Баласағұн «Құтты білік» дастаны;

3) жыраулар поэзиясынан: 5-сыныпта: Асан қайғы «Асан қайғының жерге айтқан сыны» аңызы; 6-сыныпта: Доспамбет жырау «Қоғалы көлдер, қом сулар», «Айналайын, Ақ Жайық» толғаулары; 7-сыныпта: Қазтуған жырау «Қазтуғанның қонысымен қоштасуы»; Жиёмбет жырау «Еңсегей бойлы Ер Есім»; 8-сыныпта: Ақтамберді жыраудың «Күлдір-күлдір кісінетіп»,

«Балаларыма өсиет» толғаулары; Шалкиіз жырау «Би Темірге бірінші толғауы»; 9-сыныпта: Бұқар жырау «Тілек», «Әй, Абылай, Абылай», «Асқар таудың өлгені»; Нысанбай жырау «Кенесары – Наурызбай» жыры;

4) зар заман ақындарының шығармаларынан: 5-сыныпта: Дулат Бабатайұлы «О, Ақтан жас, Ақтан жас» өлеңі; 7-сыныпта: Ш.Қанайұлы «Зар заман»; С.Аронұлы «Сүйінбай мен Қатағанның айтысы»; 8-сыныпта: Мұрат Мөңкеұлы «Үш қиян», «Сарыарқа» өлеңдері;

5) шешендік өнер: 9-сыныпта: Майқы би мен Мөңке бидің шешендік сөздері, Әнет баба «Не арсыз? Не ғайып? Не даусыз?»; Төле би «Ердің бақыты – әйел», Әйтеке би «Қасқакөл дауы», Қазыбек би «Кім жақын? Не қымбат? Не қиын?»; Сырым Датұлы «Балаби мен Сырым»;

6) XIX ғасыр әдебиетінен: 5-сыныпта: Ыбырай Алтынсарин «Қыпшақ Сейітқұл», «Атымтай Жомарт», «Дүние қалай етсең табылады?» әңгімелері; 6-сыныпта: Абай Құнанбайұлы «Мен жазбаймын өлеңді ермек үшін», «Ғылым таппай мақтанба» өлеңдері, қара сөздері: «Бірінші сөз», «Жетінші сөз», «Отыз бірінші сөз»; 8-сыныпта: Ш.Құдайбердіұлы «Еңлік- Кебек» дастаны, «Жастарға» өлеңі; 9-сыныпта: «Біржан-Сара» айтысы; Махамбет Өтемісұлы «Махамбеттің Баймағамбетке айтқаны», «Мен, мен, мен едім», «Бағаналы терек» өлеңдері; Ш.Уәлиханов «Ыстықкөл күнделігі»;

7) XX ғасыр әдебиетінен: 5-сыныпта: Ахмет Байтұрсынұлы «Егіннің бастары» мысалы, «Адамдық диканшысы» өлеңі; Бердібек Соқпақбаев «Менің атым Қожа» хикаяты; Марат Қабанбай «Бауыр» әңгімесі; 6-сыныпта: С.Торайғыров «Шығамын тірі болсам адам болып», «Шәкірт ойы» өлеңдері; С.Мұратбеков «Жусан иісі» әңгімесі; О.Бөкей «Тортай мінер ақбоз ат» әңгімесі; Қалмақан Әбдіқадыров «Қажымұқан» хикаяты; 7-сыныпта: Жамбыл Жабаев «Зілді бұйрық» өлеңі; М.Жұмабаев «Батыр Баян» поэмасы; М.Әуезов «Көксерек» әңгімесі; Қ.Қайсенов «Жау тылындағы бала» повесі; С.Сарғасқаев «Тәмпиш қара» әңгімесі; М.Шаханов «Нарынкүм зауалы» поэмасы; Т.Әбдіков «Қонақтар» әңгімесі; 8-сыныпта: «Ш.Құдайбердіұлы «Еңлік- Кебек» дастаны, «Жастарға» өлеңі; М.Дулатов «Бақытсыз Жамал» романы; Б.Момышұлы «Ұшқан ұя» әңгімесі; Д.Исабеков «Әпке» драмасы; М.Мақатаев «Аққулар ұйықтағанда» поэмасы; Т.Ахтанов «Күй аңызы» әңгімесі; 9-сыныпта: І.Жансүгіров «Құлагер» поэмасы; Б.Майлин «Шұғаның белгісі» хикаяты; Ғ.Мүсірепов «Ұлпан» романы; Т.Айбергенов «Сағыныш», Ф.Оңғарсынова «Өлең, мен сені аялап өтем» өлеңдері;

8) Заманауи шығармалардан: 5-сыныпта: Тынымбай Нұрмағамбетов «Анасын сағынған бала» әңгімесі; Нұрдәулет Ақыш «Нағыз әже қайда?» әңгімесі; 6-сыныпта: А.Алтай «Прописка» әңгімесі; Е.Жүніс «Менің атым - Тәуелсіздік» өлеңі; 7-сыныпта: Медетбек Темірхан «Тәуелсізбін» өлеңі; 8-сыныпта: Ж.Сахиев «Айдағы жасырынбақ», «Дабыл» фантастикалық әңгімелері; Р.Мұқанова «Мәңгілік бала бейне» әңгімесі; 9-сыныпта: Н.Айтұлы «Бәйтерек» поэмасы; Қажығали Мұхамбетқалиев «Тар кезең» романы;

9) әлем әдебиеті үлгілерінен: 5-сыныпта: Джек Лондон «Мексика ұлы» әңгімесі; 6-сыныпта: Р.Ғамзатов «Ана тілі» өлеңі, «Менің Дағыстаным» әңгімесі;

7-сыныпта: А.С.Пушкин «Ескерткіш» өлеңі; 11-сыныпта: Эрнест Хемингуэй «Шал мен теңіз» повесі берілген.

10-11-сыныптардың оқу бағдарламаларына ХІХ-ХХ ғасыр әдебиетінің көрнекті өкілдерінің шығармалары мен заманауи шығармалар енген: 10-сыныпта (қоғамдық-гуманитарлық бағыт): Абай Құнанбаев «Сегіз аяқ», «Өлең – сөздің патшасы, сөз сарасы», «Көңілім қайтты достан да, дұшпаннан да», «Сабырсыз, арсыз, еріншек», «Қалың елім, қазағым, қайран жұртым», «Болыс болдым, мінеки», «Лай суға май бітпес қой өткенге» өлеңдері; Он жетінші қарасөз, Отыз екінші қарасөз, Отыз үшінші қарасөз, «Ескендір» поэмасы; Жүсіпбек Аймауытов «Ақбілек» романы; Ә. Кекілбаев «Аңыздың ақыры» повесі; М. Мағауин «Шақан - шері» романы; Ш. Айтматов «Алғашқы ұстаз» повесі; Ұ. Есдәулет «Біз түркілерміз»; Қ. Жұмаділов «Тағдыр» романы; Шахмардан Құсайынов «Томирис» драмасы; Ш. Мұртаза «Тәуекел той» әңгімесі; ал 11-сыныпта: С. Сейфуллин «Сыр сандық» өлеңі; І. Есенберлиннің «Қаһар» романы; А. Сүлейменов «Бесатар» повесі; С. Елубай «Жалған дүние» романы; Қасым Аманжолов «Өзім туралы» өлеңі; М. Әуезов «Абай жолы» роман-эпопеясы; Т.Молдағалиев «Бауырлар» өлеңі; Т.Әсемқұлов «Бекторының қазынасы» әңгімесі оқытылады.

«Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламасы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға, сыни тұрғыдан ойлау дағдысын дамытуға ықпал етеді. Бұл пән әдеби шығармаларды оқытып қана қоймай, танымдық және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға да негізделген. Оқу бағдарламасында оқушылардың жас ерекшеліктерінің танымдық мүмкіндіктеріне сәйкес пәннің мазмұны мен білім, білік, дағдыларының көлемі анықталған. Әр сыныпта оқытылатын шығармаларды таңдау кезінде қазіргі замандағы баланың жас ерекшелігімен қатар танымдық ерекшеліктері де ескерілген.

Көркем шығармаларды толық оқу міндеттеледі. Сол арқылы оқушыға автордың идеясын толық түсінуіне, шығарманы жан-жақты талдай алу қабілетін дамытуға және оқырмандық қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік беріледі. Оқушы толық түсінбейтін ұзын сонар туындыларды шала-шарпы оқып шығудан гөрі бір шығарма болса да оны саналы түрде түсініп, талдап, зерттеп, кейіпкерлерді салыстырып, олардың әрекетіне баға беріп, сол шығармалар арқылы оқырмандық сауаттылығын қалыптастыру көзделді.

Әр сынып бойынша дағдыларды қалыптастырып, дамыту үшін оқу мақсаттарының жүйесі берілген. Оқыту мақсаттарының жүйесі бөлім бойынша әр сыныпқа берілген. Әр бөлім 4 бөлімшеден, әр бөлімше бір-бір оқу мақсатын қамтиды. Оқу мақсаттарының комбинациясын пайдалануда мұғалімге ерік беріледі. Әр оқу мақсаты жыл сайын қайталанып, тереңдетіле оқытылады.

5-9-сыныптарға арналған «Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу мақсаттары 1.4-кестеде көрсетілген.

1.4-кесте – «Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу мақсаттары

1) түсіну және жауап беру:

Білім алушылар:					
	5-сынып	6-сынып	7-сынып	8-сынып	9-сынып
1.Көркем шығарманың мазмұны мен пішіні	5.1.1.1 әдеби шығарманың жанрына қарай фабуласы мен сюжеттік дамуын сипаттау	6. 1.1.1 әдеби шығарманың жанрын, фабуласын, сюжетін анықтау	7.1.1.1 әдеби шығарма сюжетінің құрамдас бөлшектерін талдау	8.1.1.1 әдеби шығарманың жанрына байланысты сюжеттік желілерін, эпилог,прологтарды анықтау	9.1.1.1 әдеби шығармаға сюжеттік-композициялық талдау жасау
2.Әдеби шығарманың тұжырымда Масы	5.1.2.1 әдеби шығарманың тақырыбы мен идеясын анықтау	6.1.2.1 әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені идеясы арқылы түсіндіру	7.12.1 әдеби шығармадағы тұлғалық болмысты гуманистік тұрғыдан талдау	8.1.2.1 әдеби шығарманың идеясы мен пафосын ұлттық мүдде тұрғысынан ашу	9.1.2.1 әдеби шығармадағы психологизмді анықтау
3.Көркем шығармадағы образ	5.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер портреті мен іс-әрекеті арқылы образын ашу	6.1.3.1 әдеби туындыдағы кейіпкердің типтерін тек тұрғысынан сипаттау	7.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлердің типтерін жасалу тәсілдері тұрғысынан анықтау	8.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктеу	9.1.3.1 көркем шығарманың идеясына сай кейіпкерлер жүйесін анықтау
4.Шығарма үзінділерімен жұмыс	5.1.4.1 көркем шығармалардан шағын көлемді үзінділерді мәнерлеп оқу, жатқа айту	6.1.4.1 көркем шығармалардан орта көлемді үзінділерді мәнерлеп оқу, жатқа айту	7.1.4.1 көркем шығармадағы кейіпкер бейнесін ашып,үзінділерді жатқа айту	8.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану	9.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді шығармашылық жұмыстарда қолдану

2)анализ және интерпретация:

Білім алушылар:					
	5-сынып	6-сынып	7-сынып	8-сынып	9-сынып
1.Әдеби шығарманың композициясы	5.2.1.1 әдеби шығармадағы екі нәрсені салыстыра суреттеулер мен қарама-қарсы суреттеулерді табу	6.2.1.1 шығарма композициясындағы белгілі бір эпизодтың алатын маңызына негіздеме жасау	7.2.1.1 шығармадағы эпизодтар мен бейнелерді салғастыру	8.2.1.1 композицияны тұтастан бөлшекке, бөлшектен тұтасқа қарай талдау	9.2.1.1 эпикалық, поэтикалық, драмалық мәтіндердегі композициялық амалдарды талдау
2. Автор бейнесі	5.2.2.1 эпикалық шығармадағы автор бейнесін анықтау	6.2.2.1 эпикалық, поэзиялық шығармалардағы автор бейнесін анықтау	7.2.2.1 эпикалық, поэзиялық, драмалық шығармадағы автор бейнесін анықтау	8.2.2.1 автор бейнесі мен кейіпкерлер қарым-қатынасының тілдік көрінісін талдау	9.2.2.1 автор бейнесінің идеялық-стилистикалық тұтастырушы ретіндегі рөліне талдау жасау
3.Көркем шығарманың тілі	5.2.3.1 шығармадағы тілдік бейнелеу, суреттеу құралдарының (теңеу, эпитет, ауыспалы мағынадағы сөздер, қайталау, өлең құрылысы) мағынасын анықтау	6.2.3.1 шығармадағы көркем ауыстыруларды (троптарды: метафора, кейіптеу, метонимия, гипербола, литота, аллегория, антитеза, градация, арнау) анықтау	7.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдардың (символ, синекдоха, қайталау түрлері: эпифора, анафора, аллитерация, ассонанс, риторикалық сұрақ) қолданысын талдау	8.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдардың (психологиялық параллелизм, перифраз, сатира, ирония, гротеск, эллипсис) қолданысын талдай отырып, автор стилін анықтау	9.2.3.1 шығармадағы әдеби тілді құбылту мен айшықтаудың (троппен фигура) түрлерін талдай отырып, автор стиліне баға беру
4. Шығармашылық жұмыс	5.2.4.1 көркем шығармадан алған әсерін сипаттап авторға	6.2.4.1 әдеби көркемдегіш құралдарды пайдала	7.2.4.1 шығармадағы оқиға желісін өзіндік көзқарас тұрғысынан	8.2.4.1 шығармадан алған үзінділерді қайта өңдеп креативті жазу	9.2.4.1 автор стиліне сүйене отырып, шығармашы

	хат, өлең жазу	нып шығарма дағы табиғат көрінісін, оқиға орнын, кейіпкер бейнесін сипаттап жазу	дамытып жазу		лық жұмыс жазу
--	----------------	--	--------------	--	----------------

3) бағалау және салыстыру:

Білім алушылар:					
	5-сынып	6-сынып	7-сынып	8-сынып	9-сынып
1.Тарихи және көркемдік құндылығы	5.3.1.1 шығармадағы эпизодтар арқылы тарихи құндылығын бағалау	6.3.1.1 шығарма дағы кейіпкерлерді өзара салыстыра отырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру	7.3.1.1 кейіпкерлердің іс-әрекеті мен автор берген портреттік мінездемені салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру	8.3.1.1 шығарманың тақырыбы мен идеясын осы тектес басқа шығармалармен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау	9.3.1.1 шығарманы басқа өнер түрлеріндегі осы мазмұндас туындылармен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау
2.Заманауилығы мен жаңашылдығы	5.3.2.1 кейіпкерлерді шынайы өмірмен салыстырып бағалау	6.3.2.1 кейіпкерлер жүйесінің заманауилығын өзара салыстырып баға беру	7.3.2.1 әдеби жанр түрлерінің даму барысына, жаңашылдығына заманауилықтан баға беру	8.3.2.1 шығармадағы материалдық және рухани құндылықтарды заманауилықтан салыстырып, жаңашылдығына баға беру	9.3.2.1 шығармадағы ұрпақтар сабақтастығы көрінісін заманауилықтан салыстырып, жаңашылдығына баға беру
3. Әдеби эссе	5.3.3.1 шығарма дағы кейіпкерді өзіндік құндылығын тұлғасынан талдап, әдеби эссе жазу	6.3.3.1 шығарма дағы кейіпкерлер қарым-қатынасын отбасылық құндылық тұлғасын	7.3.3.1 шығарманы ұлттық құндылық тұлғасынан талдап, әдеби эссе жазу	8.3.3.1 шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұлғадан талдап, әдеби эссе жазу	9.3.3.1 шығарманың идеясын ғаламдық тұлғадан талдап, әдеби эссе жазу

		ан талдап, әдеби эссе жазу			
4.Әдеби сын	5.3.4.1 оқырманның рухани дүниесіне шығарма әсерін талдай отырып, сыни хабарлама жазу	6.3.4.1 шығарма да көтерілген мәселенің әлеуметтік рөлі туралы сыни хабарлама жасау	7.3.4.1 әдеби шығарманың эстетикалық құндылығы туралы шағын сыни шолу жазу	8.3.4.1 шығарма бойынша жазылған әдеби сын-пікірлерге сүйене отырып, өзіндік сыни пікір жазу	9.3.4.1 әдеби шығарманы қазақ әдебиеті мен әлем әдебиеті үлгілері мен салыстыра талдап, шағын сын мақала жазу

Қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы 10-11-сыныптарға арналған оқу мақсаттары 1.5-кестеде көрсетілген.

1.5-кесте – «Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу мақсаттары :

1) түсіну және жауап беру:

Білім алушылар:		
	10-сынып	11-сынып
1. Көркем шығарманың мазмұны мен пішіні	10.1.1.1 әдеби шығарманың сюжеттік-композициялық құрылысын талдау арқылы идеялық мазмұнын терең түсіну	11.1.1.1 әдеби шығарманың сюжеттік-композициялық құрылысын талдау арқылы көтерілген ғаламдық мәселелерді терең түсіну
2. Әдеби шығарманың тұжырымдамасы	10.1.2.1 әдеби шығармадағы көтерілген мәселелерді ұлттық мүдде тұрғысынан ашу	11.1.2.1 әдеби шығармадағы көтерілген мәселелерді қазіргі өмірмен байланыстырып, ұлттық мүдде тұрғысынан ашу
3. Көркем шығармадағы образ	10.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау	11.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау арқылы өмір шындығын көрсету
4. Шығарма үзінділерімен жұмыс	10.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдық тақырыптағы өзекті мәселелермен байланыстыру	11.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді ғаламдық тақырыптағы өзекті мәселелермен байланыстырып, шығармашылық жұмыстарда қолдану
5. Қазақ әдебиетіндегі ұлттық құндылықтардың әлемдегі орнын білу	10.1.5.1 шығармадағы ұлттық құндылықтардың әлемдік тақырыптармен үндестігін ашу	11.1.5.1 шығармадағы ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтардың әлемдік тақырыптармен үндестігін ашу

2) анализ және интерпретация:

Білім алушылар:		
	10-сынып	11-сынып
1. Әдеби шығарманың композициясы	10.2.1.1 әдеби шығарманың композициясын уақыт пен кеңістік тұрғысынан талдау	11.2.1.1 әдеби шығарманың композициясын жанрлық ерекшеліктерін айқындап, уақыт пен кеңістік тұрғысынан талдау
2. Автор бейнесі	10.2.2.1 шығармадағы авторлық идеяның өмір шындығымен байланысын айқындау	11.2.2.1 автор бейнесінің шығарманың негізгі идеясымен байланысын айқындау
3. Көркем шығарманың тілі	10.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарының қызметін талдау	11.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдар мен айшықтау амалдарының қызметін талдай отырып, автор стилін анықтау
4. Шығармашылық жұмыс	10.2.4.1 көркем шығармадағы көтерілген мәселелерге талдау жасау арқылы өзіндік пікірін қосып, шығармашылық жұмыс (эссе, әңгіме, өлең, әдеби және еркін тақырыптарға шығарма) жазу	11.2.4.1 көркем шығармадағы ғаламдық тақырыптарға креативті ой қосып, шығармашылық жұмыс (эссе, әңгіме, өлең, әдеби және еркін тақырыптарға шығарма) жазу
5. Қазақ және әлем әдебиетіндегі құндылықтар	10.2.5.1 әлем және қазақ әдебиетіндегі құндылықтардың үндесуін талдап, өзіндік ой қорыту	11.2.5.1 қазақ әдебиеті мен әлем әдебиетіндегі ортақ бағыт, әдеби ағым, жалпыадамзаттық құндылықтарды анықтау, талдау жасау

3) бағалау және салыстыру:

Білім алушылар:		
	10-сынып	11-сынып
1. Тарихи және көркемдік құндылығы	10.3.1.1 шығарманы мазмұндас туындылардың үлгілерімен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау	11.3.1.1 шығарманы ғаламдық тақырыптармен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау
2. Заманауилығы мен жаңашылдығы	10.3.2.1 көркем шығармадағы көтерілген мәселелердің жаңашылдығына сыни тұрғыдан баға беру	11.3.2.1 көркем шығарманың жаңашылдығын ғаламдық тақырыптармен байланыстыра отырып, сыни тұрғыдан баға беру
3. Әдеби эссе	10.3.3.1 шығарманың идеясын жалпыадамзаттық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу	11.3.3.1 шығарманың идеясын көркемдік-эстетикалық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу
4. Әдеби сын	10.3.4.1 шығарманы идеялық жағынан мазмұндас туындылармен салыстыра отырып, әдеби сын жазу	11.3.4.1 шығарманы идеялық жағынан мазмұндас әлем әдебиеті үлгілерімен салыстыра талдап, әдеби сын жазу

Жаратылыстану-математикалық бағыттағы 10-11-сыныптарға арналған оқу мақсаттары 1.6-кестеде көрсетілген. Бұл бағытта оқу мақсаттарының жүйесі

қоғамды-гуманитарлық бағытқа қарағанда жеңілдетіліп берілген. Оған екі бағыттың оқу мақсаттарын салыстыра отырып, көз жеткізуге болады.

1. 6-кесте – «Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу мақсаттары:

1) түсіну және жауап беру:

Білім алушылар:		
	10-сынып	11-сынып
1. Көркем шығарманың мазмұны мен пішіні	10.1.1.1 әдеби шығармаға сюжеттік-композициялық талдау жасау арқылы идеялық мазмұнын түсіну	11.1.1.1 әдеби шығармаға сюжеттік-композициялық талдау жасау арқылы жанрлық ерекшелігін түсіну
2. Әдеби шығарманың тұжырымдамасы	10.1.2.1 әдеби шығарманың жанрлық табиғатын тану	11.1.2.1 әдеби шығарманың жанрлық ерекшелігін өзге жанрлармен салыстыра отырып талдау
3. Көркем шығармадағы образ	10.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау	11.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлер жүйесін жинақтау мен даралау арқылы өмір шындығын көрсету
4. Шығарма үзінділерімен жұмыс	10.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді шығармашылық жұмыстарда қолдану	11.1.4.1 көркем шығармалардан алған үзінділерді, қанатты сөздер, дәйексөздерді шығармашылық жұмыстарда қолдану
5. Қазақ әдебиетіндегі ұлттық құндылықтардың әлемдегі орнын білу	10.1.5.1 ұлттық құндылықтардың маңыздылығын контекстермен үндестіру	11.1.5.1 ұлттық құндылықтардың маңыздылығын ғаламдық тақырыптағы контекстермен байланыстыру

2) анализ және интерпретация:

	10-сынып	11-сынып
1. Әдеби шығарманың композициясы	10.2.1.1 әдеби шығарманың композициялық ерекшеліктерін талдау	11.2.1.1 әдеби шығарманың жанрына қарай композициялық ерекшеліктерін айқындау
2. Автор бейнесі	10.2.2.1 автор бейнесінің шығармадағы белгілі бір оқиғадағы көрінісін анықтау	11.2.2.1 шығармадағы авторлық идеяның өмір шындығымен байланысын анықтау
3. Көркем шығарманың тілі	10.2.3.1 шығармадағы көркемдегіш құралдардың орны мен қызметін талдау	11.2.3.1 шығарма идеясы мен көркемдегіш құралдардың байланысын талдау
4. Шығармашылық жұмыс	10.2.4.1 көркем шығармада көтерілген мәселелерге талдау жасау арқылы шығармашылық жұмыс (эссе, әңгіме, өлең, әдеби және еркін тақырыптарға шығарма) жазу	11.2.4.1 әдеби туындыдағы көтерілген мәселелерге өзіндік көзқарас тұрғысынан шығармашылық жұмыс (эссе, әңгіме, өлең, әдеби және еркін тақырыптарға шығарма) жазу
5. Қазақ және әлем әдебиетіндегі құндылықтар	10.2.5.1 қазақ әдебиеті мен әлем әдебиетіндегі ортақ құндылықтарды анықтау	11.2.5.1 әлем және қазақ әдебиетіндегі ортақ құндылықтардың үндестігін талдау

3) бағалау және салыстыру:

	10-сынып	11-сынып
1. Тарихи және көркемдік құндылығы	10.3.1.1 шығарманың тарихи және көркемдік құндылығын анықтап, бағалау	11.3.1.1 шығарманы әлем әдебиеті үлгілерімен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалау
2. Заманауилығы мен жаңашылдығы	10.3.2.1 көркем шығармадағы көтерілген мәселелердің жаңашылдығына баға беру	11.3.2.1 көркем шығармадағы заман көрінісі мен қазіргі заман көрінісін салыстырып бағалау
3. Әдеби эссе	10.3.3.1 шығарманың идеясын адамгершілік құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу	11.3.3.1 шығарманы көркемдік-эстетикалық құндылық тұрғысынан талдап, әдеби эссе жазу
4. Әдеби сын	10.3.4.1 ғылыми еңбектерге сүйене отырып әдеби сын жазу	11.3.4.1 шығарманы идеялық жағынан мазмұндас туындылармен салыстыра отырып, әдеби сын жазу

«Қазақ әдебиеті» пәні тіл пәндерімен, тарих, жаратылыстану, бейнелеу өнері, музыка пәндерімен тығыз байланыста үйлесім тапқан. Әдебиет сабақтарында өздігінен білімді игеруі үшін оқушының белсенді іс-әрекеттері ұйымдастырылады. Өздерінің жеке мүдделері мен болашағын сезінуге, сындарлы шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді меңгеруге ықпал етеді. Мұғаліммен бірлесіп шығармашылықпен айналысу және серіктес, кеңесші ретінде мұғалімнің қолдауы кезінде оқушының белсенді танымдық қабілеті тұрақты сипатқа ие болады.

Оқу бағдарламасы ұзақ мерзімді жоспарға сәйкес жүзеге асырылады. Тақырыптарға сағат санының үлестірілуі және тоқсан көлемінде тақырыптардың оқытылу реттілігін мұғалім анықтай алады. Ұзақ мерзімді жоспар орта және қысқа мерзімді жоспарларды әзірлеудің негізі болады.

Жаңа білім мазмұны мұғалімді де, оқушыны да оқу әрекетіне белсенді қатысуға, өз пікірін айтуға, өзінің сөйлеген сөзіне дәлел келтіруге, кейіпкерлер арқылы өмірлік ситуацияларды шешу жолдарын ізденуге, ең бастысы жаңаша ойлайтын тұлғаны қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Тоқсан ішінде көркем шығармаларды оқытуға бөлінетін сағат сандарын шығарманың көлеміне, оқу мақсаттарының жеңіл, күрделілігіне қарай мұғалім өзі анықтайды.

Негізгі орта білім беру деңгейінің 6 және 7-сыныптарында «Қазақ әдебиеті» пәнінің базалық мазмұнына **«Өлкетану»** материалдары кіріктірілген.

Өлкетану материалдары 6, 7-сыныптарда 2 сағаттан 4 сағат көлемінде оқытылады. Өлкетану материалдары оқу бағдарламасының базалық білім мазмұны мен ұзақ мерзімді жоспардың 3 және 4-тоқсандарына енгізілген.

Өлкетану материалдарын оқытудың ерекшеліктері:

6-сыныпта «Менің туған өлкем өлеңдер мен прозада», «Өлкені сипаттау өнері» тақырыптарын оқытуда білім алушыларды туған өлкенің табиғаты және тарихы сипатталатын поэтикалық және прозалық шығармаларды, туған өлкенің ақындары мен жазушыларының шығармашылығын білуге, олардың шығармашылығы туралы деректер жинауға және мәтіннің ақпараттылық,

көркемдік, тілдік ерекшеліктері негізінен өлкетану сипаттамаларын талдауға үйрету ұсынылады.

7-сыныпта «Туған өлке публицистика беттерінде», «Менің туған өлкем» электрондық энциклопедиясы» тақырыптарын оқытуда өңірде шығатын газет-журналдарды білуге, туған өлке туралы, шындық көзқарас тұрғысынан адамдар туралы мақалалар мен очерктерді ақпараттылығы, мазмұнының тереңдігі, эмоционалдық әсері тұрғысынан талдауға, энциклопедия ұғымын түсінуге, энциклопедияға қажетті материалдарды іріктей білуге, электрондық энциклопедия құрастырудың ұжымдық жұмысына қатысуға баулу ұсынылады.

Қорытындылай келе, бұл ерекшеліктер оқушылардың шығармадағы автордың идеясын толық түсінуге, оны жан-жақты талдай алу қабілетін дамытуға және оқырмандық қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді. Теориялық материалдар оқушының қазақ әдебиеті туралы ұғымдарын кеңейтуге, әдебиет туралы дүниетанымын қалыптастыруға және адамзатқа ортақ ойларды, дилеммаларды, мінездерді зерттеуге мүмкіндік береді. Оқыту мақсаттарының құрастырылған жүйесі: білімін функционалды және шығармашылықта қолдану, тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану, қарым-қатынас жасаудың түрлі тәсілдерін қолдану, топпен және жеке дара жұмыс істей алу, мәселелерді шешу және шешімдер қабылдау сияқты кең ауқымды дағдыларды дамытуға негіз болады. Кең ауқымды дағдылар оқушының мектептегі білім алу тәжірибесінде де, келешекте мектепті бітіргеннен кейін де жетістігінің кепілі болып табылады. Нақты пән бойынша күнделікті білім беру процесінің мазмұны оқу мақсаттарына бағынады және оқушылардың меңгерген білім, білік және дағдыларын кез келген оқу процесінде және өмір жағдаяттарында шығармашылықпен пайдалану даярлығын қалыптастыруға, жетістікке қол жеткізуде қажырлылықты дамытуға бағытталған, өмір бойы білім алуға ынталандырады.

Ең бастысы «Қазақ әдебиеті» пәнін оқу арқылы оқушылар:

1) қазақ әдебиетінің құндылық ретіндегі болмысын, ұлттық мәдениеттегі орнын құрметтейді және бағалайды;

2) қазақ әдебиетінің мәдениетаралық қарым-қатынастағы рөлін, қазақ халқының қалыптасқан тарихын, алға қойған міндеттерін, жеңістерін, мәселелерін, қарама-қайшылық пен қиындықтарын анықтайды және түсінеді;

3) түрлі жағдайға бейімделе білу және өздігінен шешім қабылдау дағдыларын қалыптастырады;

4) заманауи, ғылыми және қоғамдық дамуға сәйкес дүниетанымын танытады.

*«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша (5-11-сыныптарда)
жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларының ерекшелігі*

Қазақстан Республикасындағы білім беру мазмұнын жаңартудың басты мақсаты білім беру бағдарламасын жаңарту, педагогикалық қызметтің ең жоғары деңгейі ретінде критериалды бағалау жүйесін енгізу және жаһандық ақпараттық әлемде білім алушыларды тәрбиелеуді, оқытуды, жан-жақты дамытуды үнемі

жетілдіру болып табылады.

Жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларының мазмұндық ерекшеліктері:

- тақырыптың мазмұнын жобалаудағы шиыршық принципі, яғни білім мен дағдыларды тігінен де, көлденеңінен де біртіндеп құру (тақырыптар мен сыныптар бойынша дағдылардың күрделенуі);
- таным заңдылықтарына негізделген және пәндік операциялардың ең маңызды түрлері бойынша жіктелетін Блум таксономиясы бойынша оқыту мақсаттарының иерархиясы;
- білім беру деңгейлері бойынша және бүкіл оқу курсы бойында педагогикалық мақсат қою, бұл пән ішіндегі байланыстарды барынша ескеруге мүмкіндік береді;
- пәнаралық байланыстарды іске асыру кезінде және бір білім беру саласындағы пәндер арасында «ортақ тақырыптардың» болуы;
- бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт сұраныстарына сәйкестігі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға баса назар аудару;
- ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар нысанында оқу процесін технологияландыру.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларының ерекшеліктеріне тоқталып өтсек.

- ✓ Қазақ тілін ана тілін оқыту әдістемесімен де байланыстыру және шет тілі ретінде оқыту әдістемесінің қажетті де маңызды тұстарын ғана алу көзделеді.
- ✓ Қазақ тілін үйрету мәтінге негізделгендіктен, «Қазақ тілі» мен «Қазақ әдебиеті» пәндері кіріктіріліп оқытылады.
- ✓ Басты бағыт – қазақша өзара тіл қатысу арқылы тіл табысуға, түсінісуге үйрететін тыңдау, сөйлеу/сөйлесу, оқу, жазу дағдыларын қалыптастыратын коммуникативтік әдістері басшылыққа алынады.
- ✓ Коммуникативтік дағдылар сыныптар өскен сайын, тілді меңгеру құзыреттілік деңгейлеріне (А, В, С) сай, күрделеніп отыруы көзделген.
- ✓ Дидактикалық, яғни оқыту үдерісі – мұғалім мен оқушының «субъекті - субъектілік» қатынаста өтуіне негізделген. Мұғалім білім мазмұнын баяндаушы ғана емес, енді мұғалім – білім мазмұнын оқушының өз бетімен меңгеруіне қажетті коммуникативтік сөйлеу жағдаяттарын ұйымдастыра отырып, оқушылардың қазақ тілінде ауызекі, жазбаша сөйлеу тілін қалыптастырушы, дамытушы тұлға. Бұрынғы бағдарламада мұғалім – жаңа білім мазмұнын баяндаушы, ал оқушы – қабылдаушы болған. Жаңартылған бағдарламасында оқушы – білімді өзі ізденуші ролінде болады, сондықтан, интерактив, актив әдістерді молынан қолдану – басты шарт. Қазақ тілін оқыту үдерісі осы логикаға лайықталып құрылған.

- ✓ Тілдік және әдебиет тақырыптары қазіргі заманның ғана емес, ғылым мен технологияның дамуын ескере отырып, соған сай дамитын алдағы келе жатқан заман оқушыларына қажетті тақырыптардан да іріктелінген.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін оқытудың мақсаты – білім алушыларды шығармашылықпен жұмыс істеуге және сыни тұрғыдан ойлауға дағдыландыру. Білім алушылар проза, поэзия, драма жанрларынан, сондай-ақ, ғылыми және бұқаралық ақпарат құралдарының (газет-журналдар, т.б.) материалдарын сын тұрғысынан оқи отырып, өз түсініктерін дамытады. Оқу арқылы танымдық дағдыларын арттырып, тіл білімі мен әдебиет әлеміне жол ашады. Сондай-ақ қазақ тілі мен әдебиетінің тақырыптық және тілдік ортақтығы арасындағы өзара байланыстың күшейтілуі арқылы білім алушылардың қазақ тілінің стильдік ерекшелігін бір оқу бағдарламасы аясында меңгеруіне ықпал етеді. Өйткені ортақ тақырып қазақ тілі мен әдебиеттен алынатын білімдердің ерекше синтезін жасайды. Оны меңгерту үшін жаңа деңгейдегі оқу-танымдық процесті ұйымдастыратын әдістер мен тәсілдер жүйесі де айқындалуы керек.

Кіріктірілген білім беру бағдарламасында қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытылу да өзгеше. Бағдарлама оқушының білім, білік және төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір-бірімен тығыз байланысты. Яғни, жыл бойына бірнеше рет қайталанып отырады және сынып өскен сайын тілдік оқу мақсат та күрделене түседі.

Кіріктірілген сабақтар келесі дидактикалық шарттар арқылы жүзеге асырылады:

- пәнаралық байланыстың зерттеу объектісі дұрыс есептелуі, оның өзекті болуы;
- сабаққа дайындық кезінде мұғалімдердің тығыз ынтымақтаста болуы;
- сабақтың әр кезеңінде ойлау әрекетінің белсенділігін артуы және міндетті түрде кері байланыстың болуы;
- жалпы әдісті қолдану негізінде сабақтың әр бөліктерінің арасында сабақтастықтың болуы.

Қазақ тілі мен әдебиетін кіріктіре оқытудың аса тиімді тұсы – қазақ тілін үйретуде мәтінді, оның ішінде көркем мәтінді ұтымды пайдаланатындығы. Сынып өскен сайын біртіндеп күрделеніп отыратын оқу мақсаттары оқушыны көркем мәтіндегі кейіпкерлер мен оқиғалар туралы талдауы мен өзінің ойын білдіру дағдыларын қалыптастыра отырып, қазақша коммуникативтік дағдыларын да қалыптастыру міндетін шешеді. Осылай қазақ тілі мен әдебиет пәндері өзара біріне екіншісі тірек болып, оқушының сөйлеу тілінің сапалы және мазмұнды дамуына тірек жасайды.

Мәселен, 7-сыныптағы қазақ тілі мен қазақ әдебиеті кіріктіріле оқытылып, мынадай тақырыптар меңгертіледі:

Қазақ тілі	Әдебиет
Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі - қазақ тілін оқып-үйренеміз. Үш тілді білу – үлкен өнер.	М.Жұмабаев. «Қазақ тілі» өлеңі.

Уақыт – ұлы күш	Абай Құнанбаев. «Сағаттың шықылдағы емес ермек».
Жердегі климаттық өзгерістер	Д. Дефо. «Робинзон Крузо» романы (үзінді).
Қазақстанның ежелгі қалалары және Ұлы Жібек жолы	Б. Ұзақов. «Жантаза».
Спорт және денсаулық күтімі	Т. Нұрмағанбетов. «Он төрт жасар жігіт».
Ұқсатым. Сән. Талғам.	Ақан сері. «Жігіт сипаты». «Қыз сипаты».
Ғаламтормен дұрыс жұмыс жасау – мәдениет	Жюль Верн.«Әлемді сексен күн ішінде шарлау» романы (үзінді).
Музыка. Қазақтың киелі домбырасы.	І.Жансүгіров. «Күйші» поэмасы (үзінді).
Төрт түлік мал мен егіншілік – ел берекесі	Ғ.Мұстафин. «Шығанақ» романы (үзінді).
Наурыз мейрамы. Ұлыс оң болсын! Ақ мол болсын!	М.Мақатев. «Наурыз».
Жастықтың оты қайдасың?	М.Жұмабаев. «Мен жастарға сенемін» өлеңі.
Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары	Майкл Х.Харт .«100 ұлы адам» атты кітабынан -« Альберт Эйнштейн».
Батыр туса – ел ырысы	А. Нұршайықов «Аңыз бен ақиқат» (үзінді).

Бұл бағдарламада қазақтың ұлттық тарихы мен мәдениетіне, салты мен дәстүріне, келешектегі ғылым мен технологияның дамуына, жаһандық климат өзгерісіне, күнделікті қарапайым қарым-қатынас пен адамгершілік қағидаларына байланысты тақырыптар болуы көзделді.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерін кіріктіріп оқу арқылы оқушылар:

- сөздік қоры мен тілдік сауаттылығын дамытады;
- тілдің қоғамдық-әлеуметтік қызметін түсінеді;
- ойлау және танымдық қабілеттерін дамытады;
- коммуникативтік дағдыларын жағдаятқа сай дұрыс қолдана білуді және өзгелермен еркін қарым-қатынас жасауды үйренеді;
- қазақ халқы мен мемлекеттік тілге деген құрмет сезімін қалыптастырады, қызығушылығын арттырады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін кіріктіріп оқытуда сабақты ұйымдастыру, ең алдымен, оқу материалының ерекшелігіне, сынып деңгейіне негізделеді. Кіріктіріп оқытудың негізгі және міндетті талабы – оқушының өзіндік жұмыс істеу қызметін арттыру, өйткені оқу материалының тақырыптық аясын кеңейте отырып, терең талдауды талап етеді.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін кіріктіріп оқытуда жаңа әдістемелік логика ұсталынады, сабақты ұйымдастыру, ең алдымен, оқу материалының ерекшелігіне, сынып деңгейіне негізделеді. Жаңартылған коммуникативтік бағыт тек коммуникативтік әдістерді атап қана қоймайды, әрбір коммуникативтік әдісті іштей кіші бөлшектерге бөліп, олар кіші дағдылар – оқу мақсаты түрінде әрбір сыныпқа төменнен жоғары қарай дамып, күрделене түсетін спираль түрінде жүйелі құрастырылады. Өйткені коммуникативтік бағытты ұстану үшін мұғалім мен білім алушылардың және білім алушылардың өзара, жеке, жұпта, топпен, ұжыммен еркін түрде сұхбаттасуына лайықталып құрылған білім берудің жүйелі үдерісі қалыптасуы керек. Бағдарламада

көрсетілген оқу мақсаттарының нәтижесіне жету үшін мұғалім мен білім алушының өзара педагогикалық ықпалдасуы жаңа дәрежеге көтерілуі тиіс. Ол дәрежеге өзара сыйластық, іскери ынтымақтастық және сұхбаттасып отыру арқылы қол жеткізуге болады. «Субъекті - субъектілік» дидактикалық қарым-қатынасқа негізделген оқыту жүйесінде әрбір білім алушы жеке тұлға деп танылады және олардың әрқайсысы қазақ тілін оқып-үйренуі барысында өзінің ішкі құндылықтары мен қажеттіліктерін жүзеге асыруға толық мүмкіндігі болуы міндетті болады. Мұғалім білім алушылардың қазақша еркін сөйлеп, жазып, үйренуі үшін түрлі интерактивтік әдістерді қолданып, бірге коммуникативтік жағдаяттың шешімін іздеп, олармен эмоциялық жақын болуы керек. Ынтымақтастық, достық, сыйластық, түсіністік орнату – басты қағида болады.

5-11-сыныптарда оқу процесі жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасымен (оқыту қазақ тілінде емес) жүзеге асырылады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» бағдарламасының мақсаты – оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту, қазақ тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, тіл нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету.

Ұзақ мерзімді жоспар оқу бағдарламасының құрамына енгізілген және ұзақ мерзімді жоспарда әр сынып бойынша қамтылатын шығармалар, сағат саны, оқу мақсаттары нақты көрсетілген.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

5-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

6-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

7-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

8-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

9-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

10-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

11-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағатты

құрайды.

Осы тұста назар аударатын жағдай орта білім беру деңгейінің 5-11 сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні оқу жүктемесі төмендетілген үлгілік оқу бағдарламамен оқытуға да көшті.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен оқу жүктемесі төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасының (оқыту қазақ тілінде емес) ерекшеліктері:

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасы оқу жүктемесінің көлемі жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының оқу жүктемесінің көлемінен 2 сағатқа кем:

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

5-сынып – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;

6-сынып – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;

7-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;

8-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;

9-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

10-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

11-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасы оқу жүктемесінің көлемі жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының оқу мақсаттары жеңілдетіп берілген. Кейбір оқу мақсаттарына түсініктеме ретінде ұсынымдар беріліп, оқу мақсаттарына өзгерістер енгізілген.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің оқу мазмұны 5 бөлімге бөлінеді. Бөлімдерді бөлімшелер құрайды, олар сыныптар бойынша күтілетін нәтижелер түрінде оқыту мақсаттарынан тұрады.

Мұғалімдер сабақ жоспарлауда төмендегілерге назар аударады:

- Дифференциация (саралап оқыту) – оқушылардың жеке қабілет ерекшеліктерін ескере отырып оқыту. Қабілеті жоғары немесе төмен оқушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, сабақ мақсаттары, бағалау нәтижелері, тапсырмалар деңгейі қарапайымнан күрделіге қарай құрастырылуы қажет. Сонымен қатар, жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыруда оқушыларды қабілеттеріне қарай араластырып отыру ескеріледі. Орта мерзімді жоспардың «Мұғалімге арналған ескертпелер» бағанында нақты түрлерін практикада жүзеге асыру жолдары көрсетілген.

- Сабақ барысында оқушыларға жеке «ойлан», жұппен «талқыла» және топпен «бөліс» әдісін кеңінен қолдану ұсынылады. Бұл өз кезегінде оқушыларға білім, ақпарат, идея, тәжірибе алмасуға, сыни ойлауға мүмкіндік береді.

- Орта мерзімді жоспарларда әр сынып бойынша әртүрлі лексикалық тақырыптар берілген. Лексикалық тақырыптар белгілі бір салаға байланысты сөздік қорды меңгеруге, ақпараттармен танысуға, танымын кеңейтуге бағыттайды. Сыныптан сыныпқа өткен кезде лексикалық тақырыптар арасында байланыс болу үшін бір тақырыпты әртүрлі мақсатта қарастыру ұсынылған. Бұл байланыс сол тақырыпта қарастырылатын мәселеге, деректерге әртүрлі қырынан келуге мүмкіндік береді.

- Орта мерзімді жоспарларда әр бөлімге арналған сағат сандары ұсынылған. Пән мұғалімі оқушылар мен сыныптардың ерекшеліктеріне қарай сағат сандарына өзгеріс енгізе алады. Дегенмен, бір тоқсанға берілген лексикалық тақырыптар мен оқу мақсаттары толық қамтылуы тиіс.

- Орта мерзімді жоспарда көрсетілген оқыту ресурстары үлгі болып табылады. Мұғалімдер қажет деп тапқан жағдайда қосымша ресурстар қолдана алады.

Бір сабақта оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым бойынша нақты нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін бір немесе екі оқу мақсаты (дағды) ғана алынғаны дұрыс. Үш немесе одан да көп дағдыны алу сабақтың мақсатына жетуге, қажетті дағдыларды терең қалыптастыруға мүмкіндік бермей, оқушыларда тұрақсыз білім қалыптастыруы мүмкін.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген пәнінен тыңдалым мен айтылым сөйлеу әрекеттерін дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- күнделікті тақырыптар аясында және таңдау тақырыбына байланысты: ғылыми және т.б. белгілі бір уақыт ішінде (қысқа) еркін сөйлесу;

- ауызша тілдесімді түсіне білу және оны қысқаша мазмұндай білу, оны жалғастыру;

- ақпараттардағы негізгі байланысты анықтай білу және оны жүйелі баяндау;

- әртүрлі мәтіндердің стильдері мен ерекшеліктерін түсіне білу және бағалау;

- бұқаралық ақпарат құралдарының тілін түсіну;

- тыңдауға, мазмұнын түсінуге әртүрлі жанрдағы мәтіндерді ұсыну;

- мәтінді қайталап тыңдатып, негізгі ойға назар аударту;

- тыңдалған мәтін бойынша сұрақтар қою; -мәтін бойынша жоспар құру;

-тыңдалған мәтіннің белгілі бір бөлігін өз сөзімен айтып беру;

- мәтіннің мазмұны бойынша қарама-қарсы пікір айту, дәлелдеу;

- ұсынылған тақырып бойынша сұхбат алу немесе сұхбат беру және нәтижесі бойынша ауызша есеп беру;

- жоспарланған тақырыптар бойынша пікірталас ұйымдастыру (мысалы, «Бізге, яғни оқушыларға мектеп формасын кию қаншалықты қажет?»);

- жұпта ым-ишараны пайдаланып, оқиғаны жазуға дайындалу (мысалы, «Бағытталған оқу» және «Бағытталған жазу»);

- ауызша айтылғанды түсіну және сұрақтарға жауап бере білу;

- берілген тақырып бойынша диалог құрастыру. «Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген пәнінен оқылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- қазақ тіліндегі әртүрлі оқылым материалдарын меңгеру, яғни бүгінгі таңдағы газет-журналдар, қысқа әдеби мәтіндер, пікірталас туғызатын және белгілі бір мәселе қозғалған мақалалар, хаттар және т.б.;

- көз жүгіртіп оқу, жалпы мазмұнын түсіну және нақты ақпаратты табу үшін оқу, ақпараттарды алу үшін оқу, көркем шығармаларды оқу, автор көзқарасын табу үшін оқу;

- кітапқа ауызша және жазбаша шолу жасау;

- интернет ресурстарымен жұмыс (тақырып мазмұны бойынша презентациялар, жобалар дайындау);

- мәтіннің тақырыбы мен бастапқы бөлігіне сүйене отырып, оқиғаның дамуын болжау;

- әдебиетпен жұмыс (сұхбатқа сұрақтар мен жауаптар дайындау);

- көз жүгірте, шолу жасай отырып оқу;

- мәтіннің негізгі ойы мен бөліктерін анықтай отырып оқу;

- ақпаратты табу үшін оқу, қызығып оқу және өз көзқарасын айту үшін оқу.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген пәнінен жазылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- тыңдалған және оқылған мәтіннің қысқаша мазмұнын, фильм мен кітаптан алған әсерлерін жазу;

- оқушыларға таныс ертегі, әңгіме, өлеңдердің қысқаша мазмұнын жазу;

- әдеби шығармадан алынған көркем, бейнелі сөздерді жаздыру;

- әдеби шығармадағы жаңа сөздерден сөздік құрастыру;

- газетке шағын хабарлама/мақала жазу;

- белгілі оқиғаны өз көзқарасымен өзгертіп аяқтау;

- әдеби шығарма мәтініндегі оқиғаны өз көзқарасымен өзгертіп аяқтау;

- ақпаратты суреттер мен сызбалар, белгілер, пиктограммалар арқылы беру;

- сұхбатқа сұрақтар дайындау.

Мұғалімдер пән бойынша оқу бағдарламасының талаптарын орындауға тиіс, сонымен бірге оқыту барысында төмендегі бірқатар мәселелерді ескеру керек:

- сабақта бірнеше жаттығу түрлерін жоспарлау;

- қысқа уақыт алатын жаттығу дайындау (әдетте баланың назары бір нәрсенің төңірегінде ұзақ шоғырланып тұрмайды);

- бір жұмыс түрінен екіншісіне біртіндеп ауысып, оқушыларға сабақтың басты мақсаты туралы ескертіп отыру;

- сыныппен өзара әрекеттестік стильдерін өзгертіп отыру;

- жеке, жұптық, топтық немесе барлық сыныпты қамтитын жұмыс түрлерін араластырып қолдану.

Жаңартылған білім мазмұны негізінде білім жүйесінің жаңа болмысы қалыптасуда. Білім берудің әдіс-тәсілдері түбегейлі өзгеруіне байланысты инновациялық процестің қарқындылығы артуда. Бүгінгі күннің талабы – педагогикалық әрекеттің жеке тұлға дамуына жағдай туғызуы. Осыған орай білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген, алдыңғы қатарлы оқыту әдіс-тәсілдері арасында кіріктірілген оқытуға негізделген әдіс-тәсіл кең таралып отыр.

Особенности учебной программы обновленного содержания образования по предмету «Русский язык» (10-11 классы)

Учебный предмет «Русский язык» в образовательном процессе выполняет две функции: во-первых, является предметом изучения, во-вторых, средством изучения других предметов.

Целью обучения учебному предмету «Русский язык» является развитие творчески активной языковой личности путем совершенствования функциональной грамотности учащихся по всем видам речевой деятельности (слушание, говорение, чтение и письмо) на основе сформированных знаний о языке, с учетом норм употребления средств разных уровней и активизации их в продуктивной речевой деятельности в разных сферах общения.

Предметом обучения является современный русский литературный язык в его реальном функционировании в современных условиях полиэтничного и многоязычного Казахстана.

Учебная программа по предмету «Русский язык» направлена на:

- использование знаний о русском языке, соблюдение норм литературного языка (орфоэпических, орфографических, лексических и грамматических) и правил речевого этикета в устной и письменной речи в различных сферах и ситуациях общения;

- совершенствование навыков информационного поиска, извлечения и преобразования информации;

- обогащение словарного запаса и расширение круга используемых грамматических средств академического языка;

- совершенствование навыков критического мышления: анализа, синтеза, оценки, интерпретации полученной информации;
- использование различных видов чтения в зависимости от коммуникативных задач;
- совершенствование навыков слушания и говорения;
- совершенствование умений создавать монологическое высказывание в различных жанрах публичных выступлений, критически оценивать и выбирать языковые средства с точки зрения нормативности, в соответствии с ситуацией общения;
- совершенствование умений успешного диалогического общения, ведения дискуссии в разных сферах и коммуникативных ситуациях, предлагая пути решения проблемы;
- совершенствование стилистической грамотности при создании текстов разных жанров; формирование индивидуального авторского стиля; умение корректировать и редактировать текст; формирование индивидуального авторского стиля;
- расширение представлений о национально-культурной специфике русского языка, о культуре русского, казахского и других народов;
- воспитание сознательного отношения к языку как средству общения, источнику знаний, духовно-нравственной ценности, как к языковому капиталу, способствующему успешной социализации в обществе.

Грамматический материал изучается в контексте речевых тем. Обучение языку осуществляется через интеграцию с другими предметами посредством изучения сквозных тем, использования текстов различных предметных областей, развития академического языка.

Особенностью обновленных учебных программ является новая структура учебных программ, включающая 4 раздела:

- 1) Общие положения;
- 2) Организация содержания учебного предмета «Русский язык»;
- 3) Система целей обучения;
- 4) Долгосрочный план.

Цели обучения позволяют учителю системно планировать работу по развитию четырех видов речевой деятельности (слушание, говорение, чтение, письмо), а также оценивать достижения учащихся, информировать их о следующих этапах обучения.

Пример целей обучения по разделу представлен в таблице 8.

Таблица 8. Слушание и говорение, естественно-математического направления:

Обучающиеся должны:		
Подраздел	10 класс	11 класс
1. Понимание содержания сообщения/информации	10.1. 1 – понимать основную и детальную информацию текста, различая факт и мнение;	11.1.1 – понимать основную и детальную информацию текстов разных жанров (лекция, интервью, диспут,

	определять целевую аудиторию	дискуссия, полемика, статья, видеосюжет), высказывая критическое отношение к позиции автора (вводные конструкции, терминология); определять целевую аудиторию
2. Прогнозирование событий	10.1. 2 – прогнозировать содержание по проблеме, поднимаемой в тексте	11.1. 2 – прогнозировать содержание текста по таблицам и схемам
3. Участие в диалоге	10.1 3 – участвовать в дебатах, аргументируя собственную позицию и предлагая разные пути решения проблемы	11.1.3 - участвовать в деловой беседе, решая проблему и достигая договоренности
4. Построение монологического высказывания	10.1.4 – строить развернутый монолог (рассуждение на заданную тему, убеждение), включающий не менее 3-х микротем в пределах общественно-политической и учебно-научной сфер	11.1.4 – строить развернутый монолог для публичного выступления в рамках общественно-политической, социально-экономической и учебно-научной сфер
5. Оценивание прослушанного материала	10.1. 5 – оценивать прослушанный материал с точки зрения достоверности, актуальности информации, выражая собственное мнение	11.1.5 – оценивать прослушанный материал с точки зрения убедительности, критически оценивая его

Таблица 9. Система целей обучения:

1) слушание и говорение общественно-гуманитарного направления:

Обучающиеся должны:		
Подраздел	10 класс	11 класс
1. Понимание содержания сообщения/информации	10.1.1 – понимать основную и детальную информацию текста, различая факт и мнение; определять целевую аудиторию, жанры (лекция, интервью, диспут, дискуссия)	11.1.1 – понимать основную и детальную информацию текста, высказывая критическое отношение к позиции автора (вводные конструкции, терминология); определять целевую аудиторию, жанры (лекция, интервью, диспут, дискуссия, полемика, статья, видеосюжет)
2. Определение основной мысли	10.1.2 – определять основную мысль на основе выделения смысловых частей прослушанного текста и определения их микротем	11.1.2 – определять основную мысль, опираясь на цель и позицию автора текста

3. Прогнозирование событий	10.1 3– прогнозировать содержание по проблеме, поднимаемой в тексте	11.1.3- прогнозировать содержание текста по таблицам и схемам
4.Участие в диалоге	10.1.4 –участвовать в дебатах, аргументируя собственную позицию и предлагая разные пути решения проблемы	11.1.4 –участвовать в деловой беседе, решая проблему и достигая договоренности
5. Построение монологического высказывания	10.1. 5 – строить развернутый монолог (рассуждение на заданную тему, убеждение), включающий не менее 3-х микротем в пределах общественно-политической, социально-культурной и учебно-научной сфер	11.1.5 –строить развернутый монолог для публичного выступления в рамках общественно-политической, социально-культурной, социально-экономической и учебно-научной сфер
6. Оценивание прослушанного материала	10.1.6 - оценивать прослушанный материал с точки зрения достоверности, актуальности информации, выражая собственное мнение	11.1.6 - оценивать прослушанный материал с точки зрения убедительности, критически оценивая его

Содержание учебного предмета включает четыре раздела: слушание и говорение; чтение; письмо; соблюдение речевых норм.

Таблица 10. Тематическое содержание раздела

Направления	10 класс	11 класс
Естественно-математическое	Толерантность и межкультурный диалог Наука и этика: киборги и клоны Настоящее и будущее цифровых технологий Биотехнологии для жизни Глобальные проблемы энергетики	Экология: нефтяная и ядерная промышленность Бизнес-идеи из науки: математика, химия Молодежная культура: проблемы молодого поколения Экономика и ее роль в обществе Наука и этика: киборги и клоны
Общественно-гуманитарное	Имидж Казахстана: современный и исторический обзор Искусство и литература: различные формы художественного выражения Наука и этика: киборги и клоны Человек: права и свободы Туризм: экотуризм Экология души	. Социальное неравенство как глобальная проблема общества Научно-технический прогресс: интеллект искусственный и естественный Театр в современном мире Современное общество: миграция Проблемы медицины XXI века Молодежная культура: проблемы молодого поколения

	Свободное время как показатель развития общества Толерант-ность и межкультур-ный диалог	Мир и безопасность Проблема исторической памяти народа
--	--	---

Важным принципом учебной программы по русскому языку является спиральное обучение. Спиральный принцип положен в основу определения результатов обучения. Так, наблюдается наращивание рече-коммуникативных навыков (аудирование (слушание), говорение, чтение и письмо) из класса в класс.

Ключевые особенности спиральной программы:

- учащийся пересматривает тему несколько раз в течение обучения в школе;
- сложность темы возрастает с каждым повторением;
- новое обучение имеет отношение к предыдущему обучению и рассматривается в контексте с предыдущей информацией.

Преимущества принципа спиральности:

- информация повторяется и запоминается каждый раз, когда учащийся повторяет тему;
- учебная программа позволяет осуществлять логический переход от упрощенных идей до сложных;
- обучающиеся могут применять знания при формировании последующих целей урока.

Учебная программа предполагает повторное рассмотрение знаний и понятий по мере перехода учащихся из класса в класс.

Приведем пример

Таблица 11. соблюдение речевых норм

Обучающиеся должны:		
Подраздел	10 класс	11 класс
1.Соблюдение орфографических норм	10.4.1 - соблюдать орфографические нормы	11.4.1 - соблюдать орфографические нормы
2. Соблюдение лексических норм	10. 4.2 - использовать лексику официально-делового стиля,публицистического и научного стилей, стилистические фигуры в соответствии с целью и ситуацией общения	11.4.2 - использовать различные изобразительно-выразительные средства языка, стилистические фигуры в соответствии с целью и ситуацией общения
3. Соблюдение грамматических норм	10.4.3 - соблюдать словообразовательные и морфологические нормы (использование глаголов абстрактной семантики, глаголов несовершенного вида настоящего времени)	11.4.3 - соблюдать синтаксические нормы (при пассивных конструкциях с возвратными глаголами и краткими страдательными причастиями, в безличных предложениях), стилистические нормы

4. Соблюдение пунктуационных норм	10.4.4 - использовать знаки препинания в простых, простых осложненных (обособленными членами, вводными словами, вставными конструкциями) и сложных предложениях	11.4. 4 - использовать знаки препинания в простых, простых осложненных(обособленными членами, вводными словами и вставными конструкциями) и сложных предложениях с разными видами связи
--	--	--

Программа по предмету «Русский язык» способствует становлению фундаментального мировоззрения учащихся, формирует и развивает их коммуникативную компетенцию, дает возможность пользоваться информацией научно-технической, художественно-эстетической, социальной сфер, помогает ориентироваться в общемировом образовательном пространстве. С помощью художественных и нехудожественных текстов программа значительно расширяет видение учащихся о традициях и обычаях, образе жизни, истории других народов и представлении общечеловеческих ценностей, что прививает уважение к другим народам.

Овладение русским языком поможет учащимся адаптироваться в быстроменяющемся мире, успешно регулируя ситуативно-речевое поведение как в учебной, так и в будущей профессиональной деятельности, использовать различные источники информации и современные информационные технологии для выражения и обоснования собственного мнения.

Цели обучения определены по разделам и подразделам для отслеживания прогресса обучения.

К учебной программе прилагаются учебные планы, состоящие из долгосрочного, среднесрочного и краткосрочных планов на класс. В отличие от учебной программы учебные планы носят рекомендательный характер, поэтому учитель может адаптировать виды деятельности и подобрать свои альтернативные ресурсы, которые соответствуют интересам, уровню, потребностям и возрастным особенностям учащихся.

Программа способствует тому, чтобы учащиеся стали уверенными, успешными личностями и ответственными гражданами, также содействует стремлению к изучению языков, сознательному отношению к языку как духовной ценности, средству общения и инструменту для получения знаний в разных сферах человеческой деятельности.

Программа предусматривает следующие виды деятельности учащихся на уроке:

- оценивание устных и письменных высказываний (текстов) с точки зрения языкового оформления, уместности, эффективности достижения поставленных коммуникативных задач;
- взаиморецензирование;
- анализ языковых единиц с точки зрения правильности, точности и уместности их употребления;

- лингвистический анализ языковых явлений и текстов различных функциональных стилей и разновидностей языка;
- разные виды чтения в зависимости от коммуникативной задачи и характера текста: просмотровое, ознакомительное, изучающее, ознакомительно-изучающее, ознакомительно-реферативное и др;
- информационная переработка устного и письменного текста: составление плана текста; пересказ текста по плану; пересказ текста с использованием цитат; переложение текста; продолжение текста; составление тезисов; редактирование;
- создание текстов разных функционально-смысловых типов, стилей и жанров; создание рефератов, докладов; рецензирование; аннотирование и т.д.;
- создание высказываний различных типов и жанров в учебно-научной, социальнокультурной и деловой сферах общения с учётом основных орфоэпических, лексических, грамматических норм современного русского литературного языка, применяемых в практике речевого общения;
- участие в дискуссии;
- создание письменных текстов делового, научного и публицистического стилей с учётом орфографических и пунктуационных норм современного русского литературного языка;
- работа с различными информационными источниками: учебно-научными текстами, справочной литературой, средствами массовой информации (в том числе представленных в электронном виде), конспектирование.

Программа по предмету «Русский язык» способствует становлению фундаментального мировоззрения учащихся, формирует и развивает их коммуникативную компетенцию, дает возможность пользоваться информацией научно-технической, художественно-эстетической, социальной сфер, помогает ориентироваться в общемировом образовательном пространстве. С помощью художественных и нехудожественных текстов программа значительно расширяет видение учащихся о традициях и обычаях, образе жизни, истории других народов и представлении общечеловеческих ценностей, что прививает уважение к другим народам.

Овладение русским языком поможет учащимся адаптироваться в быстроменяющемся мире, успешно регулируя ситуативно-речевое поведение как в учебной, так и в будущей профессиональной деятельности, использовать различные источники информации и современные информационные технологии для выражения и обоснования собственного мнения.

Между долгосрочными, среднесрочными и краткосрочными планами существует очень тесная взаимосвязь. Планирование предполагает выбор средств и способов достижения целей педагогического процесса, последовательность действий в осуществлении намеченного, сроков выполнения. Планирование призвано обеспечить заинтересованность всех участников педагогического процесса и учет результатов деятельности.

В долгосрочном плане отражаются темы обучения на один учебный год. Распределение часов внутри разделов можно варьировать по усмотрению учителя.

Перечисленные цели обучения по классам в виде ожидаемых результатов (рече-коммуникативных навыков) отражены последовательно по четвертям в среднесрочных планах, что позволяет учителям планировать свою работу и оценивать достижения обучающихся, а также информировать их о следующих этапах обучения.

Особенности учебной программы обновленного содержания образования по предмету «Русская литература» (с русским языком обучения) (10-11 классы)

Учебный предмет «Русская литература» занимает важное место в системе образования Казахстана. Наряду с другими дисциплинами общественно-гуманитарного цикла, литература в яркой и образной форме при помощи специфических средств раскрывает проблему человека и его места в мире. Через постижение произведений русской, казахской и мировой классики, содержащей в себе опыт духовного развития разных эпох, происходит становление внутреннего мира учащегося, приобщение его к общечеловеческим и национальным ценностям. Этот опыт способствует воспитанию гражданских и патриотических чувств личности, что является необходимым условием развития современного общества.

Целью обучения учебному предмету **«Русская литература»** является способность формированию духовных ценностей человека, готового к саморазвитию и самосовершенствованию, воспитывая компетентного, критически мыслящего читателя, способного анализировать идейно-художественное содержание, учитывая социально-исторический и духовно-эстетический аспекты произведения.

Учебный предмет «Русская литература» обладает огромным воспитательным потенциалом, дающим возможность не только развивать интеллектуальные способности учащихся, но и формировать ценностные ориентиры, которые позволяют воспринимать проблематику произведений русской, казахской и мировой классики.

Задачи обучения учебному предмету «Русская литература»:

1) формировать знания, умения и навыки, способствующие успешной социальной адаптации, на основе русской литературы, рассматривая ее взаимосвязи с казахской и мировой литературой и культурой;

2) воспитывать патриотизм, гражданственность, активную жизненную позицию на основе общенациональной идеи «Мәңгілік Ел» средствами художественной литературы;

1) формировать понимание ценности литературы как духовного наследия в условиях глобализации современного мира;

1) совершенствовать навыки критического анализа, сравнения, обобщения, умения устанавливать аналогии и причинно-следственные связи, классифицировать явления, строить логические и критические рассуждения, умозаключения и выводы на основе анализа произведений;

2) формировать духовную и интеллектуальную потребность читать, совершенствовать навыки критического чтения и интерпретации текста, развивая творческие способности каждого обучающегося;

1) развивать коммуникативные навыки на основе глубокого понимания, анализа идейно-художественного, социально-исторического и духовно-эстетического аспектов произведений различных жанров;

2) совершенствовать навыки оценивания содержания произведения, литературно-критических статей в устной или письменной форме, проявляя компетентность в области исследовательской культуры;

3) совершенствовать способности контекстного рассмотрения литературных явлений, умения сопоставлять литературные факты, проводить аналогии, выстраивать литературные параллели.

Содержание учебного предмета «Русская литература» направлено на воспитание духовно развитой личности, испытывающей потребность в саморазвитии, расширении культурного кругозора; формирование гуманистического мировоззрения, базирующегося на понимании ценности человеческой личности; формирование основ гражданского самосознания, ответственности за происходящее в обществе и мире, активной жизненной позиции; воспитание уважения к истории и традициям разных народов.

Базовое содержание учебного предмета «Русская литература» составляют 3 раздела:

- 1) Понимание и ответы по тексту.
- 2) Анализ и интерпретация текста.
- 3) Оценка и сравнительный анализ.

В раздел «Понимание и ответы по тексту» включены подразделы: понимание терминов; понимание художественного произведения; чтение наизусть и цитирование; составление плана; пересказ; ответы на вопросы.

Раздел «Анализ и интерпретация текста» состоит из подразделов: жанр; тема и идея; композиция; анализ эпизодов; характеристика героев;

художественный мир произведения в разных формах представления; отношение автора; литературные приемы и изобразительные средства; творческое письмо.

В раздел «Оценка и сравнительный анализ» включены подразделы: оценивание художественного произведения; сравнение художественного произведения с произведениями других видов искусства; сопоставление произведений литературы; оценивание высказываний.

Изучение предмета «Русская литература» в 10-11 классах в уровня общего среднего образования происходит по двум направлениям общественно-гуманитарное и естественно-математическое. Система целей обучения одинаковая. Продемонстрируем на примере.

Таблица 12. Система целей обучения общественно-гуманитарного направления

1) понимание и ответы по тексту:

Обучающиеся должны:		
Подраздел	10 класс	11 класс
1. Понимание терминов	10.1.1 - понимать термины: синкретический жанр, золотой век, онегинская	11.1.1 - понимать термины: ретроспекция, серебряный век,

	строфа, мотив, роман-эпопея, роман в стихах, психологизм, полифония, литературный двойник, фабула	имажинизм, символизм, акмеизм, футуризм.
2. Понимание художественного произведения	10.1.2 - понимать содержание художественного произведения, его проблематику, критически осмысливая, выражать своё отношение к услышанному или прочитанному	11.1.2 - понимать содержание художественного произведения и его роль в литературном процессе, критически осмысливая, выражать своё отношение к услышанному или прочитанному
3. Чтение наизусть и цитирование	10.1.3 - самостоятельно находить в тексте и выразительно читать наизусть цитаты, фрагменты, связанные с выражением авторской позиции	11.1.3 - самостоятельно находить в тексте и выразительно читать наизусть цитаты, фрагменты, связанные с проблематикой и выражением авторской позиции
4. Составление плана	10.1.4 - составлять план эссе, сочинения на литературные и свободные темы	11.1.4 - составлять план эссе, критической статьи, сочинения на литературные и свободные темы
5. Пересказ	10.1.5 - пересказывать текст произведения или эпизод, творчески переосмысливая содержание, используя образные средства	11.1.5 - пересказывать текст произведения или эпизод, творчески переосмысливая содержание, сохраняя авторское своеобразие
6. Ответы на вопросы	10.1.6 - давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на текст произведения, выражая собственное мнение о теме, сюжете и образах	11.1.6 - давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на литературный материал, выражая собственное мнение о теме, проблеме, системе образов

Таблица 13. Система целей обучения естественно-математического направления

1) понимание и ответы по тексту:

Обучающиеся должны:		
Подраздел	10 класс	11 класс
1. Понимание терминов	10.1.1 - понимать термины: золотой век, онегинская строфа, мотив, роман-эпопея, роман в стихах, психологизм, фабула	11.1.1 - понимать термины: ретроспекция, серебряный век, имажинизм, символизм, футуризм, акмеизм
2. Понимание художественного произведения	10.1.2 - понимать содержание художественного произведения, его проблематику, критически осмысливая, выражать своё отношение к услышанному или прочитанному	11.1.2 - понимать содержание художественного произведения и его роль в литературном процессе, критически осмысливая, выражать своё отношение к услышанному или прочитанному
3. Чтение наизусть и цитирование	10.1.3 - самостоятельно находить в тексте и выразительно читать наизусть цитаты, фрагменты, связанные с выражением авторской позиции	11.1.3 - самостоятельно находить в тексте и выразительно читать наизусть цитаты, фрагменты, связанные с проблематикой и выражением авторской позиции
4. Составление плана	10.1.4 - составлять план сочинения на литературные и свободные темы	11.1.4 - составлять план сочинения на литературные и свободные темы, рецензии
5. Пересказ	10.1.5 - пересказывать текст произведения или эпизод, творчески переосмысливая содержание и используя образные средства	11.1.5 - пересказывать содержание произведения, творчески переосмысливая, сохраняя авторское своеобразие текста
6. Ответы на вопросы	10.1.6 - давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на текст произведения, выражая собственное мнение о теме и образах	11.1.6 - давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на литературный материал, выражая собственное мнение о проблеме и системе образов

Учебный предмет «Русская литература» формирует представление о художественной литературе как способе познания жизни, художественной модели мира, выраженной в образах и эмоционально воздействующей на человека.

Изучение предмета «Русская литература» нацелено на достижение метапредметных результатов: происходит формирование умений понимать проблему, выдвигать гипотезу, структурировать материал, подбирать аргументы для подтверждения собственной позиции, выделять причинно-следственные

связи в устных и письменных высказываниях, формулировать выводы; самостоятельно организовывать собственную деятельность, оценивать ее, определять сферу интересов; работать с разными источниками информации, находить ее, анализировать, использовать в самостоятельной деятельности.

При изучении учебного предмета «Русская литература» идет дальнейшее формирование коммуникативной компетенции учащихся. Обучающиеся используют приобретенные коммуникативные навыки в практической деятельности для создания творческого текста (письменного и устного) на заданную тему, для участия в диалоге и дискуссии.

В 10-11 классах изучаются следующие произведения:

Таблица 14. Список произведений, изучаемых в 10-11 классах

	ЕМН	ОГН
10 класс	1 четверть	
	1. А.С. Пушкин. «Евгений Онегин». 2. Ф.И. Тютчев. Философская лирика	1. А.С. Пушкин. "Евгений Онегин". 2. И.А. Гончаров "Обломов" (фрагменты)
	2 четверть	
	1. М.Ю. Лермонтов. «Герой нашего времени».	1. М.Ю. Лермонтов. «Герой нашего времени». 2. Ч.Т. Айтматов. «Плаха».
	3 четверть	
	1. Ф.М. Достоевский. «Преступление и наказание». 2. Н.А. Островский. «Бесприданница».	1. Ф.М. Достоевский. «Преступление и наказание». 2. Н.А. Островский "Бесприданница»
4 четверть		
	1. Л.Н. Толстой. «Война и мир».	1. Л.Н. Толстой. «Война и мир». 2. А. В. Вампилов "Старший сын".
11 класс	1 четверть	
	1. М. А. Шолохов. «Донские рассказы» (по выбору учителя). 2. С.А. Есенин. Стихотворения (по выбору учителя). 3. А.А. Блок. Стихотворения из сборника «Страшный мир», цикл «Стихи о Прекрасной даме», поэмы (по выбору учителя).	1. Р. Бредбери. «Улыбка». 2. Б.Л. Пастернак. «Доктор Живаго». 3. С.А. Есенин. Стихотворения (по выбору учителя). 4. А.А. Блок. Стихи из сборника «Страшный мир», цикл «Стихи о Прекрасной даме», поэмы (по выбору учителя).
	2 четверть	
	1. А.Н. Рыбаков. "Дети Арбата" . 2. А.А. Ахматова. Стихи и поэмы (по выбору учителя).	1. А.Н. Рыбаков «Дети Арбата» 2. А.А. Ахматова. Поэзия. 3. Е.И. Замятин. «Мы»
3 четверть		
1. В.В. Быков. "Сотников". 2. Б. Васильев. "А зори здесь тихие". 3. В.Л. Кондратьев. "Сашка". Военная лирика. Д. С.	1. В.В. Быков. «Сотников», 2. Б. Васильев «А зори здесь тихие», 3. В.Л. Кондратьев. «Сашка» (по выбору учителя). 2. Э.М. Ремарк. «Три товарища».	

	4.Самойлов, Б. Ш. Окуджава, Н.А. Заболоцкий, А.Т. Твардовский, Е.А. Евтушенко, В.С. Высоцкий и др. (по выбору учителя)	3.Военная лирика. Д. С. Самойлов, Б. Ш. Окуджава, Н.А. Заболоцкий, А.Т. Твардовский, Е.А. Евтушенко, В.С. Высоцкий и др.(по выбору учителя).
4 четверть		
	А.В. Вампилов. «Утиная охота». Стихотворения современных поэтов по выбору учителя (Р. Рождественский, Е. Евтушенко, А. Вознесенский, Л. Мартынов, О.Сулейменов и др.).	1. А.В. Вампилов. «Утиная охота». 2. М. Горький. «Старуха Изергиль». 3. Стихотворения современных поэтов на тему нравственного выбора (Р. Рождественский, Е. Евтушенко, А. Вознесенский, Л. Мартынов, О.Сулейменов, Б. Канапьянов и др.).

Главная цель программы — помочь обучающимся сделать следующий шаг в своем гуманитарном развитии: от умения осмысленно читать литературное произведение, различать неразрывную связь формы и содержания к умению мыслить исторически и системно, характеризовать культурный идеал эпохи и соотносить с ним авторский и личностный идеал.

Особенностью изучения литературы в 10-11 классах является собственное критическое осмысление произведений, изложенное в письменном виде, а также написание творческих работ разных жанров. Изучение каждого произведения сопровождается написанием разного рода письменных работ: анализ эпизода эпического произведения, анализ и сопоставительный анализ эпических и лирических произведений, письменный ответ на проблемный вопрос, изучение и письменное осмысление критической литературы, написание творческих работ разных жанров

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша (5-11-сыныптарда) жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларының ерекшелігі

Қазақстан Республикасындағы білім беру мазмұнын жаңартудың басты мақсаты білім беру бағдарламасын жаңарту, педагогикалық қызметтің ең жоғары деңгейі ретінде критериалды бағалау жүйесін енгізу және жаһандық ақпараттық әлемде білім алушыларды тәрбиелеуді, оқытуды, жан-жақты дамытуды үнемі жетілдіру болып табылады.

Жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларының мазмұндық ерекшеліктері:

- тақырыптың мазмұнын жобалаудағы шиыршық принципі, яғни білім мен дағдыларды тігінен де, көлденеңінен де біртіндеп құру (тақырыптар мен сыныптар бойынша дағдылардың күрделенуі);
- таным заңдылықтарына негізделген және пәндік операциялардың ең маңызды түрлері бойынша жіктелетін Блум таксономиясы бойынша оқыту

мақсаттарының иерархиясы;

- білім беру деңгейлері бойынша және бүкіл оқу курсы бойында педагогикалық мақсат қою, бұл пән ішіндегі байланыстарды барынша ескеруге мүмкіндік береді;
- пәнаралық байланыстарды іске асыру кезінде және бір білім беру саласындағы пәндер арасында «ортақ тақырыптардың» болуы;
- бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт сұраныстарына сәйкестігі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға баса назар аудару;
- ұзақ мерзімді, орта мерзімді және қысқа мерзімді жоспарлар нысанында оқу процесін технологияландыру.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша жаңартылған мазмұндағы оқу бағдарламаларының ерекшеліктеріне тоқталып өтсек.

- ✓ Қазақ тілін ана тілін оқыту әдістемесімен де байланыстыру және шет тілі ретінде оқыту әдістемесінің қажетті де маңызды тұстарын ғана алу көзделеді.
- ✓ Қазақ тілін үйрету мәтінге негізделгендіктен, «Қазақ тілі» мен «Қазақ әдебиеті» пәндері кіріктіріліп оқытылады.
- ✓ Басты бағыт – қазақша өзара тіл қатысу арқылы тіл табысуға, түсінісуге үйрететін тыңдау, сөйлеу/сөйлесу, оқу, жазу дағдыларын қалыптастыратын коммуникативтік әдістері басшылыққа алынады.
- ✓ Коммуникативтік дағдылар сыныптар өскен сайын, тілді меңгеру құзыреттілік деңгейлеріне (А, В, С) сай, күрделеніп отыруы көзделген.
- ✓ Дидактикалық, яғни оқыту үдерісі – мұғалім мен оқушының «субъекті - субъектілік» қатынаста өтуіне негізделген. Мұғалім білім мазмұнын баяндаушы ғана емес, енді мұғалім – білім мазмұнын оқушының өз бетімен меңгеруіне қажетті коммуникативтік сөйлеу жағдаяттарын ұйымдастыра отырып, оқушылардың қазақ тілінде ауызекі, жазбаша сөйлеу тілін қалыптастырушы, дамытушы тұлға. Бұрынғы бағдарламада мұғалім – жаңа білім мазмұнын баяндаушы, ал оқушы – қабылдаушы болған. Жаңартылған бағдарламасында оқушы – білімді өзі ізденуші ролінде болады, сондықтан, интерактив, актив әдістерді молынан қолдану – басты шарт. Қазақ тілін оқыту үдерісі осы логикаға лайықталып құрылған.
- ✓ Тілдік және әдебиет тақырыптары қазіргі заманның ғана емес, ғылым мен технологияның дамуын ескере отырып, соған сай дамитын алдағы келе жатқан заман оқушыларына қажетті тақырыптардан да іріктелінген.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін оқытудың мақсаты – білім алушыларды шығармашылықпен жұмыс істеуге және сыни тұрғыдан ойлауға дағдыландыру. Білім алушылар проза, поэзия, драма жанрларынан, сондай-ақ, ғылыми және бұқаралық ақпарат құралдарының (газет-журналдар, т.б.) материалдарын сын тұрғысынан оқи отырып, өз түсініктерін дамытады. Оқу арқылы танымдық дағдыларын арттырып, тіл білімі мен әдебиет әлеміне жол ашады. Сондай-ақ қазақ тілі мен әдебиетінің тақырыптық және тілдік ортақтығы арасындағы өзара

байланыстың күшейтілуі арқылы білім алушылардың қазақ тілінің стильдік ерекшелігін бір оқу бағдарламасы аясында меңгеруіне ықпал етеді. Өйткені ортақ тақырып қазақ тілі мен әдебиеттен алынатын білімдердің ерекше синтезін жасайды. Оны меңгерту үшін жаңа деңгейдегі оқу-танымдық процесті ұйымдастыратын әдістер мен тәсілдер жүйесі де айқындалуы керек.

Кіріктірілген білім беру бағдарламасында қазақ тілі мен әдебиет пәнінің оқытылу да өзгеше. Бағдарлама оқушының білім, білік және төрт тілдік дағдысын: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды жетілдіруге бағытталған. Бұл төрт дағды оқу жоспарында «Шиыршық әдісімен» орналастырылған және бір-бірімен тығыз байланысты. Яғни, жыл бойына бірнеше рет қайталанып отырады және сынып өскен сайын тілдік оқу мақсат та күрделене түседі.

Кіріктірілген сабақтар келесі дидактикалық шарттар арқылы жүзеге асырылады:

- пәнаралық байланыстың зерттеу объектісі дұрыс есептелуі, оның өзекті болуы;
- сабаққа дайындық кезінде мұғалімдердің тығыз ынтымақтаста болуы;
- сабақтың әр кезеңінде ойлау әрекетінің белсенділігін артуы және міндетті түрде кері байланыстың болуы;
- жалпы әдісті қолдану негізінде сабақтың әр бөліктерінің арасында сабақтастықтың болуы.

Қазақ тілі мен әдебиетін кіріктіре оқытудың аса тиімді тұсы – қазақ тілін үйретуде мәтінді, оның ішінде көркем мәтінді ұтымды пайдаланатындығы. Сынып өскен сайын біртіндеп күрделеніп отыратын оқу мақсаттары оқушыны көркем мәтіндегі кейіпкерлер мен оқиғалар туралы талдауы мен өзінің ойын білдіру дағдыларын қалыптастыра отырып, қазақша коммуникативтік дағдыларын да қалыптастыру міндетін шешеді. Осылай қазақ тілі мен әдебиет пәндері өзара біріне екіншісі тірек болып, оқушының сөйлеу тілінің сапалы және мазмұнды дамуына тірек жасайды.

Мәселен, 7-сыныптағы қазақ тілі мен қазақ әдебиеті кіріктіріле оқытылып, мынадай тақырыптар меңгертіледі (Кесте 15):

Кесте 15. 7-сыныптағы қазақ тілі мен қазақ әдебиеті кіріктіре оқытылатын п, тақырыптар

Қазақ тілі	Әдебиет
Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі - қазақ тілін оқып-үйренеміз. Үш тілді білу – үлкен өнер.	М.Жұмабаев. «Қазақ тілі» өлеңі.
Уақыт – ұлы күш	Абай Құнанбаев. «Сағаттың шықылдағы емес ермек».
Жердегі климаттық өзгерістер	Д. Дефо. «Робинзон Крузо» романы (үзінді).
Қазақстанның ежелгі қалалары және Ұлы Жібек жолы	Б. Ұзақов. «Жантаза».
Спорт және денсаулық күтімі	Т. Нұрмағанбетов. «Он төрт жасар жігіт».
Ұқсатым. Сән. Талғам.	Ақан сері. «Жігіт сипаты». «Қыз сипаты».
Ғаламтормен дұрыс жұмыс жасау – мәдениет	Жюль Верн.«Әлемді сексен күн ішінде шарлау» романы (үзінді).

Музыка. Қазақтың киелі домбырасы.	І.Жансүгіров. «Күйші» поэмасы (үзінді).
Төрт түлік мал мен егіншілік – ел берекесі	Ғ.Мұстафин. «Шығанақ» романы (үзінді).
Наурыз мейрамы. Ұлыс оң болсын! Ақ мол болсын!	М.Мақатев. «Наурыз».
Жастықтың оты қайдасын?	М.Жұмабаев. «Мен жастарға сенемін» өлеңі.
Ғылым мен техниканың соңғы жаңалықтары	Майкл Х.Харт .«100 ұлы адам» атты кітабынан -« Альберт Эйнштейн».
Батыр туса – ел ырысы	А. Нұршайықов «Аңыз бен ақиқат» (үзінді).

Бұл бағдарламада қазақтың ұлттық тарихы мен мәдениетіне, салты мен дәстүріне, келешектегі ғылым мен технологияның дамуына, жаһандық климат өзгерісіне, күнделікті қарапайым қарым-қатынас пен адамгершілік қағидаларына байланысты тақырыптар болуы көзделді.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерін кіріктіріп оқу арқылы оқушылар:

- сөздік қоры мен тілдік сауаттылығын дамытады;
- тілдің қоғамдық-әлеуметтік қызметін түсінеді;
- ойлау және танымдық қабілеттерін дамытады;
- коммуникативтік дағдыларын жағдаятқа сай дұрыс қолдана білуді және өзгелермен еркін қарым-қатынас жасауды үйренеді;
- қазақ халқы мен мемлекеттік тілге деген құрмет сезімін қалыптастырады, қызығушылығын арттырады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін кіріктіріп оқытуда сабақты ұйымдастыру, ең алдымен, оқу материалының ерекшелігіне, сынып деңгейіне негізделеді. Кіріктіріп оқытудың негізгі және міндетті талабы – оқушының өзіндік жұмыс істеу қызметін арттыру, өйткені оқу материалының тақырыптық аясын кеңейте отырып, терең талдауды талап етеді.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін кіріктіріп оқытуда жаңа әдістемелік логика ұсталынады, сабақты ұйымдастыру, ең алдымен, оқу материалының ерекшелігіне, сынып деңгейіне негізделеді. Жаңартылған коммуникативтік бағыт тек коммуникативтік әдістерді атап қана қоймайды, әрбір коммуникативтік әдісті іштей кіші бөлшектерге бөліп, олар кіші дағдылар – оқу мақсаты түрінде әрбір сыныпқа төменнен жоғары қарай дамып, күрделене түсетін спираль түрінде жүйелі құрастырылады. Өйткені коммуникативтік бағытты ұстану үшін мұғалім мен білім алушылардың және білім алушылардың өзара, жеке, жұпта, топпен, ұжыммен еркін түрде сұхбаттасуына лайықталып құрылған білім берудің жүйелі үдерісі қалыптасуы керек. Бағдарламада көрсетілген оқу мақсаттарының нәтижесіне жету үшін мұғалім мен білім алушының өзара педагогикалық ықпалдасуы жаңа дәрежеге көтерілуі тиіс. Ол дәрежеге өзара сыйластық, іскери ынтымақтастық және сұхбаттасып отыру арқылы қол жеткізуге болады. «Субъекті - субъектілік» дидактикалық қарым-қатынасқа негізделген оқыту жүйесінде әрбір білім алушы жеке тұлға деп танылады және олардың әрқайсысы қазақ тілін оқып-үйренуі барысында өзінің ішкі құндылықтары мен қажеттіліктерін жүзеге асыруға толық мүмкіндігі болуы міндетті болады. Мұғалім білім алушылардың қазақша еркін сөйлеп, жазып, үйренуі үшін түрлі интерактивтік әдістерді қолданып, бірге коммуникативтік

жағдаяттың шешімін іздеп, олармен эмоциялық жақын болуы керек. Үлгілік оқу бағдарламасымен (оқыту қазақ тілінде емес) жүзеге асырылады.

5-11-сыныптарда оқу процесі жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасымен (оқыту қазақ тілінде емес) жүзеге асырылады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» бағдарламасының мақсаты – оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту, қазақ тілін қадірлейтін, қоғамдық мәнін түсінетін тұлға қалыптастыру, тіл нормаларын сақтап, дұрыс қолдана білуге, еркін сөйлесуге және сауатты жазуға үйрету.

Ұзақ мерзімді жоспар оқу бағдарламасының құрамына енгізілген және ұзақ мерзімді жоспарда әр сынып бойынша қамтылатын шығармалар, сағат саны, оқу мақсаттары нақты көрсетілген.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

5-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

6-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

7-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

8-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

9-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

10-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағат;

11-сынып – аптасына 5 сағат, оқу жылында – 170 сағатты

құрайды.

Осы тұста назар аударатын жағдай орта білім беру деңгейінің 5-11 сыныптарына арналған «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні оқу жүктемесі төмендетілген үлгілік оқу бағдарламамен оқытуға да көшті.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінен оқу жүктемесі төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасының (оқыту қазақ тілінде емес) ерекшеліктері:

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасы оқу жүктемесінің көлемі жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының оқу жүктемесінің көлемінен 2 сағатқа кем:

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша оқу жүктемесінің көлемі:

5-сынып – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;

6-сынып – аптасына 4 сағат, оқу жылында – 136 сағат;

7-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;

8-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат;

9-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

10-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

11-сынып – аптасына 3 сағат, оқу жылында – 102 сағат.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің төмендетілген үлгілік оқу бағдарламасы оқу жүктемесінің көлемі жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасының оқу мақсаттары жеңілдетіп берілген. Кейбір оқу мақсаттарына түсініктеме ретінде ұсынымдар беріліп, оқу мақсаттарына өзгерістер енгізілген.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнінің оқу мазмұны 5 бөлімге бөлінеді. Бөлімдерді бөлімшелер құрайды, олар сыныптар бойынша күтілетін нәтижелер түрінде оқыту мақсаттарынан тұрады.

Оқыту мақсаттары арқылы мұғалімдер сөйлеу қызметінің төрт дағдысын (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) қалыптастырады, сонымен

қатар, оқушылардың жетістігін бағалайды және оқытудың келесі кезеңі туралы ақпарат береді.

Оқыту пәнінің мазмұнын 5 бөлім құрайды: 1) тыңдалым; 2) айтылым; 3) оқылым; 4) жазылым; 5) тілдік бағдар.

«Тыңдалым» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады:

- 1) болжау;
- 2) назарын шоғырландырып тыңдау;
- 3) сөздер мен сөз тіркестерінің мағынасын түсіну;
- 4) көркем шығармаларды тыңдау;
- 5) негізгі ойды анықтау;
- 6) тыңдалым материалдары бойынша жауап беру.

«Оқылым» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады:

- 1) мәтіндегі ақпаратты анықтау;
- 2) стильдік ерекшеліктерді анықтау;
- 3) көркем шығармаларды оқу;
- 4) мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау;
- 5) қосымша ақпарат көздерінен алынған мәліметтерді оқу;
- 6) өзіндік көзқарасын білдіру және бағалау.

«Жазылым» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады:

- 1) әртүрлі стильде мәтіндер құрастыру;
- 2) эссе жазу;
- 3) көркемдегіш құралдарды қолданып жазу;
- 4) мәліметтерді жинақтау;
- 5) орфография және пунктуация.

«Айтылым» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады:

- 1) сөздік қорының алуандығы;
- 2) сөз мәнері мен сөйлеу этикеті;
- 3) орфоэпиялық нормаларды сақтау;
- 4) мәтіннің негізгі аспектілерін анықтау және талқылау;
- 5) сенімді және еркін жауап беру;
- 6) визуалды материалдар арқылы тілді дамыту.

«Тілдік бағдар» бөлімі келесі бөлімшелерден тұрады:

- 1) сөз таптары;
- 2) сөйлем.

Мұғалімдер сабақ жоспарлауда төмендегілерге назар аударады:

- Дифференциация (саралап оқыту) – оқушылардың жеке қабілет ерекшеліктерін ескере отырып оқыту. Қабілеті жоғары немесе төмен оқушылардың мүмкіндіктерін ескере отырып, сабақ мақсаттары, бағалау нәтижелері, тапсырмалар деңгейі қарапайымнан күрделіге қарай құрастырылуы қажет. Сонымен қатар, жұптық және топтық жұмыстарды ұйымдастыруда оқушыларды қабілеттеріне қарай араластырып отыру ескеріледі. Орта мерзімді жоспардың «Мұғалімге арналған ескертпелер» бағанында нақты түрлерін практикада жүзеге асыру жолдары көрсетілген.
- Сабақ барысында оқушыларға жеке «ойлан», жұппен «талқыла» және топпен «бөліс» әдісін кеңінен қолдану ұсынылады. Бұл өз кезегінде

оқушыларға білім, ақпарат, идея, тәжірибе алмасуға, сыни ойлауға мүмкіндік береді.

- Орта мерзімді жоспарларда әр сынып бойынша әртүрлі лексикалық тақырыптар берілген. Лексикалық тақырыптар белгілі бір салаға байланысты сөздік қорды меңгеруге, ақпараттармен танысуға, танымын кеңейтуге бағыттайды. Сыныптан сыныпқа өткен кезде лексикалық тақырыптар арасында байланыс болу үшін бір тақырыпты әртүрлі мақсатта қарастыру ұсынылған. Бұл байланыс сол тақырыпта қарастырылатын мәселеге, деректерге әртүрлі қырынан келуге мүмкіндік береді.
- Орта мерзімді жоспарларда әр бөлімге арналған сағат сандары ұсынылған. Пән мұғалімі оқушылар мен сыныптардың ерекшеліктеріне қарай сағат сандарына өзгеріс енгізе алады. Дегенмен, бір тоқсанға берілген лексикалық тақырыптар мен оқу мақсаттары толық қамтылуы тиіс.
- Орта мерзімді жоспарда көрсетілген оқыту ресурстары үлгі болып табылады. Мұғалімдер қажет деп тапқан жағдайда қосымша ресурстар қолдана алады.

Бір сабақта оқылым, жазылым, тыңдалым, айтылым бойынша нақты нәтижеге жетуге мүмкіндік беретін бір немесе екі оқу мақсаты (дағды) ғана алынғаны дұрыс. Үш немесе одан да көп дағдыны алу сабақтың мақсатына жетуге, қажетті дағдыларды терең қалыптастыруға мүмкіндік бермей, оқушыларда тұрақсыз білім қалыптастыруы мүмкін.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген пәнінен тыңдалым мен айтылым сөйлеу әрекеттерін дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- күнделікті тақырыптар аясында және таңдау тақырыбына байланысты: ғылыми және т.б. белгілі бір уақыт ішінде (қысқа) еркін сөйлесу;
- ауызша тілдесімді түсіне білу және оны қысқаша мазмұндай білу, оны жалғастыру;
- ақпараттардағы негізгі байланысты анықтай білу және оны жүйелі баяндау;
- әртүрлі мәтіндердің стильдері мен ерекшеліктерін түсіне білу және бағалау;
- бұқаралық ақпарат құралдарының тілін түсіну;
- тыңдауға, мазмұнын түсінуге әртүрлі жанрдағы мәтіндерді ұсыну;
- мәтінді қайталап тыңдатып, негізгі ойға назар аударту;
- тыңдалған мәтін бойынша сұрақтар қою; -мәтін бойынша жоспар құру;
- тыңдалған мәтіннің белгілі бір бөлігін өз сөзімен айтып беру;
- мәтіннің мазмұны бойынша қарама-қарсы пікір айту, дәлелдеу;
- ұсынылған тақырып бойынша сұхбат алу немесе сұхбат беру және нәтижесі бойынша ауызша есеп беру;
- жоспарланған тақырыптар бойынша пікірталас ұйымдастыру (мысалы, «Бізге, яғни оқушыларға мектеп формасын кию қаншалықты қажет?»);
- жұпта ым-ишараны пайдаланып, оқиғаны жазуға дайындалу (мысалы, «Бағытталған оқу» және «Бағытталған жазу»);
- ауызша айтылғанды түсіну және сұрақтарға жауап бере білу;

- берілген тақырып бойынша диалог құрастыру. «Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген пәнінен оқылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- қазақ тіліндегі әртүрлі оқылым материалдарын меңгеру, яғни бүгінгі таңдағы газет-журналдар, қысқа әдеби мәтіндер, пікірталас туғызатын және белгілі бір мәселе қозғалған мақалалар, хаттар және т.б.;

- көз жүгіртіп оқу, жалпы мазмұнын түсіну және нақты ақпаратты табу үшін оқу, ақпараттарды алу үшін оқу, көркем шығармаларды оқу, автор көзқарасын табу үшін оқу;

- кітапқа ауызша және жазбаша шолу жасау;

- интернет ресурстарымен жұмыс (тақырып мазмұны бойынша презентациялар, жобалар дайындау);

- мәтіннің тақырыбы мен бастапқы бөлігіне сүйене отырып, оқиғаның дамуын болжау;

- әдебиетпен жұмыс (сұхбатқа сұрақтар мен жауаптар дайындау);

- көз жүгірте, шолу жасай отырып оқу;

- мәтіннің негізгі ойы мен бөліктерін анықтай отырып оқу;

- ақпаратты табу үшін оқу, қызығып оқу және өз көзқарасын айту үшін оқу.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» кіріктірілген пәнінен жазылым дағдысын дамытуға ықпал ететін тапсырма үлгілері:

- тыңдалған және оқылған мәтіннің қысқаша мазмұнын, фильм мен кітаптан алған әсерлерін жазу;

- оқушыларға таныс ертегі, әңгіме, өлеңдердің қысқаша мазмұнын жазу;

- әдеби шығармадан алынған көркем, бейнелі сөздерді жаздыру;

- әдеби шығармадағы жаңа сөздерден сөздік құрастыру;

- газетке шағын хабарлама/мақала жазу;

- белгілі оқиғаны өз көзқарасымен өзгертіп аяқтау;

- әдеби шығарма мәтініндегі оқиғаны өз көзқарасымен өзгертіп аяқтау;

- ақпаратты суреттер мен сызбалар, белгілер, пиктограммалар арқылы беру;

- сұхбатқа сұрақтар дайындау.

Мұғалімдер пән бойынша оқу бағдарламасының талаптарын орындауға тиіс, сонымен бірге оқыту барысында төмендегі бірқатар мәселелерді ескеру керек:

- сабақта бірнеше жаттығу түрлерін жоспарлау;

- қысқа уақыт алатын жаттығу дайындау (әдетте баланың назары бір нәрсенің төңірегінде ұзақ шоғырланып тұрмайды);

- бір жұмыс түрінен екіншісіне біртіндеп ауысып, оқушыларға сабақтың басты мақсаты туралы ескертіп отыру;

- сыныппен өзара әрекеттестік стильдерін өзгертіп отыру;

- жеке, жұптық, топтық немесе барлық сыныпты қамтитын жұмыс түрлерін араластырып қолдану.

Жаңартылған білім мазмұны негізінде білім жүйесінің жаңа болмысы қалыптасуда. Білім берудің әдіс-тәсілдері түбегейлі өзгеруіне байланысты инновациялық процестің қарқындылығы артуда. Бүгінгі күннің талабы –

педагогикалық әрекеттің жеке тұлға дамуына жағдай туғызуы. Осыған орай білім беру жүйесінде әлемдік жоғары деңгейге қол жеткізген, алдыңғы қатарлы оқыту әдіс-тәсілдері арасында кіріктірілген оқытуға негізделген әдіс-тәсіл кең таралып отыр.

Особенности учебной программы «Геометрия» (10-11 классы) в рамках обновления содержания образования

В рамках обновленного содержания образования в образовательной области «Математика и информатика» на уровне общего среднего образования по двум направлениям обучения (общественно-гуманитарное направления - ОГН; естественно-математическое направление - ЕМН) изучается предмет «Геометрия» [1].

Согласно государственному общеобязательному стандарту образования предмет «Геометрия» является обязательным предметом общественно-гуманитарного и естественно-математического направления.

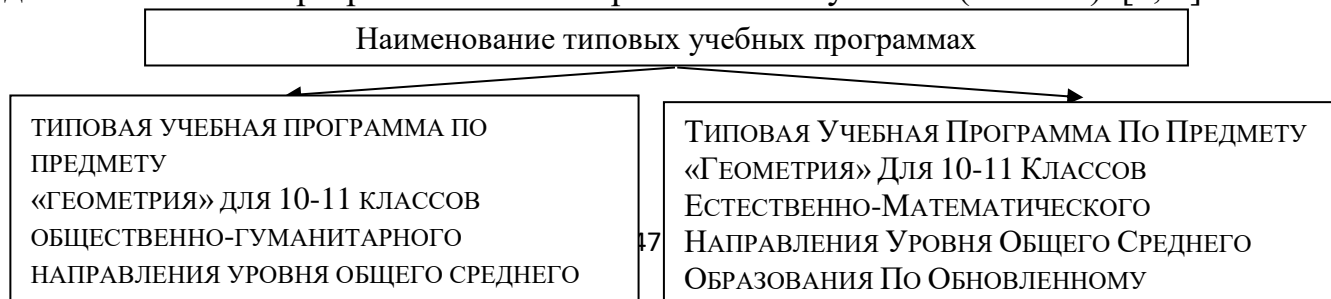
Содержательные линии курса математики ориентированы на систематизацию и развитие представлений обучающихся о математических закономерностях окружающего мира, осознание ими того, что математические средства и методы применяются для описания и исследования явлений и процессов практически во всех областях знаний. Содержание предмета «Геометрия» направлено на развитие у обучающихся математической культуры и системы математических знаний и умений, необходимых для успешного обучения на следующих уровнях образования, а также решения практических задач. В содержании учебных предметов предусмотрено дальнейшее развитие учебных, познавательных и общих интеллектуальных умений. Такие умения, как сравнение, классификация, обобщение, анализ, синтез, абстрагирование, конкретизация, используются для формулировки проблемы, выдвижения и проверки гипотезы в ходе осмысления математических закономерностей.

Разделы содержания предмета «Геометрия» по направлениям обучения представлены в таблица 16.

Таблица 16 – Наименование разделов по направлениям

Естественно-математическое направление	Общественно-гуманитарное направление
Понятие о геометрических фигурах	
Взаимное расположение геометрических фигур	
Метрические соотношения	
Векторы и преобразования	

Учебные программы обновленного содержания по предмету «Геометрия» для 10-11 классов разработаны по направлениям обучения (схема 1) [2, 3].

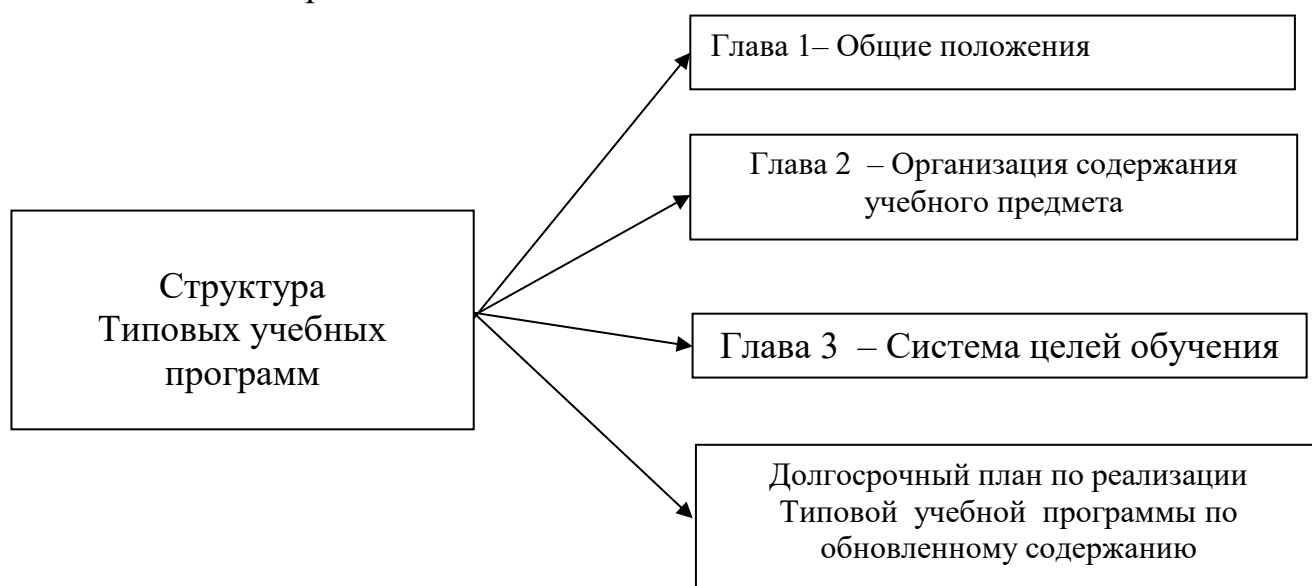
Схема 1 – Наименования Типовых учебных программам

Рассмотрим особенности структуры Типовых учебных программ обновленного содержания и базового содержания учебного предмета «Геометрия» для 10-11 классов по направлениям обучения.

I. Структура Типовых учебных программ

Типовые учебные программы обновленного содержания состоят из трех глав, а также долгосрочного плана, который дан как приложение к учебным программам.

На схеме 2 представлены наименования глав Типовых учебных программ обновленного содержания.

Схема 2 – Структура Типовых учебных программ

Учебная программа разработана в соответствии с Государственным общеобязательным стандартом общего среднего образования согласно приложению 4 к «Государственным общеобязательным стандартам образования всех уровней образования», утвержденным приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604 и приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 15 мая 2019 года № 205 «О внесении изменений и дополнений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 "Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» [1, 2].

В данной главе прописаны цели и задачи обучения учебному предмету.

Учебный предмет «Геометрия» на уровне общего среднего образования является обязательным предметом инвариатного компонента Типовых учебных планов (ТУП) для 10-11 классов обновленного содержания по двум направлениям обучения.

Изучение учебного предмета «Геометрия» естественно-математического направления предоставляет наиболее эффективные методы для формирования функциональной грамотности обучающихся и способствует развитию логического, абстрактного, пространственного, критического мышления, освоению научных методов познания действительности, осознанию практической значимости математики.

Применение математического языка при обосновании выводов в рассуждениях требует от учащихся свободного использования математической терминологии, логических конструкций и символов, что способствует формированию общей культуры человека.

Изучение учебного предмета «Геометрия» общественно-гуманитарного направления предоставляет наиболее эффективные методы для формирования функциональной грамотности обучающихся, которая определяется практической значимостью математики, её возможностями в формировании и развитии логического и критического мышления человека. Освоение учащимися основ математических знаний и умений, необходимых для изучения естественнонаучных дисциплин, способствует формированию целостного представления об окружающем мире.

Целью изучения учебного предмета «Геометрия» естественно-математического направления является овладение математическими знаниями, необходимыми для применения в практической деятельности, для изучения смежных дисциплин, для продолжения образования; интеллектуальное развитие учащихся на основе общечеловеческих ценностей и лучших традиций национальной культуры.

Целью изучения учебного предмета «Геометрия» общественно-гуманитарного направления является интеллектуальное развитие учащихся, формирование качеств мышления, необходимых человеку для свободной ориентации в современном мире; овладение математическими знаниями, необходимыми для применения в практической деятельности, для изучения смежных дисциплин, для продолжения образования.

Соответственно цели задачи обучения предмета «Геометрия» по направлениям обучения (таблица 17).

Таблица 17 – Задачи обучения

Естественно-математическое направление	Общественно-гуманитарное направление
1) способствовать дальнейшему формированию и развитию математических знаний, умений и навыков по разделам геометрии; 2) содействовать развитию навыков применения математического языка и основных математических законов;	1) способствовать формированию и развитию математических знаний, умений и навыков по геометрии; 2) содействовать применению математического языка и основных математических законов, изучению количественных отношений и пространственных форм для решения задач в различных контекстах;

<p>3) содействовать изучению количественных отношений и пространственных форм для решения задач в различных контекстах;</p> <p>4) развивать навыки создания и интерпретации математических моделей реальных процессов;</p> <p>5) развивать навыки применения математических методов для исследования и решения задач в различных теоретических областях и практической деятельности;</p> <p>6) развивать логическое и критическое мышление, творческие способности;</p> <p>7) развивать коммуникативные навыки, навыки поиска и использования информации из различных источников;</p> <p>8) развивать личностные качества, такие как независимость, ответственность, инициативность, настойчивость и толерантность, необходимые как для самостоятельной работы, так и для работы в команде;</p> <p>9) обеспечить понимание значимости математики для общественного прогресса;</p> <p>развивать навыки использования информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения геометрии.</p>	<p>3) направлять знания учащихся на создание математических моделей с целью решения задач, и обратно, интерпретировать математические модели, которые описывают реальные процессы;</p> <p>4) развивать логическое и критическое мышление, творческие способности для подбора подходящих математических методов при решении практических задач, оценки полученных результатов и установления их достоверности;</p> <p>5) развивать коммуникативные навыки, в том числе способность передавать информацию точно и грамотно, а также использовать информацию из различных источников, включая публикации и электронные средства;</p> <p>6) развивать личностные качества, такие как независимость, ответственность, инициативность, настойчивость, толерантность, необходимые как для самостоятельной работы, так и для работы в команде;</p> <p>развивать навыки использования информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения геометрии.</p>
--	---

Во второй главе указан объем учебной нагрузки, отводимый на изучение учебных предметов «Геометрия» для 10-11 классов, базовое содержание предмета по каждому классу, разделы и подразделы школьной математики.

В таблице 3 приведен объем учебной нагрузки по предмету «Алгебра и начала анализа» в 10-11 классах общественно-гуманитарного и естественно-математическим направлениям соответственно Типовым учебным планам, утвержденными приказом Министра образования и науки республики Казахстан от 15 мая 2019 года № 205 «О внесении дополнений в приказ Министра образования и науки республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении Типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» [2].

Таблица 18 – Объем учебной нагрузки

Наименование предмета	Класс	Направление обучения	Общая нагрузка, часы	
			Недельная	Годовая
Геометрия	10	ЕМН	2	68

Геометрия	10	ОГН	1	34
Геометрия	11	ЕМН	2	68
Геометрия	11	ОГН	1	34

Содержание учебного предмета «Геометрия» включает следующие разделы:

- 1) Понятие о геометрических фигурах;
- 2) Взаимное расположение геометрических фигур;
- 3) Метрические соотношения;
- 4) Векторы и преобразования.

Особенности учебной программы обновленного содержания образования по предмету «Информатика» (10-11 классы).

В государственном общеобразовательном стандарте образования предмет «Информатика» находится в образовательной области «Математика и информатика». Предмет «Информатика» изучается в 10-11 классах в естественно-математическом (ЕМН) и общественно-гуманитарном (ОГН) направлениях. В типовом учебном плане учебный предмет «Информатика» является обязательным предметом инвариантного компонента.

Типовая учебная программа обновленного содержания учебного предмета «Информатика» для 10-11 классов разработана на основе современных достижений в области компьютерной техники и других информационных технологий, новых средств коммуникации, программного обеспечения и практического опыта решения задач по эффективной организации информационного процесса. Информационные технологии взаимодействуют и часто составляющей частью входят в сферы услуг, области управления, промышленного производства, социальных процессов.

Сравнение различий структур типовых учебных программ для 10-11 классов по предмету «Информатика» уровня общего среднего образования (3.04.2013 г.) и типовых учебных программ уровня среднего образования обновленного содержания (7.03.2019 г.) представлено в таблице 19.

Таблица 19. Структура типовых учебных программ уровня общего среднего образования и типовой учебной программы уровня среднего образования обновленного содержания

Типовая учебная программа по предмету «Информатика» для 10-11 классов уровня общего среднего образования (3.04.2013 ж.)	Типовая учебная программа по учебному предмету «Информатика» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию (7.03.2019ж.)
1. Пояснительная записка 2. Базовое содержание учебного предмета 10 класса	Глава 1. Общие положения Глава 2. Организация содержания учебного предмета «Информатика» Глава 3. Система целей обучения

3.Базовое содержание учебного предмета 11 класса 4. Требования к уровню подготовки учащихся	Долгосрочный план по реализации Типовой учебной программы
--	--

Количество разделов в содержании предмета естественно-математического и общественно-гуманитарного направлений типовой учебной программы обновленного содержания увеличилось на 1 по сравнению с типовой учебной программой уровня общего среднего образования. Структура содержания дисциплины по разделам представлена в таблице 20.

Таблица 20. Структура типовой учебной программы уровня общего среднего образования и типовой учебной программы уровня среднего образования обновленного содержания по разделам

Направления	Типовая учебная программа по предмету «Информатика» для 10-11 классов уровня общего среднего образования (3.04.2013 ж.)	Типовая учебная программа по учебному предмету «Информатика» для 10-11 классов уровня общего среднего образования по обновленному содержанию (7.03.2019ж.)
Естественно-математическое	<ol style="list-style-type: none"> 1. Введение. 2. Информация и информационные процессы. 3. Компьютер как средство обработки информации. 4. Алгоритмизация и программирование. 5. Информационные технологии и телекоммуникации. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Аппаратное и программное обеспечение. 2.Представление данных. 3.Информационные процессы и системы. 4.Создание и преобразование информационных объектов. 5. Разработка приложений. 6.Компьютерные сети и информационная безопасность.
Общественно-гуманитарное	<ol style="list-style-type: none"> 1. Введение. 2. Информация и информационные процессы. 3. Компьютер как средство обработки информации. 4. Информационные технологии. 	<ol style="list-style-type: none"> 1.Компьютерные системы. 2.Создание и преобразование информационных объектов. 3.Информационные процессы и системы. 4.Разработка приложений.

Темы раздела «Представление данных» в типовой учебной программе среднего общего образования изучались в 8 классе. В типовой учебной программе обновленного содержания этот раздел переведен в 10 класс естественно-математического направления, так как темы связаны с вычислительными системами, логическими основами компьютера, кодированием информации. В типовой учебной программе обновленного содержания специальный раздел «Компьютерные сети и информационная безопасность» посвящен правилам

безопасности при работе с компьютерной техникой, работе с сетью Интернет и требованиям организации рабочего места, а в типовой учебной программе уровня общего среднего образования правила техники безопасности в кабинете информатики рассмотрены во введении.

Целью изучения предмета в естественно-математическом направлении является обеспечение обучающихся глубокими знаниями, умениями и навыками в области аппаратного и программного обеспечения, представление данных, информационных процессов и систем, создание и преобразование информационных объектов, компьютерных сетей и информационной безопасности для эффективного использования современных информационных технологий на практике.

Целью изучения предмета в общественно-гуманитарном направлении является обеспечение обучающихся базовыми знаниями, умениями и навыками в области компьютерных систем, создание и преобразование информационных объектов, информационных процессов и систем, разработка приложений для эффективного использования современных информационных технологий на практике.

Содержательная структура учебного предмета в соответствии с указанными целями представлена в таблице 21.

Таблица 21. Разделы и подразделы предмета по направлениям обучения

Содержательная структура типовой учебной программы обновленного содержания по предмету «Информатика» для 10-11 классов естественно-математического направления	Содержательная структура типовой учебной программы обновленного содержания по предмету «Информатика» для 10-11 классов общественно-гуманитарного направления
<p><i>1. Аппаратное и программное обеспечение.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) аппаратное обеспечение; 2) программное обеспечение. <p><i>2. Компьютерные сети и информационная безопасность:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) организация компьютерных сетей; 2) меры безопасности при работе в сети. <p><i>3. Информационные процессы и системы:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) реляционная база данных; 2) разработка базы данных; 3) структурированные запросы; 4) современные тенденции развития информационных технологий. <p><i>4. Создание и преобразование информационных объектов»:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 3D – моделирование; 2) web (веб)-проектирование. <p><i>5. Разработка приложений»:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) алгоритмы и программы; 2) мобильные приложения; 	<p><i>1. Компьютерные системы.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) облачные технологии; 2) информационная безопасность. <p><i>2. Создание и преобразование информационных объектов.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) теория дизайна; 2) создание видео контента; 3) веб-проектирование; 4) 3D – моделирование <p><i>3. Информационные процессы и системы.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) современные тенденции развития информационных технологий. <p><i>4. Разработка приложений.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) мобильные приложения; 2) ITStartup (ай-ти стартап).

3) ITStartup (ай-тистартап). 6.Представление данных: 1) системы счисления; 2) логические основы компьютера; 3) кодирование информации.	
--	--

Максимальный объем учебной нагрузки предмета "Информатика" показан в таблице 22.

Таблица 22. Максимальный объем учебной нагрузки

Направления	10 класс		11 класс	
	недельная нагрузка, час.	годовая нагрузка, час.	недельная нагрузка, час.	годовая нагрузка, час..
Естественно-математическое	2	68	2	68
Общественно-гуманитарное	1	34	1	34

Содержание типовой учебной программы обновленного содержания по предмету имеет одинаковые цели естественно-математического и общественно-гуманитарного направлений. В качестве примера рассмотрим содержание раздела «Создание и преобразование информационных объектов» (табл.23).

Таблица 23. Содержание раздела "Создание и преобразование информационных объектов" по направлениям

Направления	Бөлім мазмұны	Ерекшелігі
Естественно-математическое	Web-проектирование: HTML (Hyper Text Markup Language — "язык гипертекстовой разметки", CSS (Cascading Style Sheets (каскадинг стайл шит) — каскадные таблицы стилей); использование скриптов; внедрение мультимедиа на web-страницу;	В Web-проектировании используется язык программирования HTML. Обучающийся знакомится синтаксисом языка HTML, научится пользоваться тегами языка HTML для создания веб-страниц., Планирует свой сайт определенного

		назначения, создает проект, организует и оформляет интерфейс.
Общественно-гуманитарное	<p>Веб-проектирование: конструктор сайтов; мультимедиа на веб-странице; методы продвижения сайта; публикация сайта;</p> <p>Теория дизайна: понятия "дизайн", "применимость", классификация визуального дизайна; принципы восприятия информации; принципы "хорошего дизайна" (удобство, простота); форматы графических файлов; конвертация графических файлов; разработка дизайн-макета сайта;</p> <p>Создание видео контента: основные принципы видеосъемки и видеомонтажа; программы для работы с видео; монтаж видеоклипов;</p>	<p>В Веб-проектировании используется конструктор сайтов. Обучающийся ознакомится готовыми блоками и компонентами конструктора, изучает назначение блоков и использует их при конструировании сайтов.</p> <p>Знакомится с теорией дизайна, использует полученные знания при разработке дизайн-макета сайта.</p> <p>Знакомится с правилами съемки и обработки видео, использует полученные знания для создания видеоконтента сайта.</p>

Еще одной особенностью типовой учебной программы обновленного содержания является включение раздела "Разработка приложений". В данном разделе изучаются подготовка мобильных приложений, разработка стартап проектов, творческих проектов с помощью современных технологий программирования. Разработка мобильных приложений – это процесс подготовки приложений для смартфонов, мобильных телефонов, небольших портативных устройств.

Тематическое содержание раздела «Разработка приложений» естественно-математического и общественно-гуманитарного направлений по классам представлено в таблице 24.

Таблица 24. Тематическое содержание раздела «Разработка приложений»

Направления	10 класс	11 класс
-------------	----------	----------

Естественно-математическое	Алгоритмы и программы: пользовательские функции и процедуры; работа со строками; работа с файлами; методы сортировки; алгоритмы поиска на графах;	Мобильные приложения: интерфейс мобильного приложения; разработка и установка мобильного приложения; умный дом, разработка программы для управления устройством умного дома. ITStartup (ай-ти стартап): принципы работы Crowdfunding (краудфандинг) платформ; пути продвижения и реализация продукта, маркетинговая реклама;
Общественно-гуманитарное		Мобильные приложения: интерфейс мобильного приложения; разработка и установка мобильного приложения; IT Startup (ай-ти стартап): принципы работы Crowdfunding (краудфандинг) платформ; пути продвижения и реализация продукта, маркетинговая реклама.

3 глава типовой учебной программы обновленного содержания учебного предмета «Информатика» включает систему целей обучения по разделам.

Цели обучения организованы системно по каждому разделу в преемственности между классами. Учителя предметники определяют уровень мыслительных навыков обучающихся по целям обучения. Это позволяет планировать работу учителей на уроке, оценивать достижения учащихся, а также готовить их к следующим этапам обучения. Основные разделы повторяются из года в год и цели обучения по каждому разделу усложнены с учетом возрастных особенностей обучающихся и разделены таким образом, чтобы обеспечить систематическое повторение наиболее важных фундаментальных понятий на каждом этапе обучения.

Представление уровней мыслительных навыков по таксономии Блума учебных целей по разделу «Представление данных» естественно-математического направления представлены в таблице 25 (условно).

Таблица 25. Уровни мыслительных навыков по разделу «Представление данных».

Темы	Цели обучения	Уровни мыслительных навыков
Перевод чисел из одной системы счисления в другую	10.2.1.1 переводить целые числа из десятичной системы счисления в шестнадцатеричную и обратно	Знание, понимание, применение
Логические операции (дизъюнкция, конъюнкция, инверсия)	10.2.2.1 использовать логические операции (дизъюнкция, конъюнкция, инверсия);	Знание, понимание, применение
Построение таблиц истинности	10.2.2.2 строить таблицы истинности для заданного логического выражения	Знание, понимание, применение
Логические элементы компьютера	10.2.2.3 объяснять назначение основных логических элементов: конъюнктор, дизъюнктор, инвертор	Понимание, применение
Логические основы компьютера	10.2.2.4 преобразовать логические выражения в логические схемы и наоборот; 10.1.1.1 описывать функции Устройства управления, Арифметико-логического устройства и регистров памяти как отдельных частей процессора	Понимание, применение Анализ синтез
Принципы кодирования текстовой информации	10.2.3.1 сравнивать таблицы кодировки символов Unicode (юникод) и ASCII (аск(и)и).	Знание, понимание, применение анализ синтез

Учебные цели и уровни мыслительных навыков по таксономии Блума по подразделу «Современные тенденции развития информационных технологий» в разделе «Информационные процессы и системы» в 10-11 классах общественно-гуманитарного направления по классам представлены в табл.26.

Таблица 26. Учебные цели и уровни мыслительных навыков по таксономии Блума по разделу «Информационные процессы и системы» (условно)

Класс/Подраздел	Учебные цели	Уровни мыслительных навыков
10 класс/ Искусственный интеллект и технология Blockchain (блокчейн)	10.3.1.1 объяснять принципы машинного обучения, нейронных сетей (нейронов и синапсов); 10.3.1.2 описывать сферы применения искусственного интеллекта в промышленности, образовании, игровой индустрии, обществе; 10.3.1.3 объяснять назначение и принцип работы технологий Blockchain(блокчейн)	Знание, понимание, применение анализ
11 класс/ Цифровая грамотность	11.3.1.1 анализировать современные тенденции процесса цифровизации в Казахстане; 11.3.1.2 описывать функции портала электронного правительства	Применение, анализ

После третьей главы типовых учебных программ по обновленному содержанию учебного предмета «Информатика» даны долгосрочные планы для каждого класса. В долгосрочных планах представлены названия подразделов, тем и цели обучения каждой темы. В типовых учебных программах обновленного содержания учебный материал разделен по четвертям. Количество часов для изучения разделов и тем не указаны. На изучение разделов и тем часы за четверть распределяют учителя предметники. Данное решение принимается на заседаниях методических объединений организации образования. При планировании необходимо учитывать часы для уроков закрепления, повторения, суммативного оценивания за раздел, четверть и за год. Главное, чтобы материал показанный за четверть, изучался именно в этой четверти.

Рассмотрим долгосрочный план по разделу «Создание и преобразование информационных объектов» в 11 классе (таблица 27).

Таблица 27. Долгосрочный план по разделу «Создание и преобразование информационных объектов»

Разделы	Темы	Учебные цели
2 четверть		

Естественно-математическое направление		
3D моделирование	Виртуальная и дополненная реальность	11.4.1.1 объяснять назначение виртуальной и дополненной реальностей;
	Человек в виртуальной реальности	11.4.1.2 рассуждать о влиянии виртуальной и дополненной реальностей на психическое и физическое здоровье человека
	3D-панорама и виртуальный тур	11.4.1.3 создавать 3D-панораму (виртуальный тур) с видом от первого лица
	Разработка 3D-панорамы (виртуального тура)	11.4.1.3 создавать 3D-панораму (виртуальный тур) с видом от первого лица
Общественно-гуманитарное направление		
3D моделирование	Виртуальная и дополненная реальность	11.2.4.1 объяснять назначение виртуальной и дополненной реальностей
	Человек в виртуальной реальности	11.2.4.2 рассуждать о влиянии виртуальной и дополненной реальностей на психическое и физическое здоровье человека
	Виртуальный тур	11.2.4.3 создавать 3D-панораму (виртуальный тур) с видом от первого лица

По подразделу «3D моделирование» в естественно-математическом направлении предусмотрены 4 темы, а в общественно-гуманитарном направлении 3 темы. Разница в теме «Разработка 3D-панорамы (виртуального тура)» с учебной целью 11.4.1.3 создание 3D-панорамы с изображением первого лица. Тема закрепляется созданием 3D-панорамы виртуального тура.

В общественно-гуманитарном направлении в подразделе «3D моделирование» обучающиеся знакомятся с целью и основными средствами виртуальной и дополненной реальности, а так же воздействием виртуальной и дополненной реальности на человека, осуществляют путешествие в готовом виртуальном мире.

Особенности учебной программы обновленного содержания образования по предметам «История Казахстана», «Всемирная история» (10-11 классы).

Основной особенностью в разработке типовых учебных программ обновленного содержания по учебному предмету «История Казахстана», «Всемирная история» для 10-11 классов уровня основного среднего образования является учет преемственности между уровнями начального, основного среднего и общего среднего образования.

В частности, по предмету «История Казахстана» в 10 классе по разделу «Этнические и социальные процессы» проводится анализ этнических и социальных процессов в Казахстане с древнейших времен до наших дней. Также после данного раздела представлена исследовательская работа на тему «Этносоциальная организация традиционного казахского общества». Это позволяет сформировать систематические знания обучающегося по данному разделу.

Рассмотрим особенности структуры Типовых учебных программ обновленного содержания учебных предметов «История Казахстана», «Всемирная история» для 10-11 классов.

Типовые учебные программы обновленного содержания состоят из трех глав, а также долгосрочного плана, который представлен как приложение к учебным программам. В первой главе даны общие положения, цели и задачи изучения учебного предмета.

Учебная программа разработана в соответствии с государственными общеобязательными стандартами образования всех уровней образования, утвержденными приказом № 604 от 31 октября 2018 года министра образования и науки Республики Казахстан.

История Казахстана

Изучение отечественной истории направлено на формирование исторического сознания личности, которое на основе осмысления и анализа прошлых исторических событий должно определять место в современном мире, формировать гражданскую позицию и обеспечивать понимание их значения и сущности, выражая личное отношение к событиям и явлениям.

Содержание учебного предмета позволяет обучающимся понять основные особенности путей этнического, политического, социально-экономического и культурного развития Казахстана на различных исторических этапах, определив его место и роль в мировом историческом процессе.

Целью изучения учебных предметов «История Казахстана», «Всемирная история» является формирование у обучающихся исторического сознания, казахстанского патриотизма, уважения к истории своей страны, гордости за достижения своих предков, привитие национальных и общечеловеческих ценностей, развитие исследовательских, мыслительных, коммуникативных навыков.

Соответственно определены следующие задачи учебных предметов:

- формирование знаний об основных этапах и особенностях социального, экономического, политического и культурного развития общества на территории Казахстана с древности до наших дней;
- формирование знаний о системе национальных ценностей, сложившихся в ходе исторического развития Казахстана;

- формирование осознанного понимания сущности основных событий, явлений и процессов исторического развития Казахстана;
- формирование и развитие навыков критического анализа и оценки исторических событий, процессов, явлений и деятельности исторических личностей в контексте их влияния на отечественную историю;
- развитие навыка аргументированного суждения на основе анализа исторических фактов;
- формирование и развитие навыков проведения исторического исследования (выдвижение гипотез, составление вопросов для исследования, анализ источников, сопоставление различных точек зрения, формулирование заключений и выводов, определение собственной позиции);
- формирование умения использовать исторические знания и навыки для ориентации в современных политических, социально-экономических и культурных процессах;
- формирование коммуникативных навыков, в частности, умения ясно выражать свои мысли в устной и письменной форме, работать в команде, использовать информацию из различных источников, включая публикации и электронные средства.

В главе «Организация содержания учебного предмета» даны объем учебной нагрузки, разделы содержания учебного предмета, исторические понятия (концепты) и базовое содержание учебных предметов, направленные на рациональное осуществление целей обучения и формирование навыков исторического мышления.

Также в этой данной главе указан объем учебной нагрузки по предметам «История Казахстана», «Всемирная история» основного уровня среднего образования, согласно приказа Министра образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 «Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» (с изменениями и дополнениями).

Объем учебной нагрузки по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» представлен в таблице 28.

Таблица 28 – объем учебной нагрузки по учебным предметам

Класс \ Предмет	История Казахстана		Всемирная история	
	недельный	годовой	недельный	годовой
10 (ОГН)	2 часа	68 часов	1 час	34 часа
11 (ОГН)	2 часа	68 часов	1 час	34 часа
10 (ЕМН)	2 часа	68 часов	1 час	34 часа
11 (ЕМН)	2 часа	68 часов	1 час	34 часа

Из таблицы 1.2 видим, что в рамках обновленного содержания образования на уровне основного среднего образования количество часов, отведенных на

изучение предметов «История Казахстана» и «Всемирная история» в 10 классе, увеличено на 2 часа, а именно: по истории Казахстана - на 1 час, по всемирной истории - на 1 час.

В частности содержание учебного предмета «История Казахстана» для 10-11 классов в рамках обновления содержания образования состоит из четырех разделов (схема 3).

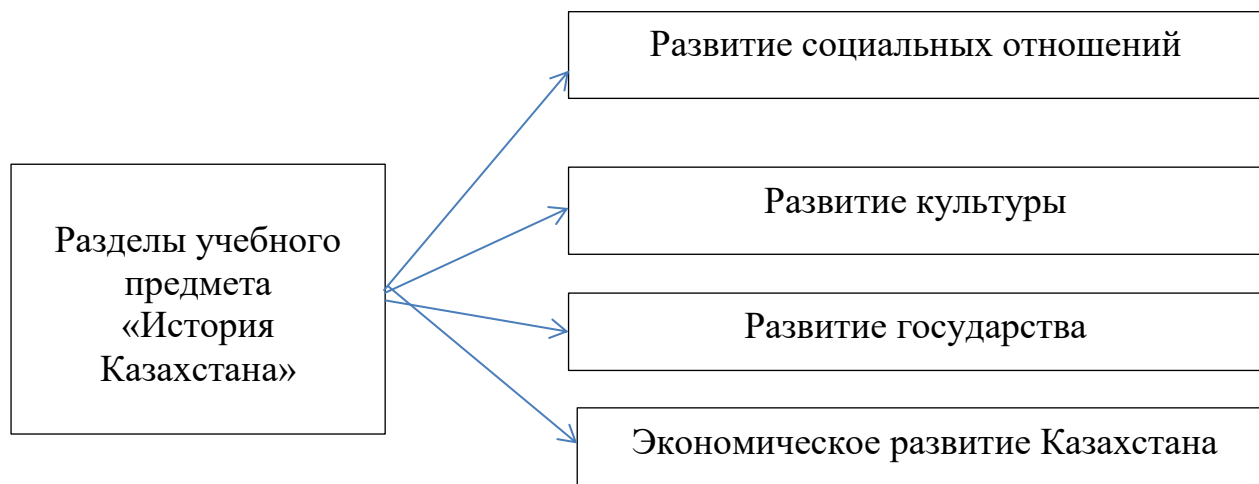

Схема 3 – Разделы учебной программы «История Казахстана» для 10-11 классов

Содержание учебного предмета «Всемирная история» для 10-11 классов в рамках обновления содержания образования состоит из четырех разделов (схема 4).

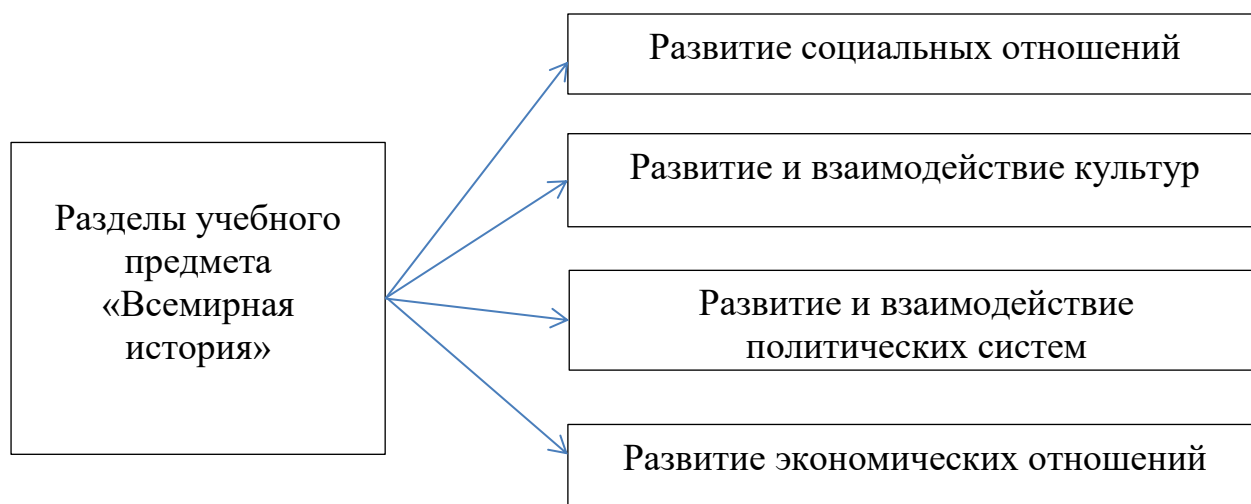

Схема 4 – Содержание учебного предмета «Всемирная история» для 10-11 классов

Разделы состоят из подразделов, включающих цели обучения (схема 5-7).

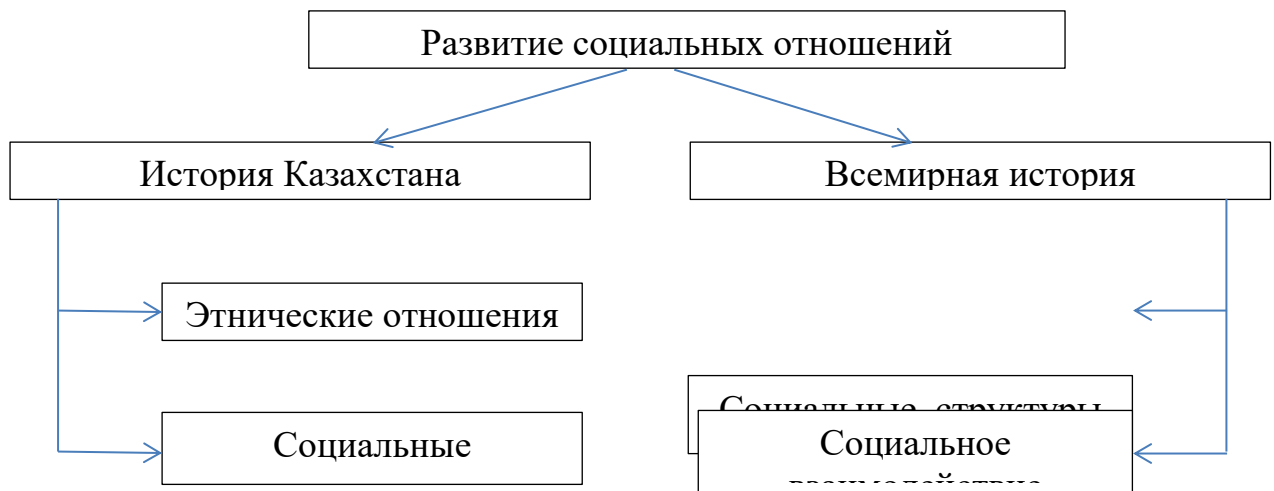

Схема 5 – Первый раздел

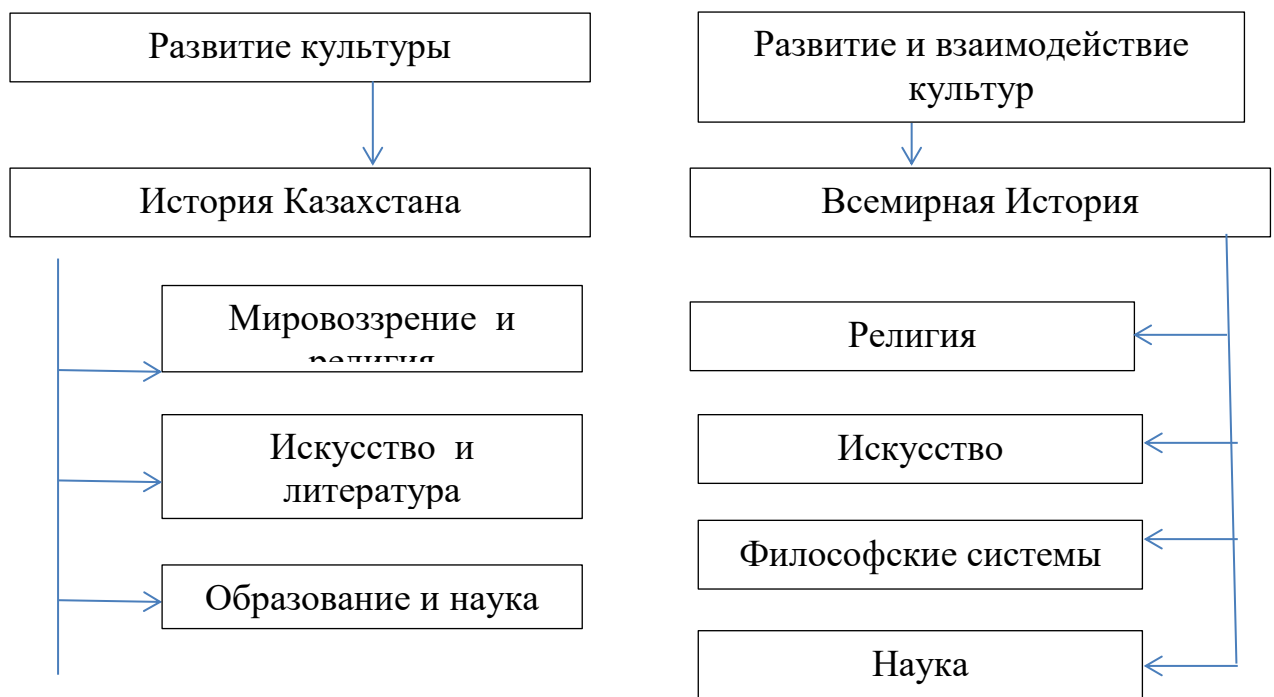

Схема 6 – Второй раздел

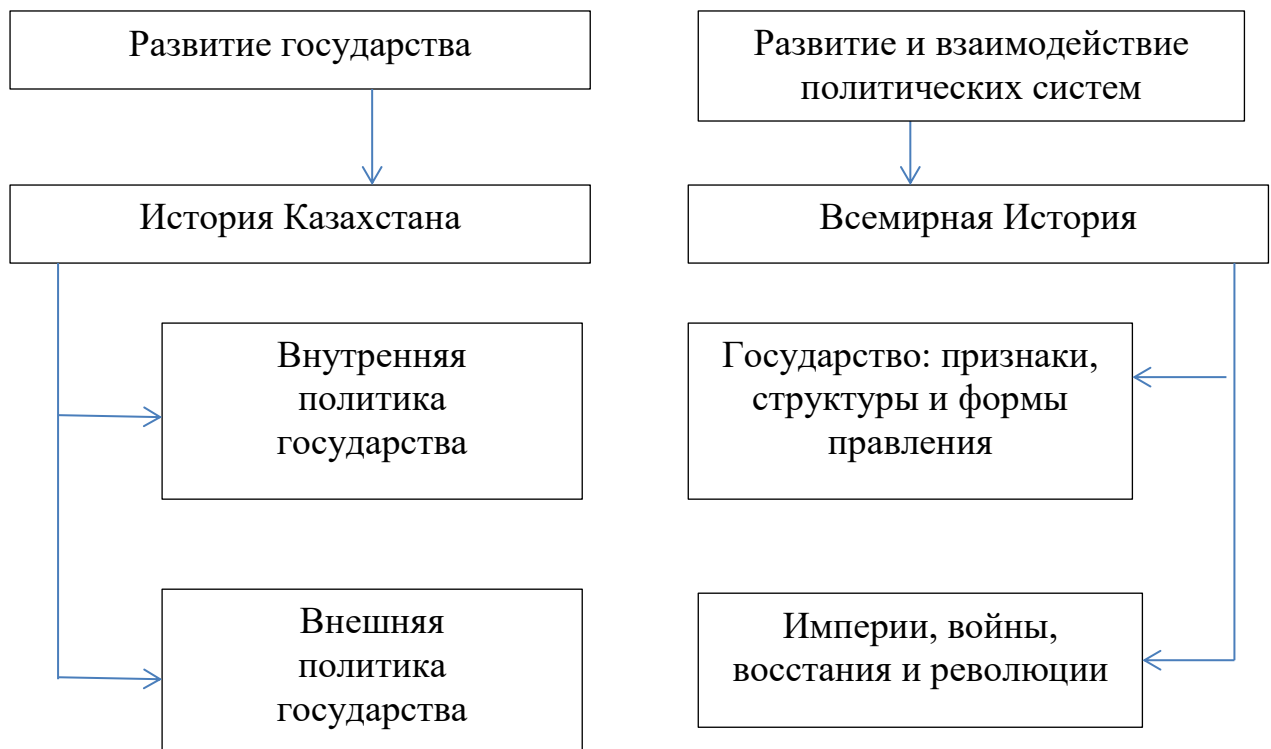
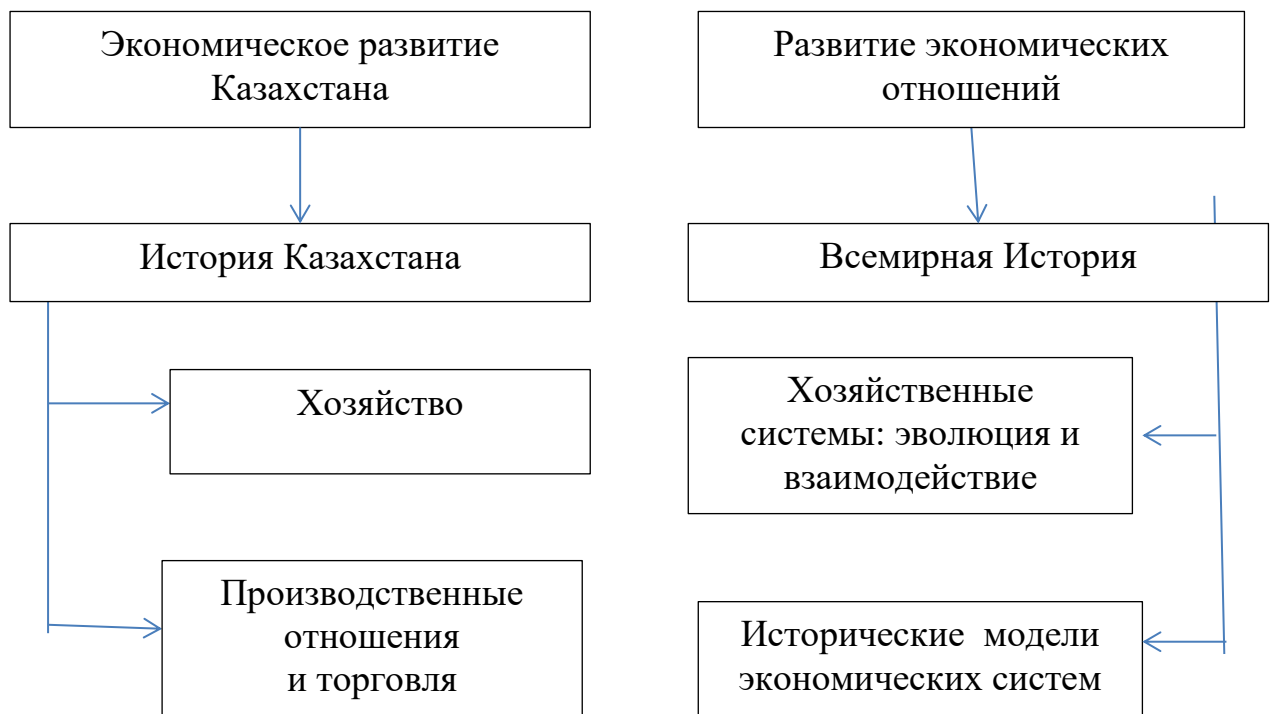

Схема 7 – Третий раздел

Схема 7 – Четвертый раздел

Данные разделы и подразделения, составляющие содержание образования по предмету, разработаны на основе следующих принципов:

– *принцип спиральности* при проектировании содержания предмета, то есть постепенного наращивания знаний и умений как по вертикали, так и горизонтали (усложнение навыков по темам и по классам); развитие навыков на основе принципа спиральности - обеспечивает прогрессию учащихся, усложняя навыки исторического мышления от класса к классу;

принцип историзма – рассмотрение предметов, явлений, событий в их возникновение и развитие в связи с конкретными историческими условиями.

Этот принцип, определяя причины возникновения исторических явлений, качественные изменения в различных периодах, позволяет понять во что превращается это явление в процессе диалектического развития;

принцип научности – определяет соответствие единиц обучения основным результатам научных исследований;

– основой современной методологической концепции исторического образования является отказ от прямого сопоставления различных методологических подходов (формационных, цивилизационных, культурно-исторических и др.);

– восприятие истории как процесс развития конкретных общественных систем, а не сочетание фактов механического характера;

– изучение исторических событий и явлений во временных и пространственных аспектах;

– равномерный отбор материалов по экономической, политической, социальной истории и истории культуры.

Базовое содержание учебного предмета определяется с учетом максимальных объемов учебной нагрузки, выделенных на учебные дисциплины «История Казахстана», «Всемирная история» и возрастных особенностей учащихся.

Кроме того, во второй главе представлены ожидаемые результаты обучения на основе исторических понятий (концептов), основанных на формировании у учащихся навыков исторического мышления и эффективной реализации учебных целей.

Формирование навыков исторического мышления, а также эффективная реализация целей обучения по учебному предмету «История Казахстана» осуществляется на основе исторических понятий (концептов):

- 1) изменение и преемственность;
- 2) причина и следствие;
- 3) доказательство;
- 4) сходство и различие;
- 5) значимость;
- 6) интерпретация.

Изучение мирового опыта преподавания исторических дисциплин в школе показывает, что в большинстве стран основной упор делается на развитие у учащихся учебных, исследовательских и практико-

ориентированных навыков (исследование, решение проблем, критическое мышление, самостоятельное обучение, сотрудничество, обработка информации, креативность, практические навыки). Согласно опыту Великобритании, Соединенных Штатов Америки и Сингапура, при изучении истории для каждой темы выбирается соответствующий исторический концепт, который позволяет фокусировать урок на развитии у учащихся определенного навыка в прогрессии и понимания этих концептов. Такой подход обеспечивает интерес, энтузиазм у учащихся, что в свою очередь является основой для овладения предметными знаниями[3].

Поэтому учебная программа обновленного содержания направлена на формирование у учащихся базовых навыков исторического мышления: интерпретация исторических источников, ориентация во времени и пространстве, осуществление исторического анализа и объяснения.

Методические рекомендации о методах и подходах, направленных на развитие навыков исторического мышления учащихся на основе исторических понятий (концептов) рассматриваются в разделе Формы и методы организации обучения по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история».

Структурирование базового содержания учебного предмета «Познание мира» на уровне начального образования, где формируется первоначальное историческое представление основано на:

- формировании у обучающихся элементарных представлений и понятий об отечественной истории;
- развитию у обучающихся географического и исторического мышления, а также освоении научных основ об окружающей среде;
- формировании у обучающихся системы знаний о взаимосвязях и взаимообусловленности человека, общества и природы с позиции национальных и общечеловеческих ценностей[4].

Содержание исторических знаний, начатых на уровне начального образования, в хронологической последовательности систематически рассматривается в 10-11 классах на уровне основного среднего образования.

Базовое содержание обновленной учебной программы по учебному предмету «История Казахстана» определено в соответствии с 5-томным академическим изданием «История Казахстана с древнейших времен до наших дней». На сегодняшний день фактологические данные издания основаны на научных взглядах, подходы к изложению и изучению исторических событий основаны на фундаментальных научных трудах, одобренных и согласованных большинством отечественных историков.

Таким образом, изменилась структура содержания учебной программы в рамках обновления содержания образования. Новая структура содержания программы спроектирована с учетом новых методологических подходов преподавания истории в школе и возрастных особенностей учащихся.

Содержание учебного предмета «История Казахстана» в 10-11 классах в рамках обновленного содержания образования состоит из 8 разделов (Схема 8-9).

Схема 8. Разделы учебной программы «История Казахстана» для 10 класса

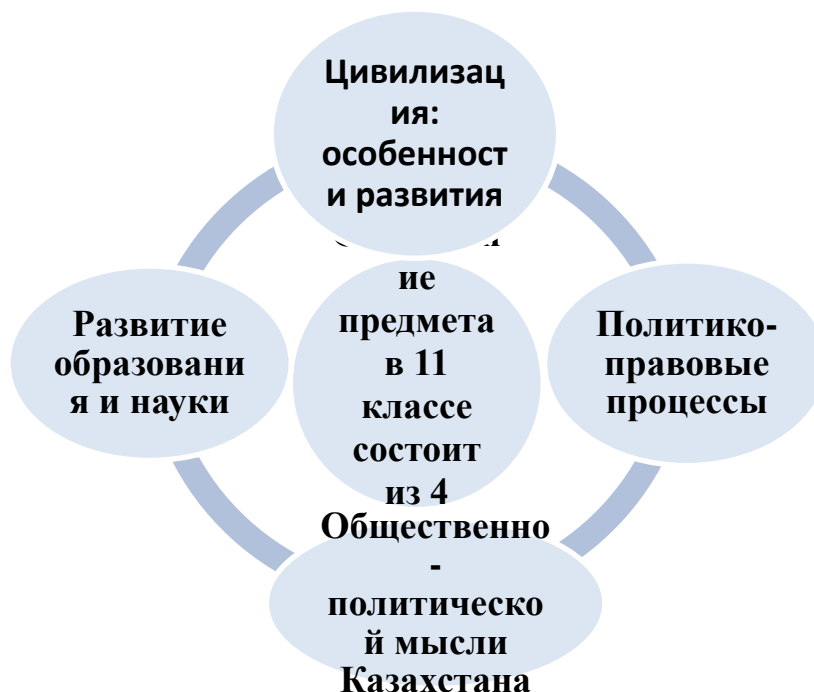

Схема 9. Разделы учебной программы «История Казахстана» для 11 класса

По данным разделам в 10-11 классах обучающиеся изучают историческое развитие Казахстана в контексте мировой истории, определяя общие черты и

особенности; влияние различных факторов (географических, демографических, миграционных, социально-экономических, культурных) на становление и развитие цивилизаций и государств на территории Казахстана в разные исторические периоды; исторические события, процессы и явления в истории Казахстана с целью выявления причинно-следственных связей; причины и результаты деятельности исторических; Анализирует труды и данные ученых по истории Казахстана; основные научные теории, касающиеся этногенеза, политических и культурных процессов на территории Казахстана; тенденции и перспективы развития современного Казахстана.

В рамках содержания предмета обучающимися:

- выполнение работ творческого, познавательного, исследовательского, проектного характера с использованием методов исторического анализа;
- сравнительные исторические характеристики с целью выявления общих закономерностей и особенностей исторического развития Казахстана и других регионов мира;
- Обобщение выводов и гипотез для формирования целостного представления и исторического сознания об истории Казахстана.

Обучающиеся в 10-11 классах на базе учебного предмета «История Казахстана» :

- степень влияния различных факторов на развитие Казахстана в различные исторические периоды (географические, демографические, миграционные, политические, социально-экономические, культурные);
- вклад культуры народов Центральной Азии в развитие мировой цивилизации;
- достоверность исторических сведений;

Разделы по предметам «История Казахстана» состоят из нескольких подразделений в соответствии с содержанием.

Содержание раздела «Цивилизация: особенности развития» в 10 классе представлено на рисунке 1.

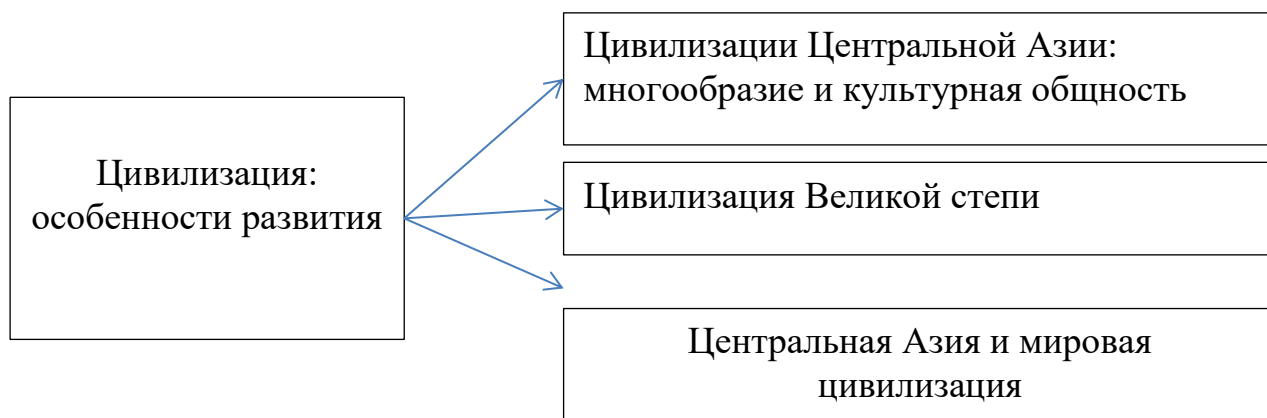

Рис.1. Раздел «Цивилизация: особенности развития»

В данном разделе описывается историко-географическое положение, понятия «Великая Степь», определяются истоки и особенности формирования цивилизации Великой степи (энеолит, эпоха бронзы). Особенности древних

археологических культур на территории Казахстана объясняют преемственность и взаимосвязь древних культур эпохи ранних кочевников. Оценивает влияние ранней кочевой цивилизации на ход мировых исторических процессов. В истории мировой цивилизации - Великая Степь. В данном разделе учащиеся определяют многообразие и преемственность цивилизаций Центральной Азии, оценивают вклад народов Центральной Азии в развитие мировой цивилизации путем анализа достижений материальной и духовной культуры.

Содержание раздела «Этнические и социальные процессы» в 10 классе представлено на рисунке 2

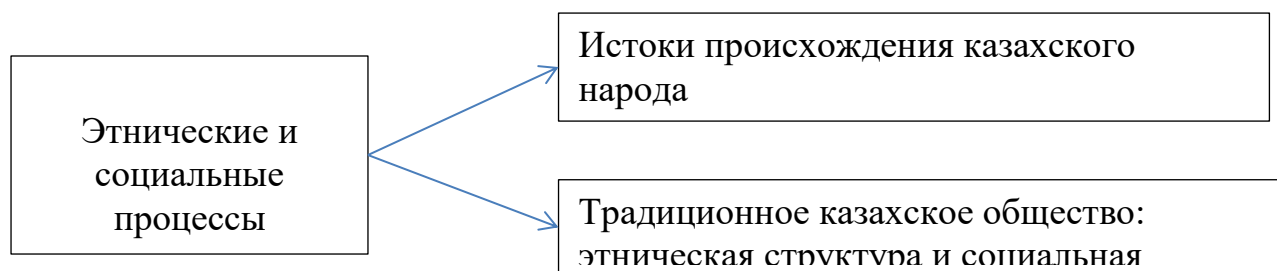

Рис 2. Раздел «Этнические и социальные процессы»

В данном разделе обучающиеся изучают эволюцию родоплеменной структуры казахов с историческими условиями формирования родоплеменной структуры у казахов. Анализирует социальную классификацию традиционного казахского общества. Проводит исследовательскую работу по этносоциальной организации традиционного казахского общества.

В данном разделе обучающиеся характеризуют развитие общественно-политической мысли в эпоху Казахского ханства путем изучения развития общественно-политической мысли в древнем и средневековом Казахстане. Оценивает идеологические ценности представителей течения «Зар-заман» и объясняет общественно-политические взгляды казахских просветителей XIX века. Определяет концептуальные основы «национальной идеи Алаш» и общественно-политические взгляды национальной интеллигенции о путях развития казахской государственности (движение «Алаш» и политические взгляды казахских революционеров-демократов). Борьба казахского народа за восстановление государственного суверенитета, советского типа казахской государственности, наряду с выявлением, анализом, разъяснением причин и условий модернизации национальной государственности проводит исследовательскую работу. Дает оценку значимости объединяющих ценностей казахстанского общества с общенациональными ценностями идеи «Мәңгілік Ел».

Содержание раздела «Развитие культуры» в 10 классе представлено на рисунке 4.

Рис 4. Раздел «Развитие культуры»

В данном разделе учащиеся анализируют особенности традиционной казахской культуры, показывают достижения и противоречия в развитии культуры советского периода, изучают новые направления и жанры в культуре Казахстана периода национального возрождения, дают оценку процессу интеграции в международное культурное пространство. Проводит исследовательскую работу о материальной и духовной культуре казахского народа в традиционный, советский период и в период национального возрождения.

Таким образом, содержание образования в 10 классе по предмету «История Казахстана» отличается тем, что цивилизация: особенности развития, этнические и социальные процессы; из истории государства, войны и революции; из истории развития культуры и каждый раздел охватывает исторический период с древнейших времен до наших дней.

А в 11 классе содержание предмета состоит из разделов: цивилизация: особенности развития, политико-правовые процессы, развитие общественно-политической мысли, развитие образования и науки.

Содержание раздела «Цивилизация: особенности развития» в 11 классе представлено на рисунке 5.

Рис.5. Раздел «Цивилизация: особенности развития»

В данном разделе обучающиеся понимают преемственность и взаимосвязь древних культур эпохи древних кочевников на территории Казахстана. Оценивает влияние ранней кочевой цивилизации на ход мировых исторических процессов. В данном разделе учащиеся выявляют многообразие и преемственность цивилизаций Казахстана, анализируют и оценивают изменения

в развитии кочевого скотоводства и земледелия. Дает оценку вкладу народов Казахстана в мировую цивилизацию в эпоху раннего периода истории Казахстана, тюркского периода в годы Казахского ханства.

Кроме того, обучающиеся определяют развитие ответвлений Великого Шелкового пути в Казахстане и его влияние на развитие средневековых городов. Анализирует и оценивает влияние Великого Шелкового пути на экономическое, культурное развитие средневекового Казахстана.

Содержание раздела «Политико-правовые процессы» в 11 классе представлено на рисунке 6.

Рис.6. Раздел «Политико-правовые процессы»

По содержанию данного раздела обучающиеся изучают историю становления полиэтнического общества в Казахстане, тенденции, этапы изменения этнического состава Казахстана с XVIII по начало XXI века. Объясняет особенности культурного взаимодействия этносов Казахстана в советский период. Разъясняет политику Республики Казахстан в сфере межэтнических отношений на основе казахстанского законодательства и государственных программ, основные направления и приоритеты миграционной политики. Представляет, оценивает казахстанскую модель межнационального и межконфессионального согласия на основе изучения государственных стратегий и программ. Характеризует и оценивает роль Ассамблеи народа Казахстана в укреплении национального единства и казахстанской идентичности.

В данном разделе обучающиеся характеризуют развитие общественно-политической мысли в эпоху Казахского ханства путем изучения развития общественно-политической мысли в древнем и средневековом Казахстане. Оценивает идеологические ценности представителей течения «Зар-заман» и объясняет общественно-политические взгляды казахских просветителей XIX века. Определяет концептуальные основы национальной идеи «Алаш» и общественно-политические взгляды национальной интеллигенции о путях развития казахской государственности (движение «Алаш» и политические взгляды казахских революционеров-демократов). Дает оценку значимости объединяющих ценностей казахстанского общества с общенациональными ценностями идеи «Мәңгілік Ел».

Раздел «Развитие образования и науки» в 11 классе состоит из следующих подразделений:

В данном разделе обучающиеся определяют развитие науки в средневековом Казахстане и оценивают вклад в развитие науки в Казахстане на

основе изучения трудов исследователей XVIII - начала XX века. Анализирует реформирование советской системы образования в Казахстане, выявляет достижения и противоречия. Анализирует предпосылки и значение модернизации системы образования и науки на основе изучения стратегий и программ Республики Казахстан. Республика Казахстан анализирует и оценивает важность международной образовательной программы «Болашак» в модернизации страны.

Обновленное содержание учебного предмета «История Казахстана» пополнено следующими новыми темами:

- Национальный план «100 конкретных шагов по реализации 5 институциональных реформ» – ответ на вызовы современности;
- Создание инновационных научно-образовательных организаций;
- Казахстанская модель межэтнического и межконфессионального согласия;
- Возрождение и сохранение национальной культуры в эпоху глобализации;
- Общенациональная консолидирующая идея «Мәңгілік Ел».
- Программа «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания».

Это позволит восполнить потребности учащихся в изучении государственных программ, направленных на модернизацию национальных ценностей.

Также предусмотрено внедрение в базовое содержание учебного предмета «История Казахстана» в рамках обновления содержания образования материалов краеведческого курса. Внедрение краеведческих материалов осуществляется в соответствии с программой «Туған жер», предложенной в статье Назарбаева Н.А. «Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания» от 12 апреля 2017 года. В данной статье подчеркивается, что «патриотизм начинается с любви к своей земле, к своему аулу, городу, региону, с любви к малой родине» [7].

В рамках обновления содержания образования развитие исторического образования характеризуется изменениями в подходах к преподаванию истории в школе. Основными направлениями этих изменений являются:

- приоритет изучения отечественной истории;
- изучение отечественной истории в контексте мирового развития;
- воспитание национального самосознания;
  - ориентация школьного исторического образования на результативность, на формирование модели образования, требующей смены роли ученика от пассивного получателя знаний к активному субъекту образовательного процесса;
- выработка единых подходов к преподаванию истории в школе, заключающихся в сочетании формационного, цивилизационного и культурно-исторического подходов к изучению истории.

Формационный подход отражает преемственность и внутреннюю обусловленность этапов исторического развития, позволяет проникнуть

в логику социально-экономических процессов. Цивилизационный подход показывает взаимодействие и взаимовлияние культур разных народов, позволяет широко применять сравнительно-типологическую методику. При всех различиях оба подхода сходятся в представлении о том, что история - это процесс развития конкретных обществ, а не механическое сочетание фактов.

В главе «Система учебных целей» ожидаемые результаты обучения, представленные в рамках разделов, рассматриваются по классам.

В учебных программах 2013 года общеобразовательных школ по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» ожидаемые результаты (знания, умения и навыки) не привязаны к изучаемым темам, что, в свою очередь, не позволяет объективно оценить уровень их усвоения учащимися, и прежде всего, предметных умений и навыков. Такой подход обуславливает то, что требования к уровню подготовки учащихся носят формальный характер. В учебных программах обновленного содержания образования «История Казахстана», «Всемирная история» предметные результаты даны в виде целей обучения, которые конкретизированы в разрезе тематических разделов, подразделов и тем.

Цели обучения учебных предметов «История Казахстана», «Всемирная история» основаны на развитии навыков по принципу «спиральности». Согласно которой цели обучения и тем по истечении определенных академических периодов обучения (в течение учебного года или в следующих классах) рассматриваются с постепенным углублением, усложнением и наращиванием объема знаний и навыков по ним. Цели обучения, организованные систематично и последовательно внутри каждого подраздела, позволяют учителям планировать свою работу и оценивать достижения учащихся, также информировать их о следующих этапах обучения.

В учебной программе «Всемирная история» темы в долгосрочных планах организованы в виде проблемных вопросов, что позволяет активизировать мыслительную деятельность обучающихся уже в самом начале урока и способствует развитию критического мышления, навыков постановки проблемных вопросов и самостоятельного анализа.

Определение ожидаемых результатов (целей обучения) для тем учебной программы позволяет формировать у учащихся предметные знания и навыки на основе конкретного учебного материала. При данном подходе цели обучения становятся конкретными, достижимыми и измеримыми.

2. Формы и методы организации обучения

«Қазақ әдебиеті» пәнін оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері

Қай елдің болсын өсіп-өркендеуі, ғаламдық дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейіне, даму бағытына байланысты. «Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды» дегендей, жас ұрпаққа саналы, сапалы, өнегелі тәрбие мен білім беру – бүгінгі күннің басты талабы. Қазіргі мектеп оқушыларына келешекте табысқа қол жеткізу үшін бұрынғыға қарағанда анағұрлым көп дағдыларды меңгеру қажет.

Қазақстан Республикасы жалпы білім беру ұйымдары (мектеп, гимназия, лицей, т.б.) «білім алу жолдарын білетін», өз бетімен білім алуға ұмтылатын, шешім қабылдауға қабілетті, ынталы, қызығушылығы мен жауапкершілігі жоғары, өзіне сенімді, өзінің және өзгенің іс-әрекетіне талдау жасай алатын жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған қағиданы ұстанады.

Оқу бағдарламасының тек пәндік білім мен білікке ғана емес, сонымен қатар кең ауқымды дағдылардың қалыптасуына бағытталғаны оның ерекше өзгешелігі болып табылады. Оқыту мақсаттарының құрастырылған жүйесі: білімін функционалды және шығармашылықта қолдану, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану, қарым-қатынас жасаудың түрлі тәсілдерін қолдану, топпен және жеке дара жұмыс істей алу, мәселелерді шешу және шешімдер қабылдау сияқты кең ауқымды дағдыларды дамытуға негіз болады. Кең ауқымды дағдылар оқушының мектептегі білім алу тәжірибесінде де, келешекте мектепті бітіргеннен кейін де жетістігінің кепілі болып табылады.

Білім алушылардың оқу әрекетін ұйымдастыру және оның нәтижелерін бақылауды жүзеге асыру үшін педагог әртүрлі әдістер мен құралдарды пайдаланады. Білім беру мазмұнын жаңарту аясында оқу процесі оқушылардың өздерінің белсенді қызметімен сипатталатынын атап өткен маңызды. Бұл жағдайда мұғалім білім алушылардың танымдық іс-әрекеттерінің ұйымдастырушысы ретінде болады.

Қазіргі кезеңде өздігінен білімді игеруі үшін оқушының белсенді іс-әрекетін ұйымдастыру оқу процесіне қойылатын негізгі талаптардың бірі болып табылады. Мұндай тәсіл пәндік білімді, әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларды ғана емес, сонымен бірге өзінің жеке мүдделері мен болашағын сезінуге, сындарлы шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді де меңгеруге ықпал етеді. Мұғаліммен бірлесіп шығармашылықпен айналысу және серіктес, кеңесші ретінде мұғалімнің қолдауы кезінде оқушының белсенді танымдық қабілеті тұрақты сипатқа ие болады.

Оқушылардың бойында бұл қасиеттерді қалыптастыруда мұғалімдер түрлі педагогикалық әдістер мен технологияларды қолдана алады. Атап айтқанда, олар:

- зерттеушілік тәсіл (оқушылар «не білемін?, нені білгім келеді?, нені үйрендім?» тұрғысынан өз әрекетін талдауға үйренеді);
- жүйелі-әрекеттік тәсіл;

- дамыта оқыту технологиясы (оқушылар оқу әрекетінің тәсілдерін игеріп, өзінің іс-әрекетін жоспарлау және басқару жолын үйренеді);

- саралап оқыту технологиясы (оқушыларды қабілеті, мүмкіндігі, ерекшелігіне қарай оқыту);

- мұғалім мен оқушының «субъект-субъектілік» дидактикалық қатынаста білім іздеу үдерісіне бірдей енуі;

- оқу проблемаларын шешу барысында мұғалім мен оқушының ынтымақтасқан шығармашылық ізденіс әдістерін қолдану; оқу проблемаларын шешудің әдіс-тәсілдерін оқушыларға дамыта оқыту ұстанымына сай жолмен құру және көрсету;

- оқушының жеке пікірін тыңдау, олардың бұрын меңгерген білімдері мен қалыптасқан түсініктерін әрі қарай дамыту;

- ойын әдісі;

- «оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау» арқылы қолдау жасау;

- сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту;

- тәжірибелік, шығармашылық оқу әрекеттеріне (түрлі шығармашылық жұмыстар жасау) ынталандыру;

- оқушылардың білімін жүйелілікпен мониторингілеу;

- оқушыларды зерттеушілік әрекетке және зерттеушілікке негізделген белсенді оқуға ынталандыру;

- оқушылардың оқу әрекетін жеке, топтық және ұжымдық формада ұйымдастыру (оқушылар бірін-бірі өзара оқытуға, бірін-бірі бағалауға, пікір алмасуға, т.б. үйренеді);

- оқыту барысында «не білемін? не білгім келеді? нені үйрендім?» түріндегі кері байланысты жүзеге асыру.

Оқушыларды оқытудың ең жоғары стандарттарын қамтамасыз етуде мұғалімдердің қолданатын оқыту тәсілдері (яғни, педагогикалық әдістемелер) маңызды болып табылады. Мұғалімдер пайдаланатын әдіс-тәсілдер оқудың тиімділігіне елеулі әсерін тигізеді. Педагогикалық әдістемелер жетілдірілмесе, білім мазмұнын жаңарту шараларының мүмкіндіктері мен нәтижелілігі төмендейді.

Оқытудың барлық аспектілері сындарлы оқыту теориясымен үйлеседі. Сындарлы оқыту тәсілдері білім берудің «дәстүрлі» әдістерімен салыстырғанда, оқыту кезінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді. Сындарлы оқыту тәсілдері оқушылардың алдыңғы білімдерімен ұштастырыла отырып, жаңа білім алуы туралы тұжырымдамаға негізделген. Бұл жерде ең маңыздысы: оқушылардың алдыңғы алған дағдылары жаңа дағдыларды меңгеруге ықпалын тигізеді, ал егер ол ескерілмесе, онда білім тереңге бармай, үстірт меңгерілген таяз білім болады. Мұндай үстірт білім оқушыға қазіргі әлемде жетістікке жету үшін қажетті жоғарыда аталған сын тұрғысынан ойлау, рефлексия және басқа да дағдыларды, алған білімін өмірде қолдануына кері әсерін тигізеді. Оқушылар білімді толықтай меңгеру үшін ақпаратты енжар қабылдамай, сабаққа белсенді қатысуы керек. Оқушылардың алған білімдерімен жұмыс істеуіне, оны әрі қарай өңдеп, өз дағдыларын арттыруға мүмкіндік беретін тапсырмалар орындауға жағдай жасау маңызды.

Қазақ тілі мұғалімдері оқушыларды өздігінен білім алуға, шешім қабылдауға қабілетті ынталы, қызығушылығы жоғары, өзіне сенімді, жауапкершілігі жоғары, өзінің және өзгенің іс-әрекетіне талдау жасай алатын жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған қағиданы ұстанады.

Мұғалімдер оқушылардың бойында бұл қасиеттерді әртүрлі оқыту тәсілдерін қолдану арқылы тәрбиелейді және дамытады:

- сенімді қатынас пен ынтымақтастық ахуалын қалыптастыру үшін жағдай жасау;

- әрбір оқушының жеке пікірін тыңдау және алынған білімдер мен түсініктерді қолдану, оларды дамыту маңыздылығына мән беру;

- іс-әрекеттердің белсенді түрлерін ұйымдастыру және тиянақты сараланған тапсырмалар мен жаттығулар арқылы ынталандыру және дамыта оқыту;

- оқушылардың сабақта зерттеу жұмыстарын жүргізуін қажет ететін проблемалық жағдаяттар туындату және проблемаларды шешу стратегияларын модельдеу және көрсету;

- «оқу үшін бағалауды» қолдану арқылы оқушылардың оқуына қолдау көрсету;

- белсенді оқуға және зерттеу жобаларын орындауға негізделген оқушылардың зерттеу іс-әрекеттерін қолдау;

- оқушылардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту;

- өз ойын жеткізе білу және дәлелдер келтіре алу, мәселелерді анықтау үшін өз пікірлерін жеткізу, болжам құру және ұсыныс жасау қабілетін дамытуға ынталандыратын жағдайлар жасау;

- оқушылардың жеке мүмкіндіктерін және жас ерекшеліктерін есепке ала отырып, сараланған тапсырмалар әзірлеу;

- жеке, жұптық, топтық және ұжымдық оқыту әдістері белсенді қолданылатын жалпы сыныптық жұмыс түрлерін ұйымдастыру.

Тұлғалық-бағдарлық білім беруді осындай сипатта жақсарту білім беру процесіне барлық қатысушылардың өзара қарым-қатынасында өктемшілікке жол бермей, ынтымақтастығы үшін алғышарттарды құрайтын оқытудың алуан түрлі интерактивті әдістерін қолдану кезінде мүмкін. Диалогтік және рефлексивті технологияларды қолдану оқушылардың жоба және зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруымен сабақтасады.

Кең ауқымдағы дағдылармен бірлікте жеке қасиеттердің дамуы «қазақстандық патриотизм мен азаматтық жауапкершілік», «құрмет», «ынтымақтастық», «еңбек пен шығармашылық», «ашықтық», «өмір бойы білім алу» сияқты білім берудің басты құндылықтарын оқушыларға дарыту негізі болып табылады. Бұл құндылықтарды оқушының тәртібі мен күнделікті іс-әрекеттерін ынталандыратын тұрақты тұлғалық бағдары болуы тиіс.

Экономикадағы заманауи инновациялар, еңбек нарығындағы өзгерістер оқушылардың күрделі міндеттерді шешу үшін немесе оларды шешудің жаңа тәсілдерін табу үшін жағдаятқа, идеялар мен ақпараттарға талдау жасау және бағалауға, алған білімі мен тәжірибесін жаңа идея мен ақпаратты жинақтау үшін шығармашылық түрде қолдануға мүмкіндік беретін дағдылар жиынтығын

меңгеру қажеттілігіне себепші болады. Жігерлілік, алғырлық, өзгерістерге дайындығы, байланысқа бейімділігі сияқты тұлғалық қасиеттер өзекті болып отыр.

Оқу мақсаттарымен жұмыс

5-сыныпта оқушылар «Түсіну және жауап беру» дағдысы бойынша әдеби шығарманың жанрын, тақырыбы мен идеялық мазмұнын анықтайды. Көркем шығармадағы кейіпкердің портреті мен іс-әрекеті арқылы танылатын образын ашады. Көлемі шағын үзінділерді жаттау арқылы есте сақтау қабілеті дамиды. Көркем мәтіндерді оқу арқылы оқушыда мәтіннің мәнін түсіну, мәнерлеп оқу дағдылары қалыптасады. Көркем мәтінді оқу оқушылардың тұлғасы дамып-жетілуін, оның интеллектісі, сөйлеу әрекетінің төрт негізгі түрі (тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу) қалыптасуын, оқырмандық әрекеті мен қызығушылығы дамуын, осылар арқылы оқу әрекеттері компоненттері мен жан-жақты машық-дағдылар қалыптасуын қамтамасыз етеді. Оқушының көркем мәтінді ажырата тани алуы үшін, әрқайсысының маңыздылығын түсінуі, оны өмірлік жағдаяттарда саналылықпен қолдана алуы үшін оқудың саналы оқу, дұрыс оқу, жүгіртіп оқу, мәнерлеп оқу т.б. түрлері қолданылады.

Оқушылар әдеби шығарманың құрылысын, композициялық жасалу тәсілдерін, екі нәрсені, құбылысты (оқиғалар желісін, кейіпкерлерді т.б.) салыстыра суреттеу мен қарама-қарсы суреттеу тәсілдерін меңгере отырып, талдау жасау және интерпретациялау дағдыларын қалыптастырады. Эпикалық шығармадағы жазушының авторлық тұлғасының көріну қалпын, суреткерлік шеберлігін анықтайды. Көркем шығармаға түрлі деңгейдегі талдау жұмыстарын жүргізу арқылы оқушылардың ойлау қабілеттері (шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау т.б.) дамиды. Мәтінмен жан-жақты жұмыс жасау үдерісінде қаламгердің тілдік көркемдегіш құралдарды қолдану зертханасына талдау жасайды. Шығармадан алған әсерін сипаттайды, авторға арналған хат, өлең жазады.

6-сыныпта оқушылар түсіну және жауап беру дағдысы бойынша әдеби шығарманың жанрын, тақырыбы мен идеялық мазмұнын анықтайды. Көркем шығармадағы кейіпкердің портреті мен іс-әрекеті арқылы танылатын образын ашады. Көлемі шағын үзінділерді жаттау арқылы есте сақтау қабілеті дамиды. Көркем мәтіндерді оқу арқылы мәнерлеп оқу дағдылары дамиды. Оқушылар әдеби шығарманың құрылысын, композициялық жасалу тәсілдерін, екі нәрсені (оқиғалар желісін, кейіпкерлерді т.б.) салыстыра суреттеу мен қарама-қарсы суреттеу тәсілдерін меңгеру арқылы анализ және интерпретация дағдыларын қалыптастырады. Эпикалық шығармадағы жазушының авторлық тұлғасының көріну қалпын, суреткерлік шеберлігін анықтайды. Көркем шығармаға түрлі деңгейдегі талдау жұмыстарын жүргізу арқылы оқушылардың шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау қабілеттері дамиды. Қаламгердің тілдік көркемдегіш құралдарды қолдану лабораториясына талдау жасайды. Шығармадан алған әсерін сипаттайды, авторға арналған хат, өлең жазады. Оқушылар орындайтын ауызша және жазбаша жұмыстар арқылы бағалау және салыстыру дағдылары қалыптасады. Оқушылар көркем шығармадағы жекелеген эпизодтар арқылы тарихи құндылықтар мен кейіпкерлерді талдап танып, ол құндылықтарды

шынайы өмірмен байланыстыра отырып бағалайды. Шығарманың кейіпкерін өзіндік құндылық болмысы тұрғысынан талдап, нәтижесінде әдеби эссе, оқырманның рухани дүниесіне тигізетін әсерін бағалайтын сыни хабарлама жазады. Көркем шығармаларға түрлі мақсаттағы салыстырмалы талдау жасау дағдысын дамыту үшін сыныптан тыс оқитын қосымша әдебиеттер тізімі ұсынылады.

7-сыныпта оқушылар «Түсіну және жауап беру» дағдысы бойынша әдеби шығарманың жанрын, тақырыбы мен идеялық мазмұнын анықтайды. Көркем шығармадағы кейіпкердің портреті мен іс-әрекеті арқылы танылатын образын ашады. Көлемі орташа үзінділерді жаттау арқылы есте сақтау қабілеті дамиды. Көркем мәтіндерді оқу арқылы оқушыда мәтіннің мәнін түсіну, мәнерлеп оқу дағдылары дамиды. Көркем мәтінді оқу оқушылардың тұлғасы дамып-жетілуін, оның интеллектісі, сөйлеу әрекетінің төрт негізгі түрі (тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу) қалыптасуын, оқырмандық әрекеті мен қызығушылығы дамуын, осылар арқылы оқу әрекеттері компоненттері мен жан-жақты машық-дағдылар қалыптасуын қамтамасыз етеді. Оқушының көркем мәтінді ажырата тани алуы үшін, әрқайсысының маңыздылығын түсінуі, оны өмірлік жағдаяттарда саналылықпен қолдана алуы үшін оқудың саналы оқу, дұрыс оқу, жүгіртіп оқу, мәнерлеп оқу т.б. түрлері қолданылады.

Оқушылар шығармадағы эпизодтар мен бейнелерді салғастыруды, эпикалық, поэзиялық, драмалық шығармадағы автор бейнесін анықтауды, шығармадағы көркемдегіш құралдардың (символ, синекдоха, қайталау түрлері: эпифора, анафора, аллитерация, ассонанс, риторикалық сұрақ) қолданысын талдау меңгере отырып, шығармадан алған үзінділерді қайта өңдеп креативті жазу арқылы «Анализ жасау және интерпретациялау» дағдыларын дамытады. Эпикалық шығармадағы жазушының авторлық тұлғасының көріну қалпын, суреткерлік шеберлігін анықтайды. Көркем шығармаға түрлі деңгейдегі талдау жұмыстарын жүргізу арқылы оқушылардың ойлау қабілеттері (шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау т.б.) дамиды. Мәтінмен жан-жақты жұмыс жасау үдерісінде қаламгердің тілдік көркемдегіш құралдарды қолдану зертханасына талдау жасайды. Шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе, шығарма бойынша жазылған әдеби сын-пікірлерге сүйене отырып, өзіндік сыни пікір жазады.

8-9-сыныптарда оқушылар «Түсіну және жауап беру» дағдысы бойынша әдеби шығарманың жанрын, тақырыбы мен идеялық мазмұнын, фабуласын, сюжетін анықтау анықтайды. Көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктейді, көркем шығарманың идеясына сай кейіпкерлер жүйесін анықтайды. Көркем мәтіндерді оқу арқылы оқушы мәтіннің мәнін түсініп, көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолданады, көркем шығармалардан алған үзінділерді шығармашылық жұмыстарда қолданады. Көркем мәтінді оқу оқушылардың тұлғасы дамып-жетілуін, оның интеллектісі, сөйлеу әрекетінің төрт негізгі түрі (тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу) қалыптасуын, оқырмандық әрекеті мен қызығушылығы дамуын, осылар арқылы оқу әрекеттері компоненттері мен жан-жақты машық-дағдылар қалыптасуын қамтамасыз етеді. Оқушының көркем

мәтінді ажырата тани алуы үшін, әрқайсысының маңыздылығын түсінуі, оны өмірлік жағдаяттарда саналылықпен қолдана алуы үшін оқудың саналы оқу, дұрыс оқу, жүгіртіп оқу, мәнерлеп оқу т.б. түрлері қолданылады.

Оқушылар шығармадағы көркемдегіш құралдардың (психологиялық параллелизм, перифраз, сатира, ирония, гротеск, эллипсис) қолданысын талдай отырып, автор стилін анықтауды, шығармадағы әдеби тілді құбылту мен айшықтаудың (троп пен фигура) түрлерін талдай отырып, автор стиліне баға беруді меңгере отырып, «Анализ жасау және интерпретациялау» дағдыларын қалыптастырады. Шығарманың тақырыбы мен идеясын осы тектес басқа шығармалармен, мазмұндас туындылармен салыстырып, тарихи және көркемдік құндылығын бағалайды. Көркем шығармаға түрлі деңгейдегі талдау жұмыстарын жүргізу арқылы оқушылардың ойлау қабілеттері (шығармашылық және сыни тұрғыдан ойлау т.б.) дамиды. Мәтінмен жан-жақты жұмыс жасау үдерісінде қаламгердің тілдік көркемдегіш құралдарды қолдану лабораториясына талдау жасайды. шығарманың көркемдік-идеялық құндылығын гуманистік тұрғыдан талдап, әдеби эссе жазады, шығарма бойынша жазылған әдеби сын-пікірлерге сүйене отырып, өзіндік сыни пікір жазады.

Көркем шығарманың бейнелі-мәнерлі тілдік құралдарын қабылдай алу, автор жасап шығарған өмір картинасын санасында орналастыру, көркем мәтіндегі себеп пен салдардың байланысын анықтау, көркем шығармадағы автордың көзқарасын түсіну, мәтіннің негізгі ойын, идеясын анықтау (мұғалімнің көмегімен) т.б. талдау әдістерін қолдануды меңгереді. Оқушылар орындайтын ауызша және жазбаша жұмыстар арқылы бағалау және салыстыру дағдылары қалыптасады.

Салыстыру тәсілінің мынадай түрлерін меңгереді:

- салыстырылатын нысандардың тек ұқсастығын табуды мақсат ететін салыстыру;
- салыстырылатын нысандардың тек айырмашылығын табуды мақсат ететін салыстыру;
- салыстырылатын нысандардың ұқсастығы мен айырмашылығын қатар табуды мақсат ететін салыстыру.

Оқушылар көркем шығармадағы жекелеген эпизодтар арқылы тарихи құндылықтар мен кейіпкерлерді талдап танып, ол құндылықтарды шынайы өмірмен байланыстыра отырып бағалайды. Шығарма кейіпкерін өзіндік құндылық болмысы тұрғысынан талдап, нәтижесінде әдеби эссе, оқырман ретінде өзінің рухани дүниесіне берген әсерін бағалайтын сыни хабарлама жазады. Көркем шығармаларға түрлі мақсаттағы салыстырмалы талдау жасау дағдысын дамыту үшін сыныптан тыс оқитын қосымша әдебиеттер тізімі ұсынылады және жергілікті ақын-жазушылардың шығармашылығымен байланыстыру мүмкіндігі беріледі.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша бір сабақта бір немесе бірнеше оқу мақсатын алуға болады. Мұғалім оқу мақсаттарының комбинациясын шебер пайдалана білуі керек.

Пәнаралық байланыс – оқытудың ерекше категориясы болғандықтан, оқушылардың әдебиеттен жүйелі білім алуын күшейтіп, оқу әдістерін

белсендіреді. Әдебиет сабағындағы пәнаралық байланыс оқушылардың эстетикалық талғамын және сурет, музыка, кино өнерлеріне ұмтылысын қалыптастырады. Шығармадағы тарихи шындық пен көркемдік шешім көрінісін, топонимикалық, ономастикалық атаулардың маңыздылығын түсіне отырып, оқылған шығарманы бейнелеу және музыка өнерімен ұштастыра отырып, пәнаралық байланысты кеңінен қолдану оқушының дүниетанымын қалыптастырады.

«Қазақ әдебиеті» пәнінен жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттары білім алушыларды креативті ойлауға, өз ойын дәлелдер келтіре отырып, еркін жеткізуге қолдау көрсетіп, білім алушылардың гуманистік көзқарасын қалыптастыруға бағытталған. Мысалы, «7.1.2.1. Әдеби шығармадағы тұлғалық болмысты гуманистік тұрғыдан талдау» деген мақсатты алып қарастырайық. Бұл мақсатты жүзеге асыру барысында, ең алдымен, оқушылардың ойын гуманизмге аудартамыз. Гуманизм деген не? Сол туралы анықтама беріп өтеміз. Гуманизм – адамның кісілік қадір-қасиетін, адамның еркіндігін, адамның бақытқа құштарлығы мен талпынысын, адамның құқы мен жауапкершілігін, арын, намысын, мейірбандығы мен қайсарлығын, адамның жасампаздығын - яғни адамның барша адами қасиеттерін ұлықтайтын, даралығы мен дамуын дәріптейтін идея. Содан кейін, яғни оқушы гуманизмнің не екенін түсінгеннен кейін кейіпкердің тұлғалық болмысын талдатамыз. Білім алушылар «тұлғалық болмыс» дегеннің өзін түсінбеуі мүмкін, сондықтан бұл туралы да айтып кеткен жөн. *Тұлға* – жеке адамның өзіндік [адамгершілік](#), әлеуметтік, [психологиялық](#) қырларын ашып, адамды саналы іс-әрекет иесі және қоғам мүшесі ретінде жан-жақты сипаттайтын ұғым. Адамның әлеуметтік қасиеттерінің жиынтығы, қоғамның даму жемісі және белсенді қызмет ету мен қарым-қатынас орнату арқылы жеке адамды әлеуметтік қатынастар жүйесіне енгізудің жемісі. *Болмыс* – бүкіл әлемнің тұтастығын, дүние мен адамның бірлігін, тіршіліктің мәнін білдіретін философиялық категория. Оқушы толық түсінік алғаннан кейін тапсырма беруге көшу керек.

Үлгілік тапсырма:

Тақырып: Сансызбай Сарғасқаевтың «Тәмпіш қара» повесі

Оқу мақсаттары:

7.1.2.1. Әдеби шығармадағы тұлғалық болмысты гуманистік тұрғыдан талдау;

7.2.1.1. Шығармадағы эпизодтар мен бейнелерді салыстыру.

Тапсырма: Үзінділерден Шаншатайдың тұлғалық болмысын анықтаңыз.

Үзінділер

– Шай ішпедің ғой, шырағым, – деді әжем. Шаншатай рақметін жаудырды тағы да. Сосын:

– Ертеңгі ас қой, дәм ауыз тиейін, – деп ақырын басып, дастарқанның жанына келді де, өте бір инабатпен иіліп үстел үстінде жамырап жатқан әжемнің қызыл бүйір жүгерісінен бір-екеуін алып аузына салды.

– Уыстап ал, балам, – деді атам.

– Көп рақмет. Мазаларыңызды алғанымға кешіріңіздер!

– Қарап тұрсам, шетімізден сайдың тасындай шып-шымыр жігіт екенбіз,
– деді...

Оның сөзін күлкі араластыра жамырай сөйлеп іліп әкеттік. Шаншатай жай ғана күліп қойды. Сонан соң:

– Олай болса, жігіт адамның лайықты орны бар, - деп өз байламын айтты.

Енді қиқандап көр. Жіпсіз байлағаны емес пе бұлтартпай.

Кейіпкердің тұлғалық болмысы	Тұжырым

Бұл тапсырманы орындау арқылы білім алушы бірінші үзіндіде кейіпкердің әдептілігін, кішіпейілділігін талдаса, екінші үзіндіде Шаншатайдың еңбексүйгіштік және ұйымдастырушылық қабілетін түсіндіреді. Мұғалім бұл тапсырма арқылы оқушы бойында әдептілік, кішіпейілділік, еңбексүйгіштік қасиеттері мен ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастыруға тырысады.

Екінші тапсырма:

Мінездемеге сәйкес келетін эпизодты табыңыз.

Кейіпкерге мінездеме	Эпизод
Шаншатай – ақылды, әділ бала. Бұған Шаншатайдың: «Бұлай етуге болмайды. Бейсекүл жалқау емес. Кіп-кішкентай боп алып масақты қалай тереді», - дегені дәлел бола алады. Ол Ертайдың суретшілік өнерін қалай бағаласа, Бейсекүлдің еңбексүйгіштігіне де солай қарайды. Міне, сондықтан Ертайдың пікірімен келіспей, оның әрекеті бұрыс екенін түсіндіріп, досын дұрыс жолға бағыттап, мақтаншақтық жаман әдет екендігін ұғындырды.	

Жауабы: ...Сөзге тоқтауы жоқ Бейсекүлге пысқырып қарар емеспін. Тіптен, оның да суретін салып іліп қоймақ ойым бар. «Бәлем, бір шыж-быж болсын!».

Бірақ мұныма Шаншатай тоқтау айтты:

– Бұлай етуге болмайды. Бейсекүл жалқау емес. Кіп-кішкентай боп алып масақты қалай тереді...

Бұл тапсырма арқылы мұғалім білім алушыларға кейіпкердің тұлғалық болмысын гуманистік тұрғыдан талдап көрсетеді. Кез келген мәселені ақылға салып, әділ шешуге, адамгершілікті болуға шақырып, өзімшілдіктен аулақ болуға жетелейді.

Үшінші тапсырма:

Эпизодтарды салыстырып, түсінік беріңіз.

...Сен ана Келдібайдың інісімен дос болдың ғой, ә? Соны соққыға жыққан Иманбек. Осында екі-үш жігітті ұйымдастырып, молаға алдап апарып соқты. Оны мен мына көзіммен көрдім. Неге ұрды дейсің бе? Онысын білмеймін. Бірақ Иманбекті біреу әдейі айдап салып отыр. Иманбек маған бір уыс ақша көрсетті. Тентіреген немеге оны кім берді? Көрдің бе?! Иманбекке сенбе. Ол қу, сұм, нағыз алаяқтың өзі. Сен де сақ бол. Саған да тісін қайрап жүр. Ұқтың ба?	Содан бастап, күнде ертеңгісін Ержандарды шұбыртып, сап түзеп, өлең айтып, көшемен өтетін болдық. Өзін ересек санамай, саптың алдында сарайып Иманбек тұратын болды. Ол Мешітбайдың үйінің қасынан өткенімізде: Байлар мен молданы Қойдай қу қамшымен! - дегенді қаттырақ айтады. Біздің газет шығаратынымызды естігенде Иманбек: – Мешітбайды жазыңдар. Бар бәленің ұйытқысы сол, - деп қылқылдап қоймай қойды.
Тұжырым	

Білім алушы берілген эпизодтарды салыстыра отырып, кейіпкердің тұлғалық болмысын гуманистік тұрғыдан талдайды. Әрине, мұғалім әр оқушының ойын тыңдап, қажет болған жағдайда толықтырып отырады. Барлық оқушыны тыңдап болғаннан кейін мұғалім өз жауабын ұсынса, тапсырма тиімдірек болады. Оқушы өз жауабын салыстырып, өзін-өзі бағалайды. Мәселен, үшінші тапсырманың жауабына тоқталайық.

Шаншатай ауылға келгенде Иманбек тек жүрмейтін, балаларды шағыстырып, төбелестіріп жүретін тентек бала еді. Ол өзінен жасы кішілерге күш көрсетіп, үнемі өзінің тентектігімен ерекшеленіп жүретін. Иманбек Мешітбайдың айтуымен Шаншатайды соққыға жығып, бұзықтық жасады. Ал Шаншатай болған іске Иманбекті кінәламай, оның өз қателігін түсініп, түзелуіне мүмкіндік берді. Шаншатайдың бұл әрекетінен кейін Иманбек өз қатесін түсініп, үлгілі бала болуға тырысты. Мешітбайдың әрекеті дұрыс емес екендігіне көз жеткізіп, оны әшкерелеп, ұялтқысы келді. Шаншатай Иманбектің үлгілі балалардың қатарына қосылғанына риза болды. Шаншатайдың жасаған әр ісі осылайша ауыл балаларына үлгі болды.

Білім алушылар бұл тапсырмаларды орындау ақылы Шаншатайдың бойындағы бар игі қасиеттерді үлгі етеді.

«Қазақ әдебиеті» пәнін оқытудың әдіс-тәсілдері

Қазақ әдебиеті пәнін оқытудың педагогикалық тұғырлары «Құндылық бағдарлы оқыту», «Түрлі мәдениет пен көзқарастарға құрмет сезімін қалыптастыру», «Дамыта оқыту», «Тұлғалық бағдарлы оқыту», «Әрекетке бағдарлы оқыту», «Саралай және даралай оқыту», «Коммуникативтік/функционалдық бағдарлы оқыту», «Ақпараттық-

коммуникациялық бағдарлы оқыту» бағытында болғандықтан, осыған сай педагогикалық әдістер мен тәсілдер жүйесі қолданылады. Атап айтқанда, әдістер жүйесі мынадай жіктемеде жүйеленеді:

– әңгіме, пікірталас, дәріс, кітаппен жұмыс – репродуктивтік сипаттағы танымдық белсенділікті дамытатын білімді меңгеру әдістері;

– классикалық проблемалық әдіс (Дьюи бойынша), коммуникативтік жағдаяттық әдіс, идеялар банкі – ми шабуылы, дидактикалық ойындар: еліктеу ойындары, іскерлік ойындары – оқушылардың өзіндік жұмыс арқылы шығармашылық танымдық белсенділікпен проблемаларды шеше отырып білім алу әдістері;

– импрессивтік әдістер, экспрессивтік әдістер, шығармашылық тапсырмаларды орындау әдістері;

– оқу-практикалық әдістер – оқушылардың көркем әдебиетті көркем өнердің басқа түрлерімен байланыста қабылдау арқылы танымдық белсенділігін дамыту әдістері;

– көркем әдебиетті меңгеру арқылы сурет салу, проблемаларды шешудің ең оңтайлы және тиімді жолдарын шешу және таңдау әдістері – шығармашылық міндеттерді жүзеге асыруды көздейтін практикалық әдістер;

– пікірталас, өзіндік жұмыс, классикалық проблемалық әдістер.

Креативтілік ақыл-ой қабілеті немесе оқуға қабілеттілік сияқты адамның бойында бар немесе жоқ деп кесіп айтатындай туа біткен қасиет емес. Оны дамытуға болады, сондықтан оқушыларды креативті болуға үйретуге болады. Креативтілік балаларды бақылаусыз өз бетіне жіберу арқылы немесе тек өнер арқылы ғана дамиды деген кең таралған жаңсақ ұғымның болуына қарамастан, креативтілікті дамыту мұғалімдер мен оқушылардан жүйелілік пен мақсаттылықты талап етеді және оған оқу пәндері арқылы қол жеткізуге болады [1]. Оқушылар алған білімдерін өмірде қолдануға болатынын түсінген кезде, олардың оқуға және меңгерген білімдерін шығармашылықпен пайдалануға ішкі мотивациясы арта түседі. Оқушылар өздерінің оқуға деген қабілетін оң бағалап, сәтсіздіктеріне өмірлік тәжірибе ретінде қараса, бұл олардың креативтілікке бейім екендігін көрсетеді. Проблемаларды белгілеу және оларды шешу, оқуды үйрену, кешенді коммуникация, іргелі білімдерді меңгеру сияқты пәндік дағдыларды меңгеру де креативтілікті дамытады. Мысалы, егер оқушыларға белгілі бір ғылыми проблеманы қойып, өздерінің экспериментін жүргізу ұсынылатын тапсырма берілсе, олар осыған байланысты өзекті тақырып таңдап, жақсы жоба әзірлеп ұсыну үшін, өздерінің білімі мен креативтілігін пайдалану қажет болады. Пән арқылы оқыту туралы ғылыми сабақ – бұл оқушылардың креативтілігін дамытуда қолданатын стратегиялардың бірі болып табылады [2, 3]. Инталандыру және қолдау оқушыларға өздерінің креативтілігін дамыту туралы тиімді ойлау модельдерін құруға көмектеседі. Креативтілікті анықтау оқушыларға олар өз бетінше байқамауы мүмкін креативтілік қабілеттерін айқындауына көмектеседі. Метакогнициялық дағдыларды дамыту сияқты, тікелей креативті процесс туралы, оған ненің оң әсер ететіні, ненің кері әсер ететіні туралы айту арқылы оқушының креативтілік қабілетін дамытуға ықпал етуге болады. Ұқсастықтардың болуына қарамастан әртүрлі мәдениеттерде

креативтіліктің мәні мен құндылығы туралы түсінік әрқалай болып келеді. Бір елдерде креативтілік қоғамдық және адамгершілік қасиеттер ретінде қарастырылса, енді бір елдерде адамның тұлғалық ерекшелігін көрсететін қасиеттер ретінде қарастырылады [4]. Креативтіліктің басқа тұжырымдамалық белгілеріне қатысты ҚХР, Жапония және АҚШ-тан 400-ден астам оқушы қатысқан сауалнама қорытындысы бойынша, бұл елдердің оқушылары креативтілік туралы түсінікті жаңашылдығы мен пайдалылығы тұрғысынан бағалайтынын көрсетті. Дегенмен қытайлық оқушылар креативтілікті жаңашылдық тұрғысынан ерекше бағалайтынын атап көрсеткен. Ал жапондық және америкалық оқушылар оны пайдалылығы тұрғысынан маңызды деп санайды. Креативтілікке үйрету мен дағдыландыруда осындай мәдени айырмашылықтарды да ескеру қажет [5].

Белсенді оқу педагогикалық әдіс-тәсілдерді, сондай-ақ ұйымдастырушылық-басқару құралдарын кеңінен және мүмкіндігінше кешенді пайдалану арқылы оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін жан-жақты жандандыруға бағытталған оқу үдерісін ұйымдастыру және жүргізу.

Бірлесе оқу білім берушілер мен білім алушылар арасындағы тығыз қарым-қатынас негізінде ұйымдастырылып, оқу үдерісіне қатысушы әрбір тұлғаның жеке үлесі мен қабілеті мойындалатын үдеріс. Жұмыс тиімді болу үшін өкілеттік пен жауапкершілік топ мүшелері арасында бөлінеді. Топ мүшелерінің ынтықтымақтаса әрекет ете отырып, өзара келісімге келуі бірлесе оқудың алғышарты болып табылады.

Білім жеке пән мазмұнында жүйеленіп берілген қоғам мен табиғат туралы ұғымдар мен түсініктер, заңдар мен заңдылықтар жиынтығы.

Білік оқушының белгілі бір әрекетті орындаудың амал-тәсілдерін білуі; меңгерген білімі мен дағдысына сүйеніп, орындайтын іс-әрекеті.

Дағды тар мағынада: көп рет қайталану негізінде қалыптасқан, автоматтандырылған машық; кең мағынада: тұлғаның оқуда және өмірде кездесетін мәселелерді білімін, білігін және өмірлік тәжірибесін ұштастыра отырып шешуі. «Кең ауқымды дағды» ретінде қарастырылатын дағдының бұл түріне сын тұрғысынан ойлау, топта жұмыс істеу, ақпаратпен жұмыс істеу т.б. дағдылар жатады.

Ақпараттық-коммуникативтік технологияларды қолдану құзыреттілігі оқушылардың жұмыста, бос уақытта және қарым-қатынаста технологияларды біліктілікпен және шығармашылықпен пайдалануын қамтиды. Бұл АКТ-ны пайдаланудың бастапқы дағдылары арқылы қалыптасады.

Пән мазмұнын меңгеру және оқу мақсаттарына қол жеткізу процесінде оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, атап айтсақ: қажетті ақпаратты іздеу, өңдеу, алу, құру және көрсету, ақпараттар және идеялармен алмасу үшін бірлесіп әрекет ету, жабдықтар мен қосымшаларды кең ауқымда қолдану арқылы өз жұмысын бағалау және жетілдіру сияқты қолдану дағдыларын дамыту үшін алғышарттар/жағдайлар жасау керек.

Оқушылар білім беру бағдарламасындағы барлық пәндерді оқу барысында ақпаратты *табу*, *құрастыру* және *басқару*, мәліметтер және идеялармен *бөлісу*, *бірлесіп әрекет ету*, түрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалану арқылы өз

жұмысын *бағалай* және жетілдіре отырып, АКТ-ны қолдану дағдыларын дамытады.

Бұл «Қазақ әдебиеті» пәнінің оқу бағдарламасында төмендегідей көрініс табады:

- көркем шығарма бөлімдерін толықтай түсіну үшін және оның негізгі идеяларын түсіндіру үшін медиа материалдарын қолдану;

- оқушыларды сабаққа белсенді қатыстыру үшін АКТ мүмкіндіктерін сабақта қолдану;

- көркем шығарманы толықтай түсіну үшін және көтерілген мәселелер бойынша өз ойын дәлелдеу үшін медиа құралдарды қолдану;

- медиа құралдарды қолдана отырып, ақпаратты және дәлелді түсінеді, әртүрлі пікірлерді талдайды және салыстырады;

- медиа құралдарды қолдана отырып, ғаламдық тақырыптарға қатысты мәселелерді нақтылайды және мәселелерге әртүрлі пікір тұрғысынан талдау жасайды;

- АКТ арқылы презентация жасайды, салыстырады, бағалайды, жетілдіреді, зерттейді және бірлесе отырып, пікірлерін дәлелдейді.

Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша ауызша тапсырмалардың үлгілері:

• өлең, толғау, аңыз, драмалық шығармалар, хикаяттарды тыңдайды және түсінеді, көтерілген мәселелер бойынша өз ойын анық жеткізеді, маңызды идеяларды ортаға салады;

• өз ойын өзгелердің пікірімен байланыстыра отырып, шығармалардағы әдеби көркемдегіш және стилистикалық құралдардың ерекшелігін сипаттайды және анықтайды;

• дебатқа қатысу және өз пікірін дәлелдеу;

• пікірталас (дөңгелек үстел, дебат, айтыс) барысында түрлі қанатты сөздерді қолдана отырып, белгілі бір тақырып бойынша өз көзқарасын негіздеп айту.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша оқылым тапсырмаларының үлгілері:

• медиа құралдардағы материалдарды оқу арқылы ақпараттар мен дәлелдемелерді түсіну, түрлі көзқарастарды талдау және салыстыру;

• күрделі және көлемді шығармалардағы кейіпкерлердің психологиялық көңіл-күй өзгерісіне автордың көзқарасы мен себебін оқу және дәлелдеу;

• шығарманың бөлімдерін түсініп оқу, ақпаратты зерттеу және синтездеу;

• жоспарлар, тезис, конспект, қысқаша мазмұндау, сұхбат, репортаж, эсселерді сын тұрғысынан оқу, жазу және редакциялау;

• ақпараттық ресурстарды қолдана отырып, әлем әдебиетінің құндылықтары туралы зерттеу жүргізу және сыни тұрғысынан ойлау арқылы сын пікірлер айта білу;

• әдеби шығармаларды, БАҚ материалдарын және интернетті өз бетімен оқу және түсіну.

Қазақ әдебиеті бойынша жазылым тапсырмаларының үлгілері:

• қазақ классикалық әдеби шығармаларындағы ақпараттарды синтездеу;

- әдеби эссе жазғызу.

Әдеби эссе – эссе түрлерінің ішіндегі ең күрделісі. Әдеби эссе басқа эссе түрлеріне ұқсамайды. Біріншіден, ол әдеби шығармаларға негізделген. Екіншіден, автордың айтқысы келген идеяларын болжап түсінуге негізделген. Әдеби эссенің басқа жұмыстардан айырмашылығы: жалпы шолумен салыстырғанда, әдеби шығарманың сапасын немесе ахуалын бағаламайды және мәтінді мазмұндамайды. Өзге классикалық шығармаларға қарағанда, әдеби эссе ұзақ және бірнеше ой мен тақырыпты ұштастыра алады (бірақ оларды біріктіріп бір қорытындыға келу керек).

Ол жазылу мақсатына қарай әдеби-талдау эссе, әдеби-сыни эссе, әдеби-синтез эссе, әдеби-дәлелдеме эссе, әдеби-салыстырмалы эссе, әдеби-шығармашылық эссе болып бөлінеді. Әдеби эссенің әр түрінің жазу әдістері бар. *Әдеби-талдау эссені* туындыға талдау жасай отырып жазады. *Әдеби-сыни эсседе* автор көзқарасына, автор бейнесіне, автор үлесіне сыни көзқарасын, пікірін білдіріп жазады. *Әдеби-синтез эсседе* бір тақырыптың бірнеше туындыдағы көрінісін талдай келе, шешім шығарады. Шешіміне талдау жүргізе отырып, қорытындыға келеді. *Әдеби-дәлелдеме эсседе* өз ұстанымын көрсете отырып, аргументтер арқылы дәлелдеп жазады. *Әдеби-салыстырмалы эсседе* туындыны басқа туындымен және сол туындыдағы кейіпкерлерді, оқиғаны салыстыра отырып, талдап жазады. *Әдеби-шығармашылық эсседе* көркем туындыдағы оқиғаны өз шығармашылығымен оқиға тудырып және кейіпкер рөліне еніп немесе оқиға уақытына, мекеніне түсіп, сезімін, ойын, жай-күйін баяндап, сипаттап, суреттеп жазады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша оқытуды ұйымдастырудың формалары мен әдістері

Қазіргі таңда жаңартылған білім беру мазмұнының негізгі өзегі- қарқынды дамып келе жатқан қоғамда өмір суруге бейімделген, жеке басының, сондай-ақ қоғам пайдасына қарай өзін-өзі толық жүзеге асыруға дайын білімді, шығармашылыққа бейім, бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру мен дамыту болып табылады.

Жаңа білімнің дамуы білімді бағалау және пайдалану жүйесін уақытылы өзгертуді талап етеді. Осыған байланысты оқытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер, оқытуды ұйымдастырудың формалары, әдістемелер, технологиялар да жаңартылып отырады. Сондықтан да бүгінгі күні мұғалімдердің алдына қойылып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру. Мұғалім үшін ең басты мәселе – оқыту әдісін дұрыс таңдау. Жаңа педагогикалық технологиялар білім алушының жеке тұлғалық күшін арттырып, шығармашылық ойынының дамуында басты рөл атқарады. Жаңа технологияларды меңгеру мұғалімнің шеберлік, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына өз әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін кіріктіріп оқытуда жаңа әдістемелік логика ұсталынады, сабақты ұйымдастыру, ең алдымен, оқу материалының ерекшелігіне, сынып деңгейіне негізделеді. Жаңартылған коммуникативтік бағыт тек коммуникативтік әдістерді атап қана қоймайды, әрбір коммуникативтік әдісті іштей кіші бөлшектерге бөліп, олар кіші дағдылар – оқу мақсаты түрінде әрбір сыныпқа төменнен жоғары қарай дамып, күрделене түсетін спираль түрінде жүйелі құрастырылады. Өйткені коммуникативтік бағытты ұстану үшін мұғалім мен білім алушылардың және білім алушылардың өзара, жеке, жұпта, топпен, ұжыммен еркін түрде сұхбаттасуына лайықталып құрылған білім берудің жүйелі үдерісі қалыптасуы керек.

«Баланы тілдің әр түріне машықтандырғанда белгілі жүйе қолданылсын. Жазу, оқу тыңдаудан, сөйлеуден соң келеді, соңғылар тәжірибеден соң келеді. Сондықтан әуелі баланың көрген-білгені туралы әңгіме құрып, сонан кейін оқуға, жазуға үйретілсін» деген Жүсіпбек Аймауытов кезінде айтып өткен ойы бүгінгі таңда өте өзекті болып отыр.

Жаңартылған білім беру мазмұнына сай «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқыту пәнін қоғамға араласуға қажетті тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларын дамытады. Бұл дағдылар оқушының өмірде еркін қарым-қатынас жасауына; өзгелермен пікір алмасып, көзқарасын еркін білдіре алуына; өз ойын, көзқарасын жүйелі де нақты жеткізуіне; кез-келген ақпаратты тиімді қолдануына; түрлі ақпаратты құр оқымай, сараптай отырып оқуына; оқығаны бойынша өзіндік қорытынды жасап, тың идеялар жасауға жол ашары сөзсіз. Сондықтан да атаулы пәнді оқытатын мамандарға қойылатын талап – жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, сапалы және терең білім беру, олардың ойлау, көру қабілеттерін жетілдіру, уақытты дұрыс пайдалану, түрлі әдістерді қолдану, сабақты мазмұнды да қызықты өткізу, мұғалімнің жеке басының интелектісін дамыту, оқу іс-әрекетін, өтілетін тақырып мазмұнын аша білу. Жеке тұлғаны дарынды, білімді де білікті етіп шығару – мұғалімнің педагогикалық шеберлігі. Бұған жету үшін оқытудың жаңа инновациялық технологиясын қалыптастыру қажет. Осы технологиялардың бірқатарына тоқталып өтсек.

Оқушының ойлау қабілетін байытуға игі ықпал ететін жаңаша оқытудың бір түрі – оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы.

Сын тұрғысында ойлау әдісі мұғалім қызметінде ұйымдастыра оқыту, оқушылардың жеке топпен жұмыс жасау негізінде білім алуымен ұштасады. Бұл стратегия оқушының жекелеген мүмкіндіктері мен қабілеттерін ашуға бағытталады. Осы әдістің ерекшелігі оқу әдісінде қолданылады. Яғни оқушылардың ауызша және жазбаша тілін, ойлау, есте сақтау қабілетін, әрбір ақпаратқа, сонымен бірге өзінің және басқаның шығармашылығына сыни қарауына, шығармашылық қабілетін дамытуға бағытталады. Сын тұрғысынан ойлау – сынау емес, шындалған ойлау. Бұл деңгейде ойлау тек ересек адамдарға, жоғары сынып оқушыларына тән деп ойлау аса дұрыс түсінік емес. Жас балалардың да бұл жұмысты дұрыс ұйымдастырған жағдайда өз даму деңгейіне сәйкес ойы шындалып белгілі бір жетістіктерге жетері сөзсіз. Бұл технологияның ішкі құрылымында ерекшелік бар. Бұл құрылым – үш деңгейден

тұратын оқыту мен үйретудің моделі. Білімнің болашақта пайдаға асуы қажетке жарауын қалыптастырады.

Сыни тұрғыдан оқытудың бірінші кезеңі қызығушылықты оятудан басталады. Бұл үрдіс бұрынғы білетіні мен жаңа білімді ұштастырудан тұрады. Оқушы жаңа ұғымдарды, түсініктерді өзінің бұрынғы білімін жаңа ақпаратпен толықтырады, кеңейте түседі. Сондықтан да сабақ жаңа тақырып төңірегінде оқушы не біледі, не айта алатындығын анықтаудан басталады. Бұл кезеңнің екінші мақсаты – оқушының белсенділігін арттыру. Өйткені үйрену – енжарлықтан гөрі белсенділікті талап ететін – іс-әрекет. Оқушы өз білетінін еске түсіреді, қағазға жазады, көршісімен бөліседі, тобында талқылайды. Осыдан соң оқушы жаңа білім жайында ақпарат жинап, оны байырғы білімімен ұштастырады.

Жаңа сабақты өз бетінше меңгеру немесе мағынаны тану кезінде түртіп алу немесе INSERT стратегиясын пайдалану – оқығанын түсінуге, өз ойына басшылық етуге үйрететін ұтымды жол. Бір әңгіменің соңына тез жету, оқығанды есте сақтау, мәнін есте сақтау – күрделі жұмыс, сондықтан да оқушылар арасында оқуға жеңіл-желпі қарау салдарынан түсіне алмау, өмірмен ұштастыра алмау жиі кездеседі. Мағынаны түсінуде INSERT пайдалану – аталған кемшіліктер болдырмаудың бірден-бір кепілі. Үйренушілер білетінін анықтап, білмейтінін белгілеп, сұрауға әзірленеді. Бұл әрекет арқылы жаңаны түсіну үшін бұрынғы білім арасында байланыстар құрауға дағдыланады.

Күнделікті оқыту барысында өзіне, басқаға сын көзбен қарау баға беру назардан тыс қалып жатады. Үйге тапсырма беру, оны түсіндіру, баға қою сияқты шараларға уақыт жіберіп аламыз. Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасында бұл сабақтағы аса қажетті мәнді, маңызды әрекет – «Ой толғаныс» кезеңі. Бұл кезеңде оқушы не үйренгенін саралап, салмақтап оны қандай жағдайда, қалай қолдану керектігін ой елегінен өткізеді. Ой толғанысты тиімді етуге лайықталған «5 жолды өлең», «Венн» диаграммасы, «Еркін жазу», «Семантикалық карта», «Т» кестесі сияқты стратегияларды тапсырмалардың ауыр-жеңілдігіне қарай лайықтап қолдану керек. Олар оқушылардың бір-бірімен ой алмастыруын қамтамасыз етеді. Әр оқушы өз шығармашылығын көрсете алады.

«Автордың орындығы» стратегиясы арқылы төмендегі нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- Психологиялық қайшылықты жеңіп, көпшіліктің алдында сөйлеуге үйренеді.
- Суырылып шығып, белсенділік танытуға, алға ұмтылуға, жаттанды пікірден өзгеше ой айтуға дағдыландырады
- Логикалық пайымдауы жоғарылап, тіл байлығының молаюына, сауатты, қатесіз сөйлеу дағдысының қалыптасуына ықпал етеді.
- Шығармашылық ізденісі артып, өзіндік «менін» қоршаған ортаға танытуға тырысатын белсенділік қалыптастырады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін оқыту барысында сөздік дамытуда мынадай әдіс-тәсілдер арқылы да жүзеге асады. Ол сұрақ-жауап, сөйлесу, әңгімелесу, түсінігін айтқызу, көрнекілік, аударма, кітаппен жұмыс, мәтінмен

жұмыс әдістері. Оқушылар өз дағдыларын қайта-қайта қолданып, оны жетілдірген сайын өздерінің алға ілгерілегенін көреді. Оқушыларды оқу бағдарламасының түрлі тақырыптары бойынша өз дағдыларын қолданып, одан әрі дамытуға ынталандыратын бірнеше әдістер бар.

Түсіндіру әдісі – оқу материалын мұғалімнің логикалық тұрғыдан дәйекті де сындарлы баяндауы. Оның себебі, түрлі заңдылықтар мен ережелерді түсіндіру белгілі дәрежеде логикалық жүйелілікті қажет етеді. Мақсаты: заттардың елеулі белгілерін ашып көрсету, фактілер мен құбылыстарды талқылау. Сондықтан мұғалімнің оқу материалын түсіндіруінде әрқашанда пайымдау, қорыту, дәлелдеу көп болады.

Әңгіме әдісі – мұғалімнің сабақ барысында оқушылармен араласуының неғұрлым қолайлы тәсілі болып табылады. Сөйтіп, оқушыларға жаңа білімді түсіндірудің неғұрлым қарапайым және түсінікті түрі. Әңгіме барысында мұғалім құбылыстарды бірізділікпен көркем суреттей отыра, өз сөзін әртүрлі көркем шығармалар (картина, фотосурет) мен көрнекі құралдарды қолдану арқылы жалғастырып отырады. Оқытуды бұлай ұйымдастыру оқушылардың фактілер мен құбылыстарды жақсы түсініп, ұғынуына көмектеседі. Бұл әдісті қолдану барысында мұғалім мен оқушылар арасында диалог пайда болады.

Сұрақ-жауап әдісі – мұғалім мен оқушылар арасында жаңа білімдерді хабарлау, пысықтау, қорытындылауды ұйымдастыру мақсатында қолданылады. Сондықтан сұрақ-жауап оқытудың аса күрделі әдісі болып есептелінеді. Бұл әдісті нәтижелі пайдалану мұғалімдер тарапынан өте мұқият дайындықты талап етеді. Сұрақ-жауап жүргізу барысында баяндау, талдау, қорытынды жасау тәсілдері қолданылады. Ол үшін мұғалімнің сұрақтары дәл, жинақы, оқушының ойын оятуға, дамытуға бағытталған болуы тиіс.

Тренинг әдісінің басты мақсаты – үйренудің ең тиімді жолдарын игеру. Тренинг ұйымдастыруда келесідей интербелсенді тәсілдер қолданылады: іскерлік және рөлдік ойындар, нақты жағдайлар мен жағдаяттарды талдау, топтық пікірталастар, тұсаукесерлер. Тренинг өткізу барысында оқушылардың психологиялық жай-күйі реттеледі, сабаққа деген қызығушылығы артады.

«Мадақтар бұрқасыны» тәсілі – сабақта ынтымақтастық атмосферасын орнату үшін қолданылатын тәсіл. Сабақтың бастапқы кезеңінде оқушылар 1–1,5 минут ішінде бір парақ қағазға ұстазынан естігісі келетін мадақтарды жазады, оны оқып беретін көршісімен алмасады, мадақтар талданады.

«Ыстық алақан», «Жүректен жүрекке», «Шаттық шеңбері» тренингтері де сабақта ынтымақтастық атмосферасын орнату үшін қолданылатын тәсіл. Сабақтың бастапқы кезеңінде оқушылар сәлемдеседі, бір-біріне жақсы тілектер айтып, сәттілік тілейді.

«Қарама-қарсы саптар» тренингі. Мұғалім оқушыларды бір-біріне қарама-қарсы тұрғызып, танысу сұрақтарын қойғызады. Берілген уақыт аяқталған соң, оқытушы бір саптың оң жаққа, екінші саптың сол жаққа бір қадам жылжуын сұрайды. Оқушылардың жұптары өзгеріп, олар тақырып не модуль аясында өзгелермен сұхбаттасады.

«Броундық қозғалыс» әдісі. Оқушыларға сипаттама мәтінін құрау үшін «Қонақты қалай күтемін?» деген тақырып береді. Аталған тақырыпқа қатысты

сыныпты аралап ақпарат жинайды. Басқалармен ой бөліседі. Мәтін құрастырады.

«Жұптас. Ойлан. Пікірлес» стратегиясы – оқушыларға қандай да бір тақырып бойынша сауал, тапсырма берілгеннен кейін оны орындауға бағытталған интербелсенді тәсіл. Тақтаға тақырып бойынша тапсырма жазылғаннан кейін оқушы өзінің пікірін берілген уақыт ішінде (3–5 минут) қағазға түсіреді. Өз жұбымен оны 3–4 минут талқылайды, талдайды, пікір алмасады. Мұғалімнің сұрауымен өз пікірлерін бүкіл сыныпқа жариялайды.

«Жағымды сөздер» тәсілі. Бұл тәсіл бойынша жаңа сабақтың қалай өткендігін анықтауға болады. Ол үшін балаларға мынадай сұрақ қояды:

– Балалар, сабақ барысында қандай жағымды сөздер, тың ойлар мен жақсы жауаптар естідіңдер? Жауаптың нәтижесі бойынша сабақ қорытындыланады. Оқушы сабақ барысында мұғалім, сыныптастары тарапынан айтылған жағымды сөздерді, түйінді ойларды еске түсіреді, айтады. Желім қағаздарға жазады, тақтаға жапсырады.

«Жеңілдетілген анықтама» тәсілі – сабақты қорытындылау мақсатында соңында жүргізілетін тәсіл. Мұғалім қарастырылған тақырып бойынша қандай да бір атау, ұғым таңдап алып, оны оқушыларға береді. Бір оқушы оны 1-сынып оқушысына да түсінікті болатындай етіп сыныпқа түсіндіріп береді. Бұл тапсырманы жекелей де, жұп/топ ішінде де орындатуға болады.

«Сөздерден әңгіме құрау» тәсілі – тақырыпты бекітуде жиі қолданылатын тәсіл. Оқушыларға мұғалім тақырып бойынша әрқайсысына бір-бір сөзден ойлауларын тапсырады, бірнеше секундтан кейін ол сөздерді тақтаға жазғызады (жалпы саны 15–20 сөздей болу керек). Оқушылар сөздерді тақтаға жазады, шағын топтар осы сөздерден тақырыпқа қатысты ауызша әңгіме құрастырады немесе сөздерді пайдаланып, өз ойын айтады.

«Төрт сөйлем» тәсілі – мәтіндегі ақпараттарды талдауда, ой қорытындылауда пайдаланылатын тиімді әдіс-тәсілдердің бірі. Формасы:

Пікір. Оқыған мәтін бойынша өз пікіріңді бір сөйлеммен жаз.

Дәлел. Өз пікіріңді бір сөйлеммен дәлелде.

Мысал. Пікіріңді өмірмен байланыстырып, мысал келтір.

Қорытынды. Тақырып бойынша қорытынды жаз.

«Тірек сөздер» стратегиясы. Жаңа тақырып негізінде тақтадағы плакаттарға бірнеше тірек сөздер жазады. Оқушылар кезек-кезек тақтаға шығады. Маркерлерді пайдаланып, тірек сөздерден ассоциграмма құрайды. Тірек сөзді неліктен сол сөзбен, сөз тіркесімен байланыстырғандығын түсіндіріп, айтып береді.

Салыстыру кестелері. Оқушылардың алған білімдерін жинақтау мен тиянақтауда тиімді қолданылатын тәсіл. Сабақ аяғында да, соңында да тиімді қолдануға болады. Кестелердің негізінде салыстыру жатады.

«Дербес пікір жазу» тәсілі бойынша әр оқушыға тақырыпқа қатысты өз көзқарасын білдіруін сұрайды. Оқушы 7–8 минут ішінде қарастырылған тақырып бойынша өз ойын жазады. Ой мынандай құрылымнан тұруы керек:

1. Өзіндік пікір – 1 сөйлем.

2. Дәлел – 2 сөйлем.

3. Өз пікірін дәлелдейтін мысал – 2 сөйлем.
4. Өз пікіріне қарсы дәлел – 1 сөйлем.
5. Қарсы дәлелді жоққа шығаратын мысал – 1 сөйлем.
6. Қорытынды – 2 сөйлем.

«Т-кестесі» – бір-біріне қарама-қарсы немесе салыстыруға болатын атауларды не пікірлерді келтіруге арналған кестелер. Қазақ тілінде есімше мен көсемшені, салт етістік пен сабақты етістікті, жалпы есім мен жалқы есімді, т.б. меңгергенде қолдануға болатын кестенің түрі.

Алдын ала берілген атаулар тәсілі. Мұғалім сабақ басында жаңа тақырып бойынша тақтаға бірнеше атаулар (терминдер) жазады. Оқушылардан оның мағынасын, мазмұны мен қызметін, өзара байланысын сұрайды.

«ПОПС» формуласы – мәтінді талдау үшін қолданылатын тәсіл. Ол мынандай құрылымнан тұрады:

1. Бірінші сөйлем «Біздің ойымызша,... ».
2. Екінші сөйлем «Себебі, біз оны былай түсіндіреміз ... ».
3. Үшінші сөйлем «Оны біз мына фактілермен, мысалдармен дәлелдей аламыз ... ».
4. Соңғы сөйлем «Осыған байланысты мынадай қорытынды шешімге келдік ...».

Жоғарыда аталып өткен әдістерді «Қазақ тілі мен әдебиеті» сабағында қолдануына тоқатлып өтсек.

Қарағанды облысы Сәтбаев қаласындағы «Абай атындағы №4 мектеп-лицейі» КММ-сінің мұғалімі Утетилеуова Бақыт Жансариновна мұғалім алдымен оқушыларды қызықтыруы, ынталандыруы, сабақта белсенді, қызықты іс-әрекет болатындай материал бере алуы керек деп санайды. Оқытуды нәтижелі ету үшін Б.Ж. Утетилеуова сабақ барысында әртүрлі іс-әрекеттерді қолданады. Мәселен, «Астан Опера» Мемлекеттік опера және балет театры» атты тақырыпты (6-сынып) меңгерту барысында алдымен оқушыларды «Пазл жинау» әдісі арқылы топқа бөледі. Пазлда театр суреті белгіленген. Оқушылар осы сурет арқылы сабақтың тақырыбын болжайды. Сабақты жоспарлау мақсат бойынша саралаудан басталады, қабілеттері әр түрлі деңгейдегі оқушылардың қажеттілігін есепке алынады. Және Блум таксономиясы ескеріліп, тапсырмалар қолдану, жинақтау деңгейлеріне сәйкес таңдалған. Бірінші тапсырмаға мәтін ұсынылады. Оқушылар мәтінді мұқият тыңдайды. Тыңдалым алдындағы кезеңде сөздік жұмысын міндетті түрде жүргізеді. Себебі оқушылардың сөздік қорын үнемі жаңа сөздермен толықтырып отырған дұрыс. Оқушы белгілі бір ақпаратты тыңдай отыра есте сақтау қабілетін дамытады, мәтінді тыңдауға дағдыланады. Оқушылар мәтінде берілген жаңа сөздер мен тірек сөздерді «Сөздердің тұжырымдамалық картасына» салады. Жұппен жұмыс жасап, карталарды тақтаға іліп, барлық оқушылармен бөліседі.

Оқылым – оқушының өз оқуы үшін жауапкершілік, өзінің оқудағы проблемаларын шешуге мүмкіндік береді. Оқушы оқи отыра өз бетімен оқуға, жаңа ақпаратты түсінуге дағдыланады. Оқылым әдіс- тәсілдері үш кезеңді қамтиды. Оқылым алдындағы кезеңде оқушылар мәтін мазмұнын түсіну үшін тақырыптық суреттер, болжам жасау әдістері қолданылады. Оқылым барысында

оқушылар маңызды ақпаратты анықтап мәтінге жоспар жасауға, мәтіннен синоним, антоним сөздерді табуға, белгілі бір сөйлемге перифраза жасауға, мәтіннің идеясын анықтауға дағдыландыратын тапсырмалар құрастырылады. Ал Б.Ж. Утетилеуова оқылым дағдысында «Зигзаг» әдісін қолданған. I топ оқушылары мәтіннің мазмұны бойынша постер құрады. II топ оқушылары мәтіннің тақырыбын, негізгі ойды анықтап, кестемен олардың дәлелдемелерін көрсетеді. Оқушылар сұрақтарға жауап береді. Педагог «РАФТ» әдісін де тиімді қолданады. Бұл әдісте жазушы немесе әңгімелеуші өзіне рөл таңдайды яғни мәтінді өз атынан жазбайды:

- **Р** - рөл, кімнің атынан құралған мәтін.
- **А**- аудитория, кімге жолданған мәтін.
- **Ф**- форма.
- **Т**- тақырып.

Таңдау бойынша саралау «РАФТ» әдісі арқылы жүргізілген тапсырмада көрініс береді, топтық жұмыс барысында оқушылар өздеріне қызықты тапсырманы таңдап алады. Жазба жұмыстарында сөзге қосымша жалғауда үндестік заңын ескеріп, орфографиялық нормаға сай дұрыс жазады; сөйлем соңында қойылатын тыныс белгілерді орынды қолданады.

Роль	Аудитория	Формат	Тақырып
Туризм агенттігі	Туристерге	Туристік кітапшаға мәтін	«Астана Опера» Мемлекеттік опера және балет театры.
Тілші	Оқырмандарға	Мақала	«Астана Опера» Мемлекеттік опера және балет театрының ашылу салтанаты.
12 жасар бала	Досына	Хат	Мен жазда «Астана Опера» театрына бардым.

Байқағанымыздай, сабақ барысында оқушылар өз ЖАДАсында жұмыс істегенде жеке қолдау көрсету арқылы саралау жүргізіледі. Бұл «Зигзаг», «РАФТ» әдістерін қолдану арқылы жүзеге асады. Тапсырманы орындау барысында қабілеті орта оқушы жұптық, топтық жұмыстарда сыныптастарынан жеке қолдау көмек алады. Ал қабілеті жоғары оқушы білімі мен идеясын енгізе отырып, топтық жұмысқа өз үлесін қосады. Ал «Сөздердің тұжырымдамалық картасы» графикалық органайзермен жұмыс кезінде синонимдер, аударма сөздіктерді пайдаланады.

Батыс Қазақстан облысы Орал қаласындағы №35 мектеп-лицейінің педагогі Кереева Нүргүл Жасқайратқызы 9,11 - сыныптардағы «Қазақ тілі мен әдебиеті» сабағында мәтіндермен жұмыс істеу кезінде қолданатын «Джигсо» әдісін тиімді тәсілдерінің бірі деп санайды. Бұл әдіс оқу және түсіну мәселелерін шешуге ғана емес, сонымен қатар тұлғааралық қақтығыс жағдайларын жоюға мүмкіндік береді, өйткені ол топтардағы өзара ынтымақтастық әрекеттерге бағытталған.

Оқулықтарда берілген көлемді мәтіндер жиі кездеседі. Оларды оқу сабақтың үшінші бөлімін алуы мүмкін. Ал «Джигсо» әдісі уақытты үнемдеп қана қоймай, мәтінмен (ақпаратпен) жұмыс істеу кезінде білім алушыларды толық қамтуға мүмкіндік береді.

Педагог мәтін мазмұнын түсінуде, жаңа сөздерді орынды қолдануда «Қосжазба күнделігі», «Ментальды карта», диаграмма, кластер толтыру сияқты тапсырмаларды орындату арқылы жақсы нәтижеге қол жеткізуге болатынын айтады.

Сабақта білім алушыға тек білім беріп қоймай, ақпараттарды қорытындылау мен проблеманы шешу әдістеріне үйретудің бір жолы – ақпаратты көрнекі мазмұндық түрде жеткізу, яғни «фишбоун» әдісін қолдану. Атаулы әдіс ақпаратты графикалық техника жолымен ұсыну арқылы қандай да бір құбылысты талдау барысында проблемаларды көрнекі түрде анықтап алуға, оның себептері мен фактілерін анықтауға, қорытынды шығаруға мүмкіндік береді. Балықтың қаңқасын құрастырған кезде білім алушылар топпен немесе жұппен жұмыс істеуге үйренеді, факторларды маңыздылығына қарай топтауға, сыни ойлауға және шынайы құбылыстарды бағалауға үйренеді.

Балық қаңқасы негізгі 4 блоктан тұрады:

- бас – сұрақ немесе проблема;
- үстіңгі қабырға сүйектері – проблеманың немесе құбылыстың себептері мен негізгі ұғымдары;
- астыңғы қабырға сүйектері – дәйектер;
- құйрық – қорытынды немесе тұжырым.

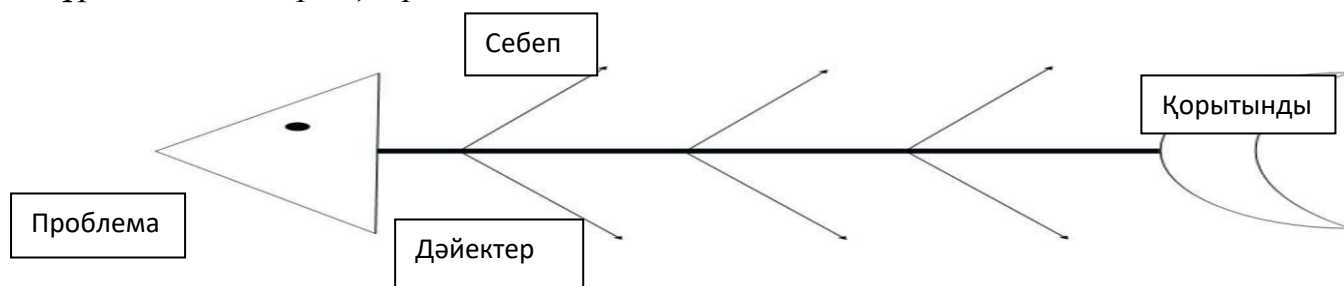
«Фишбоун» әдісін «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәнін оқыту барысында қолдануына тоқталсақ. Мысалы, бұл әдісті сабақта белгілі бір автордың (ақын, жазушы, драматург) шығармашылығын толық қарастырған кезде, немесе мәтінді бойынша жұмыс істеген кезде қолдануға болады. Білім алушылар автордың шығармаларындағы, немесе мәтіндердегі проблемаларды ажыратып, нақты шығармалар, мәтіндер арқылы мысалдар келтіру ұсынылады.

Балықтың қаңқасын құрастыруда бірнеше тәсілді пайдалануға болады: жеке жұмыс (білім алушыларға сұрақ беріледі, ойлануға және балық қаңқасын құрастыруға 10-15 минут уақыт беріледі, кейін әр білім алушының жауабы талқыланады); топтық жұмыс (білім алушыларға мәтін беріледі де оны оқып шыққан соң талқылай отырып балық қаңқасы құрастырылады). Мысалы, 6-сыныпта өтетін «Электр энергиясын үнемдейміз» тақырыбының оқылым дағдасын қалыптастыру кезінде Батыс Қазақстан облысы Орал қаласындағы №35 мектеп-лицейінің педагогі Кереева Нұргүл Жасқайратқызы мынадай тапсырманы ұсынған:

Мәтіндегі ақпараттарға қатысты 2-3 мәселені балықтың жоғарғы қаңқаларына жаз. Төменгі қаңқаларға мәселенің шешіміне қатысты ұсыныс бер.

Еліміздегі электр қолданысына сараптама жасаған білгір мамандар кейінгі жылдары электр қуаты бей-берекет жұмсалып жатқанын айтуда. Кейбір дерек көздерінің айтуынша, электр қуатын ысырап етуде Қазақстан алдыңғы қатарда екен. Мәселен, елімізде ішкі жалпы өнімнің 1 долларын

өндіруге 2,8 кВт/сағ. шығындалса, Жапонияда – 0,22, Ұлыбританияда – 0,23, Германияда – 0,27, АҚШ-та – 0,30, Түркияда – 0,56, Қытайда 1,22 кВт/сағ. кетеді. Яғни дамыған елдердің көрсеткіші бізден бірнеше есе төмен. Тағы бір мәліметке көз жүгіртсек, 2010 жылы Қазақстанда 68,13 млрд. кВт/сағ. электр қуаты тұтынылса, 2011 жылы 71,7 млрд. кВт/сағ тұтынылыпты. Осы қарқынмен жалғаса беретін болса, 2020 жылы ел бойынша 117 млрд. кВт/сағ. электр қуаты қажет болмақ. Ал еліміздегі қазіргі электр станцияларының осынша қажеттілікті өтеуге қабілеті жетпейді екен. Сондықтан да, ел Үкіметі жаңа электр станцияларын салып, қуат көзін үнемдеуге барынша мән бере бастады. Десек те, жаңа электр станциясын салуға қыруар қаражат қажеттігі анық. Сол себепті бүгінде электр қуатын үнемдеу – елімізде өткір тұрған мәселелердің бірі.

Білім алушылар мәтіннен тақырыпқа қатысты 2-3 мәселені анықтап, анықталған мәселелерді балықтың жоғарғы қаңқаларына жазады. Ал төменгі қаңқаларға мәселелердің шешіміне қатысты ұсыныс жазады.

Бұл әдісті үй тапсырмасы, сабақтағы тірек-конспект, өзіндік жұмыс және жобалық жұмыс ретінде пайдалануға болады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәнінде мәтінтану (оқылым/тыңдалым) мен мәтінтудыру (айтылым/жазылым) – қатар жүретін үдеріс екендігі белгілі. Барлық дағдыларда мәтін ұғымы қолданылады. «Мәтін – аяқталған толық мазмұнды білдіретін қарым-қатынастың, әсер етудің ерекше бірлігі. Ол – хабарды сақтаушы және жеткізуші болып саналады» [4]. Оқылым дағдысын арттыруда мәтіндерге салыстырмалы анализ жасау мақсаты көп ізденісті қажет етеді. Ұсынылған мәтіндерді оқи отырып, оқушылар екі мәтінге салыстырмалы талдау жасайды: мәтіндердің формасы мен түріне, стилі мен жанрына, мақсаты мен мазмұнына, аудиториясына, тіліне сараптама жасайды. Басқа ұлт өкілдеріне атаулы оқу пәнін меңгертуде негізгі рөлді тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым дағдыларын атқаратындығын жоғары да айтып өттік. Бұл дағдылар білім алушының өмірде еркін қарым-қатынас жасауына, өзгелермен пікір алмасып, ойын қазақ тілінде толық жеткізуіне жол ашады. Осы дағдылардың ішіндегі әсіресе, оқылым дағдысының маңыздылығын атап айту керек. Оқылым дағдысы арқылы білім алушы жаңа ақпаратты меңгереді. «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәнінде мәтіндерге салыстырмалы анализ жасау мақсатымен жұмыс барысында оқылым стратегияларын қолдану дағдысын қалыптастырып, оны қолдана отырып талдау жасауға дағдыландырсақ, білім сапасының артуына жол ашылады. Оқылымның стратегиялары:

Шолып оқу: мәтін тақырыпшасын, бөлімдер аттарын, абзац сандарын шолу.

Болжап оқу: мәтіннің құрылымдық бөліктерін жекелеп оқып, ары қарай не болатынын, автор ойын болжау.

Көз жүгіртіп оқу: мәтіннің мазмұны мен құрылымын жылдам, жалпылай көз жүгіртіп оқу.

Зерттеп оқу: мәтіннің мазмұны мен құрылымдық бөліктерін шолып оқуға қарағанда күрделі оқу түрі. Зерттеп оқу оқушыдан назарын шоғырландырып оқуды талап етеді. Оқылым мәтінінің астарлы ойын, автор көзқарасын, мәтіндегі көтерілген мәселені, факті мен көзқарасты зерделеп ажырату зерттеп оқудың ерекшелігі болып табылады.

Детальді түрде оқу: әрбір сөздің мағынасын түсіну үшін мәтінді сөзбе-сөз оқу. Мысалы, келісімшарттағы талаптарды немесе нұсқауларды түсіну үшін сөзбе-сөз оқимыз.

Түсініп оқу стратегиясы: мәтіннің мазмұнын, автордың айтпақ болған ойын, мәтінді жазудағы мақсатын түсіну үшін әр ақпаратты ұғынып оқу.

Талдап оқу стратегиясы арқылы стилі мен жанрын, кімдерге арнап жазылғанын талдап оқу.

Астын сызып оқу немесе белгілеп оқу стратегиясы арқылы мәтіннің тілін, автордың оқырманмен байланысын анықтау.

Комментарий жасап оқу стратегиясы арқылы автордың айтпақ болған ойын, мәтіннің кімдерге арналғандығын анықтау, мәтінді жазудағы мақсатын түсіну.

Рөлге бөліп оқу стратегиясы арқылы мәтін ойын рөлге кіріп оқу арқылы саралау.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша оқылым тапсырмаларының үлгілерін қарастырсақ:

- медиа құралдардағы материалдарды оқу арқылы ақпараттар мен дәлелдемелерді түсіну, түрлі көзқарастарды талдау және салыстыру;
- шағын және орта көлемді шығармалардағы кейіпкерлердің бейнесін ашу, автор көзқарасын және көтерілген мәселені дәлелдеу;
- мәтінде көтерілген мәселені шынайы өмірмен байланыстыру.
- мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырып, талдау жасау;
- шығарманың бөлімдерін түсініп оқу, ақпаратты зерттеу;
- мәтіндегі негізгі және жанама ақпаратты анықтау,
- перифраз түрінде берілген сұрақ арқылы қажетті ақпаратты анықтау;
- жоспар, тезис, қысқаша мазмұндау, сұхбат, репортаж, эссе жазу;
- ақпараттық ресурстарды қолдану;
- мәтіндердің идеясын, мақсатты аудиториясын салыстырып, талдау жасау;
- әдеби шығармаларды, БАҚ материалдарын өздігінен оқу және түсіну, т.б.

Мәтіндерге салыстырмалы талдау жасамас бұрын ұсынылған мәтінді оқылым стратегияларының тиімдісін қолданып оқуға бағыттау қажет. Себебі мәтінге талдау жасамас бұрын білім алушы оқудың тиімді тәсілін меңгеріп, содан кейін ғана сол тәсілдерді сараптама жасауда ұтымды пайдалануға дағдылану керек. Сондықтан оқылым дағдысын жақсартудың технологиясын пән мұғалімдері жетік білуі керек. Себебі оқылым барлық дағдылардың негізі болып табылады. Ал оқылым стратегияларын тиімді қолдануға бағыттай отырып, оқушылардың

мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау дағдысының сапасын арттыруға болады. Мәселен, мәтіналды жұмыс кезеңінде білім алушылардың назарын өтілетін тақырыпқа бағыттау үшін «Қызықты суреттер», «Ассоциация тізбегі», «Болжау» сияқты әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. «Қызықты суреттер» тәсілі бойынша тақырыпқа байланысты бірнеше суреттер көрсетіледі. Сол суреттер бойынша жаңа сөздерді пайдаланып, білім алушылар бір-біріне сұрақ қойып, жауап алады. Мәтін мазмұнын болжайды. 5-7 сынып білім алушыларының мәтінді меңгеруі үшін тірек сызба арқылы баяндау, мазмұны бойынша сурет салу, кейіпкерді сипаттау сияқты жаттығулар ұсынуға болады. Ал жоғары сыныптарда мәтінмен жұмыс жасау үшін жоғарыда айтып өткен оқылым стратегияларын қолдану дағдысын қалыптастырған дұрыс.

Мәтін соңы жұмыс барысында «Төрт сөйлем», «Ортақ портрет», «ПОПС» формуласы, «Дербес пікір жазу» әдіс-тәсілдері мәтіндегі ақпараттарды талдауда, ой қорытындылауда өте тиімді. Мысалы, 7-сыныпта оқытылатын А.Байтұрсыновтың «Егіннің бастары» мысалы бойынша оқушылар «ПОПС» формуласын құрастыру үлгісі:

- «Менің ойымша, бұл мысал адам мінезі жайында»
- «Себебі, мен оны осы мысалдағы екі бидайды салыстыру арқылы түсіндіремін»
- «Оны мен «...Бастарын дөнге толған төтен салып, бидайлар бейне тағзым етіп тұрды. Жалғыз-ақ бір бидай тұр көкке қарап, бейне бір жалғыз өзін көпке балап» деген мысалдармен дәлелдей аламын»
- «Осыған байланысты мен тәкаппар адамның жан дүниесі бос деген шешімге келдім».

Бұл әдіс бойынша тапсырманы орындайтын білім алушылар мәтіннен алған ақпараттарын талдау арқылы өз ой қорытындысын шығарады.

Оқылым дағдысын қалыптастыруда білім алушылардың бір-бірімен қарым-қатынасқа түсуі, пікір алмасуы, тыңдай білулері, топпен пікірлесе білулері, сыныптағы әр оқушы толық қамтылады әрі тілдік қатынастың толыққанды жүзеге асуына мүмкіндік береді.

Оқу әдістері білім алушылардың танымдық қабілеттерінің дамуына мүмкіндік туғызуы тиіс, яғни, білім алушылардың ойын дамытады, өз бетінше ізденіп жаңа білімді игеруге ықпал жасайды. Оқыту әдістері ғылыми таным әдістеріне байланысты, өйткені, оқытуда ең бастысы білім алушылардың танымдық іс-әрекеті. Ғылыми танымға қатысты бірсыпыра ережелер білім алушылардың танымдық іс-әрекетінде қолданылатын оқыту әдістерінің ерекшелігін анықтайды. Бұл ережелер: оқыту әдістері практика мен теорияны жақындастырады; оқыту әдістері шындықты тануға әрекет жасайды; идея нақты өмір мәліметтерінен қорытылады. Осы ережелердің бәрі білім алушылар көзқарасының қалыптасуына, таным қабілеттерінің дамуына негіз болады. Оқыту әдісі мақсатқа жетудің саналы түрде қолданылатын тәсілі, ал мақсатқа жету мұғалімнің шеберлігіне, оның оқыту процесін тиімді ұйымдастыра білуіне, білім алушылардың даярлық дәрежесіне, мұғалім мен білім алушылардың белсенділік педагогикалық ынтымақтастығына байланысты. «Оқыту әдісі» және «әдістемелік тәсіл» ұғымдары бір-бірімен тікелей байланысты. Әдістемелік тәсіл

оқыту әдісінің элементті (компоненті, құрамды бөлімдер). Мысалы, жеке сөздердерді түсіндіру, суреттерді демонстрациялау т.б «Әдіс» пен «тәсілдің» шекарасы өте жылжымалы, құбылмалы, сондықтан олардың шекарасын анықтау өте қиын. Өйткені, әдіс кейде тәсілге, ал әдістемелік тәсіл оқыту әдісіне айналады.

Формы и методы организации обучения по предмету «Русский язык»

Деятельность учащихся по усвоению содержания образования осуществляется в разнообразных формах обучения, характер которых обусловлен различными факторами: целями и задачами обучения; количеством учащихся, охваченных обучением; особенностями отдельных учебных процессов; местом и временем учебной работы учащихся.

Форма обучения означает форму организации работы учащихся под руководством педагога, которая может быть:

- коллективной;
- групповой;
- индивидуальной;

Фронтальная форма организации учебной деятельности учащихся предусматривает совместную деятельность класса для реализации учебных задач. Ученики под руководством учителя одновременно выполняют общую для всех работу, обсуждают, сравнивают и оценивают ее результаты. Это способствует формированию доверительных отношений между педагогом и учащимся, устойчивых познавательных интересов. Фронтальная форма может быть реализована в процессе проблемного или объяснительно-иллюстративного изложения материала, выполнения репродуктивных или творческих заданий. При этом необходимо учитывать индивидуальные особенности каждого ребенка, а не нацеливаться на абстрактного идеального ученика.

Групповая форма организации учебной деятельности учащихся предусматривает разделение их на группы для решения одинаковых или разных задач. При разделения на группы следует учитывать индивидуальные особенности каждого учащегося, его учебные возможности для выполнения задачи. Количество учащихся в группах должна составлять 3-6 человек. Результаты совместной работы в группах, стимулирование познавательной деятельности детей всегда значительно выше по сравнению с выполнением этой задачи каждым учеником самостоятельно. Работа в группе формирует коллективную ответственность и индивидуальную помощь каждому как со стороны учителя, так и со стороны одноклассников.

Групповая форма работы наиболее целесообразна при проведении практических работ, формирование навыков устной речи на уроках родного и иностранного языков, уроков трудового обучения. Однако при организации групповой работы могут возникнуть определенные трудности: сильные ученики иногда тормозят инициативу и самостоятельность слабых, отдельные группы не могут эффективно работать без тщательной и постоянной помощи со стороны учителя, работа в группах во время урока иногда нарушает ритм и четкую организацию занятий.

Индивидуальная форма организации учебной работы предполагает постановку перед каждым учеником специально подобранного в соответствии с уровнем его подготовки и учебных возможностей задачи для самостоятельного решения. Такие задания направлены на работу с учебником, учебной и методической литературой, источниками информации (справочники, словари, энциклопедии, хрестоматии, карты), на решение задач, примеров, организацию наблюдений и экспериментов, написание эссе, сочинений, рефератов, докладов. Индивидуальную работу часто используют в процессе программированного обучения.

Форма обучения реализуется как органическое единство целенаправленной организации:

- содержания;
- обучающих средств;
- методов обучения;

Содержательная форма учебных занятий в совокупности с активными методами выполняет развивающую функцию. Особенно эффективно она реализуется, когда при изучении темы в учебном процессе используется многообразие форм. Многообразие и разнообразие форм порождает богатство условий для умственной, трудовой, игровой деятельности, что позволяет включать в работу весь комплекс психических процессов

Возможность освоения общеобразовательных программ в различных формах предоставляется на всех ступенях общего образования в целях создания вариативной образовательной среды, обеспечивающей благоприятные условия для разностороннего развития обучающихся в соответствии с их интересами и способностями. Среди популярных сегодня инновационных технологий обучения языку можно назвать такие направления обучения, как проблемное, программированное, компьютерное, концентрированное, модульное, развивающее, дифференцированное, активное, интерактивное, игровое.

Неоспорима роль интерактивных технологий в процессе обучения русскому языку.

Интерактивное обучение - это диалоговое обучение, обучение, погруженное в общение, в ходе которого осуществляется взаимодействие обучающихся между собой и с учителем. Интерактивный урок - это занятие, где ведущая роль отводится развивающим – частично поисковым, поисковым и исследовательским видам деятельности учащихся, когда учитель и ученик выступают равноправными субъектами обучающего процесса.

Интерактивное обучение одновременно решает несколько задач: совершенствует коммуникативные умения и навыки, помогает установлению эмоциональных контактов между учащимися; решает информационную задачу, поскольку обеспечивает учащихся необходимой информацией, без которой невозможно реализовать совместную деятельность; развивает общие учебные умения и навыки (анализ, синтез, постановка целей и пр.), то есть обеспечивает решение обучающих задач; обеспечивает воспитательную задачу, поскольку приучает работать в команде, прислушиваться к чужому мнению (подробнее: [

Ермолаева М.Г. Интерактивные методики в современном образовательном процессе. М.: Просвещение, 2014. 42 с.5, с. 24)

Наиболее известными и потенциально эффективными формами интерактивного обучения считаются : творческое задание, работа в малых группах, ролевая игра, мини-лекция, разработка проектов, активные разминки, ПОПС-формула (Позиция ученика – Обоснование – Пример – Следствие), тренинг, информационный блок, кейс-стади. Так, например, при использовании метода творческих заданий на уроках русского языка у школьников повышается познавательная активность и вырабатывается потребность учиться, организация работы в малых группах, позволяет обучающимся иметь возможность сообща решать определенный круг вопросов, чувствуя поддержку каждого члена группы, мотивируя школьника к саморазвитию и навыкам самопозиционирования в ученическом коллективе, в процессе ролевой игры у детей вырабатывается чувство командного духа, умение сосредоточиваться, самостоятельно мыслить, развивается внимание, стремление к познанию.

Материал мини-лекций на уроках русского языка строго ранжирован (т.е. имеет этапы реализации, рефлексии, оценки), выстроен по принципу научности, соответствует возрастным особенностям обучающихся и обеспечивает практическую направленность изученного материала, и в этом его плюсы.

Метод проектов способствует развитию не только познавательных, творческих навыков учащихся, но и умению самостоятельно конструировать свои знания, свободно ориентироваться в информационном пространстве, способствует развитию связей между теоретической и практической стороной предмета.

Активные «пятиминутки» способствуют мотивации обучающихся к изучению школьных предметов, укрепляют метапредметные связи (русский, казахский, английский язык), развивает языковую интуицию школьника, его наблюдательность, умение сравнивать и обобщать, позволяют комплексно и систематически осуществлять работу по формированию лингвистических умений.

ПОПС-формула способствует развитию не только аналитических способностей у учащихся, но и умения рассуждать, самостоятельно находить подтверждения своим предположениям, аргументировать собственную точку зрения.

Благодаря тренинговому методу каждый обучающийся может с легкостью и удовольствием увидеть и осознать свои плюсы и минусы, достижения и поражения. В процессе тренинга учащиеся приобретают новый опыт, который основывается на уже имеющихся знаниях.

Технология блочно-модульного обучения позволяет школьникам реализовать себя в ходе урока, все знания, полученные при этом, выстраиваются в четкую систему понятий и представлений. Обучающиеся получают навыки отбора и анализа информации. Данная технология основывается на возрастные и личностные особенности обучающихся и состоит из нескольких модулей, что позволяет учителю выбирать разные формы организации при каждом модуле.

Интерактивы позволяют сформировать у школьника круг необходимых компетенций, предусмотренных типовой учебной программой. При этом формирование компетентностей происходит на разных уровнях, что позволяет усовершенствовать предметные и метапредметные.

Общая структура уроков-интерактивов с использованием метода творческого задания и работы в группе может быть представлена таким образом: целеполагание, проблемная ситуация, коллективное обсуждение решения проблем в малых группах, презентация решений каждой группы, их корректировка оппонентами и оценка педагогом.

Метод обучения русскому языку определяет причины, стимулирующие студента к достижению успеха и осознанию ошибок. Есть четыре основных правила:

Во-первых, «почему я должен это знать».

Во-вторых, «что именно я обязан изучать».

В-третьих, «как учить правильно».

В-четвертых, «почему бы не использовать другой путь изучения».

В обновленной программе изменены психолого-педагогические установки обучения, что нашло отражение в изменении содержательного компонента образования: не бесконечное раздувание учебного материала в целях его безграничного «совершенствования», а многоаспектный, объемный анализ языковых и речевых явлений, когда они включаются в общественно-практическую деятельность людей, в том числе и текстовую.

Действие принципов избирательности, научной углубленности, практической направленности, занимательности, органичного сочетания коллективной, индивидуальной, групповой учебной деятельности позволяет отобрать не столь часто используемые методы (исследовательский, эвристический, коммуникативный) и приемы обучения.

Необходимость выбора иной формы организации уроков диктуется и тем, что старшеклассники – это потенциальные студенты, поэтому вполне закономерно уделять особое внимание таким формам работы, как практикумы, семинары, лекции, зачеты, консультации и т.д., ведь именно в этих формах будут проходить занятия в вузах.

Остановимся подробнее на одном из перечисленных форм работы – на уроках-семинарах.

Урок-семинар еще не стал традиционной формой проведения уроков в школе, поэтому следует выделить его основные особенности. Вот как они определены в учебнике по методике преподавания русского языка: «Специфика семинара заключается, во-первых, в самостоятельной подготовке учащихся по определенной частной теме, во-вторых, в сообщениях школьников по этим темам, в-третьих, в обсуждении всеми присутствующими заслушанного, в-четвертых, в подведении итогов обсуждения темы преподавателем».

Можно выделить несколько типов уроков-семинаров.

Семинарское занятие может носить репродуктивный, учебно-повторительный характер. На семинаре могут обсуждаться основные положения прочитанной учителем лекции. В рамках семинарского занятия

возможна организация критического обсуждения творческих работ учащихся, сочинений, исследовательских докладов.

Семинар приобретает творческий характер, когда для более глубокого рассмотрения проблемы учащиеся подбирают материалы газет, радио- и телепередач, научных журналов, научно-популярных книг.

Семинарское занятие способствует прочному усвоению знаний, умений и навыков, поскольку требует от учащихся большой предварительной работы, самостоятельности, мыслительной активности в ходе обсуждения и умения отстаивать свои взгляды и убеждения.

При подготовке к семинару учитель должен продумать систему вопросов (репродуктивного и проблемного характера) для самостоятельной подготовки учащихся, индивидуальные задания для самостоятельного выполнения.

Подготовка к семинару организуется таким образом, чтобы в ней приняли участие все учащиеся. Часть школьников готовит выступления (учитель помогает им подобрать дополнительную литературу, если это необходимо – оказывает помощь в подготовке плана выступления, иногда просматривает его текст), остальные же получают задание повторить основные вопросы по учебнику (лекционным записям), а также выполнить задания практического характера, которые затем обсуждаются на семинаре.

В ходе подготовки семинара возможна организация групповой работы учащихся. В этом случае доклад (сообщение) готовится сообща. Работу организует руководитель группы, который назначается учителем или выбирается учениками. Одному из членов группы поручается выступить с коллективно подготовленным сообщением на семинаре. Групповая подготовка обеспечивает посильное участие в работе каждого ученика, повышает интерес к ней и ответственность за ее выполнение.

Как правило, на семинаре предлагается к обсуждению несколько докладов (сообщений), поэтому важно, чтобы все они были связаны между собой: при переходе от одного доклада к другому учитель с помощью нескольких фраз, минимального комментария помогает учащимся увидеть логику развертывания общей темы семинара.

При обсуждении каждого сообщения следует использовать практические задания, которые помогают учащимся убедиться в справедливости высказанных положений. Для этого можно обратиться и к тем заданиям, которые школьники выполняли дома при подготовке к семинару.

Особенно важно выбрать интересную тему по русскому языку, поскольку это во многом определит отношение школьников к урокам-семинарам вообще. Предложим один из вариантов урока, который может стать тем самым первым семинаром, с которого и начнется интересная работа по русскому языку в старших классах.

Семинар по Словарю Даля.

Семинар требует серьезной подготовки как со стороны учителя, так и со стороны учащихся. Следует подготовить ксерокопии отдельных словарных статей (страниц) из Словаря Даля либо распечатать по количеству учащихся

выборки материалов Словаря, анализируя которые обучающиеся смогут принять активное участие в общей работе.

Необходимо организовать самостоятельную работу учащихся в нескольких направлениях: некоторые ученики (или группы учеников) получают задания – подготовить выступления по темам: «Толковые словари русского языка XVIII– XX веков», «Объем и состав Словаря Даля», «история создания словаря Даля», «Построение Словаря Даля»; все учащиеся получают общее задание: выписать из словаря С. И. Ожегова словарные статьи.

Интегрированный урок.

Интеграция дает возможность, с одной стороны, показать учащимся "мир в целом", а с другой, - высвобождаемое учебное время использовать для осуществления профильной дифференциации в обучении, особенно в старших классах.

Методической основой интегрированного подхода к обучению является формирование знаний об окружающем мире и его закономерностях в целом, а также установление внутрипредметных и межпредметных связей в усвоении основ наук. Интегрированным уроком называют любой урок со своей структурой, для его проведения привлекаются знания, умения и результаты анализа изучаемого материала методом других наук, других учебных предметов. Форма проведения интегрированных уроков самая разная: семинары, конференции, путешествия и т.д.

Наиболее общую классификацию интегрированных уроков можно представить по способу их организации:

- конструирование и проведение урока двумя и более учителями разных предметов;
- конструирование и проведение урока одним учителем, имеющим базовую подготовку по соответствующим «родственным» дисциплинам;
- создание на этой основе интегрированных тем, разделов и, наконец, курсов.

Проблемные уроки

В качестве психологической основы проблемного обучения обычно называют тезис: «Мышление начинается с проблемной ситуации». Система методов и средств обучения, основой которого выступает моделирование реального творческого процесса за счет создания проблемной ситуации и управления поиском решения проблемы составляет суть технологии проблемного обучения. По И.Я. Лернеру, это такое обучение, при котором учащиеся систематически включаются в процесс решения проблем и проблемных задач, построенных на содержании программного материала. Из этого определения следуют два вывода:

- проблемное обучение предполагает самостоятельное полное или частичное решение посильных для учащихся проблем;
- для решения этих проблем учащимися необходимо создавать ситуацию, побуждающую их к решению проблем.

Структура проблемного урока представляет собой систему связанных между собой и усложняющихся проблемных ситуаций, признаки которых лежат в основе моделирования уроков в режиме технологии проблемного обучения:

- 1) создание проблемных ситуаций;
- 2) обучение учащихся в процессе решения проблем;
- 3) сочетание поисковой деятельности и усвоения знаний в готовом виде

Формы и методы организации обучения по предмету «Русская литература»

В педагогическом процессе учителю принадлежит решающая роль. Деятельность учителя и учащихся имеет свою специфику, свои цели. Цель учителя - обучая, воспитывать ученика, сообщая ему знания, развивать его ум, культуру чувств, формировать нравственные понятия, духовно богатую, активную личность, Цель учащихся - выполнение заданий учителя.

Процесс обучения осуществляется посредством применения методов обучения.

Методы обучения - это «способы работы учителя и учащихся, при помощи которых достигается овладение знаниями, умениями и навыками, формируется мировоззрение учащихся, развиваются их способности» (Педагогическая энциклопедия. - М., 1965. - Т.2. - С. 813).

Метод обучения реализуется через частные методические приемы.

Прием обучения - детали метода, его элементы, составные части или отдельные шаги в той познавательной работе, которая происходит при применении данного метода.

В практике школьного преподавания распространено обоснование методов по источнику знания:

-слово (лекция) учителя;

-беседа;

-самостоятельная работа и пр.

Да, на уроке учитель говорит, дети слушают, или учитель задает вопросы, а учащиеся отвечают, или дети работают над книгой по заданию учителя.

Слово учителя на уроке литературы может иметь разную цель и разное содержание. Оно может предшествовать чтению произведения, чтобы эмоционально подготовить учащихся к его восприятию. Учитель может рассказывать учащимся о жизни и творчестве писателя, сообщать историко-литературные или теоретико-литературные знания - в этом случае слово будет иметь другую цель, другое содержание: учитель может анализировать произведение, попутно раскрывая школьникам сущность, цели, приемы анализа и пр.

Очень различна по цели и содержанию может быть и беседа с целью активизировать восприятие учащимися прочитанного произведения: беседа-анализ по вопросам учителя; беседа-обобщение.

Самостоятельная работа может быть также разнообразна - закрепление изложенного учителем материала, исследование нового и др.

Естественно, что во всех указанных случаях работа учащегося будет различна и по содержанию, и по степени самостоятельности. Поэтому термины «лекция», «беседа», «самостоятельная работа» означают формы общения учителя с учащимися, но не методы.

Критерием в обосновании методов служит содержание обучающей деятельности учителя и соответствующей работы учащихся. Лекция, беседа, самостоятельная работа распространены в школьной практике, но следует четко осознавать, какие конкретные цели и содержание вкладываются в эти виды занятий, что должны ученики усвоить и чему научиться на них.

Исследователи М.Н. Скаткин и И.Я. Лернер в «Дидактике средней школе» (М., 1975) отмечают, что традиционная классификация методов по источникам знаний не определяет характера познавательной деятельности учеников.

Метод обучения реализуется через частные методические приемы.

Прием обучения - детали метода, его элементы, составные части или отдельные шаги в той познавательной работе, которая происходит при применении данного метода.

В практике школьного преподавания распространено обоснование методов по источнику знания:

-слово (лекция) учителя;

-беседа;

-самостоятельная работа и пр.

Да, на уроке учитель говорит, дети слушают, или учитель задает вопросы, а учащиеся отвечают, или дети работают над книгой по заданию учителя.

Слово учителя на уроке литературы может иметь разную цель и разное содержание. Оно может предшествовать чтению произведения, чтобы эмоционально подготовить учащихся к его восприятию. Учитель может рассказывать учащимся о жизни и творчестве писателя, сообщать историко-литературные или теоретико-литературные знания - в этом случае слово будет иметь другую цель, другое содержание: учитель может анализировать произведение, попутно раскрывая школьникам сущность, цели, приемы анализа и пр.

Примеры кейсов.

Кейс по роману «Обломов».

Проблема: Для чего приходит в этот мир человек, в чём смысл его жизни?

Вопросы: Можно ли назвать проблему поиска смысла жизни актуальной? Какова жизненная концепция Обломова, судя по предложенному отрывку? Прав ли он? В чём, по-вашему, смысл жизни?

Достоинством кейс технологий является их гибкость, вариативность, что способствует развитию креативности у педагога и студентов.

Вторая пример: существует некая практическая ситуация - необходимо найти её решение. Например, «чем обусловлена тема «лишнего человека» в русской литературе начала 19 века»? или «Чем обусловлено появление «маленького человека» в русской литературе 19 века»? и т.д

3 пример. Есть практическая ситуация - определить проблему и найти пути решения. Например, «чем вызван конфликт Базарова и П.П.Кирсанова и есть ли точки соприкосновения у двух этих героев»?

Преимущества кейс - технологии обеспечивает активизацию познавательной деятельности школьников, учит критически мыслить, решать сложные

проблемы, принимать продуманные решения, общаться с людьми, развивает самостоятельность и творческие способности учащихся; повышает интерес учащихся к предмету и формирует ключевые образовательные компетенции любой преподаватель, который пожелает внедрять кейс - технологии, имея на руках руководство и набор ситуаций, сможет это сделать вполне профессионально.

2 Формы и методы организации обучения по учебному предмету «Геометрия»

В процессе обучения математике учителям важно обратить внимание на развитие качеств личности посредством использования активных методов обучения:

- выслушивание мнения каждого обучающегося и признание важности использования уже имеющихся знаний, умений и навыков с целью их развития;
- развивающее обучение обучающихся с помощью тщательно подобранных математических заданий и видов деятельности;
- поддержка обучения обучающихся посредством оценивания для обучения (assessment for learning);
- поощрение активного обучения, основанного на исследовательском подходе и исследований обучающихся;
- развитие навыков критического мышления обучающихся;
- организация работы, как всего класса, так и индивидуальной и групповой деятельности.

Педагогические подходы в обучении математике включают в себя использование:

- проблемного обучения;
- групповой формы работы;
- взаимообучения обучающихся (внутри класса и между классами);
- практической и творческой деятельности (работа с такими материалами, как пластилин, стекло, дерево, конструктор различных геометрических моделей);
- частично-поискового метода (решение задач, требующих выполнения поиска, использования дополнительного материала);
- исследовательского подхода (что я знаю, что хочу узнать, чему научился);
- активных методов обучения;
- дифференцированного подхода;
- систематического мониторинга учебных достижений обучающихся;
- ценностно-ориентированного подхода;
- личностно-ориентированного подхода.

Понимание организации обучения дает возможность определить всю систему, весь понятийно-категориальный аппарат дидактики во взаимосвязи: «обучение» и «образование», «организационные формы» и «методы обучения», «принципы обучения» и др. А это ведет к решению вопросов о новых и

традиционных образовательных технологиях, целесообразности их применения и перспективности, так как оно зависит от правильного понимания форм и методов обучения, научная теория форм и методов обучения целиком зависит от понимания материальности процесса обучения и его сущности.

Следовательно, обучение - это прежде всего, организованное общение между теми, кто имеет знания и опыт, и теми, кто их приобретает. Такое описание метода обучения представляет собой *весь процесс обучения в целом*, а не какую-то его часть. Определение и описание обучения включает следующее: цель, задачи обучения, средства обучения, руководство учителя, организация деятельности обучающихся, изменения в процессе обучения, результаты или достигнутая цель. В этом и состоит сущность *метода обучения*, что она относится не к какой-то внутренней или внешней стороне, охватывает не часть (опрос, изложение нового материала, закрепление, самостоятельная работа обучающихся, контроль) процесса обучения, а весь процесс обучения, в целом [9].

В мерах по обновлению содержания отечественного среднего образования центральное внимание уделяется навыкам, имеющим широкий спектр применения в современной жизни. Основываясь на общечеловеческих и этнокультурных ценностях, эти навыки позволяют обучающимся решать проблемы как учебного, так и жизненного характера. «Навыки широкого спектра» состоят из следующих видов деятельности: творческое применение знаний; критическое мышление; выполнение исследовательских работ; использование ИКТ; применение способов коммуникативного общения, включая языковые навыки; умение работать в группе и индивидуально.

Программа в условиях обновления отличается тем, что учебные достижения имеют продуктивный характер, а учебный процесс характеризуется активной деятельностью самих обучающихся по «добыванию» знаний на каждом уроке. В этих условиях ученик – субъект познания, а учитель выступает организатором познавательной деятельности обучающихся.

Необходимо стремиться к тому, чтобы каждого школьника, вне зависимости от возраста и успешности, воспринимали как личность. Именно в этом заключается педагогический аспект обновления содержания образования, когда цели обучения становятся общими для ученика и учителя.

Для достижения этого важным является создание дружелюбной среды, благоприятной для развития обучающегося.

Обучение учебным предметам по обновленному содержанию предлагает:

- смещение акцентов с обучения, направленного на передачу фактологического материала энциклопедического характера, на обучение способам получения информации;

- саморегуляция личности, способной к сотрудничеству и самостоятельности;

- формирование умения самостоятельно добывать, анализировать и эффективно использовать информацию;

- отход от традиционной организации учебного процесса, когда, прежде всего, определялось содержание образования, отражаемое в учебных

программах, и акцентирование на ожидаемых результатах, определяемых по образовательным областям и отражающих деятельностный аспект, т.е. обучающиеся «знают», «понимают», «применяют», «анализируют», «синтезируют», «оценивают».

В условиях обновления содержания школьного образования меняются формы и методы организации обучения учебных предметов. Процесс обучения предмета имеет следующие особенности: ученику не даются знания в готовом виде, а знания добываются обучающимся самостоятельно, через организованную учителем коллаборативную среду, поисковую деятельность.

Современный урок представляет собой следующее:

1. Открытие истины, поиск истины и ее осмысление. Это организованное духовное общение, содержанием которого является научное знание, а результатом - интеллект каждого субъекта, духовное обогащение. Истина не вкладывается в ученика как в мешок, истина постигается, наполняется личностным смыслом. Приемы: недописанный тезис, трансляция «я» учителя, мотивация.

2. Часть жизни ребенка и его проживание должно формироваться на уровне высокой общечеловеческой культуры. Формирование поведенческих привычек, таких как приветствие, взаимное внимание, доброжелательность, этикет. Воспитание - это вхождение ребенка в современную культуру совместно с учителем и с его помощью.

3. Свободный урок, порожденный стремлением гуманизировать действительность, признать человека как наивысшую ценность, предоставить свободу для индивидуального развития. Ученик всегда выступает в роли цели и никогда в роли средства.

4. Создание ситуации успеха, субъективное переживание человеком личных достижений. Приемы: оценка детали, снятие страха, доброжелательность, не сравнивать с другими.

5. Полоролевое (гендерное) воспитание.

6. Организация групповой деятельности.

7. Гармоничный урок, соответствие содержательной стороны урока и его внешней формы, чувство меры. Благоприятная психологическая атмосфера урока. Приемы: корректировка педагогических ситуаций, игры, приемы саморегуляции, привнесение ценностей - утвердить истину, проявить добро, обозначить красоту.

Предлагаем следующий алгоритм проектирования уроков:

1. По учебной программе предмета определяется цель и задачи урока в виде предметных результатов.

2. Для достижения цели и задач подбирается соответствующий вид / виды активных и интерактивных методов обучения (их обзор и соответствие целям урока представлен далее по тексту).

3. Планируются этапы урока, связанные по времени, видам деятельности и ресурсам. Структура каждого урока включает следующие компоненты:

1) целевые установки урока, сформулированные в доступной для обучающегося форме («Что узнаем, чему научимся»);

2) задание / задания для актуализации знаний и умений, необходимых для работы на уроке;

3) систему заданий для освоения нового содержания и его применения, включающую текстовой и иллюстративный материал (работа с текстом и иллюстрациями, работа в классе);

4) краткий вывод по содержанию урока («Сделаем вывод», работа в классе);

5) вопросы и задания для организации контрольно-оценочной деятельности (вопросы для самоконтроля).

6) Выдача домашнего задания (домашние и творческие задания).

В этой связи, определяющими в формулировке цели преподавания и обучения должны стать такие вопросы: какими знаниями должны, на Ваш взгляд, обладать ученики? какие ключевые идеи должны понять ученики? какие вопросы должны быть исследованы и проанализированы учениками? При этом результаты обучения должны быть ориентированы на ученика.

Сегодня часто используют пассивные, активные и интерактивные методы и приемы обучения.

1. Пассивные: где обучающиеся выступают в роли «объекта» обучения, который должен усвоить и воспроизвести материал, который передается им учителем - источником знаний. Основные методы - это лекция, чтение, опрос [9].

2. Активные методы обучения - это методы, которые побуждают обучающихся к активной мыслительной и практической деятельности в процессе овладения учебным материалом.

Активное обучение предполагает использование такой системы методов, которая направлена, главным образом, не на изложение преподавателем готовых знаний, их запоминание и воспроизведение, а на самостоятельное овладение обучающимися знаниями и умениями в процессе активной мыслительной и практической деятельности [9].

Активные методы обучения строятся по схеме взаимодействия «учитель = ученик». Из названия понятно, что это такие методы, которые предполагают равнозначное участие учителя и обучающихся в учебном процессе. То есть, обучающиеся выступают как равные участники и создатели урока.

Признаки активных методов обучения:

- активизация мышления, причем обучающийся вынужден быть активным;

- длительное время активности, т.е. обучающийся работает не эпизодически, а в течение всего учебного процесса;

- самостоятельность в выработке и поиске решений поставленных задач;

- мотивированность к обучению.

В процессе обучения педагог может выбирать как один активный метод, так и использовать комбинацию нескольких. Но успех зависит от системности и соотношения выбранных методов и поставленных задач.

Рассмотрим самые распространенные методы активного обучения:

Проблемная лекция. В отличие от традиционной, передача знаний во время проблемной лекции происходит не в пассивной форме. То есть учитель не преподносит готовые утверждения, а лишь ставит вопросы и обозначает

проблему. Правила выводят сами обучающиеся. Этот метод достаточно сложен и требует наличия у учеников определенного опыта логических рассуждений [9].

К активным методам обучения относятся цифровые, числовые диктанты, головоломки, ребусы, синквейны, задания на поиск «лишнего» в предложенном списке понятий, на определение и восстановление связей между терминами или действиями, поиск географических ошибок в тексте, восстановление текста с пропущенными понятиями и др. В каждом школьном курсе есть темы, позволяющие включить в урок элементы занимательности, «разбавить» сложный материал, снизить эмоциональную нагрузку, помочь в усвоении новых терминов и понятий.

Интерактивные. От англ. (inter – «между»; act – «действие») дословный перевод обозначает интерактивные методы, позволяющие учиться взаимодействовать между собой; а интерактивное обучение – обучение, построенное на взаимодействии всех обучающихся, включая педагога. Эти методы наиболее соответствуют личностно-ориентированному подходу, так как они предполагают сообучение (коллективное, обучение в сотрудничестве), причем и обучающийся и педагог являются субъектами учебного процесса. Педагог чаще выступает лишь в роли организатора процесса обучения, лидера группы, фасилитатора, создателя условий для инициативы учащихся [10].

Кроме того, интерактивное обучение основано на прямом взаимодействии обучающихся со своим опытом и опытом своих друзей, так как большинство интерактивных упражнений обращается к опыту самого обучающегося, причем не только учебному, школьному. Новое знание, умение формируется на основе такого опыта.

Интерактивные методы строятся на схемах взаимодействия «учитель = ученик» и «ученик = ученик». То есть теперь не только учитель привлекает детей к процессу обучения, но и сами обучающиеся, взаимодействуя друг с другом, влияют на мотивацию каждого ученика. Учитель лишь выполняет роль помощника. Его задача - создать условия для инициативы детей.

Задачи интерактивных методов обучения

- научить самостоятельному поиску, анализу информации и выработке правильного решения ситуации.
- научить работать в команде: уважать чужое мнение, проявлять толерантность к другой точке зрения.
- научить формировать собственное мнение, опирающееся на определенные факты.

Методы и приемы интерактивного обучения. Все активные и интерактивные методы обучения призваны решать главную задачу, сформулированную ГОСО - научить ребенка учиться. Гораздо важнее развивать критическое мышление, основанное на анализе ситуации, самостоятельном поиске информации, построению логической цепочки и принятию взвешенного и аргументированного решения.

Выбор метода зависит от многих условий:

- цели обучения;
- уровня подготовленности обучающихся;

- возраста обучающихся;
- времени, отведенного на изучение материала;
- оснащённости школы;
- теоретической и практической подготовленности учителя.

Пассивные, активные и интерактивные методы также хорошо иллюстрируются в таксономии Блума, это таблица уровней и целей обучения и развития познавательных навыков, разработанная группой американских психологов и педагогов под руководством профессора Бенджамина Блума. Термин «таксономия» означает систематизацию объектов по определенным критериям с целью создания определенной последовательности (иерархии). Блум предложил иерархию учебных целей по их сложности. Таблица используется учителями практиками, и показывает, что уровень знаний (информации) является лишь начальным этапом в обучении (хотя и обязательным, базовым). Обучение должно продолжаться дальше, и педагог должен ставить перед собой и другие цели.

Использование ИКТ в процессе обучения математике включает в себя:

- создание сайтов (блогов) для проектной деятельности, решения исследовательских задач, составления заданий, обмена информацией и мнениями (нестандартные задачи, проекты, «задача недели»);
- создание видео о процессе выполнения математического задания (создание геометрических фигур, работа оригами и др.);
- составление оценочных заданий с помощью специальных программ;
- самостоятельное построение графиков, геометрических чертежей обучающимися;
- развитие у обучающихся навыков самостоятельной работы, связанной с поиском информации, её отбором, сравнением и установлением связей и различий между фактами и явлениями;
- обеспечение наглядности при изучении различных разделов математики (например, геометрии при помощи программного обеспечения GeoGebra, 1С математический конструктор);
- совершенствование навыков обучающихся в математическом моделировании с помощью различных приложений (прикладные программы, например Excel, Acces);
- обучение обучающихся с помощью использованием электронных учебников, что способствует развитию навыков самоконтроля;
- развитие математических способностей и творческой активности через участие в интернет-олимпиадах или дистанционных олимпиадах;
- развитие математического языка и математических навыков посредством участия в онлайн сообществе или форуме, что даёт возможность продолжать вне школы диалог на актуальные темы.

Типовые учебные программы по учебным общего среднего образования по обновленному содержанию ориентирована на достижение обучающимися конкретных целей обучения, что включает не только получение определенного объема знаний, но и умение применить их в решении учебных и жизненных

проблем, т.е. на развитие функциональной грамотности и навыков критического мышления у обучающихся.

К особенностям критического мышления относят наличие трех стадий: вызов, осмысление, рефлексия.

На первом этапе происходит активизация, вовлечение всех участников коллектива в процесс. Целью является воспроизведение уже имеющихся знаний по данной теме, формирование ассоциативного ряда и постановка вопросов, на которые хочется найти ответы. На фазе осмысления организуется работа с информацией: чтение текста, обдумывание и анализ полученных фактов. На стадии рефлексии полученные знания перерабатываются в результате творческой деятельности и делаются выводы.

Методы и приемы интерактивного обучения

Прием кластера может применяться на любой из стадий.

На этапе вызова дети высказывают и фиксируют все имеющиеся знания по теме, свои предположения и ассоциации. Он служит для стимулирования познавательной деятельности школьников, мотивации к размышлению до начала изучения темы.

На стадии осмысления использование кластера позволяет структурировать учебный материал.

На стадии рефлексии метод кластера выполняет функцию систематизирования полученных знаний.

Возможно применение кластера на протяжении всего урока, в виде общей стратегии занятия, на всех его стадиях. Так, в самом начале дети фиксируют всю информацию, которой они владеют. Постепенно, в ходе урока, в схему добавляются новые данные. Желательно выделять их другим цветом. Данный прием развивает умение предполагать и прогнозировать, дополнять и анализировать, выделяя основное.

Кластер оформляется в виде грозди или модели планеты со спутниками. В центре располагается основное понятие, мысль, по сторонам обозначаются крупные смысловые единицы, соединенные с центральным понятием прямыми линиями. Это могут быть слова, словосочетания, предложения, выражающие идеи, мысли, факты, образы, ассоциации, касающиеся данной темы. И уже вокруг «спутников» центральной планеты могут находиться менее значительные смысловые единицы, более полно раскрывающие тему и расширяющие логические связи. Важно уметь конкретизировать категории, обосновывая их при помощи мнений и фактов, содержащихся в изучаемом материале.

В зависимости от способа организации урока, кластер может быть оформлен на доске, на отдельном листе или в тетради у каждого ученика при выполнении индивидуального задания. Составляя кластер, желательно использовать разноцветные мелки, карандаши, ручки, фломастеры. Это позволит выделить некоторые определенные моменты и нагляднее отобразить общую картину, упрощая процесс систематизации всей информации.

Существует несколько рекомендаций по составлению кластера. При его создании не стоит бояться излагать и фиксировать все, что приходит на ум, даже если это просто ассоциации или предположения. В ходе работы неверные или

неточные высказывания могут быть исправлены или дополнены. Обучающиеся могут смело дать волю воображению и интуиции, продолжая работу до тех пор, пока не закончатся все идеи. Не стоит бояться значительного количества смысловых единиц, нужно попытаться составить как можно больше связей между ними. В процессе анализа все систематизируется и станет на свои места.

Метод кластера может применяться практически на всех уроках, при изучении самых разных тем.

Форма работы при использовании данного метода может быть абсолютно любой: индивидуальной, групповой и коллективной. Она определяется в зависимости от поставленных целей и задач, возможностей учителя и коллектива. Допустимо перетекание одной формы в другую. Например, на стадии вызова, это будет индивидуальная работа, где каждый обучающийся создает в тетради собственный кластер. По мере поступления новых знаний, в качестве совместного обсуждения пройденного материала, на базе персональных рисунков и с учетом полученных на уроке знаний, составляется общая графическая схема. Кластер может быть использован как способ организации работы на уроке, и в качестве домашнего задания. В последнем случае важно наличие у обучающихся определенного опыта в его составлении.

Применение кластера имеет следующие достоинства:

- он позволяет охватить большой объем информации;
- вовлекает всех участников коллектива в обучающий процесс, им это интересно;
- дети активны и открыты, потому что у них не возникает страха ошибиться, высказать неверное суждение.

В ходе данной работы формируются и развиваются следующие умения:

- умение ставить вопросы;
- выделять главное;
- устанавливать причинно-следственные связи и строить умозаключения;
- переходить от частных к общему, понимая проблему в целом;
- сравнивать и анализировать;
- проводить аналогии.

Прием кластера развивает системное мышление, учит детей систематизировать не только учебный материал, но и свои оценочные суждения, учит ребят вырабатывать и высказывать свое мнение, сформированное на основе наблюдений, опыта и новых полученных знаний, развивает навыки одновременного рассмотрения нескольких позиций, способности к творческой переработке информации.

Уроки с применением метода кластера дают обучающимся возможность проявить себя, высказать свое видение вопроса, дают свободу творческой деятельности. В целом нетрадиционные технологии, используемые в образовательном процессе, повышают мотивацию обучающихся, формируют обстановку сотрудничества и воспитывают в детях чувство собственного достоинства, дарят им ощущение творческой свободы.

Формы и методы организации обучения по предмету «Информатика» (10-11 классы).

Преподавание учебного предмета «Информатика» по типовой учебной программе обновленного содержания требует от учителя нового подхода к использованию на уроке передовых педагогических технологий, эффективных форм организации учебного процесса, активных методов обучения побуждающих обучающихся к практической и мыслительной деятельности.

Урок информатики в школе – современный урок, в котором учитель гармонично использует традиционные и инновационные методы, технические устройства и средства обучения.

Каждый урок в 10-11 классах должен быть практикоориентированным, в настоящее время важным и современным, максимально удовлетворяющим потребности обучающегося связанные с его будущей профессией.

Предмет «Информатика» отличается от других школьных предметов наличием специальных технических средств: персонального компьютера для каждого ученика, оргтехники и мультимедийных устройств, используемых в учебном процессе.

Формой обучения является целенаправленно организованная, содержательная и методическая система взаимодействия учителя и обучающихся в познавательном и воспитательном общении.

Формы и методы, методика обучения используемые педагогами при реализации типовой учебной программы, оказывают существенное влияние на процесс обучения и являются важными для достижения ожидаемых результатов обучения.

Общие формы обучения подразделяются на фронтальные, индивидуальные, парные, групповые, коллективные виды, а также переменным составом учащихся в группе.

Фронтальная форма обучения применяется при работе всех учащихся с одним содержанием или при освоении одного вида деятельности и предполагает работу учителя со всеми учащимися класса в едином темпе, с общими задачами.

Индивидуальный тип обучения подразумевает взаимодействие учителя только с одним учеником. В введении предмета информатики появилась новая форма обучения – индивидуальную с компьютером (компьютер – ученик), Индивидуальное обучение можно проводить в следующих случаях:

- 1) путем выполнения индивидуальных заданий классифицированных по уровню сложности;
- 2) гибкой настройкой программы обучения в зависимости от мышления обучающегося;
- 3) автоматизируя рутиную мелкую часть педагогического труда, высвобождая время учителя для индивидуальной работы с учеником.

В результате обучающийся выбирает индивидуальное направление изучения учебного материала в рамках заданной темы и усваивает знания самостоятельно в соответствии со своим темпом.

В парном обучении основное действие происходит между двумя обучающимися, которые могут совместно обсудить проблему, провести взаимное обучение или взаимный контроль. Этот тип обучения может быть полезен, когда два ученика работают вместе на одном компьютере. Посредством ролевого общения типа «исполнитель-заказчик» можно сформировать критическое мышление ученика. Нужно помнить, что при парном обучении необходимо менять места и роли учащихся.

При обучении программированию можно использовать парное программирование. Учащиеся разбиваются по парам, даются задачи для парного программирования.

Парное программирование – это техника программирования, при которой код программы создается парами людей, которые программируют одну задачу, сидя на одном рабочем месте. Два человека в паре, в основном, планируют кодирование и составляют код. Один программист набирает код на компьютере, запускает код, управляет компьютером. Другой программист концентрирует внимание на общем ходе кодирования и непрерывно отслеживает код, который записывает первый программист. Вместе анализируют ошибки, находят пути устранения ошибок. Со временем они меняются ролями. Учитель напоминает ученикам о смене ролей.

В групповых формах обучения учащиеся работают в группах, создаваемых на различной основе и на различный срок.

В целях улучшения качества обучения на уроках информатики рекомендуется использовать дифференцированный, деятельностный, личностно-ориентированный, компетентностный, интегрированный и другие подходы.

Применение данных подходов в ходе урока позволяет организовать групповую работу и научно-исследовательскую работу учащихся, проблемно-ориентированное обучение, работу с данными (сбор, обработка, хранение, передача, использование), развивать критическое мышление учащихся, организовывать проектную работу, создавать открытые вопросы, требующие творческого подхода к изучаемому вопросу и выполнять интегрированные с другими предметными областями задачи с целью демонстрации прикладного характера предмета «Информатика».

Дифференцированный подход. Дифференциация обучения – это процесс обучения, при котором учитывая индивидуально-типологические особенности личности формируются группы обучающихся. Группы отличаются содержанием задания, методами обучения и организационными формами.

Виды дифференциации определяются исходя из признаков (оснований), лежащих в основе деления учащихся на группы. Традиционные формы дифференциации – это дифференциация по общим и специальным способностям, интересам, предрасположенностям к будущим профессиям.

Дифференциация делится на следующие виды: дифференциация по способностям (задания разного уровня, дозировка помощи учителя), уровневая дифференциация; интересы, дифференциация по планируемой специальности. Внутренняя дифференциация учащихся по индивидуальным физиологическим особенностям, как правило, имеет форму индивидуального подхода к ним, если

учитывать их психофизиологические особенности (преобладающий тип памяти, темперамент и др.)

Дифференциация обучения требует обязательного учета индивидуально-типологических особенностей учащихся, форму разделения на группы и структуру учебного процесса в выбранных группах. Под дифференциацией обучения понимается адаптация учебного процесса к ученику с учетом типологических особенностей личности. Однако дифференциация обучения, наряду с содержанием, имеет и практически реализуемую форму. Это – классы с углубленным изучением предметов, факультативные занятия, включенные в учебный процесс, задания разного уровня сложности и т.д.

Рассмотрим примеры использования дифференцированных заданий на тему «Вычислительные системы» раздела «Представление данных» в 10 классе.

Учебная цель: 10.2.1.1 перевод целых чисел из десятичной системы в двоичную, восьмеричную, шестнадцатеричную системы счисления и обратно. Пример заданий дифференциации используемые на уроке обобщения данной темы.

Задание: перевести числа из одной системы в другую.

Уровень А

1) Переведите десятичное число в двоичную, восьмеричную, шестнадцатеричную системы счисления.

1. $15_{10} \rightarrow ?_2$

2. $15_{10} \rightarrow ?_8$

3. $15_{10} \rightarrow ?_{16}$

2) Переведите двоичное число в восьмеричную, десятичную, шестнадцатеричную системы счисления.

1. $100010_2 \rightarrow ?_8$

2. $100010_2 \rightarrow ?_{10}$

3. $100010_2 \rightarrow ?_{16}$

Критерий оценки: переводит числа из одной системы в другую.

Дескриптор

Обучающийся:

- переводит десятичное число в двоичную систему счисления;
- переводит десятичное число в восьмеричную систему счисления;
- переводит десятичное число в шестнадцатеричную систему счисления;
- переводит двоичное число в восьмеричную систему счисления;
- переводит двоичное число в десятичную систему счисления;
- переводит двоичное число в шестнадцатеричную систему счисления.

ФО: оценивание друг друга внутри группы.

Уровень В:

1) Переведите восьмеричное число в двоичную, десятичную, шестнадцатеричную системы счисления.

1. $125_8 \rightarrow ?_2$

2. $125_8 \rightarrow ?_{10}$

3. $125_8 \rightarrow ?_{16}$

2) Переведите шестнадцатеричное число в двоичную, восьмеричную, десятичную системы счисления.

1. $2CD_{16} \rightarrow ?_2$

2. $2CD_{16} \rightarrow ?_8$

3. $2CD_{16} \rightarrow ?_{10}$

Критерий оценки: переводит числа из одной системы счисления в другую.

Дескриптор

Обучающийся:

- переводит восьмеричное число в двоичную систему счисления.
- переводит восьмеричное число в десятичную систему счисления.
- переводит восьмеричное число в шестнадцатеричную систему счисления.
- переводит шестнадцатеричное число в двоичную систему счисления.
- переводит шестнадцатеричное число в восьмеричную систему счисления.
- переводит шестнадцатеричное число в десятичную систему счисления.

ФО: оценивание друг друга внутри группы.

Дифференцированные задания на тему «Логические основы компьютера» раздела «Представление данных» в 10 классе.

Учебные цели:

10.2.2.1 использовать логические операции (дизъюнкция, конъюнкция, инверсия)

10.2.2.2 строить таблицы истинности для заданного логического выражения

10.2.2.3 объяснять назначение основных логических элементов: конъюнктор, дизъюнктор, инвертор

10.2.2.4 преобразовать логические выражения в логические схемы и наоборот;

10.1.1.1 описывать функции устройства управления, арифметико-логического устройства и регистров памяти как отдельных частей процессора

Пример заданий дифференциации используемые на уроке обобщения данной темы.

Уровень А

1. Составить таблицу истинности логического утверждения $A \vee C \wedge B$.

Критерий оценивания: составляет таблицу истинности логического утверждения.

Дескриптор

Обучающийся:

- определяет приоритетность выполнения логических операций;
- определяет количество столбцов и строк в таблице истинности;
- составляет таблицу истинности;

- определяет результат дизъюнкции;
- определяет исход конъюнктивы.

ФО: оценка друг друга внутри группы.

Уровень В

1. Составить таблицу истинности логического утверждения $\overline{A} * (\hat{A} + \tilde{N})$.

Критерий оценивания: составляет таблицу истинности логического утверждения.

Дескриптор

Обучающийся:

- определяет приоритетность выполнения логических операций;
- определяет количество столбцов и строк в таблице истинности;
- составляет таблицу истинности;
- определяет результат дизъюнкции;
- определяет результат конъюнктивы.
- определяет результат инверсии..

ФО: оценка друг друга внутри группы.

Уровень С

1. Составить логическую схему для логического утверждения $R \& \overline{T} + U$.

Критерий оценивания: составляет логическую схему для логического утверждения

Дескриптор

Обучающийся:

- определяет логический элемент логической операции «конъюнкция»;
- определяет логический элемент логической операции «дизъюнкция»;
- определяет логический элемент логической операции «инверсия»;
- определяет вход, выход логических элементов;
- показывает правильную последовательность логических элементов;

ФО: оценка друг друга внутри группы.

Кейс-технология – это общее название технологий образования, которые являются методами анализа. Суть технологии заключается в использовании конкретных случаев (ситуаций, историй, тексты которых называются «кейсом») для общего анализа, обсуждения или выработки решений учениками по определённому разделу учебной дисциплины. С методической точки зрения кейс – это специально подготовленный учебный материал, который «содержит структурированное описание ситуаций, заимствованных из реальной практики». Кейсы (ситуационные упражнения) имеют чётко определённый характер и цель. Как правило, они связаны с проблемой или ситуацией, которая существовала либо и сейчас существует. При этом проблема или ситуация либо уже имели какое-то предыдущее решение, либо их решение является необходимым, а

потому требует анализа. Кейс — это всегда моделирование жизненной ситуации и то решение, которое найдёт участник кейса, может как отображать уровень компетентности и профессионализма участника, так и быть реальным решением проблемы. Как правило, кейсы не имеют единственного решения. Участник всегда может придумать свой оригинальный вариант.

Существуют следующие виды кейс-технологий:

- метод ситуационного анализа (ситуационные задачи и упражнения, конкретные ситуации (кейс-стади));
- метод анализа деловой корреспонденции;
- игровой дизайн;
- метод ситуационно-ролевых игр;
- метод дискуссии.

Тип кейс-технологии, используемой на уроке учитель выбирает самостоятельно в зависимости от темы и возможностей учащихся класса.

Примеры кейс – заданий к темам «Информационная безопасность», «Методы защиты информации», «Методы идентификации личности» раздела «Компьютерные сети и информационная безопасность».

Учебные цели:

10.6.2.1 объяснять значения терминов "информационная безопасность", "конфиденциальность", "целостность" и "доступность";

10.6.2.2 оценивать необходимость шифрования данных;

10.6.2.3 объяснять использование мер безопасности данных пользователя: пароли, учетные записи, аутентификация, биометрическая аутентификация.

Подведение итогов данного раздела можно провести в форме деловой игры и использовать кейс-задание.

В качестве введения учитель просит обучающихся ответить на следующие вопросы:

- a) что такое персональные данные и каковы способы их защиты?
- b) какие существуют антивирусные программы?
- c) какие вредоносные программы вы знаете?
- d) как выбрать безопасный интернет-магазин?

Кейс №1:

Описание кейса: родители Армана зарабатывают в среднем размере. В связи с дистанционным обучением Арману и его сестре понадобился планшет. Родители Армана решили приобрести планшет по средней цене, который соответствует финансовому положению семьи. Арман осмотрел различные Интернет-магазины, сравнивал разные модели планшетов и их цены. Вечером нашел интернет-магазин, в котором продается современный планшет его желания по доступной цене.

Задание. Вы-специалист учреждения, который консультирует клиентов по личной информационной безопасности. К вам обратились родители Армана с просьбой проконсультировать по покупке планшета. Что вы им посоветуете, насколько опасно или безопасно покупать товар в этом интернет-магазине?

Информация с сайта Интернет-магазина:

Адрес сайта: <https://www.litera-l.ru/computers>

Планшет / ноутбук HP Elite X2 1011 G1 Tablet

Производитель: [Hewlett-Packard](#), Модель: Elite X2 1011 G1,

Конфигурация: 11,6" IPS touch / 1920x1080 / M-5Y10C / 4 /128

Арт № 316858

Оплата переводом: 25 725 р.

Цена по бонусному баллу: 24500; 250 балл к бонусу

В складе 1 шт., 100% работоспособный, был в употреблении.

Конфигурация:

- Windows 10 Professional;
- процессор [Intel Core M-5Y10C](#) (2 ядра, 4 ядра, 2,0 GHz, кэш 4Mb).
- оперативная память 4 Gb., SSD диск 128Gb.
- экран 11,6" IPS сенсорный мультитач, - разрешение 1920x1080 пикс.
- двойная Web-camera (5MP + 2MP); двойной аккумулятор.

SKU Number J8W02AV

Отзывы: 0

Обучающиеся обсуждают кейс в группе. Один из учеников группы представляет результат работы.

Вопросы для обсуждения в группах:

- 1) Какая информация сайта вызывает доверие покупателя, а какая – нет?
- 2) Как проверить добросовестность интернет-магазина?
- 3) Какой совет вы дадите родителям Армана?

Кейс №2

Тема: Компьютерные вирусы

Цель: систематизация знаний о защите информации и безопасности при работе на ПК; развитие навыков решения задач информационной безопасности; воспитание ответственного отношения к любой информационной деятельности, развитие общей культуры личности.

Описание кейса: в ноябре 1988 года произошла первая эпидемия, вызванная сетевым червем. На офисных компьютерах установлена операционная система Unix. Только один компьютер был с доступом в Интернет, остальные были соединены с ним по локальной сети. Это позволило выступить в качестве законных пользователей системы. Однако безобидная программа из-за ошибок в коде продолжала отправлять свои копии на другие компьютеры, запускать их, тем самым занимая все сетевые ресурсы. Червь Морриса заразил от 6000 до 9000 компьютеров и приостановил их работу на несколько дней. Общие затраты оценивались затратами на не менее 8 миллионов часов невозможности использования систем и более миллиона часов на восстановление работы систем. Общая стоимость этих расходов составила 96 миллионов долларов.

Задание. Представьте себя сотрудником Центра исследований компьютерной безопасности. Проанализируйте приведенную ситуацию. Предложите варианты обнаружения, проверки, профилактики и защиты данных от заражения вирусом.

Кейс №3:

Темы «ITStartup (ай-ти стартап) и реклама», «Как запустить свой Startup (стартап)», «Продвижение проекта» в разделе «Разработка приложений»

Учебные цели:

11.4.2.1 описывать понятие Startup (стартап);

11.4.2.2 описывать принципы работы Crowdfunding (краудфандинг) платформ;

11.4.2.3 описывать пути продвижения и реализации продукта;

11.4.2.4 создавать маркетинговую рекламу (инфографика, видео)

Подведение итогов данного раздела можно провести в форме деловой игры и использовать кейс-задание.

Тема. Продвижение продукта

Цель: использование основных инструментов программы Publisher для создания маркетинговых публикаций; формирование личной ответственности за результат проекта.

Описание кейса:

Директор компании-изготовителя компьютерных игр и программного обеспечения поручил PR-менеджеру создать буклет или рекламный блок для продвижения нового продукта.

Задание:

Представьте себя сотрудником этой компьютерной компании. Предложите вариант рекламы игр или программного продукта.

Использование активных методов обучения на уроках информатики формирует у учащихся стремление к учебно-познавательной деятельности.

При активном обучении все учащиеся участвуют в процессе познания, чтобы у них была возможность понять проблемы, которые они знают и их волнуют. Совместная деятельность обучающихся означает, что каждый вносит свой личный вклад в процесс усвоения учебного материала, а также обмениваются знаниями, идеями, умениями. При этом эти действия происходят в условиях взаимной поддержки, что позволяет не только получить новые знания, но и развить познавательную деятельность, перевести ее в более высокие формы сотрудничества.

Использованием активных методов при обучении информатике позволяет повысить познавательную активность обучающихся, формировать и развивать способности к самообразованию, навыки работы в коллективе, коммуникативные отношения а так же повышает мотивации к обучению.

Методы обучения – это совокупность методов и практик, отражающих форму взаимодействия обучающегося и учителя в процессе обучения.

Информатика занимает важное место как в системе образования, так и в развитии современного общества в целом. Данный предмет имеет особенности от других школьных предметов. Она позволяет проводить уроки по-новому, использовать различные методы, средства, технологии обучения, что, в частности, способствует формированию познавательного интереса учащихся, а, следовательно, поднимает качество знаний на новый уровень.

Информатика – универсальный предмет. При изучении ее необходимо использовать интерактивные методы, так как информатика с каждым днем

совершенствуется и развивается научно-техническим прогрессом, использовать традиционные методы и останавливаться на достигнутом не рекомендуется.

Метод, используемый на уроках информатики, может быть выбран в зависимости от дидактической задачи. Ставя перед собой задачу обобщения ранее изученного материала, если применить методы «анализ ситуации», «деловая игра», «мозговой штурм», «дискуссия в маленьких группах», метод «проекты», метод «микрофон», то эти методы повышают мотивацию обучающихся 10-11 классов.

Метод «анализ ситуации»: на практике обсуждаются проблемы, с которыми сталкиваются практически все участники.

Тема «Безопасность информации» в 10 классе: можно обсудить проблемы безопасности компьютера, зависание компьютера, ситуации при внезапном отключении питания, нарушение работы дополнительных устройств, атака компьютерных вирусов, безопасность получения информации из Интернета и др.

Метод «деловая игра» - при изучении темы «Теория дизайна»:

Компания, выпускающая продукцию, заказывает дизайнерской фирме изготовление рекламы своей продукции; фирма презентует подготовленный рекламный ролик;

Тема «Веб проектирование»:

Заказчик заказывает разработку сайта компании, четко определяет требования к сайту, разъясняет разработчику требования правильно используя специальные термины, выражается на академическом языке; изготовитель знакомит заказчика с готовой продукцией, проводит деловую беседу при презентации. В процессе разговора участники сами выстраивают и организуют диалог.

Метод «мозговой штурм» - участники свободно обмениваются своими идеями, каждый может развивать идеи других участников.

Тема «Виртуальная и дополненная реальность», 11 класс:

Можно рассматривать следующие вопросы.

- Влияет ли виртуальная реальность на здоровье человека?
- Какие проблемы могут возникнуть в умном доме и как их решить?
- Есть ли угроза искусственного интеллекта?
- Какими представляешь информационные, цифровые технологии в твоей будущей профессии сейчас и через 5 лет?

Метод проектов: Информационные технологии требуют в основном не теоретических знаний, а практических навыков. Поэтому практическая деятельность учащихся на уроках информатики должна быть приоритетной. Практические навыки обучающихся активизируются с помощью метода проектирования. Самое важное в проектном методе – это результат выполненных действий. Поэтому любая практическая работа обязательно должна иметь свою индивидуальную результативность. Поэтому обучающиеся готовят творческие проекты с помощью средств программирования и программного обеспечения, в рамках урока или во внеурочное время проводят презентацию проекта.

В каждом разделе типовой учебной программы обновленного содержания для 10-11 классов предусмотрена проектная деятельность обучающихся. Уроки

посвященные к разработке веб-сайта, привязке веб-страницы к базе данных, подготовке мобильных приложений, разработке проекта «Умный дом», подготовке проекта IT-Startup, его продвижение и разработка маркетинговой рекламы требуют умения и любознательности не только ученика, прежде всего учителя. Для подготовки проектов обучающемуся необходимо сначала придумать свою идею, поставить перед собой цель, ознакомиться с аналогичными проектами для реализации этой цели, понять пути решения, найти теоретические решения, рассмотреть пути реализации.

Рассмотрим пример разработки проекта «Умный дом».

План.

1. Что такое умный дом?

2. Знакомство с примерами умного дома.

3. Знакомство с системами и инструментами для создания проекта «Умный дом».

Этапы реализации проекта:

1. *Знакомство с понятием «умный дом».* Умный дом – это система автоматизации управления домашними устройствами.

2. *Примеры умного дома.* Системе можно поручить утром открыть оконные занавески или вечером закрыть шторы; приготовление пищи предварительно указав время готовки; включить и выключить освещение дома; если потечет вода из водопровода или крана, когда дома никого нет, система об этом посылает сообщение.

Для разработки системы сначала ставится цель. Цель для умного дома может быть несколько видов: безопасность дома, обеспечение комфортной домашней обстановки, экономия ресурсов дома. Во многих случаях цели сочетаются друг с другом. Например, когда в доме никого нет, можно отключить от энергии все ненужные электроприборы. При этом обеспечивается безопасность, экономия и сбережение ресурсов. К каждой из поставленных целей готовится сценарий.

3. *Знакомство с инструментами и подсистемами умного дома.*

Для реализации 3 пункта плана проводятся исследовательские работы. Определяются типы умного дома, сравниваются их достоинства и недостатки, описываются устройства и средства, необходимые для реализации каждого вида в соответствии с поставленной целью, физические и информационные процессы для обеспечения управления.

Системы умного дома делятся на две группы: проводные и беспроводные.

Проводная система строится на этапе строительства жилого дома или во время капитального ремонта, а все гаджеты соединяются между собой проводной шиной. Основные преимущества проводной системы: надежность, скорость, стабильность сигнала, безопасность сети, независимость от автономных источников питания и возможность подключения любого устройства.

Недостатки: монтаж проводной системы довольно сложен и имеет высокую стоимость. Сеть прокладывается по всему периметру помещения, для ее монтажа потребуется помощь профессионалов.

Установка беспроводной системы намного проще и дешевле. Устройства общаются друг с другом по радиоканалу, что значительно сокращает количество проводов. Для работы с электричеством не требуются специальные знания и

модернизация здания. Кроме того, в магазинах для техники можно найти все необходимые приборы и готовые комплекты.

Инструменты умного дома состоят из следующих основных элементов:

Контроллер. Принимает сигналы от датчиков и передает команды исполнительным модулям. Контроллер также называется мозгом системы.

Датчики. Получают информацию об окружающей среде. В зависимости от того, какие функции включены в умный дом, используются датчики движения, температуры, света, дыма, и т.д.

Исполнительные модули. Они включают в себя освещение, климат, системы безопасности и все интеллектуальные устройства, такие как кофеварки, камеры, холодильники, пылесосы и другие устройства.

Ознакомившись с назначениями устройств умного дома, обучающиеся изучают принципы их работы. При этом используют полученные предметные знания, находят практическое применение той или иной закономерности, мотивируются на получение новых знаний. В результате у обучающихся развивается способность к исследованию, самостоятельному поиску информации, обработки полученной информации.

В процессе исследования можно прогнозировать другие проблемы, которые не запланированы в проекте, но возникают в доме повседневной жизни. В этом случае будут рассмотрены пути совершенствования проекта. Например, контроль утечки газа в случае неисправности газовой системы, усовершенствование системы для этого случая, выбор газовых датчиков, изучение методов подключения их к системе.

При разработке проекта «Умный дом» следующим изучаемым вопросом является: *Как управляется умный дом?*

Умный дом управляется с помощью специальных пультов дистанционного управления, таких как пульты, которые используются ежедневно для управления бытовой техникой.

Разница в том, что они управляют исполнительные устройства радиочастотными лучами, а не инфракрасными. Пульт дистанционного управления в виде обычного выключателя размещается в любом месте в любой комнате дома, например, на стене, в изголовье кровати. Управлять можно с любого места, не переходя в другие комнаты. Разъем можно крепить или клеить скотчем.

В простейшем случае, это пульт с двумя кнопками вкл-выкл и адаптером для розетки. Адаптер подключается к розетке, управляемый объект к адаптеру, например, торшер. В этом случае можно дистанционно включить, выключить торшер и управлять яркостью торшера через встроенный диммер на адаптере. Кроме радиоадаптеров могут использоваться радиовыключатели. Они предназначены для управления основным потолочным освещением, моторизованными жалюзи, гаражными воротами и т. д.

Хотя может показаться, что простая система, такая как пульт дистанционного управления не имеет отношения к системе умного дома, это не совсем так. Использование программируемых средств управления со встроенным контроллером позволяет не только управлять включением или яркостью различных устройств, но и выполнять сценарии или использовать схемы

освещения. Совершенные пульты дистанционного управления наряду с программируемым контроллером могут включать таймер и жидкокристаллический дисплей.

Процесс разработки умного дома обеспечивает межпредметную связь с физикой, математикой. Обучающемуся необходимо стремиться получить дополнительные знания об инфракрасном излучении, радиочастотной связи, яркости освещения, придумать сценарий системы управления, подробно описать сценарий, высказать предположения, связанные с различными проблемами, которые могут возникнуть и рассмотреть пути решения этих проблем, представить все эти решения в виде программного кода. А также обобщение, оформление, публичная защита подготовленного проекта обучающимся совершенствует его умение систематизировать свои мысли, последовательно излагать и аргументировать выполненную работу.

STEM образование на уроках информатики.

В программе «Развитие образования и науки Республики Казахстан на 2016-2019 годы», утвержденной Постановлением Правительства РК от 12 декабря 2017 года №827, изложено о включении в образовательный процесс STEM-элементов, направленных на развитие новых технологий, научных инноваций, математического моделирования [9]. На основе STEM-элементов появились возможности внедрения STEM-образования в естественнонаучный цикл, робототехнику. Данный подход ориентирован на международный опыт по развитию широкого спектра навыков, обеспечивающих функциональную грамотность.

В рамках реализации государственной программы «Цифровой Казахстан» в школах начали работать кабинеты робототехники, что позволит использовать элементы STEM. Для ознакомления с робототехникой в начальных классах используются наборы Lego-Mindstorm, в старших классах-платформа Arduino.

С помощью Arduino можно создавать различные интерактивные устройства, обрабатывать данные датчиков и переключателей, управлять двигателями. Устройство может быть автономным или взаимодействовать с программным обеспечением компьютера.

Создавая программу, учащиеся сразу смогут увидеть результаты своих действий: создать и управлять конкретным устройством, собранным своими руками.

Использование элементов STEM можно использовать при изучении следующих общеобразовательных дисциплин:

1) темы для использования инструмента EV3 на уроках информатики в 10-11 классах:

- алгоритмы;
- булева логика;
- языки программирования;
- переменные, константы, массивы;
- Моделирование учебного робота в программе LEGO ® Digital Designer.

2) исследование и проектирование процессов с помощью EV3 на уроках технологии:

- системы и управление системами;
- инженерно-технический процесс;
- конструкторские проекты;

В результате обучающиеся:

- понимают, как создаются инженерные проекты для решения конкретной задачи;
- формируют коммуникативные навыки;
- учатся правильно излагать и анализировать информацию в групповой работе;
- конструируют своего робота в соответствии с заданными требованиями и разрабатывает, тестирует, совершенствует программу управления им.

Деятельность обучающихся по подготовке проекта состоит из следующих этапов:

- определение проблемы (идеи);
- мозговой штурм;
- выбор пути решения;
- подготовка пути решения (тестирование);
- анализ результата;
- совершенствование результата (доработка, программирование);
- описание готового проекта, презентация.

3) в предметах естественно-научного цикла (физика, химия, биология) инструмент EV3 можно использовать в следующих целях:

- регистрация данных, необходимых для проведения демонстрационных, а также фронтальных экспериментов;
- использование датчиков температуры, определение аппроксимации линейной функции;
- измерение расстояния с помощью ультразвукового датчика расстояния, а также определение скорости тележки, движущейся в наклонной плоскости;
- определение времени падения объекта с помощью датчика прикосновения или датчика света, а также ускорения свободного падения;

4) примеры использования EV3 в химии:

- использование датчиков EV3 для регистрации различных данных;
- использование датчиков для определения значения Ph в давлении, влажности, углекислом газе;

5) в предмете алгебра:

- использование формулу определения расстояния через диаметр колеса робота и число оборотов колеса;

6) на языковых предметах:

- Робот, оснащенный специальной программой формирующей навыки слуха, произношения обучающегося, произносит слова на разных языках.

7) в изобразительном искусстве:

– изучение цветов и смешивание их с датчиком света. Робот может рисовать, реализовывать другие арт-проекты.

На онлайн-платформе www.steam.kz представлены модели STEM-уроков.

2. Формы и методы организации обучения по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история»

В рамках обновления содержания образования важно не только вносить изменения в содержание и структуру образования, определяющие качество образования, но и эффективно реализовывать методы и приемы обучения, позволяющие развивать у учащихся навыки анализа, исследования и критического мышления.

Поэтому формы, методы и приемы обучения предмета основаны на самостоятельном поиске информации обучающимися через различные методы, предложенные учителем, анализе, интерпретации и последовательной оценке исторических событий, явлений и процессов.

В соответствии с мировой практикой преподавания истории, а также в рамках обновления содержания образования в общеобразовательной школе приоритетное значение уделяется формированию и развитию навыков исторического мышления обучающихся. Это определяется формированием у обучающихся учебных, исследовательских и практико-ориентированных навыков (исследования, принятия решений, критического мышления, самостоятельного чтения, обработки информации, практических навыков).

Понимание организации обучения дает возможность определить всю систему, весь понятийно-категориальный аппарат дидактики во взаимосвязи: «обучение» и «образование», «организационные формы» и «методы обучения», «принципы обучения» и т.д. От правильного понимания форм и методов обучения зависит целесообразность и перспективность их применения, что ведет к решению вопроса о новых и традиционных образовательных технологиях.

Метод обучения - это прежде всего, организованное общение между теми, кто имеет знания и опыт, и теми, кто их приобретает. Обучение включает в себя следующее: цель, задачи обучения, средства обучения, руководство учителя, организация деятельности учащихся, изменения в процессе обучения, результаты обучения или достигнутые цели. То есть, избранный учителем метод обучения относится не к какой-то внутренней или внешней стороне процесса обучения, охватывает не какую-то его часть (опрос, изложение нового материала, закрепление, самостоятельную работу учащихся, контроль), а весь процесс в целом. В этом и состоит сущность метода обучения. [8].

Поэтому для достижения учебной цели урока учитель должен правильно выбирать методы и способы организации преподавания предмета.

В рамках обновленного содержания образования по предметам «История Казахстана», «Всемирная история», главным принципом обучения является формирование самостоятельной, инициативной, заинтересованной, надежной, ответственной, развитой личности.

Учителям рекомендуется применять нижеуказанные стратегии обучения в формировании и развитии этих качеств у обучающихся, а именно:

- развивать знания обучающихся, понимание необходимости данных знаний для дальнейшего развития, заслушивать и поддерживать их мнение;
- мотивировать обучающихся через отобранные задания и виды действий;
- показывать обучающимся оптимальные способы решения проблем;
- адаптировать обучающихся к активному обучению, основанному на проведении исследовательских работ;
- развивать навыки критического мышления учащихся;
- организовывать индивидуальную, парную, групповую, и другие виды работ учащихся.

Новизна учебных программ обновленного содержания учебных предметов «История Казахстана», «Всемирная история» состоит в том, что наряду с целями обучения, сформулированными в виде ожидаемого результата, впервые были рассмотрены навыки исторического мышления.

Формирование навыков исторического мышления через реализацию целей обучения по предметам «История Казахстана», «Всемирная история» осуществляется на основе следующих понятий (концептов):

- *изменение и преемственность* (например, насколько изменилось общество в определенный исторический период);
- *причина и следствие* (например, какие ключевые факторы повлияли на политические процессы в данный исторический период);
- *доказательство* (например, что может искусство определенного исторического периода рассказать нам о ценностях, верованиях и технологиях);
- *сходство и различие* (например, в чем сходства и различия политического устройства государств на территории Казахстана в XIII-XV вв.);
- *значимость* (например, в чем значимость образования Казахского ханства);
- *интерпретация* (например, как характеризуют то или иное историческое событие разные исследователи).

Ожидаемые результаты обучения на основе исторических понятий (концептов) приведены в таблице 29.

Таблица 29. Ожидаемые результаты обучения на основе исторических понятий (концептов)

Навык	Исторический концепт	Ожидаемый результат
I. Интерпретация исторических источников	1.1. Доказательство	Обучающиеся должны уметь: - анализировать особенности исторического свидетельства, такие как аудитория, цели, точки зрения, формат, аргумент, ограничения и контекст, относящиеся к рассматриваемому доказательству; - на основе анализа и оценки исторического свидетельства, делать обоснованные заключения и соответствующие выводы; - анализировать различные, иногда противоречивые

		свидетельства из первичных источников и вторичных работ в целях создания объективного представления о прошлом
II. Ориентация во времени и пространстве	2.1. Изменение и преемственность	Обучающиеся должны уметь: - анализировать и оценивать исторические примеры непрерывности и изменения во времени и пространстве; - объединять примеры непрерывности и изменения в течение продолжительного времени до масштабных исторических процессов или тем. - объяснять основания (критерии) систематизации и организации исторических событий и процессов внутри определенного временного блока.
III. Исторический анализ и объяснение	3.1. Причина и следствие	Обучающиеся должны уметь: - анализировать и оценивать взаимодействие нескольких причин и /или влияний; - понимать историческую обусловленность, выделяя совпадения, причинно-следственную связь и взаимосвязи; - объяснять и оценивать способы, в которых явление, событие или процесс связывается с другими аналогичными историческими явлениями во времени и в пространстве.
	3.2. Сходство и различия	Обучающиеся должны уметь: - сравнивать связанные исторические события и процессы на местах, в течение определенного отрезка времени и/или в различных обществах, или внутри одного общества.
	3.3. Значимость	Обучающиеся должны уметь: - определять значимость исторического события, явления, процесса для развития общества.
	3.4. Интерпретация	Обучающиеся должны уметь: - объяснять и оценивать различные точки зрения на определенное историческое событие, явление, процесс.

Таким образом, данная таблица отражает ожидаемые результаты «на выходе» по развитию навыков на основе исторических концептов. Навыки исторического мышления должны развиваться на каждом уроке с учетом их постепенного расширения и прогрессии.

Обязательным требованием, которое предъявляется обновленной программой к процессу обучения истории, является организация исследовательской деятельности на уроке.

Особую значимость исследовательский подход приобретает в связи с тем, что именно на его основе осуществляется переход на новое содержание образования. Исследовательский подход предполагает:

- введение общих и частных методов научного исследования в процесс учебного познания на всех этапах (от восприятия до применения на практике);
- организацию учебной и внеучебной поисково-творческой деятельности.

Исследовательский подход способствует изменению характера взаимоотношений «учитель – обучающийся» в сторону сотрудничества, а также воспитанию познавательного интереса, созданию положительной мотивации обучения и образования, формированию глубоких, прочных и действенных знаний. Использование исследовательского подхода способствует развитию интеллектуальной сферы личности, формированию умений и навыков самообразования, т.е. формированию способов активной познавательной

деятельности. Под исследовательской деятельностью понимается совместный творческий процесс учителя и учащегося по поиску решения определенной исторической проблематики. Ожидаемым результатом такой организации учебного процесса является формирование навыков исторического мышления (выдвижение гипотез, составление вопросов для исследования, анализ источников, сопоставление различных точек зрения, формулирование заключений и выводов, определение собственной позиции). Исследовательский подход в обучении позволяет учащимся увидеть взаимосвязи между внешне разрозненными явлениями и фактами, а также целостную картину исторического процесса.

Исследовательская модель обучения:

- ✓ позволяет изучить исследовательский процесс;
- ✓ учить собирать информацию о других точках зрения по данной теме;
- ✓ учить использовать источники информации для анализа и синтеза аргументов и мнений, которые относятся к этой теме;
- ✓ позволяет вносить новые идеи и свежий взгляд в обсуждение проблемы, при этом добавляя результаты своих собственных исследований.

При правильной организации исследовательского подхода в обучении обучающийся от пассивного приемника готовой информации становится участником творческого процесса. Это повышает интерес обучающихся к предмету, изменяет их отношение к предмету.

Планирование и организация обучения по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» приведены в таблице 2.2.

Таблица 30 – Организация и планирование учебного предмета

<i>Привлечение учащихся к историческому исследованию, формирующему знания и навыки</i>			
<i>Всегда создаются условия для получения учащимися новых знаний. Исторические факты являются главными объектами исследования</i>	Историческое исследование		На каждую тему определяется соответствующий исторический концепт (понятия). Это, в свою очередь, уточняет процесс исследования и распознавания, позволяет развивать историческое мышление на основе учебных материалов
	<i>Знание:</i> исторические лица, события и процессы; хронология и особенности события/процессы/ явления; исторические термины	<i>Исторические понятия (концепты):</i> Доказательство Причина и следствия Изменение и преемственность Сходство и различия значимость интерпретация	
	Коммуникация		

Обучение на основе концептов направлено на «схватывание» смыслов и сущности исторических событий, процессов и явлений, что способствует более глубокому пониманию содержания предмета. С опорой на исторические концепты осуществляется аналитический разбор исторического материала. В результате, учащиеся осваивают не только предметный материал, но и исследовательские процедуры, связанные с ними комбинации навыков и умений (методы сбора и упорядочения материала, умение формулировать вопросы и ставить проблемы в процессе работы с источником, способы идентификации и критической оценки источников, разработка плана исследования, выбор методов обобщения материала и проверки вывода).

Рассмотрим развитие навыка интерпретации исторических источников на основе концепта «доказательство». По концепту «доказательство» обучающиеся должны уметь:

- анализировать особенности исторического свидетельства, такие как аудитория, цели, точки зрения, формат, аргумент, ограничения и контекст, относящиеся к рассматриваемому доказательству;
- на основе анализа и оценки исторического свидетельства, делать обоснованные заключения и соответствующие выводы;
- анализировать различные, иногда противоречивые свидетельства из первичных источников и вторичных работ в целях создания объективного представления о прошлом.

Формирование и развитие навыков интерпретации исторических источников обучающихся на основе концепта «доказательство» обеспечивает постепенное расширение и прогрессию.

На протяжении изучения всего курса истории учащиеся должны продвинуться от описания к оценке противоречивых исторических свидетельств, используемых в выстраивании правдоподобных исторических аргументов. Например, при рассмотрении темы Коллективизация в Казахстане 20-30-х гг. XX века в 8 классе можно попросить учащихся, учитывая факты, выстроить аргументированные доказательства о причинах голода. Применение аргументации для определения причинно-следственных связей способствует погружению учащихся в предыдущие периоды и позволит выстроить последовательное утверждение с поддерживающим доказательством.

При обучении предметам «История Казахстана», «Всемирная история» на основе исторических понятий (концептов), обучающиеся развивают свои исследовательские и коммуникативные навыки, мышление и понимают исторические процессы и события.

Обучающиеся:

- представляют гипотезы;
- составляют вопросы для исследования;
- планируют и осуществляют исторические исследования;

- изучают и оценивают исторические факты;
- обсуждают результаты исторического исследования, обосновывают аргументы и целесообразность их использования для подведения итогов.

Историческое мышление предполагает собой способность выявлять, описывать и оценивать свидетельства о прошлом из различных источников (включая письменные документы, произведения искусства, археологические артефакты, устные и другие первичные источники), способность извлекать необходимую информацию, делать обоснованные выводы и понимать эти свидетельства в контексте, осознавать и оценивать ограниченность той или иной точки зрения.[9].

Теперь рассмотрим последовательность работы с историческими источниками. Сбор специальных источников для урока определяется по следующим критериям:

- соответствие целям и задачам обучения истории;
- описание основных фактов и событий изучаемого периода;
- содействие актуализации исторических знаний;
- источники должны быть интересными, доступными обучающимся по содержанию и объему;
- эмоциональное влияние на обучающихся;
- способствовать совершенствованию познавательности, нести научную и литературную ценность.

Кроме того, исследуемые исторические источники выбираются в соответствии с темой урока. Виды исторических источников представлены в таблице 31.

Таблица 31. – Виды исторических источников

Виды исторических источников		
<i>Документы</i>	<i>Артефакты</i>	<i>Иллюстрации</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Книги • Письма • Дневники • Правила 	<ul style="list-style-type: none"> • Кости • Керамика • Ювелирные изделия • Монеты 	<ul style="list-style-type: none"> • Картинки • Фотографии • Гравюра • Диаграмма

Алгоритм работы с данными источниками:

- для исторических исследований от ученика требуется работа с различными источниками;
- выходить за пределы «видимой информации» при прочтении источника и делать умозаключения, которые помогут ответить на исторический вопрос и прийти к определенному выводу;
- оценивать источники в свете их контекста, аудитории и задачи для поддержки обоснованных выводов.

Обучающиеся, которые правильно владеют алгоритмом работы с источниками, показывают хорошие результаты в ходе исследовательской

работы. Поэтому рекомендуется систематически проводить работу с историческими источниками, соответствующими теме урока.

Значимость данного концепта - исторического источника - в том, что он содействует конкретизации исторического материала, созданию ярких образов и картин прошлого. Посредством исторического источника у обучающихся формируется интерес к истории. Привлечение новых фактов позволяет почувствовать им дух эпохи. При работе с ними у учеников активизируется процесс мышления и воображения, что способствует усвоению исторических знаний и развитию исторического сознания.

У учеников вырабатываются умения самостоятельно работать с элементами исследования, анализировать и извлекать информацию, оценивать значение исторических источников прошлого и настоящего.

Учителю рекомендуется давать обучающимся направление на эффективное использование источников и находить ответы на вопросы через исследование.

Например, при изучении темы «Атлахская битва» по реализации цели обучения 6.2.2.3 «характеризовать достижения кочевников в военном искусстве» в соответствии с концептом «доказательство» можно дать задание провести исследование фотографии Атлахской битвы.

В соответствии с данным заданием, учитывая возрастные особенности обучающихся, можно использовать метод «Работа с фотографиями».

Фотографии – наиболее привлекательный источник на уроках истории. С начала XIX века фотографии поставляют нам огромное число правдоподобных визуальных образов, связанных с различными аспектами истории, включая социальную жизнь, войны, технические изобретения, политические события и т.д.

С одной стороны, будучи визуальными источниками, фотографии предлагают учащимся информацию в более привлекательной форме, чем тексты, хотя бы даже потому, что воспринимаются они гораздо проще, чем длинные и сложные письменные источники.

С другой стороны, фотографии необходимо «вопрошать», чтобы их понять. Без тщательного анализа даже самые интересные фотографии могут остаться закрытыми для исторического исследования. Другими словами, необходимо поставить вопросы и задания, которые помогли бы фотографии «рассказать историю».

Примерный алгоритм работы с фотографией:

- Опишите, что вы видите на фотографии. Пожалуйста, уделите достаточно времени такому описанию - даже мельчайшая деталь может иметь большое значение.
- Какие объекты запечатлены на фотографии? Какие из них, по вашему мнению, автор хотел выделить? Почему?
- Что делают люди, представленные на фотографии?
- Обратите особое внимание, если люди, изображенные на фото, специально принимают позу. Подумайте, почему именно в этом месте и именно в это время появился человек с фотоаппаратом?

- Содержится ли в фотографии текстовая информация: плакаты, реклама, подписи?

- Если время снимка неизвестно, постарайтесь всеми возможными способами выяснить возможное время его появления.

- Всегда принимайте во внимание, как фотография связана с другими источниками информации (текстами, статистическими сведениями, мультипликацией и т.д.), и постарайтесь сформулировать общую идею.

- Если разные источники друг другу противоречат, постарайтесь разобраться, почему так происходит. Какую новую информацию можно извлечь из противоречия источников? Какой из них кажется вам наиболее достоверным и почему?

- Какую максимальную информацию можно получить, рассматривая фотографию? На какие вопросы фотография не может ответить? Какая информация отсутствует? [10].

Использование аналитического рабочего листа для анализа рисунка в соответствии с алгоритмом работы с фотографией способствует систематическому проведению исследовательской работы учащегося.

Образец аналитического рабочего листа представлен в таблице 32.

Таблица 32 – Образец аналитического рабочего листа

1-шаг. Контроль			
А	Исследуйте изображение в течение 2 минут. Охарактеризуйте общий эффект, полученный на рисунке, а затем исследуйте его отдельные элементы. Разделите изображение на отдельные части и исследуйте каждый его элемент		
В	Для определения людей, объектов и действий с изображением используйте таблицу ниже		
	Люди	Объекты	Действия
2-шаг. Вывод			
	На основании своих наблюдений, пожалуйста, сделайте вывод из рисунка, показывая три основных предмета		
3-шаг. Вопросы			
А	Какие вопросы вы задаете этому рисунку?		
В	Где можно найти ответы на них?		

В результате обучающиеся могут сделать вывод о достижениях тюрков в военном искусстве в соответствии с событиями в картинках.

Таким образом, при изучении предмета необходимо развивать навыки исторического мышления обучающихся на уроках с учетом их постепенного развития и расширения. При составлении задания должны учитываться возрастные особенности обучающихся. Прогрессия навыков на основе исторических понятий (концептов) по классу представлена в таблицах 33-37.

Таблица 33. Развитие навыков исторического мышления по классам на

основе концепта «Изменение и преемственность»

Классы	<i>Обучающиеся будут...</i>
10 класс	объяснять основы (критерии) систематизации и организации исторических событий и процессов на определенном временном интервале
11 класс	объединять исторические примеры, связанные с преемственностью и изменениями, до масштабных исторических процессов и тем в течение длительного времени

Таблица 34. «Причина и следствие»

Классы	<i>Обучающиеся будут...</i>
10 класс	объяснение исторической причинности с указанием сходства, причинно-следственных связей, взаимосвязей
11 класс	оценка способов связи исторического явления, события или процесса с другими подобными историческими явлениями во времени и пространстве

Таблица 35 – «Сходство и различия»

Классы	<i>Обучающиеся будут...</i>
10 класс	анализировать особенности исторических свидетельств, делать последовательные выводы на основе анализа и оценки исторических свидетельств
11 класс	сравнительная оценка взаимосвязанных исторических событий в определенном месте, в определенный период времени и/или в разных обществах, или внутри одного общества

Таблица 36 – «Значимость»

Классы	<i>Обучающиеся будут...</i>
10 класс	определение значимости исторического события, явления, процесса для развития общества
11 класс	работа с различными историческими данными, поиск и систематизация исторической информации

Таблица 37 – «Интерпретация»

Классы	<i>Обучающиеся будут...</i>
10 класс	сопоставление и изучение исторических событий, явлений с учетом исторических закономерностей
11 класс	интерпретирует и оценивает различные подходы к конкретному историческому событию, явлению, процессу

*Ожидаемые результаты по навыкам для каждого класса являются минимумом, который должны достичь учащиеся, но вместе с тем не исключается, что часть учащихся могут освоить навыки, формирование которых предполагается в последующих классах [11].

Обучение, построенное на определенных исторических концептах, позволяет формировать и развивать у учащихся историческое сознание на основе конкретного учебного материала. Поэтому при составлении заданий на уроках истории можно использовать приведенные выше в таблице формулировки навыков согласно соответствующему историческому понятию (концепту).

Педагогические методы и подходы в обучении истории предполагают использование:

- ценностно-ориентированного подхода;
- личностно-ориентированного подхода;
- деятельностного подхода;
- дифференцированного подхода;
- коммуникативного подхода;
- информационно-коммуникационных технологий;
- *активных методов обучения* (интерактивная лекция, ролевые игры, дебаты, составление опорных схем, организация конференций и т.д.)

– *проблемных методов обучения* (обучение через постановку проблемных вопросов; обучение с постановкой проблемных вопросов, составление проблемной ситуации; метод «Флоу» («Поток») - вовлечение учащихся в исследовательский поток (учащийся последовательно находит решение той или иной проблемы, и получает удовлетворение, как от самого исследовательского процесса, так и от решения задачи)

– *методов и приемов активизации творческого мышления* - (стратегии развития критического мышления; технология решения исследовательских задач)

– *проектных методов обучения и т.д.*

Ценностно-ориентированный подход в обучении учебного предмета «История Казахстана», «Всемирная история» - это способ организации и выполнения учебной деятельности, получения и использования ее результатов с позиций определенных ценностей. Ценностно-ориентированный учебный процесс целенаправленно формирует систему ценностей личности учащегося. Ценностно-ориентированный подход, используемый в учебной программе курса истории Казахстана, предполагает реализацию возможностей для формирования казахстанского патриотизма, толерантного сознания, уважения к историческому прошлому своей страны, культуре и традициям предков. Изучая историю своей страны в различные исторические периоды, учащиеся осознают целостность и преемственность исторического процесса, а также историю Казахстана как часть мировой истории.

По учебному предмету «Всемирная история», изучая историю стран и народов в различные исторические периоды, учащиеся осознают культурное разнообразие и, одновременно, целостность человеческого сообщества, учатся определять пути и способы мирного и взаимовыгодного сотрудничества и взаимодействия народов и государств. Учащиеся приходят к пониманию, что

каждый народ в процессе исторического развития внес свой уникальный и весомый вклад в прогресс человечества.

Учащиеся приходят к пониманию, что народ Казахстана в процессе исторического развития внес свой уникальный и весомый вклад в прогресс человечества. Они также узнают о наличии проблем и противоречий в историческом наследии, учатся выявлять закономерности исторических процессов и прогнозировать их дальнейшее развитие.

Данный подход способствует целенаправленному формированию системы личностных ценностей учащихся, развитию навыков исторического анализа и интерпретации событий.

Личностно-ориентированный подход в обучении подразумевает субъект-субъектные отношения учителя и обучающегося на уроке, демократическое отношение к обучающемуся, уважение к его личности, наиболее полное раскрытие и формирование положительных морально-этических качеств обучающегося, его способностей, талантов с учетом потенциальных возможностей.

Личностно-ориентированный подход в процессе реализации программы по предметам «История Казахстана» и «Всемирная история» предполагает учет индивидуальных интересов и способностей обучающихся, формирование умения определять и отстаивать свою позицию в процессе обсуждения сложных вопросов исторического развития, реализацию права личности самостоятельно оценивать события и делать собственные выводы, иметь собственные убеждения и взгляды на рассматриваемые исторические события и процессы.

Реализации личностно-ориентированного подхода в обучении и воспитании способствуют межпредметные связи, позволяющие учителю опираться на интересы и увлечения учащихся. При этом учитываются основные принципы современного образовательного процесса (принцип вариативности обучения, принцип интеграции, принцип целостности содержания образования, принцип систематичности, принцип развивающего обучения, принцип самостоятельности и творческой активности учащихся).

Интеграция предметов позволяет находить новые факторы, которые подтверждают или углубляют определенные наблюдения и выводы учащихся.

Межпредметная интеграция, преемственность и прогрессия ожидаемых результатов по уровням образования представлены в таблице 38.

Таблица 38 – Межпредметная интеграция, преемственность и прогрессия ожидаемых результатов по уровням образования

Учебные предметы	Уровни образования			Ожидаемые результаты на выходе
	Начальный	Основной средний	Общий средний	
<i>Познание мира, История Казахстана, Всемирная история,</i>	- формирование первоначальных навыков работы с историчес	- развитие навыков исторического мышления	- формирование умений моделировать пути развития общества и определять	- умение проецировать полученные знания

<p><i>География, Основы права</i></p>	<p>кими и географическими данными</p>	<p>на основе понимания и осмысления прошлого; - формирование умения пользоваться информационно-понятийным полем истории и географии для расширения своих знаний о сущности и динамике глобальных процессов</p>	<p>стратегии для достижения намеченных целей; - формирование навыков использования полученных знаний в повседневной жизни, умения объяснять и оценивать политические, социально-экономические и географические явления и процессы</p>	<p>в реальную практику для осуществления взаимодействия с окружающей действительностью с учетом политических, географических, социально-экономических и техногенных факторов и нравственных норм.</p>
---	---------------------------------------	--	---	---

Создание проблемных ситуаций при осуществлении межпредметных связей и интеграции предметов способствует активизации мыслительной деятельности школьника, поиску новых способов познания учебного материала, формированию исследовательских навыков.

Деятельностный подход означает, что знания и умения формируются в процессе активной познавательной деятельности обучающегося, которая предполагает самостоятельный поиск, интерпретацию, анализ, обобщение и оценку исторических источников и других ресурсов.

Дифференцированный подход – подразумевает специализацию учебного процесса для различных групп обучаемых, создание разнообразных условий обучения с целью учета особенностей учащихся.

Коммуникативный подход в обучении – это передача и сообщение информации, обмен знаниями, навыками и умениями в процессе речевого взаимодействия двух или более людей. Результатом коммуникативного подхода является способность осуществлять общение посредством языка, то есть передавать мысли и обмениваться ими в различных ситуациях в процессе взаимодействия с другими участниками общения, правильно используя систему языковых и речевых норм и выбирая коммуникативное поведение, адекватное ситуации общения.

Использование информационно-коммуникационных технологий

В процессе изучения учебного предметов «История Казахстана», «Всемирная история» необходимо создавать условия для развития у обучающихся навыков применения информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), включая поиск, обработку, извлечение, создание и презентацию необходимой информации, сотрудничество для обмена информацией и идеями, оценивание и совершенствование своей работы через использование широкого спектра оборудования и приложений.

В рамках обновления содержания образования наряду с указанными подходами методы активного обучения имеют важное значение в формировании личности, поскольку в быстро развивающемся мире для оптимизации обучения обучающихся на протяжении всей жизни необходимо всесторонне развивать индивидуальные способности учащихся.

Поэтому, современный педагог должен хорошо знать новые требования обновленного содержания образования, уметь выстраивать уроки в соответствии с требованиями к результатам освоения учебной программы, так как его педагогическая деятельность, в конечном счете, направлена именно на результат обучения.

Изменение роли педагога в процессе обучения в соответствии с обновленным содержанием образования приведено в следующей таблице 39.

Таблица 39. Изменение роли учителя и ученика

<i>Класс, где в центре обучения стоит учитель</i>	<i>Класс, где в центре обучения стоит ученик</i>
Учитель - «источник знаний»	Учитель - организатор обучения
Учитель для учащихся «исполнитель»	Учитель - «посредник» и помощник
Учащиеся «пассивные» получатели знаний	Учащиеся активные участники учебного процесса
Учащиеся отвечают на вопросы	Учащиеся задают вопросы
Учащиеся чрезмерно опекаемы	Учащиеся ответственны за свое рефлексивное обучение
Учащиеся конкурируют друг с другом	Учащиеся сотрудничают в ходе учебного процесса
Учащиеся высказывают свое мнение	Учащиеся активно слушают мнения других

Обязательным требованием, предъявляемым к организации уроков истории на современном этапе, является использование методов активного и интерактивного обучения, способствующих развитию навыков анализа, исследования и критического мышления.

На уроке истории должны использоваться ценностные установки, проблемные задачи, исследовательские задания, а также задания, которые формировали бы у учащихся практико-ориентированные (функциональные) навыки. Перед использованием определенного метода активного обучения учителя должны постоянно продумать свою роль и деятельность в учебном процессе.

Активное обучение на уроках истории – это, прежде всего, активное вовлечение учащихся в процесс изучения материала. Именно изучения, а не заучивания. Учащийся через разнообразные виды учебной деятельности, которые предлагает учитель, самостоятельно добывает информацию, анализирует и объясняет те или иные исторические события, явления и процессы, дает собственную аргументированную оценку.

Активные методы обучения строятся по схеме взаимодействия «учитель = ученик». Из названия понятно, что это такие методы, которые предполагают

равнозначное участие учителя и обучающихся в учебном процессе. То есть, обучающиеся выступают как равные участники и создатели урока.

Признаки активных методов обучения:

- активизация мышления, причем обучающийся вынужден быть активным;
- длительное время активности, т.е. обучающийся работает не эпизодически, а в течение всего учебного процесса;
- самостоятельность в выработке и поиске решений поставленных задач;
- мотивированность к обучению.

В процессе обучения педагог может выбрать как один активный метод, так и использовать комбинацию нескольких. Но успех зависит от системности и соотношения выбранных методов и поставленных задач.

Также активные методы обучения это такие методы обучения, при которых деятельность обучаемого носит продуктивный, творческий, поисковый характер. К активным методам обучения относят дидактические игры, анализ конкретных ситуаций, решение проблемных задач, обучение по алгоритму, мозговую атаку, внеконтекстные операции с понятиями и др. При изучении учебных предметов «История Казахстана», «Всемирная история» можно использовать следующие активные методы обучения:

Метод «Знаю – Хочу узнать – Узнал»

Формируемыми навыками метода являются совместная работа обучающихся, мышление, принятие решений и управление информацией.

Использование метода эффективно в целях реализации начального этапа исследования, характеризующегося установлением стартового уровня знаний учеников, существующих в них пробелов, дальнейшего планирования для достижения успешности своего обучения и завершающего анализа изученной информации по завершении исследования. Метод основывается на базе имеющихся знаний и развивает навыки общения и командной работы.

Алгоритм реализации метода

1. В *Таблице 1*, в колонке «Знаю» ученики записывают информацию об имеющихся знаниях по конкретной теме или вопросу.

Если ученики работают в условиях групп, следует первоначально провести задание «Стикер» для подготовки и записи в *Таблицу 1* общегруппового ответа.

2. Далее, ученики устанавливают имеющиеся пробелы в своих знаниях, фиксируя в столбике «Хочу узнать» необходимые им знания.

3. По завершении усвоения темы, ученики заполняют последний столбик «Узнал», в котором подтверждают достоверность информации, внесенной в первые два столбика и сопоставляют полученную информацию с имеющейся на первоначальном этапе и записанной в столбике «Знаю».

<i>Знаю</i>	<i>Хочу узнать</i>	<i>Узнал</i>

Метод «Иерархии бриллиантов»

Формируемыми навыками метода являются совместная работа обучающихся, мышление, принятие решений и управление информацией.

Метод используется в процессе работы малыми группами и направлен на определение приоритетов в выборе информации и идей. Метод может служить для получения сопутствующего эффекта при использовании методов «Коллекция стикеров» и «Лавина идей», направленного на формирование у учащихся навыков ранжирования определенных вопросов и его обоснования.

Планировка классной работы и принцип взаимодействия учеников: ученики могут работать у доски, у стены, а также – группами, за столом.

Алгоритм реализации метода

1. Ученики разрабатывают или предварительно записывают на карточке или стикере девять идей в отношении определенного вопроса.

2. Ученики отбирают и располагают в верхнем поле одну наиболее приоритетную карточку, далее, на последующих местах располагают карточки в следующем порядке: на втором месте - две карточки, на третьем - три карточки, на четвертом - две и на пятом, внизу - одна карточка, представляющая наименьший приоритет. Карточки образуют форму бриллианта.

3. Ученики должны стремиться к согласованности мнений, которая достигается совместным обсуждением порядка расположения карточек и его обоснования.

4. Наиболее приоритетные карточки могут быть изучены более детально, методом «*Пять вопросов*».

Например, в В 11 классе по теме «современное социально - экономическое развитие Казахстана в XX веке» определите для учащихся направления социально-экономического развития Казахстана в XX веке и определите важнейшую причину с помощью метода.

Причины социально-экономического развития Казахстана в XX веке:

✓ налаживание горнодобывающей, перерабатывающей промышленности сельскохозяйственной продукции;

✓ Начало роста производственных предприятий;

✓ Повышение уровня развития производительных сил;

✓ Ускорение направления индустриализации;

✓ системное проведение социально-экономических реформ и четкая постановка государственных планов;

В результате в XX веке социально-экономическое развитие Казахстана, несмотря на некоторые пробелы, провело процесс плавного развития.

Можно подвести итоги урока, отметив, что, несмотря на то, что устойчивое развитие привело к некоторым трудностям.

Учащиеся в ходе определения причин должны привести доказательства и факты.

Метод «Воздушный шар»

Формируемыми навыками метода являются совместная работа обучающихся, мышление, принятие решений и управление информацией.

Метод используется в качестве инструмента в процессе планирования урока. Метод позволяет формировать у учеников навыки сопоставления проблем, прогнозирования всех возможных последствий и реализации структурированного подхода в вопросах организации и планирования каких-либо мероприятий.

Планировка класса и принцип взаимодействия учеников: допускается работа учеников у доски, у стены, либо за столом.

Алгоритм реализации метода:

1. Ученикам выдается картинка воздушного шара.

2. Предлагается ряд вопросов по определенной теме следующего характера:

- *Кто должен быть на воздушном шаре?* Ученики записывают имена главных действующих лиц по вопросу: людей, чье присутствие на борту необходимо для того, что бы шар взлетел и был управляем.

- *Что должно быть в наличии, чтобы проект оказался успешным?* На картинке с изображением шара ученики отмечают все, на их взгляд, необходимые элементы для успешности проекта.

- *Что замедляет его?* Рядом с якорем ученики записывают факторы, препятствующие успешному старту проекта.

- *Что помогает ему двигаться на большей скорости?* Ученики отмечают факторы, не имеющие непосредственного отношения к воздушному шару, но способствующие успешности реализации проекта: работоспособность, мотивация, креативность и др.

- *Что может сбить шар с намеченного курса?* С обеих сторон шара ученики отмечают проблемы, которые могут возникнуть в ходе выполнения проекта.

3. После завершения задания ученикам предоставляется возможность для сравнения и противопоставления своих шаров с целью дальнейшего улучшения процесса планирования. Этот метод обучения можно использовать в определении значимости исторических событий.

Метод «Каждый учит каждого» (также известен по названию «Берешь одно – даешь другое»).

Формируемыми навыками метода являются совместная работа обучающихся, мышление, принятие решений и управление информацией.

Метод эффективен для передачи большого объема фактической информации обучающимся. Взамен необходимости передачи учителем большого потока информации, ученики отбирают необходимый материал, непосредственно касающийся темы, и передают его своим ровесникам.

Согласован с методом «Кластеры», предназначенным, также, для передачи информации.

Планировка классной работы и принцип взаимодействия учеников следующие: необходимо большое пространство для удобства передвижения и общения, либо ученикам можно располагаться за партой, группами из четырех человек, в каждой из которых, два ученика переходят в другие группы по истечении определенного времени.

Алгоритм реализации метода

1. Каждому ученику выдан лист бумаги, на котором записана информация о каком-либо факте или о статистических данных. Желательно, чтобы для каждого ученика была определена разная информация.

2. Ученики знакомятся с предназначенной для них информацией (необходимо убедиться, что ученики понимают ее значение).

3. Ученики свободно передвигаются и делятся своими утверждениями с другими учениками. Цель их передвижения - разъяснение полученной информации наибольшему количеству присутствующих, насколько это возможно.

4. Ученики могут детализировать свои объяснения, предоставляя, в случае целесообразности, примеры, или объединяя свои утверждения с утверждениями других учеников.

5. По истечении достаточного времени для обмена информацией, ученики работают в небольших группах для систематизации всей информации, полученной в процессе выполнения задания.

6. При последующем опросе ученики объясняют и обосновывают свою систему классификации.

7. Ученики могут обсудить свою реакцию на различные факты/данные:

Что их удивило? Что их шокировало? Что из утверждений опечалило или ошастливило их, и что заинтересовало?

8. Ученики могут размышлять о своем собственном обучении: Что они легче запоминают? Что для них является самым сложным?

9. Главные выводы по всем опросам могут быть записаны на доске или на учебном плакате.

Метод «Воздушный шар»

Метод «Каждый учит каждого» (также известен по названию «Берешь одно – даешь другое»).

Метод «Факт или мнение»

Формируемыми навыками метода являются совместная работа обучающихся, мышление, принятие решений и управление информацией.

Сущность метода состоит в создании условий для размышлений обучающихся и формулировки заключений о том, является ли полученная ими информация *фактом* или *рядовым мнением*, основанным на системе ценностей. В плюралистическом обществе разграничение *факта* от *мнения* на основе доказательств является важным навыком. Это непростое задание требует от учеников рассмотрения природы знаний (возможны случаи отсутствия одного конкретного ответа). Ученики работают в группах для обсуждения своих позиций. Результативным подходом к данному заданию станет опрос после выполнения задания.

Алгоритм реализации метода

1. Ученикам предлагается ряд разных утверждений по одному вопросу, представляющих позиции противоположных суждений.

2. Ученики анализируют утверждения и определяют их статус: факт или мнение. Ученики обдумывают обоснование своего выбора и презентуют его

перед классом в процессе обратной связи. Далее, ученики изучают тождественность и различия в суждениях между группами.

3. В процессе опроса, организованного после выполнения задания, ученики концентрируют внимание на факторах, способствующих сформулированным суждениям.

Предлагаемые вопросы для проведения опроса:

4. На основе обратной связи, ученики могут продолжить изучение вопросов, посредством таких заданий, как «Плюс-минус-интересно», «Учет всех факторов», «Колесо последствий» или «Стратегия причинно-следственных связей».

Метод «Своя игра»

Формируемые навыки метода - управление информацией и мышление.

Метод заключается в формировании у учеников навыков формулирования вопросов к предоставленным ответам на них. Использование метода способствует выявлению способных к креативному мышлению учеников.

Алгоритм реализации метода

1. Ученикам предоставлен ответ на вопрос, имеющий непосредственное отношение к исследуемой теме. Ответы могут варьироваться от простых фактических (дата, имя или место события) - до предоставления абстрактных понятий или описания эмоций. Ученикам необходимо сформулировать вопросы для каждого предложенного ответа.

2. Если ответ не имеет однозначного вопроса, ученики сравнивают и противопоставляют вопросы, которые они придумали, аргументируя свою формулировку вопроса.

Использование метода способствует выявлению способных к креативному мышлению учеников. Метод заключается в формировании у обучающихся навыков формулирования вопросов к предоставленным ответам на них. Использование метода способствует выявлению способных к креативному мышлению учеников.

Метод «Сила-Слабость-Возможности-Риск» (ССВР)

6. Идеи и предложения, возникающие в ходе выполнения задания, в дальнейшем могут быть проанализированы, посредством использования техники «Пяти вопросов» [12].

Например, рассмотрим данный метод на уроке истории (Всемирная история) в 6 классе при изучении темы «Как было построено феодальное общество?». (г.Астана, школа-гимназия №63. ФИО учителя: Жанузакова Г.Е.)

(Групповая работа) стратегия ССВР «Сила-Слабость-Возможности-Риск»

Цель: Выявить особенности условий жизни представителей средневековых сословий

УМН: применение, анализ.

Задание: определите особенности условий жизни представителей средневековых сословий, выделяя сильные и слабые стороны и прогнозируя риски и возможности:

1 группа – Духовенство

2 группа - Феодалы

3 группа - Крестьяне

Учащимся предлагается изучить информацию учебника одного подзаголовка и обсудить в группе. Возникающие идеи фиксируются под соответствующим подзаголовком (С-С-В-Р) в таблицу на листках А-3.

Сила	Слабость
Риск	Возможность

Дескрипторы:

- определите особенности жизни каждого сословия;
- выявите сильные стороны сословий;
- выявите слабые стороны сословий;
- спрогнозируйте возможности сословий;
- спрогнозируйте риски сословий;
- сверьте свою работу с таблицей;
- презентуйте работу в другой группе.

Критерии оценивания:

- определяет особенности жизни каждого сословия (не менее 3-х);
- выявляет сильные стороны сословий;
- выявляет слабые стороны сословий;
- прогнозирует риски сословий;
- прогнозирует возможности сословий.

ФО. Получив таблицы для сверки итогов своей работы, группа делает самооценку. Затем посол от каждой группы презентует работу в другой группе.

Прием «ПОПС формула».

ПОПС формула, разработанная профессором права Дэвидом Маккойд-Мэйсоном из ЮАР, представляет собой:

- интерактивный прием обратной связи. Ее составные части позволяют разобрать учебную проблему, закрепить пройденный материал. В отличие от тестовой формы контроля, в которой часто присутствуют случайности, интуиция или вовсе удача, данная формула выявляет более наглядно существующие пробелы в знаниях учеников, причем по существу.

- данный прием может стать отличным инструментом построения дискуссии. Он позволяет построить свое выступление кратко, лаконично, аргументировано, со всеми соответствующими выводами, что, безусловно, вызывает интерес у одноклассников и побуждает их к деловому спору.

Например, рассмотрим данный метод на уроке истории (Всемирная история) в 6-м классе при изучении темы «Как крестовые походы изменили христианскую Европу и мусульманский мир?» (Астана, школа №46. ФИО учителя: Маканова Т.В.)

Применение вышеназванных активных методов обучения направлено на

развитие у учащихся познавательного интереса к предмету, активизацию психологических механизмов, благодаря чему учащиеся включаются в работу на каждом уроке.

Использование предлагаемых методов подводит учащихся к целеполаганию, обучает их навыкам системного мышления, сотрудничеству, прививает вкус к самоуправлению, самоанализу, учит структурировать и обобщать знания, видеть взаимосвязь событий и исторических процессов, позволяет формировать личностное отношение к изучаемому материалу.

Использование данных методов поможет гарантировать учащимся успех в обучении, способствовать развитию коммуникативных качеств, т. е. осуществить реализацию возрастных особенностей — стремления быть значимым, уметь общаться. Данные методы и приемы позволят раскрыть врожденную потребность обучающихся в активном познании окружающего мира.

Одной из перспективных форм работы на уроках истории, который реализуется посредством организации научно-исследовательской деятельности учащихся является метод проектов. Проектный метод в образовании – это дидактическое средство активизации познавательной деятельности учащихся, развития креативности (творчества) и одновременно формирования определенных личностных качеств. Три кита, на которых держится данная технология: самостоятельность, деятельность, результативность.

Выбор вида проекта (информационные, игровые, исследовательские, творческие и т.д.) зависит от возраста учащихся и темы. Избираемые темы по «Истории Казахстана», «Всемирной истории» должны быть значительными, интересными и усложняться в зависимости от уровня подготовки обучающихся. При этом работа может быть организована как в группе, так и индивидуально.

Прежде чем начинать работу важно предварительно объяснить учащимся детали работы и предоставить последовательный алгоритм действий, который поможет учащимся ориентироваться в работе над проектом.

Последовательность действий учащихся в работе над проектом:

- определение темы и цели проекта, формирование рабочих групп;
- планирование работы над проектом, постановка задач перед каждой группой;
- обсуждение задач, поиск решений («мозговой штурм»),
- выполнение проекта;
- описание проекта;
- защита проекта;
- оценка результатов.

Критическое мышление является методом, используемым в осмыслении, оценке, анализе и синтезе информации, полученной в результате контроля, практики, размышления и обдумывания, а также может быть основой, толчком для совершения действий.

Критическое мышление зачастую предполагает готовность представить что-то перед собой, принимать альтернативные решения, внедрять новые или

модифицированные способы мышления и деятельности, что подразумевает приобщение к организованным общественным действиям и критическому мышлению других.

Процесс критического мышления на начальном уровне рассматривает:

- сбор необходимой информации;
- критический анализ и оценку доказательств;
- гарантированные решения и обобщенные заключения;
- пересмотрение предположений и предложений на основе широкого опыта.

Последовательностью действий и навыков, необходимых для эффективного выполнения учащимися заданий по учебной дисциплине в соответствии с процессом критического мышления является:

– обработка информации, полученной посредством просмотра или прослушивания, а также обработка данных, полученных при изучении первоначальных источников, или данных, собранных в ходе опроса, или информации, собранной из вторичных источников, таких как учебники, энциклопедии, веб-сайты;

– *понимание* основных проблем, гипотез, систематизирующих доказательства для проведения исследования или доказательства, составляющие основу доказательств, полученных в результате исследования;

– анализ соответствия и гармония этих основных проблем и имеющихся доказательств друг с другом;

– определение сходства и различий между отдельными факторами или различными особыми ценами и гипотезами;

– *систематизирование* различных источников информации для подготовки аргументов или ряда идей. Установка *контактов* между различными источниками, формирующими и поддерживающими личную идею;

– оценка достоверности и обоснованности доказательств относительно вашего исследования и насколько доказательства соответствуют вашим предположениям, возникшим идеям;

– применение знаний, полученных в ходе исследования при комментировании ответа на вопросы, лежащих в основе исследования;

– доказательство и обоснование выводов и результатов исследования.

В классификации учебных целей для развития критического мышления учащихся в процессе активного обучения и применения методов обучения в преподавании дисциплин «История Казахстана», «Всемирная история» эффективно основываться на таксономии Блума.

Таким образом, рациональное использование новых технологий, активных методов и приемов обучения способствует формированию исторического познания учащихся, качественному конкурентоспособному образованию, правильному пониманию сущности и потребности самообслуживания учащихся, повышению творческо-поисковых способностей учащихся.

3 Изучение учебных предметов при дистанционном обучении

Қашықтан оқыту жағдайында «Қазақ әдебиеті» (5-11-сыныптарда) пәнін оқыту

Қазақ әдебиеті – әлем әдебиетіндегі өзіндік маңызды орны бар бай әдебиеттердің бірі. Жалпы білім беретін мектептерде бұл пән оқушылар әлеуетін кеңейте түседі, олардың тілдік-эстетикалық талғамдарының дамуына, коммуникативтік құзыреттіліктерінің жетілуіне ықпал етеді. «Қазақ әдебиеті» пәні бойынша оқу бағдарламасының мақсаты оқушыларды шығармашылық ойлауға, олардың өз ойларын ауызша еркін жеткізуіне және жаза білуіне, дәлелдер келтіруіне, салыстырып талдауға, өзіндік ұстанымын көрсетуге дағдыландырады.

Белгілі қазақ ағартушысы Ж. Аймауытұлы айтқандай, сабақ барысында *«баланың өзін еңбектендіріп, бірлестіріп, өз бетімен білім тапқандай қылса, жұмыс жасайтын материалдар даяр түрінде емес, балалар тәжірибе қылып, зерттеп, өз бетімен шешкендей, тұрмыс жұмбақ түрінде берілсе»* оқудың анағұрлым тиімді болатынын естен шығармаған дұрыс.

Мұғалімдер кері байланыстың көмегімен және модельдеу, көрсету, сұрақ қою, бақылау, танымдық ойын түрлерін қолдану арқылы оқушылардың оқу жетістіктерінің ілгерілеуіне үнемі қолдау көрсетуі керек. Оқушылардың пән бойынша терең білім алуы мұғалімдердің дағдыларына да байланысты, яғни олар оқушылардың жаңа білімдерін бұған дейінгі білімдерімен ұштастыра алуын бақылай білулері маңызды.

Белсенді оқу барысында мұғалімдер:

- барлық оқушылардың оқу үдерісіне қатысуын қамтамасыз ететін жағымды оқу ахуалын қалыптастыруға;

- сенімді, жауапты, белсенді, жаңалыққа ұмтылатын және өзінің іс-әрекетін талдап, рефлексия жасай білетін оқушыларды тәрбиелеуді мақсат етуге;

- оқушылардың дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар мен белсенді әдіс-тәсілдерді қолдануға;

- алға қойылған оқу мақсаттарына қол жеткізу арқылы жоспарланған сабақты тиімді өткізу үшін материалдары, ресурстарды және қосымша құралдарды пайдалана отырып, бүкіл сынып қатысатын, топтық немесе жұптық жұмыс түрлерін, оқушылардың жеке жұмыс істеуін ұйымдастыруға;

- оқушыларды мадақтап, оқуға еліктіре, қызықтыра отырып, ұғымдарды түсіндіруде және мағынасын ашуда, нұсқаулық беруде түсінікті, анық, қарапайым тілді пайдалануға;

- оқушылардың оқуын бақылап, оларға кері байланыс ұсынуға тиіс.

Белсенді оқу үдерісінде мұғалім үшін:

- ой салып, ынталандыратын материал ұсыну;

- оқушылар ғылыми жоба барысында пайдалана алатын тәжірибелік және эксперименттік дағдыларды қалыптастыру;

- оқушыларға өздері қызығатын салаға қатысты сұрақ тұжырымдауға көмектесу;

- жұпта, шағын топта және құрамы өзгеріп отыратын жұпта жұмыс істеуге арналған жаттығу дайындау;
- оқушыларды өз бетінше ойлануға бағыттау;
- оқушыларға өздерінің ойлау және зерттеу дағдыларын қолдануды еске салу;
- оқушылармен жеке жұмыс жүргізу;
- оқушыларға өз бетінше жұмыс істегенде жетістікке жетуге мүмкіндік беретін жобаларды ойлап табу және ұйымдастыру маңызды.

Бүгінгі таңда осы аталған әдістердің ішінде кеңінен қолданылып жүрген белсенді оқу әдістерінің бірі – ***интербелсенді әдістер***.

Білім саласындағы инновациялық өзгерістер оқудың/оқытудың негізі ретінде тұлғалық дамуды қарастырады, өйткені динамика мен өзгерістерге толы ақпараттық дәуір экономикасы адамның білімді әрі білікті тұлғасына тәуелді, бұл дәуірдің идеологиялық, әлеуметтік, саяси сұраныстары адамнан мынандай құзыреттіліктерді талап етеді:

- ақпараттың ішінен өзіне қажеттісін таңдап, оны пайдалану;
- проблемаларды шешу және шешім қабылдау;
- өзіндік пікір, идеялар, тұжырым, түсінік келтіру, оларды дәлелдей және қорғай білу;
- ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас құра білу, бірлесе жұмыс жасай білу, жанжалдарды болдырмау;
- өмірге деген көзқарасын, ұстанатын сенімдерін, қажеттіліктерін, құндылықтарын жалпы адами құндылықтармен байланыстыру;
- өздігімен үйрене білу, өз білімін әрқашан да дамытып отыру.

Сол себепті де тұлғалық даму ұстанымы білім игеру процесіне қатысушылардың (үйренуші мен үйренуші) бұрынғы авторитарлы-коммуникативтік қарым-қатынасын гуманитарлы-коммуникативтік қарым-қатынасқа өзгертуді талап етеді. Бұл ұстаным таным процесінің «білім беру», «оқыту», «үйрету» деген кешегі күнгі түсініктерін енді екі жақты процесс ретінде қарастырып, оларды «*білім алу/игеру*», «*оқу*», «*үйрену*» деп өзгертеді, бұл процесте үйренуші негізгі рөл атқарып, білімді өздігімен құрастырады деп түсінеді.

Басқаша айтқанда, «интербелсенді» дегеніміз біреумен қоян-қолтық қарым-қатынаста болу, онымен бірлесе әрекет жасау, диалог құру. Ал «интербелсенді оқу» дегеніміз өзара қарым-қатынасқа (коммуникацияға) негізделген оқу/оқыту, диалог арқылы үйрену/үйрету, яғни «үйретуші – үйренуші», «үйренуші-үйренуші», «үйренуші – өзімен-өзі» форматтарында жасаған қарым-қатынас («әңгіме», «сұхбат», «пікірлесу», «бірлескен әрекеттер»).

Интербелсенді оқу/оқыту білім игеру процесін былайша ұйымдастыруға ынталы:

- ✓ барлық үйренушілерге бірлескен таным процесіне белсенді араласуға мүмкіндік жасау;

✓ әрбір үйренушінің өзінің үйренгені мен өз білімі туралы түсініктерін ортаға салып, бірлесе талқылап, олар туралы ой толғауына мүмкіндік жасау;

✓ үйренушілер білімді өздігінен құрастыратын орта құру.

Интербелсенді оқу/оқыту – әрекет көмегімен және әрекет арқылы үйрену/үйрету, ал мұндай ұстаным қомақты нәтижелерге жеткізетін ең тиімді жүйе деп есептелінеді, өйткені адамның жадында бірінші мезетте тек өзінің әрекеттері мен өз қолымен жасағаны ғана қалады. Кезінде көне қытай ғұламасы Конфуций (Кун-цзы) 2500 жыл бұрын былай деген екен: *«Маған айтып берсең – ұмытып қаламын, көрсетсең – есте сақтармын, ал өзіме жасатсаң – үйренемін!»* [8].

Сол себепті де интербелсенді оқу/оқыту үйренушілердің оқу процесіндегі белсенді әрекеттерін үйренудің негізгі құралдары мен тәсілдері ретінде таниды. Сондықтан да интербелсенді оқу/оқыту оқу процесінің тиімділігі мен нәтижелігін үйренушілердің есте сақтау дәрежесімен өлшемей, олардың әрекеттерімен бағалайды, тек әрекет арқылы ғана үйрену ықтимал деген қағида ұстанады.

Интербелсенді оқу/оқыту оқушының өз тәжірибесі және өзге де оқушылардың тәжірибесі тұрғысынан жасаған белсенді қарым-қатынасқа негізделеді. Ал үйренушілердің тәжірибесі дегеніміз олардың өзіндік пікірлері мен көзқарастары, ойлары мен идеялары, ұстанымдары мен пайымдаулары, тұжырымдары мен қорытындылары, дәлелдері мен уәждері деп айтуға тұрарлық. Оқушылар таным процесінде бір-бірімен осы тәжірибесімен бөліседі, міне, осындай байланыста, қарым-қатынаста жаңа білім құрастырылып, саналы түрде игеріледі.

Интербелсенді оқуда/үйренуде білім алушылар мынандай білім, білік, дағды, машықтарға үйренеді:

- терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;
- өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
- ақпаратты өздігімен түсініп, оны таразылап, екшеп, оның ішінен керектісін таңдап алу;
- ақпаратты жан-жақты талдау;
- өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру;
- оқу барысында жеке басының құндылықтары мен сенімдерін қалыптастырып, белсенді өмірлік позиция (көзқарас, дүниетаным) ұстану;
- пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;
- басқа да балама пікірлерді ескеру;
- шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу;
- ортақ жұмысқа жұмыла білу;
- басқалармен тиімді қарым-қатынас құру, өзара әрекеттесу;
- үйренушілер ұжымына ортақ бірлесе жұмыс жасаудың рухани және моральды ережелерді қабылдау;
- оқушы топты ұжым ретінде қабылдайды.

Қашықтықтан оқыту барысында жаңартылған білім мазмұны негізінде оқушыларға «Қазақ әдебиеті» пәнінен оқу мақсаттарын игеруге қалай ықпал етеміз?

Еліміздегі пендемияның салдарынан қашықтықтан оқыту форматына көшкелі 5-11-сынып оқушыларына бағдарламаға сәйкес оқу мақсаттары 30 минут сыйымдылығымен, SMART негізде берілді. Тапсырмалар оқу мақсатына сай құрылып және әрбір таңдалған сабақ мақсатын ашуға бағытталды. Мәселен, 6-сыныптың бірнеше оқу мақсаттарына талдау жүргізіп көрелік.

Түсіну және жауап беру дағдысы бойынша «Т/Ж.6.1.1.1 әдеби шығарманың жанрын, фабуласын, сюжетін анықтау» деген оқу мақсатын игертуде оқушыға ең алдымен жанр, фабула, сюжет ұғымдарын түсіндіріп, әдеби-теориялық түсінік беріп өткен жөн. Сәйкестендіру тәсілімен оқыған білімдерін еске түсіріп, ұғымдарды қайталап өтсе, оқу мақсатын игеруге арналған негізгі тапсырмаларды түсініп, жасай алары сөзсіз.

Ұғым-түсініктерді қайталап өткеннен соң негізгі тапсырмаға көшпес бұрын шығарманың жанрлық ерекшелігіне тоқталып өткен жөн. 6-сынып оқушылары әдебиеттің жанрлық (тек, түр) ерекшеліктерін әлі де толық түсіне бермесі анық. Сондықтан, мұғалімнің қолдауымен шығарманың жанрына ауызша талдау жүргізілсе оқушылар үшін келесі тапсырмаларды орындау жеңіл болады. Ілгері оқу тәсілі бойынша оқушыларға шығарма мазмұнымен танысу бір сабақ бұрын берілуі тиіс. Шығарма мазмұнын (фабуласын) білетін оқушы тапсырманы оңай орындап, сабақ үстінде талдаулар жүргізе алады.

Мәселен, Қ.Әбдіқадыровтың «Қажымұқан» повесінен берілген үзіндімен оқушы таныс болып, мазмұнын біліп тұрса, оқиғалар тізбегін ауыстырып ұсынып, оны өзінің даму ретімен орналастыртуға болады. Осылайша шығарма сюжеттері еске түсіріліп, композициясына да талдау жүргізе алады. Сонымен қатар, мәтін бөліктері бойынша да жұмыс жасатып, нақты үзінділер арқылы сюжеттерді анықтауға болады.

Повесь мәтінінен бірнеше үзінділер бере отырып сюжетті анықтаса, оқушының есте сақтау қабілетінің деңгейін де, шығарма мазмұнымен қаншалықты таныс болғандығын да көре аламыз. Сондай-ақ, шығарма мазмұнында көрініс тапқан бір эпизодты еске түсіру үшін тақырыпқа сай суретті ұсынып, оқиғаны көз алдына визуалды түрде елестуге ықпал ете аламыз.

Суретке қарап, оқушы оқиғаны анықтап, мазмұнын жеткізе алады. Сол арқылы оқу мақсатын игеріп, өз білімін толықтыра түседі. Бұл тапсырмалардың барлығы оқу мақсатын толық меңгеруге ықпал ете алады.

«Анализ және интерпретация» дағдысы бойынша «6.2.3.1 шығармадағы көркем ауыстыруларды (троптарды: метафора, кейіптеу, метонимия, гиперболола, литота, аллегория, антитеза, градация, арнау) анықтау» мақсатын игертуде ең алдымен троп және фигура ұғымдарына түсінік беріп, олардың ара жігін ажыратуға ден қойған дұрыс. Себебі, спиральділік қағидаты негізінде аталған оқу мақсаты одан әрі күрделене түсіп, жоғары сыныпта фигураны (айшықтау) анықтау жұмыстары беріледі. Екі ұғымның айырмашылығы туралы 6-сыныптан бастап алғашқы түсінік қалыптастыра берген дұрыс.

Ал, троп яки құбылтуларды оқушыға түсіндіруде қиын, күрделі анықтамаларды бермей, ыңғайлы икемделген әдеби-теориялық ережелерді

ұсынған жөн. Сондай-ақ басқа да шығармалардан мысалдар келтіре отырып, күнделікті өмірде кездесетін оқушыға таныс ұғымдармен де келтіруге болады. Бұл ұғымдарды еске түсіру мақсатында сабақ барысында сәйкестендіру немесе дұрыс/бұрыс тәсілдері арқылы да ретпен орналастыру тапсырмаларын берген тиімді болмақ.

Шығармада кейде троп түрлері тым аз кездесуі де мүмкін. Мұндай жағдайда жалпы көркемдегіш құралдар ретінде автордың стильдік ерекшелігін саралай отырып, тұрақты тіркестерді, ауыспалы мағыналы сөздер мен теңеу, эпитеттерді де теріп алып оқушыларға тапсырма ретінде ұсынған жөн. Мысалы, О.Бөкейдің «Тортай мінер ақ боз ат» әңгімесінде оқу мақсатын мынадай тапсырма арқылы жүзеге асыруға болады.

Бұл оқу мақсаты оқушы үшін күрделі болуы мүмкін. Сол үшін мұғалім дайын тіркестерді кестеге салып берсе, оқушы берілген мысалдар арқылы ұғымдарды тауып, ажырата алады.

«Бағалау және салыстыру дағдысы» бойынша «Б/С.6.3.1.1 шығармадағы кейіпкерлерді өзара салыстыра отырып, тарихи және көркемдік құндылығына баға беру» деген оқу мақсатын игертуде оқушыларға құндылық ұғымын жан-жақты түсіндіріп, өмірден мысал келтіріп, сәйкестендіру арқылы екі ұғымның анықтамасын беруге болады. Оқушылар анықтаманы оқи отырып, шығарма кейіпкерлерін еске түсіріп, құндылығын анықтауға ден қояды.

Кейіпкерлер жүйесіне талдау жүргізетін арнайы оқу мақсаты бар болғандықтан, жоғарыда аталған оқу мақсатында шығарманың тарихи және көркемдік құндылығын анықтауға ерекше ден қойған дұрыс. Мәселен, Е.Жүністің «Менің атым – Тәуелсіздік» өлеңінде аталған оқу мақсаты бойынша мынадай тапсырма ұсынған жөн.

Берілген кесте арқылы оқушылар тірек сөздерді қолдана отырып, өз ойларын саралап жинақтай алады. Бұл тапсырма оқу мақсатын игеруге арналған негізгі тапсырма болады. Ал, жинақтаған білімді игеру үшін мынадай бекіту тапсырмасын ұсынуға болады.

• Сабақ барысында талқыланған, талданған ұғым-түсініктерді сәйкестендіру немесе дұрыс/бұрыс жауаптарды беру арқылы жинақталған білімді бекіткен жөн. Аталған тапсырмалардың барлығы оқу мақсатын оқушыларға икемдеп, дұрыс меңгертіп, түсінуіне ықпал етері анық.

Қашықтан оқыту жағдайында «Қазақ тілі мен әдебиеті» (5-11-сыныптарда) пәнін оқыту.

Қашықтан оқытуда оқушылардың білімін жақсарту мақсатында педагогтер алдына қоятын аса бір маңызды талаптарының бірі – білім алушылардың өз бетімен жұмыс жасап үйренуін қалыптастыру. Ал, бұл оқу нәтижесін арттырудағы ең басты қажеттілік болып табылады.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың үш түрлі формасы бар: онлайн (синхронды), оффлайн (асинхронды) және кеңінен таралған вебинар. Біздің жағдайымызда алғашқы екі түрі үйлестіре отыра, оқытылады. «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәнінің оқытылу жағдайына тоқталсақ.

Білім алушылардың тапсырмаларды орындау үдерісі:

1. Білім алушылар оқу пәні бойынша оқу тапсырмаларын күн сайын күніне бір рет алады.

2. Білім алушылар жазбаша оқу тапсырмаларын орындап болған соң педагогке жібереді. Сонымен қатар «Қазақ тілі және әдебиеті» пәнін қашықтан оқытуға байланысты педагог төмендегілерді ескеруі қажет:

1. Тыңдалым және оқылым дағдыларын қалыптастыру

А) Тыңдалым немесе оқылым мәтіндері нормативке сай және ықшамды, шағын болғаны жөн. Оқылым мәтіні оқушыға анық әрі түсінікті болуы қажет.

Ә) Оқушыға ұсынылатын бейнематериалға алдын ала түсінік беріліп, не мақсатта көрсетілетіні айтылуы керек.

Б) Көркем шығарманың ең өзекті, маңызды үзінділерін іріктеп ұсынған дұрыс. Ал шығарманың жалпы мазмұнын мұғалім ауызша түсіндірсе де болады.

В) Қашықтан оқыту кезінде оқушыларға тапсырма жауаптары ұсынылуы керек. Сонымен қатар тапсырмаларды шағын кесте түрінде ұсыну қажет. Мәтінмен жұмыс жасау үшін бос орынды толтыру, қажет сөздерді қою, сәйкестендіру, дұрыс және бұрыс ақпараттарды анықтау секілді тапсырмалар оқушылардың орындай алуына мүмкіндік береді. Мысалы, тапсырма тыңдалым материалына негізделіп ұсынылып, мәтіндегі дұрыс және бұрыс ақпараттарды анықтауға арналып, соңында тапсырма жауабының дұрыс нұсқасы ұсынылады.

2. Айтылым және жазылым дағдыларын қалыптастыру.

А) Оқушыларға диалог, монолог секілді ауызша тапсырмаларды орындатуда, жазба жұмыстарын жүзеге асыруда дайын шаблондар ұсынылады. Себебі ТВ арналар арқылы қашықтан оқыту кезінде оқушылардан тікелей кері байланыс алуға мүмкіндік болмайды. Дегенмен, оқыту платформаларында тыңдалым мен айтылым бойынша жұптық диалогке түсу, топтық тапсырманы орныдату кедергісіз жүзеге асыруда екенін ескерсек, оқушының тапсырманы орындап, өзін-өзі бағалауы арқылы сабақ мақсатына жетуге мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқыту жағдайында білім алушыларға барынша қолдау көрсетіп, тапсырманың шектен тыс күрделі болмауын, бағалау құралдары мен тапсырманы орындау нұсқаулығының нақты болуы қажет. Педагог білім алушылардың жұмысына дер кезінде сапалы түрде кері байланыс жасап отыру керек. Ең маңыздысы педагог әр білім алушыларға жазылым тапсырмаларын орындаған кезде академиялық шынайылықты сақтаудың аса маңызды екен ескертіп, соны талап етуі тиіс.

Оқу тапсырмаларының көлемі және олардың орындалу уақыты:

1). Қашықтықтан оқыту жағдайында оқу тапсырмаларының нақты көлемін анықтау қажет.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша өз бетінше оқуға арналған ауызша тапсырмалармен қатар оқу тапсырмасы жазбаша түрде беріледі және оны орындау үшін 10-20 минуттан аспайтын уақыт жұмсалады.

Педагог:

- білім алушының өзіндік жұмысын бақылауды жүзеге асырады, кері байланыс ұсынады;

- педагог пен білім алушы үшін қолжетімді тәсілмен орындалған тапсырмаларды жинауды жүзеге асырады (электрондық журналдар мен күнделіктер, электрондық пошта, WhatsApp, Telegram, басқа мессенджерлер, ұялы немесе стационарлық телефон байланысы немесе мектеп қызметкерлері, әкімшілік белгілеген пошта байланысы операторлары арқылы Интернет болмаған жағдайда және т. б.).

Қашықтықтан оқыту жағдайында «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша оқу тапсырмаларын орындауға ұсынылатын уақыт мөлшері – 10-30 минут аралығында. Назарларыңызға Қарағанды облысы Сәтбаев қаласы «Абай атындағы №4 мектеп-лицейі» КММ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің Г.С.Акимжанованың сабақ жоспарын ұсынамыз.

Пән:	Қазақ тілі мен әдебиеті	
Күні		
Сынып: 11«А»	Қатысқаны: Қатыспағаны – жоқ	
Бөлім: 4	Қоғамдағы жұмыссыздық мәселесі. Ыбырай Алтынсарин «Атымтай жомарт» әңгімесі	
Сабақтың тақырыбы	9-сабақ. Ы.Алтынсарин «Атымтай жомарт» әңгімесі	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	11.2.4.1 – кәсіби бағыттағы түпнұсқа мәтіндерден қажетті ақпаратты (деректерді, сипаттамаларды, сандық көрсеткіштерді, сілтемелерді) анықтау, олардың қолданылу мақсатын талдау; 11.3.3.1 – әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселеге баға беру және әлем әдебиеті үлгілерімен салыстыру; 11.4.4.1 – тақырып бойынша мәтінге жоспар құрып, әр тармақшаға қажетті негізгі және қосымша мәліметтерді жинақтау, дереккөздерге сілтеме көрсетіп таныстыру (тірек-схема, менталды карта, презентация)	
Сабақ мақсаттары	Барлығы: әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселеге баға береді. Көбі: мәтіндерден қажетті ақпараттарды анықтайды. Кейбірі: тақырып бойынша дереккөздерге сілтеме көрсетіп таныстырады.	
Бағалау критерийлері	Жомарттық туралы айтады, мәтіннің тақырыбы мен идеясын болжап айтады, диалог құрады.	
Тілдік мақсаттар	Пәнге деген лексика мен терминология: жазушы, қабілет. Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер: іргетасын қалаушы, есепсіз бай, құдай берген дәулет, асыл киім, әдемі ат.	
Бастапқы білім	Жұмыссыздық кедейлікке ұрындырар әлеуметтік мәселе екендігін айтады.	
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақта жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар
Сабақтың басы	Психологиялық ахуал қалыптастыру. Мұғалім оқушылармен амандасады, түгендейді. Ынтымақтастық атмосферасын орнату үшін «Мадақтар бұрқасыны»	Тренинг жазылған парақшалар, плакат, маркерлер,

	<p>тәсілін қолданады. «flippity» онлайн-сервисін пайдалану арқылы сыныпты үш топқа бөліп алады.</p> 	«flippity» онлайн-сервисі
	<p>Қызығушылықты ояту. Осы «flippity» онлайн-сервисіннің интерактивті жаттығуларын пайдаланып, оқушыларға сабақтың тақырыбын анықтатады.</p> <p>Тапсырма. Үш қызыл түсті, яғни жабық құлыптар берілген. Төмендегі сұрақтарға жауап бере отырып, құлыптарды кілттермен ашыңдар. Дұрыс жауап берсеңдер, құлып ашылып, жасыл түске боялады.</p> <p>Сонымен балалар, сабағымыздың тақырыбы: Ыбырай Алтынсариннің «Атымтай Жомарт» әңгімесі.</p> <p>Мәтіналды жұмыс. 1-тапсырма. Оқушылар мәтінді оқиды. Мәтіннің тақырыбы мен идеясын болжап айтады. 2-тапсырма. Мәтіндегі бейтаныс сөздерді анықтайды, олардың синонимдерін жазады.</p> <p>Дискриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мәтінді мұқият оқиды; • Мәтіннің тақырыбы мен идеясын болжай алады; • Бейтаныс сөздерді табады; • Әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік қоғамдық мәселеге баға береді; • Сөздердің синонимдерін тауып жазады. 	Оқулық, «flippity» онлайн-сервисі
Сабақтың ортасы	<p>Мәтінмен жұмыс. 3-тапсырма. А) Мәтіннен сан есімдерді тауып, түрлерін ажыратыңдар. Ә) Learningapps.org интерактивті жаттығулар сервисі арқылы тапсырманы</p>	Интерактивті тақта, компьютер, learningapps.org интерактивті жаттығулар сервисі

	<p>орындатады. Шарты: Берілген сан есімдерді мағыналық түрлеріне ажырату.</p> <p>Дискриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сан есімнің түрлерін ажырата алады; • Сөздерді құрамына қарай талдайды. 	
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>4-тапсырма. Жұптық жұмыс орындатады. Әр топтағы оқушылар жұптасып, мәтін мазмұнын қысқаша диалог түрінде көрсетеді.</p> <p>Мәтінсоңы жұмыс.</p> <p>5-тапсырма. Мұғалім оқушылардың тақырып бойынша алған білімдерін анықтау және тақырыпты бекіту мақсатында «learningapps.org» интерактивті жаттығулар сервисінде «Миллионер» ойынын ойнатады. Үш топ жарысады. Шарты: Сұрақ қойылады, берілген 4 жауап нұсқасының ішінен бір дұрыс жауапты анықтайды.</p> <p>Дискриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ойынның ережесін сақтайды; • Бір дұрыс жауапты анықтайды. <p>Рефлексия. Google форма арқылы кері байланыс жүргізеді.</p> 	<p>learningapps.org интерактивті жаттығулар сервисі, «Google forms» сервисі</p>
<p>Қосымша ақпарат</p>		
<p>Рефлексия. Сабақ жүйелі жоспарланғандықтан, оқу мақсаттары мен сабақтың мақсаты орындалды. Оқушылар мәтін мазмұнын түсінді, сұрақтарға жауап беруде және тапсырмалар орындау барысында сабаққа</p>	<p>Сабақта интерактивті жаттығу сервистерін пайдалануым, сабақтың мақсатына сай әдіс-тәсілдерді орынды қолдануым сабақтың тиімділігін арттырды. Оқушының жас ерекшелігіне</p>	

<p>белсенді түрде қатысып отырды. Сабақ жоғары деңгейде өтті, өйткені оқу мақсаттары дұрыс таңдалды, уақыт тиімді пайдаланылып, саралау жұмыстары да орындалды.</p>	<p>сай алынған тапсырмалар сабақтың табысты өтуіне септігін тигізді.</p>
---	--

Қашықтықтан оқыту жағдайында жиынтық бағалауды өткізуге арналған әдістемелік ұсынымдардарға назар аударсақ.

- Жиынтық бағалауды өткізу кезінде Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы «№125 бұйрығына сәйкес ережелерді, 14, 14.1-14.3, 14.5, 14.7, 14.8, 15-18, 21-26, 29- тармақтары мен тармақшаларын басшылыққа алу қажет.

- Білім беру ұйымында оқу пәндерін, өкізу күні мен уақытын көрсете отырып, бөлімдік жиынтық бағалау (бұдан әрі БЖБ) мен тоқсандық жиынтық бағалауды (бұдан әрі ТЖБ) тапсырудың икемді кестесі жасалады.

- БЖБ және ТЖБ тапсыру білім беру ұйымы бекіткен кестеге сәйкес өткізіледі (жеке кестені ескере отырып).

- БЖБ-ны өткізу уақыты – 20 минут, ТЖБ-ны өткізу уақыты – 40 минут. 1-4-сынып білім алушылары үшін БЖБ және ТЖБ өткізу уақыты регламенттелмейді.

- БЖБ және ТЖБ мазмұны пән бойынша үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес өтілген оқу материалын қамтуы қажет.

Педагог қашықтан оқыту кезінде БЖБ және ТЖБ өткізу үшін келесі міндеттерді орындайды:

- Өтілген оқу мақсаттарына сәйкес БЖБ және ТЖБ оқу тапсырмалары жасалатын бөлімдер/бөлімшелер мен оқу мақсаттарын анықтайды;
- Білім алушылардың орындауына арналған БЖБ және ТЖБ тапсырмаларын өзі құрастырады. Педагог ТЖБ оқу тапсырмаларын спецификацияға сәйкес әзірлейді.
- Тілдік пәндер бойынша БЖБ және ТЖБ-да айтылым және тыңдалым дағдыларын тексеруді талап ететін оқыту мақсаттары кірмейді. Бұл ретте жазу және оқу дағдылары үшін ең жоғары балл 15 балды құрайды.
- БЖБ және ТЖБ бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийлерін әзірлейді.
- Білім алушылар үшін БЖБ және ТЖБ өткізудің көрсетілген күніне дейін нұсқаулық жүргізеді.
- Білім алушылардың орындаған жиынтық жұмыстарын тексереді және сынып журналына (электронды немесе қағаз түрінде) балл қояды.
- Білім алушыларға, ата-аналарға немесе білім алушының заңды өкілдеріне БЖБ және ТЖБ орындалған қорытындысы бойынша кері байланыс береді.
- БЖБ мен ТЖБ оқу тапсырмаларына мыналар жатады:

- шығармашылық сипаттағы тапсырмалар, практикалық тапсырмалар, зерттеу тапсырмалары, жобалар, эссе және т. б.;
- 1 дұрыс жауабы бар тест тапсырмаларын (үш тапсырмадан артық емес);
- бірнеше дұрыс жауабы бар тест тапсырмаларын (үш тапсырмадан артық емес);
- сәйкестендіруге арналған тест тапсырмаларын (жұмыста үш тапсырмадан артық емес);
- қысқаша жауапты (сөз немесе қысқа сөйлем түріндегі жауапты, есеп шығаруды және т.б.) талап ететін сұрақтың ашық түрлерін;
- толық жауапты (сөйлем түріндегі жауапты және т.б.) талап ететін сұрақтардың ашық түрлерін қолдануға болады.

Изучение предмета «Русский язык» при дистанционном обучении

В современных реалиях важным стало обеспечение качественным образованием учащихся в условиях дистанционного обучения.

В образовательных стандартах особое внимание уделяется важности формирования у учащихся общих умений, востребованных в разных предметных областях, повышению уровня самостоятельной работы учащихся, формированию у них оценочной самостоятельности. В связи с этим применение ИКТ в школьном образовании становится необходимым, так как востребованным считается выпускник, умеющий:

- самостоятельно находить необходимую информацию;
- анализировать и систематизировать её;
- осознавать важность и значимость полученных знаний;
- работать в группе;
- работать с ПК.

При дистанционном образовании, которое сочетает в себе традиционные основы обучения и использование ИКТ, учитель должен проявить себя как уверенный пользователь ПК, уметь избирательно относиться к бесконечному потоку информации сети Интернет.

Дистанционное обучение – совокупность технологий, обеспечивающих доставку обучаемым основного объема изучаемого материала, интерактивное взаимодействие обучаемых и преподавателей в процессе обучения, предоставление обучаемым возможности самостоятельной работы по освоению изучаемого материала, а также в процессе обучения.

Данное определение наиболее точно отражает, чем отличается дистанционное обучение от других форм обучения. Именно использование современных технологий взаимодействия между слушателями, преподавателями и другими участниками учебного процесса, а также технологий доступа к учебному контенту и отличает дистанционную форму обучения от других форм обучения.

Подкаст – аудиозапись, в которой что-то рассказывается, объясняется через микрофон. Этот вид подкастинга не имеет большой популярности из-за того, читатели не очень любят слушать подобные записи.

Скринкаст – один из самых популярных видов подкастинга. Он из себя представляет видео, на котором показываются действия, которые происходят на экране монитора автора. Это видео сопровождается Вашими объяснениями, комментариями, рассказами. Такое изложение материала очень хорошо запоминается пользователями.

Видеоподкаст – наиболее тяжелый вид подкастинга, в котором Вам придется объяснять материал на камеру. А тяжелый он в первую очередь из-за того, что Вам придется все это делать без шпаргалок, подсказок. Еще одной проблемой может быть плохое качество видео, Ваша невнятная речь – эти факторы «оттолкнут» пользователя от просмотра видеоподкаста.

Программа Snagit позволяет создавать и редактировать изображения и видео с рабочего стола.

Изображение: Захват чего-либо на экране, включая весь экран, окно, область экрана или прокрутки области. Инструменты редактирования изображения.

Видео: Запись действий на экране и звука (с микрофона или аудио системы) в виде видеофайла в формате MPEG-4.

Текст: Захват текста с рабочего стола, окна, приложения или веб-сайта.

Организующей основой дистанционного, как и очного, обучения являются программа, учебник, поурочные методические рекомендации и подробные инструкции учителя. Но и в силу специфичности такого вида обучения большую часть образовательных средств составляют электронные: гипертекстовые и мультимедийные учебники и пособия, интерактивные практикумы, тестовые системы, видеофильмы, иллюстрации, словари, справочники, энциклопедии и любые другие материалы в цифровом формате, если они используются для решения учебных задач.

При планировании дистанционного урока учитываю, что осознание учеником изучения нового материала, его закрепление и т.д. будет происходить индивидуально, в зависимости от его подготовленности и обученности.

Процесс обучения состоит из следующих этапов:

- 1) получение новых знаний;
- 2) выполнение различных тренировочных заданий, упражнений с применением новых знаний;
- 3) обобщение и систематизация знаний.

На этапе получения новых знаний для более качественного запоминания учебного материала возможно использование видеозаписи лекции, создание видеороликов, организация видеоконференции, в рамках которой педагог излагает новый материал.

Практика показывает, что в режиме Skype некоторые обучающиеся могут отвлекаться и даже сбивать темп учебного занятия. Для решения этих проблем целесообразно:

- давать учебный материал дозированно и с учетом индивидуального уровня подготовленности обучающихся;

- использовать разнообразные виды деятельности, менять их в рамках одного учебного занятия;
- чередовать материалы, содержащие звуковую и визуальную информацию;
- проводить физкультпаузы, зрительную гимнастику.

Применение дистанционных образовательных технологий способствует решению следующих задач:

- повышение учебной мотивации;
- развитие познавательной активности обучающихся через умение работать с различными дополнительными источниками информации, используя технические возможности компьютера и сети Интернет;
- стимулирование самостоятельности обучающихся в учебном процессе.

Дистанционное обучение предполагает осуществление учащимися разнообразных универсальных действий:

- освоение теоретического материала интернет-уроков;
- выполнение тестовых заданий в онлайн-режиме с автоматическим оцениванием результатов;
- выполнение заданий проблемно-поискового и творческого характера;
- участие в онлайн-уроках;
- участие в онлайн- и оффлайн-консультациях;
- работа над индивидуальными и групповыми проектами;
- участие в дискуссиях и дебатах.

В условиях распространения коронавирусной инфекции учителя смогли приобрести бесценный опыт организации дистанционной формы обучения.

Применение дистанционных образовательных технологий способствует решению следующих задач:

- * повышение учебной мотивации;
- * развитие познавательной активности обучающихся через умение работать с различными дополнительными источниками информации, используя технические возможности компьютера и сети Интернет;
- * стимулирование самостоятельности обучающихся в учебном процессе.

На уроках русского языка используются презентации, видеофильмы, аудиофайлы, разнообразные тесты, электронные учебники и тренажеры, звуковые диктанты, электронные энциклопедии, материалы лингвистических и литературоведческих сайтов и т.д. Вот некоторые примеры

Особенно актуально дистанционное обучение для детей с ограниченными возможностями здоровья. Такие школьники могут обучаться на дому в удобное время и в оптимальном темпе, необходимо лишь владение элементарными навыками работы с компьютером. Практика подтверждает, что использование дистанционных технологий в работе с обучающимися с ОВЗ помогает индивидуализировать обучение, создать ситуацию успеха, обеспечить деятельностный подход, ориентировать на самообразование и саморазвитие.

Электронные ссылки для эффективной организации учебного процесса

http://www.edu-resource.net/	Информационно-методический ресурс по многоязычному и поликультурному образованию
http://jazyki.ru/lingvodidaktika.html	Портал JAZYKI.ru – 100 языков: изучение, учебники, словари, форумы.
http://inofon.spb.ru/	Русский язык как неродной: методика и ресурсы. Портал для учителей и преподавателей русского языка по преподаванию русского языка как неродного.
http://www.russisch-fuer-kinder.de/	<u>Русский как второй</u> . На сайте собраны практические разработки педагогов русского зарубежья. Игры и сборники заданий, раскраски и сценарии - все предоставляется пользователям бесплатно.
http://iyazyki.prosv.ru/2011/12/trudnee-legche/	<u>«Просвещение. Иностранные языки»</u> Интернет-издание для учителя: учебники, методические разработки и мн. др.
https://nao.kz/	типовые учебные программы
http://www.cenotavr.kz/russkii-yazyk https://plani.kz/russkijyazy-liter	Краткосрочное и среднесрочное планирование по русскому языку и литературе для классов с русским языком обучения
https://bilimland.kz/ru	Интерактивные уроки по школьным предметам, разработанные в соответствии с учебной программой обновленного содержания среднего образования.
https://hibridge.kz/find www.okulyk.kz	электронные учебники Казахстана
https://www.gov.kz/memleket/entities/edu?lang=ru http://gramota.ru/slovari/dic/	Справочно-информационный портал – русский язык для все
https://www.azbyka.kz/v-kazahstane-obsudyat-perspektivy-prepodavaniya-russkogo-yazyka	статьи, методические разработки уроков и внеклассных мероприятий
https://uchitelya.kz/	Крупнейший каталог бесплатных разработок учителей в Казахстане. Дистанционные

	олимпиады, Тесты подготовки в интеллектуальные школы и сдачи ЕНТ.
http://sabak.ucoz.org 29.11.2013, 22:02	Сайт предназначен для творческих учителей. На сайте представлены различные материалы: конспекты уроков, видеоматериалы, контрольные работы, тесты.

Изучение предмета « Русская литература» при дистанционном обучении

Цель введения дистанционного обучения в школе обеспечение условий для получения качественного общего образования посредством дистанционных технологий всеми учащимся на всех ступенях обучения ; необходимо как дополнение к очному, прежде всего, ученикам, испытывающим затруднения в самореализации в традиционном очном обучении : одаренным детям, " трудным " ученикам, компьютерно - ориентированным учащимся, для детей с ОВЗ.

Принципы организации дистанционного обучения в школе : Принцип интерактивности. Контакты учащихся с преподавателем интерактивны. Принцип стартовых знаний - необходима предварительная подготовка. Принцип индивидуализации. Принцип педагогической целесообразности применения средств новых информационных технологий. - Принцип является ведущим педагогическим принципом и требует педагогической оценки каждого шага проектирования, создания и организации системы дистанционного обучения.

Плюсы в использовании дистанционного обучения : Возможность в спокойной обстановке изучать качественно отобранный материал и без цейтнота времени выполнять контрольные работы, а потом еще обратиться за консультацией к учителю, если что - то вызвало затруднение. Помощь для учащегося, которому не хватает урока своего учителя, он хочет расширить свои знания или проходить материал в своем режиме ; Помощь для родителей, которые хотят помочь или проконтролировать своего ребенка. Хороший способ работы с неуспевающими и одарёнными учащимися, долгоболеющими и детьми, находящимися на домашнем обучении - все, кому требуется дополнительное внимание учителя. В процессе такой работы дети приобретают вкус самостоятельного обучения и если у них есть мотивация, то эффективность такого ДО возрастает многократно. Дистанционная форма обучения могла бы выступить серьезным конкурентом для всякого рода репетиторства при поступлении в высшие учебные заведения.

Основные трудности, с которыми может столкнуться учитель-словесник на дистанционном обучении, заключаются в преподавании литературы. Литература — это прежде всего чтение, обсуждение произведения, живой диалог с учителем и одноклассниками, а уже потом теоретические знания. И вот этого живого общения, безусловно, не хватает. На уроках литературы часто показываю видеоматериалы в качестве иллюстраций к произведению, для сопоставления авторской и режиссёрской интерпретаций, для сравнения фрагментов художественного текста и видеофрагмента, для выполнения заданий на

восстановление сюжетной линии произведения, а также для организации беседы по просмотренному эпизоду.

Что можно сделать? Организовать, например, проверку на знание текста с помощью теста, составленного учителем самостоятельно (поможет раздел «Создать предмет» на сайте ЯКласс <https://www.yaklass.ru>). Возможны как вопросы с выбором, так и открытые, творческие работы, в том числе мини-сочинения. Подобные тесты всегда выручат, если ребята на карантине или жаль времени на уроке на такие технические моменты. Результаты теста покажут, куда двигаться, в частности — на что следует обратить внимание при проведении следующего урока. Кроме того, вопросы теста могут сориентировать и самих ребят, показать, какие акценты им необходимо расставить. Хорошо, если к подобным тестам учитель будет «прикладывать» пояснения (есть у заданий такая функция). Таким образом, мы не только проверяем, но и даём необходимый материал.

В то же время не следует забывать о традиционных видах деятельности учащихся на уроках русского языка и литературы: работа с учебником, письменные работы в тетрадях, устный опрос, выполнение иллюстраций, чтение, пересказ, анализ текста, чтение наизусть, выполнение различных творческих работ.

Информационные технологии используются на уроках литературы на следующих этапах:

- во вступительном слове учителя или учащихся;
- на этапе предъявления учебной информации;
- на этапе усвоения учебного материала в процессе интерактивного взаимодействия с компьютером;
- на этапе повторения и закрепления усвоенных знаний (навыков, умений);
- на этапе промежуточного и итогового контроля и самоконтроля достигнутых результатов обучения;
- на этапе коррекции и самого процесса обучения и его результатов путем совершенствования дозировки учебного материала, его классификации, систематизации и др.;
- во внеурочное время при подготовке домашних заданий, выступлений на уроках и научно-практических конференциях, при подготовке к внеклассным мероприятиям;

Приведем адреса сайтов, которые помогут разработать интересный урок

Библиотеки

<http://www.a4format.ru> - русская литература xviii–xx веков (для презентаций, уроков и егэ) писатели произведения

<http://www.rsl.ru/> - Российская государственная библиотека.

<http://libelli.ru/library.htm> - Библиотека «Нестор» - электронная библиотека, в которой можно по тематическому и алфавитному каталогам найти литературу, необходимую в учебно-образовательном процессе.

<http://www.lib.ru/> - Библиотека Максима Мошкова - самая известная в Рунете

www-библиотека.

<http://www.klassika.ru/> Стихи, проза, биографии писателей и поэтов 19-20 вв.

<http://www.stihi-rus.ru/page3.htm> - Антология русской поэзии.

<http://www.feb-web.ru/> - Фундаментальная электронная библиотека "Русская литература и фольклор"

<http://www.litera.ru/> - Сервер "Литература" объединяет информацию о лучших литературных ресурсах русского Интернета: электронные библиотеки, рецензии на книжные новинки, литературные конкурсы и многое другое. На сервере также размещен сетевой литературный журнал "Словесность". Первая версия проекта "Литература" была открыта 15 августа 1997 года; в январе 1999 года сервер был обновлен с целью привлечь внимание к лучшим публикациям Русского Журнала и Современного искусства в Сети.

<http://rifma.com.ru/site/> - Информационно-поэтический портал. Стихосложение (в помощь поэту и не только). Современная русская поэзия (тысячи стихотворений поэтов России и русскоязычных авторов из многих стран мира). Различные конкурсы с призами. Литературный юмор (самая большая в Рунете коллекция анекдотов и забавных историй из жизни поэтов).

<http://www.likt590.ru/project/museum/xpus/graphinya.html> - Виртуальный музей литературных героев.

<http://skill21.narod.ru/page3.htm> - Музыка стиха русского: антология русской поэзии. Подборка произведений 76 русских поэтов.

<http://philology.ruslibrary.ru/> – Электронная библиотека специальной филологической литературы.

[www.gumer.info/bibliotek Buks/Literat/Index Lit.php](http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Literat/Index_Lit.php) – Электронная библиотека Гумер. Литературоведение

<http://www.klassika.ru/> - Стихи. Проза. Биографии.

На сайте НАО им.И.Алтынсарина можно найти «Методические рекомендации по организации учебного процесса в организациях среднего образования в период ограничительных мер, связанных с недопущением распространения коронавирусной инфекции», в которых расписаны требования к разработке видеоуроков, уроков с использованием дистанционных образовательных технологий

58. Общие требования:

- соответствие ГОСО и учебным программам;
- реализация дидактических принципов;
- эффективное использование телевизионных, информационно-коммуникативных и мультимедийных технологий.
- структура урока:
  - начало урока: титры (класс, предмет)
  - формулировка цели обучения;
  - объяснение нового учебного материала, вопросы;
  - заключительная часть: выводы, обратная связь.

Обратная связь осуществляется посредством: электронных журналов, интернет-платформ; электронной почты; мессенджеров, мобильной и стационарной телефонной связи; почтовой связи.

Требования к кроку:

- акцент на самостоятельное изучение учебного материала, вовлечение каждого обучающегося в активное обучение;
- аудиовизуальные средства: графика, аудио, видеоматериалы, презентации;
- оптимальный объем заданий на закрепление материала;
- дифференцированные учебные задания;
- разработка инструкций, алгоритмов, рекомендаций для самостоятельного выполнения учебных заданий;
- применение различных методов организации уроков (частично-поисковый, эвристический, исследовательский, проектная работа, исследование, обсуждение в чатах, социальной сети, в переписке по почте);
- возможность обучающимся просмотреть в любое время (офлайн- режим).
- индивидуальные консультации для обучающихся, в том числе для детей с особыми образовательными потребностями (при необходимости).

2. Содержание урока

- не содержит информацию, распространение которой запрещено законодательством Республики Казахстан;
- не противоречит требованиям Закона Республики Казахстан от 2 июля 2018 года № 169-VI «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию»;
- не содержит информацию, не способствующую достижению учебных целей;
- оптимальный выбор контента урока;
- сведения научно достоверные, терминология точная, информация четко структурированная;
- подача теоретического материала: логичная, четкая, полная, последовательная;
- сочетание «классического» (повествовательного) и нестандартного стилей;
- разумное соотношение натурной съемки и символьного наполнения (заставки, текст и пр.);
- количество слайдов - 8-10 на один урок.
- указан автор и (или) источник заимствованного материала;

3. Эмоциональный фон

- голос педагога спокойный, доброжелательный, достаточный для восприятия звучания, речь отчетливая, дикция хорошая;
- изложение убедительное, свободное, в достаточной мере эмоциональное (эффект присутствия), темп изложения неторопливый;
- психологическое воздействие: стиль и язык произносимого текста, интонирование, акцептация отдельных предложений, эмоциональные подъёмы, паузы;
- адекватное (в эмоциональном плане) музыкальное сопровождение;

4. Дизайн урока:

- цветовой фон постоянный - из трех цветов, близких по цветовой гамме;
- текст на экране лаконичный, четкий, не перегружен;

- отсутствие водяных знаков, посторонних надписей, рекламы;
- выделение важной информации: цветом, жирным шрифтом, другим шрифтом;
- количество контрастирующих шрифтов минимальное;
- звук четкий (без посторонних звуков), равномерный по громкости;
- видеоряд - 75-100% площади экрана.

5. Технические требования:

Электронные образовательные ресурсы:

А. Формат и размер изображения:

- допустимые форматы: JPEG, JPG, PNG, SVG, GIF;
- размер одного файла – не более 100 Мб;

Б. Формат и размер аудиозаписи:

- допустимые форматы: MP3, WAV;
- размер одного файла: не более 100 Мб

В. Формат и размер видеозаписи:

- допустимый формат: MP4, MOV;
- размер одного файла - не более 200 Мб;
- длительность видеозаписи - не более 15 минут

6. Требования к уровню подготовки педагога

Психолого-педагогическая подготовка:

- знание возрастных и психологических особенностей, обучающихся;
- знание требований к разработке и созданию электронных обучающих ресурсов;

Методическая подготовка:

- владение методическими приемами разработки и использования электронных образовательных материалов;
- умение определять и реализовывать учебные цели урока в нестандартных условиях;

Навыки работы с IT-технологиями:

- наличие IT-компетенций;
- навыки разработки и использования электронных образовательных ресурсов.

7. Доступность обучения для обучающихся с особыми образовательными потребностями

- использование индивидуальных учебных программ обучения;
- наличие субтитров, сурдоперевода;
- специальное программное обеспечение;
- подбор или разработка адаптированных цифровых ресурсов;
- использование дифференцированных учебных заданий.

3. Қашықтан оқыту жағдайында «Қазақ тілі мен әдебиеті» (5-11-сыныптарда) пәнін оқыту.

Қашықтан оқытуда оқушылардың білімін жақсарту мақсатында педагогтер алдына қоятын аса бір маңызды талаптарының бірі – білім алушылардың өз бетімен жұмыс жасап үйренуін қалыптастыру. Ал, бұл оқу нәтижесін арттырудағы ең басты қажеттілік болып табылады.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың үш түрлі формасы бар: онлайн (синхронды), оффлайн (асинхронды) және кеңінен таралған вебинар. Біздің жағдайымызда алғашқы екі түрі үйлестіре отыра, оқытылады. «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәнінің оқытылу жағдайына тоқталсақ.

Білім алушылардың тапсырмаларды орындау үдерісі:

1. Білім алушылар оқу пәні бойынша оқу тапсырмаларын күн сайын күніне бір рет алады.

2. Білім алушылар жазбаша оқу тапсырмаларын орындап болған соң педагогке жібереді. Сонымен қатар «Қазақ тілі және әдебиеті» пәнін қашықтан оқытуға байланысты педагог төмендегілерді ескеруі қажет:

1. Тыңдалым және оқылым дағдыларын қалыптастыру

А) Тыңдалым немесе оқылым мәтіндері нормативке сай және ықшамды, шағын болғаны жөн. Оқылым мәтіні оқушыға анық әрі түсінікті болуы қажет.

Ә) Оқушыға ұсынылатын бейнематериалға алдын ала түсінік беріліп, не мақсатта көрсетілетіні айтылуы керек.

Б) Көркем шығарманың ең өзекті, маңызды үзінділерін іріктеп ұсынған дұрыс. Ал шығарманың жалпы мазмұнын мұғалім ауызша түсіндірсе де болады.

В) Қашықтан оқыту кезінде оқушыларға тапсырма жауаптары ұсынылу керек. Сонымен қатар тапсырмаларды шағын кесте түрінде ұсыну қажет. Мәтінмен жұмыс жасау үшін бос орынды толтыру, қажет сөздерді қою, сәйкестендіру, дұрыс және бұрыс ақпараттарды анықтау секілді тапсырмалар оқушылардың орындай алуына мүмкіндік береді. Мысалы, тапсырма тыңдалым материалына негізделіп ұсынылып, мәтіндегі дұрыс және бұрыс ақпараттарды анықтауға арналып, соңында тапсырма жауабының дұрыс нұсқасы ұсынылады.

2. Айтылым және жазылым дағдыларын қалыптастыру.

А) Оқушыларға диалог, монолог секілді ауызша тапсырмаларды орындатуда, жазба жұмыстарын жүзеге асыруда дайын шаблондар ұсынылады. Себебі ТВ арналар арқылы қашықтан оқыту кезінде оқушылардан тікелей кері байланыс алуға мүмкіндік болмайды. Дегенмен, оқыту платформаларында тыңдалым мен айтылым бойынша жұптық диалогке түсу, топтық тапсырманы орныдату кедергісіз жүзеге асыруда екенін ескерсек, оқушының тапсырманы орындап, өзін-өзі бағалауы арқылы сабақ мақсатына жетуге мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқыту жағдайында білім алушыларға барынша қолдау көрсетіп, тапсырманың шектен тыс күрделі болмауын, бағалау құралдары мен тапсырманы орындау нұсқаулығының нақты болуы қажет. Педагог білім алушылардың жұмысына дер кезінде сапалы түрде кері байланыс жасап отыру керек. Ең маңыздысы педагог әр білім алушыларға жазылым тапсырмаларын орындаған кезде академиялық шынайылықты сақтаудың аса маңызды екен ескертіп, соны талап етуі тиіс.

Оқу тапсырмаларының көлемі және олардың орындалу уақыты:

1). Қашықтықтан оқыту жағдайында оқу тапсырмаларының нақты көлемін анықтау қажет.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша өз бетінше оқуға арналған ауызша тапсырмалармен қатар оқу тапсырмасы жазбаша түрде беріледі және оны орындау үшін 10-20 минуттан аспайтын уақыт жұмсалады.

Педагог:

- білім алушының өзіндік жұмысын бақылауды жүзеге асырады, кері байланыс ұсынады;

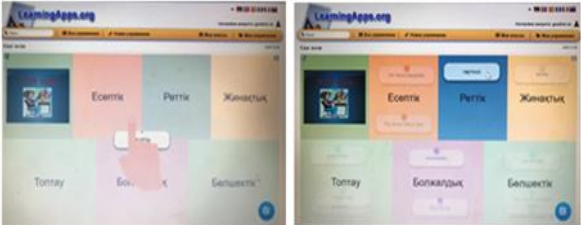
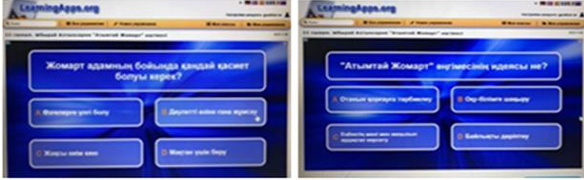

- педагог пен білім алушы үшін қолжетімді тәсілмен орындалған тапсырмаларды жинауды жүзеге асырады (электрондық журналдар мен күнделіктер, электрондық пошта, WhatsApp, Telegram, басқа мессенджерлер, ұялы немесе стационарлық телефон байланысы немесе мектеп қызметкерлері, әкімшілік белгілеген пошта байланысы операторлары арқылы Интернет болмаған жағдайда және т. б.).

Қашықтықтан оқыту жағдайында «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша оқу тапсырмаларын орындауға ұсынылатын уақыт мөлшері – 10-30 минут аралығында. Назарларыңызға Қарағанды облысы Сәтбаев қаласы «Абай атындағы №4 мектеп-лицейі» КММ қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімінің Г.С.Акимжанованың сабақ жоспарын ұсынамыз.

Пән:	Қазақ тілі мен әдебиеті	
Күні		
Сынып: 11«А»	Қатысқаны: Қатыспағаны – жоқ	
Бөлім: 4	Қоғамдағы жұмыссыздық мәселесі. Ыбырай Алтынсарин «Атымтай жомарт» әңгімесі	
Сабақтың тақырыбы	9-сабақ. Ы.Алтынсарин «Атымтай жомарт» әңгімесі	
Осы сабақта қол жеткізілетін оқу мақсаттары (оқу бағдарламасына сілтеме)	11.2.4.1 – кәсіби бағыттағы түпнұсқа мәтіндерден қажетті ақпаратты (деректерді, сипаттамаларды, сандық көрсеткіштерді, сілтемелерді) анықтау, олардың қолданылу мақсатын талдау; 11.3.3.1 – әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселеге баға беру және әлем әдебиеті үлгілерімен салыстыру; 11.4.4.1 – тақырып бойынша мәтінге жоспар құрып, әр тармақшаға қажетті негізгі және қосымша мәліметтерді жинақтау, дереккөздерге сілтеме көрсетіп таныстыру (тірек-схема, менталды карта, презентация)	
Сабақ мақсаттары	Барлығы: әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселеге баға береді. Көбі: мәтіндерден қажетті ақпараттарды анықтайды. Кейбірі: тақырып бойынша дереккөздерге сілтеме көрсетіп таныстырады.	
Бағалау критерийлері	Жомарттық туралы айтады, мәтіннің тақырыбы мен идеясын болжап айтады, диалог құрады.	
Тілдік мақсаттар	Пәнге деген лексика мен терминология: жазушы, қабілет. Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер: іргетасын қалаушы, есепсіз бай, құдай берген дәулет, асыл киім, әдемі ат.	
Бастапқы білім	Жұмыссыздық кедейлікке ұрындырар әлеуметтік мәселе екендігін айтады.	
Сабақ барысы		
Сабақтың жоспарланған кезеңдері	Сабақта жоспарланған іс-әрекет	Ресурстар

<p>Сабақтың басы</p>	<p>Психологиялық ахуал қалыптастыру. Мұғалім оқушылармен амандасады, түгендейді. Ынтымақтастық атмосферасын орнату үшін «Мадақтар бұрқасыны» тәсілін қолданады. «flippity» онлайн-сервисін пайдалану арқылы сыныпты үш топқа бөліп алады.</p> 	<p>Тренинг жазылған парақшалар, плакат, маркерлер, «flippity» онлайн-сервисі</p>
<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Қызығушылықты ояту. Осы «flippity» онлайн-сервисінің интерактивті жаттығуларын пайдаланып, оқушыларға сабақтың тақырыбын анықтатады. Тапсырма. Үш қызыл түсті, яғни жабық құлыптар берілген. Төмендегі сұрақтарға жауап бере отырып, құлыптарды кілттермен ашыңдар. Дұрыс жауап берсеңдер, құлып ашылып, жасыл түске боялады.</p> <p>Сонымен балалар, сабағымыздың тақырыбы: Ыбырай Алтынсариннің «Атымтай Жомарт» әңгімесі. Мәтіналды жұмыс. 1-тапсырма. Оқушылар мәтінді оқиды. Мәтіннің тақырыбы мен идеясын болжап айтады. 2-тапсырма. Мәтіндегі бейтаныс сөздерді анықтайды, олардың синонимдерін жазады. Дискриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Мәтінді мұқият оқиды; • Мәтіннің тақырыбы мен идеясын болжай алады; • Бейтаныс сөздерді табады; • Әдеби шығармада көтерілген әлеуметтік қоғамдық мәселеге баға береді; • Сөздердің синонимдерін тауып жазады. 	<p>Оқулық, «flippity» онлайн-сервисі</p>
	<p>Мәтінмен жұмыс. 3-тапсырма.</p>	<p>Интерактивті тақта, компьютер,</p>

	<p>А) Мәтіннен сан есімдерді тауып, түрлерін ажыратыңдар. Ә) Learningapps.org интерактивті жаттығулар сервисі арқылы тапсырманы орындатады. Шарты: Берілген сан есімдерді мағыналық түрлеріне ажырату.</p> <p>Дискриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Сан есімнің түрлерін ажырата алады; • Сөздерді құрамына қарай талдайды. 	<p>learningapps.org» интерактивті жаттығулар сервисі</p>
<p>Сабақтың соңы</p>	<p>4-тапсырма. Жұптық жұмыс орындатады. Әр топтағы оқушылар жұптасып, мәтін мазмұнын қысқаша диалог түрінде көрсетеді. Мәтінсоңы жұмыс. 5-тапсырма. Мұғалім оқушылардың тақырып бойынша алған білімдерін анықтау және тақырыпты бекіту мақсатында «learningapps.org» интерактивті жаттығулар сервисінде «Миллионер» ойынын ойнатады. Үш топ жарысады. Шарты: Сұрақ қойылады, берілген 4 жауап нұсқасының ішінен бір дұрыс жауапты анықтайды.</p> <p>Дискриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ойынның ережесін сақтайды; • Бір дұрыс жауапты анықтайды. <p>Рефлексия. Google форма арқылы кері байланыс жүргізеді.</p> 	<p>learningapps.org интерактивті жаттығулар сервисі, «Google forms» сервисі</p>
<p>Қосымша ақпарат</p>		
<p>Рефлексия.</p>	<p>Сабақта интерактивті жаттығу сервистерін пайдалануым, сабақтың</p>	

<p>Сабақ жүйелі жоспарланғандықтан, оқу мақсаттары мен сабақтың мақсаты орындалды. Оқушылар мәтін мазмұнын түсінді, сұрақтарға жауап беруде және тапсырмалар орындау барысында сабаққа белсенді түрде қатысып отырды. Сабақ жоғары деңгейде өтті, өйткені оқу мақсаттары дұрыс таңдалды, уақыт тиімді пайдаланылып, саралау жұмыстары да орындалды.</p>	<p>мақсатына сай әдіс-тәсілдерді орынды қолдануым сабақтың тиімділігін арттырды. Оқушының жас ерекшелігіне сай алынған тапсырмалар сабақтың табысты өтуіне септігін тигізді.</p>
---	--

Қашықтықтан оқыту жағдайында жиынтық бағалауды өткізуге арналған әдістемелік ұсынымдардарға назар аударсақ.

- Жиынтық бағалауды өткізу кезінде Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары үшін білім алушылардың үлгеріміне ағымдағы бақылауды, оларды аралық және қорытынды аттестаттауды өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы «№125 бұйрығына сәйкес ережелерді, 14, 14.1-14.3, 14.5, 14.7, 14.8, 15-18, 21-26, 29- тармақтары мен тармақшаларын басшылыққа алу қажет.
- Білім беру ұйымында оқу пәндерін, өкізу күні мен уақытын көрсете отырып, бөлімдік жиынтық бағалау (бұдан әрі БЖБ) мен тоқсандық жиынтық бағалауды (бұдан әрі ТЖБ) тапсырудың икемді кестесі жасалады.
- БЖБ және ТЖБ тапсыру білім беру ұйымы бекіткен кестеге сәйкес өткізіледі (жеке кестені ескере отырып).
- БЖБ-ны өткізу уақыты – 20 минут, ТЖБ-ны өткізу уақыты – 40 минут. 1-4-сынып білім алушылары үшін БЖБ және ТЖБ өткізу уақыты регламенттелмейді.
- БЖБ және ТЖБ мазмұны пән бойынша үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес өтілген оқу материалын қамтуы қажет.

Педагог қашықтан оқыту кезінде БЖБ және ТЖБ өткізу үшін келесі міндеттерді орындайды:

- Өтілген оқу мақсаттарына сәйкес БЖБ және ТЖБ оқу тапсырмалары жасалатын бөлімдер/бөлімшелер мен оқу мақсаттарын анықтайды;
- Білім алушылардың орындауына арналған БЖБ және ТЖБ тапсырмаларын өзі құрастырады. Педагог ТЖБ оқу тапсырмаларын спецификацияға сәйкес әзірлейді.
- Тілдік пәндер бойынша БЖБ және ТЖБ-да айтылым және тыңдалым дағдыларын тексеруді талап ететін оқыту мақсаттары кірмейді. Бұл ретте жазу және оқу дағдылары үшін ең жоғары балл 15 балды құрайды.
- БЖБ және ТЖБ бойынша білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийлерін әзірлейді.

- Білім алушылар үшін БЖБ және ТЖБ өткізудің көрсетілген күніне дейін нұсқаулық жүргізеді.
- Білім алушылардың орындаған жиынтық жұмыстарын тексереді және сынып журналына (электронды немесе қағаз түрінде) балл қояды.
- Білім алушыларға, ата-аналарға немесе білім алушының заңды өкілдеріне БЖБ және ТЖБ орындалған қорытындысы бойынша кері байланыс береді.
- БЖБ мен ТЖБ оқу тапсырмаларына мыналар жатады:
- шығармашылық сипаттағы тапсырмалар, практикалық тапсырмалар, зерттеу тапсырмалары, жобалар, эссе және т. б.;
- 1 дұрыс жауабы бар тест тапсырмаларын (үш тапсырмадан артық емес);
- бірнеше дұрыс жауабы бар тест тапсырмаларын (үш тапсырмадан артық емес);
- сәйкестендіруге арналған тест тапсырмаларын (жұмыста үш тапсырмадан артық емес);
- қысқаша жауапты (сөз немесе қысқа сөйлем түріндегі жауапты, есеп шығаруды және т.б.) талап ететін сұрақтың ашық түрлерін;
- толық жауапты (сөйлем түріндегі жауапты және т.б.) талап ететін сұрақтардың ашық түрлерін қолдануға болады.

Изучение предмета «Информатика» (10-11 классы) при дистанционном обучении

Дистанционное обучение основывается на использовании компьютеров и телекоммуникационных сетей. Компьютерные средства связи решают проблему расстояния и обеспечивают оперативную связь между учителем и учеником. Современные средства информационных технологий позволяют использовать при обучении различные формы подачи материала (звук, графика, видео, анимация).

Дистанционная форма обучения – форма обучения, при которой интерактивное взаимодействие учителя и учащихся осуществляется дистанционно и включает в себя все присущие учебному процессу компоненты: цель, содержание, методы, организационные формы, средства обучения специфическими средствами интернет-технологий или другими средствами, предусматривающими интерактивность. Контроль за обучением и усвоением материала с помощью дистанционных технологий проводится с помощью сети интернет с использованием технологий on-line, off-line. On-line обучение является частью дистанционного обучения.

Формы организации дистанционного обучения:

1. Чат-уроки – учебные занятия, осуществляемые с использованием чат-технологий. Чат-занятия проходят в режиме "on-line", то есть все участники имеют одновременный доступ к чату. Во многих учреждениях дистанционного обучения функционирует чат-школа, где с помощью чатов организуется

деятельность учителей и учащихся дистанционного обучения. Можно проводить дискуссии, обсуждение важных вопросов. Также на уроках в чате обучающиеся имеют возможность задать вопрос учителю и сразу получить на него ответ.

2. Веб-занятия – это дистанционные занятия, семинары, деловые игры, лабораторные работы, практикумы и другие формы учебных занятий, проводимые с помощью средств телекоммуникаций и других возможностей сети Интернет. На Веб-занятиях учитель размещает материалы для ознакомления обучающихся: форумы, тестовые задания, практические задания.

4. Компьютерная телеконференция – это видеоконференция с использованием компьютера, оснащенного микрофоном и цифровой видеокамерой, с возможностью быстрого подключения к интернету. Учебная телеконференция характеризуется достижением образовательных задач. Телеконференции позволяют организовать среди учащихся общую дискуссию на учебные темы; отслеживать содержание сообщений, поступающих на конференцию под руководством преподавателя, формирующего тему дискуссии; рассматривать поступившие сообщения; отправлять собственные письма, сообщения, тем самым участвовать в дискуссии. Основными недостатками этого вида дистанционного обучения являются высокие требования к скорости подключения, это требование может быть недоступно в некоторых регионах из-за отсутствия специального технического оборудования.

Дистанционное обучение – это свободная и простая система обучения. В настоящее время дистанционное обучение активно используется не только для получения дополнительного, но и для получения основного образования. Обучающийся постоянно выполняя практические задания приобретает устойчивые навыки. Также усвоит материал, так как есть возможность выполнять учебные упражнения несколько раз по мере необходимости. Имеется возможность систематического изучения материалов из-за отсутствия ограничений по времени на овладение теоретическими и практическими навыками.

Вышеуказанные формы дистанционного обучения могут осуществляться в рамках электронного учебного курса. Электронный учебный курс – это электронное издание или образовательные ресурсы, направленные на поддержку учебного процесса в образовательных учреждениях, а также на непрерывное образование и самообразование в рамках учебных программ.

Технологии, используемые в электронных учебных курсах:

1) управляемое обучение – обучение проводится под контролем учителя. Учитель принимает непосредственное участие в организации, проведении занятий и объяснении материала, полностью контролируется ход урока. В этой технологии учащиеся должны самостоятельно искать решение поставленных задач, самостоятельно определять проблему, развивать навыки самообразования, 2) самообразование – дает большую возможность обучающимся с творческим подходом к изучению темы. Учитель тратит меньше времени. Дает свободу в поиске путей реализации поставленной проблемы.

Выбор управляемого или самостоятельного обучения решается темой изучаемого материала и сложностью поставленных задач.

Если рассмотреть особенности дистанционного образования с точки зрения отношений между учителем и учеником, то можно выделить следующие его характеристики:

- основа дистанционного обучения – самообразование, что свидетельствует о самомотивации учащихся к своему обучению, а также о определенном уровне самоорганизации личности;

- отношения учителя и ученика по принципу «друг к другу», что соответствует форме и содержанию индивидуального консультирования;

- отношение и взаимодействие «на одного человека» и «от одного до более» не исключают взаимодействия, так как учитель согласно заранее составленному графику работает сразу с большинством учащихся. Такой вид взаимодействия напоминает традиционное обучение в классах.

При дистанционном обучении:

-с помощью электронной почты учитель и ученик могут устанавливать взаимоотношения: распространять учебные задания и материалы, обмениваться сообщениями;

-на образовательных порталах и сайтах даются ссылки на самые качественные и эффективные мультимедийные ресурсы.

При выборе дистанционного обучения можно использовать образовательные порталы и сайты или создать свой собственный класс. Google Classroom позволяет учителям создавать онлайн-классную зону, в которой они могут управлять всеми документами, необходимыми их ученикам. Документы хранятся на Google Drive и могут использоваться в приложениях Drive.

Google класс – это бесплатная платформа, разработанная Google, доступная в виде веб-приложения, следовательно, доступная из любого компьютерного браузера; и приложение для мобильных телефонов и планшетов, которое позволяет учителям назначать, давать задания в интернете и ученикам просматривать оценки, полученные в режиме реального времени.

Еще одной особенностью Google Classroom является его интеграция с другими сервисами Google: учебный материал может быть создан и распространен вместе с задачами и связанными с ним решениями, такими как Google Drive и связанные с ним приложения (Google Docs, Sheets, Slides и Forms), сроки и сроки выполнения. события синхронизируются с Google Calendar, контакты осуществляются через Gmail, и каждый класс также создает специальную папку.

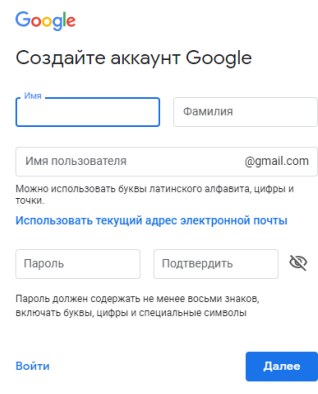
Рассмотрим алгоритм создания Google класс.

1) *Создание аккаунта Google*

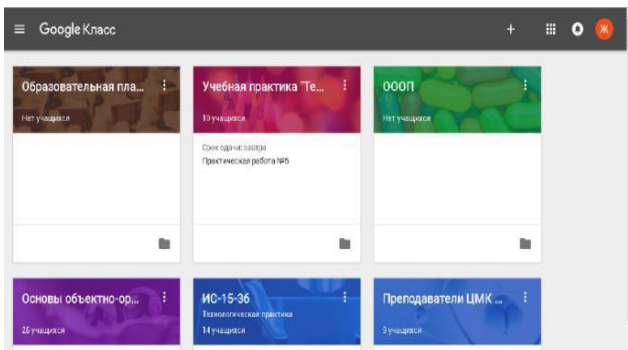
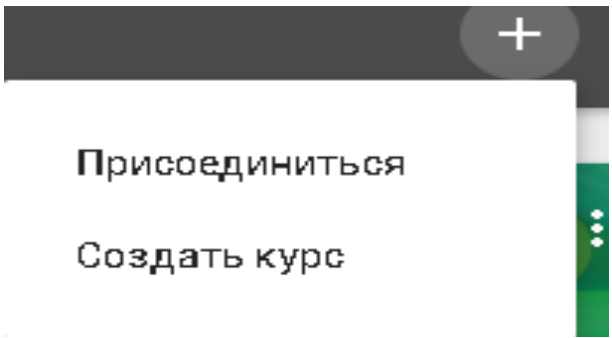
Открытие аккаунта Google, то есть регистрация в почтовой службе gmail.com.

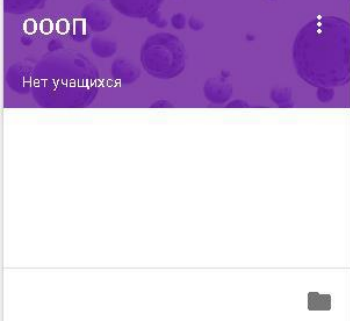
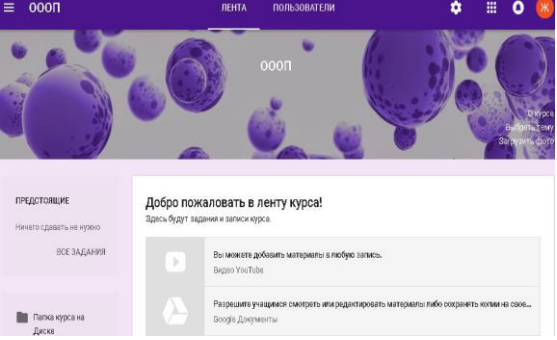
Чтобы организовать работу в Google Classroom, у вас должна быть учетная запись Google.

Для создания учетной записи Google:

<p>В браузере ввести Gmail.com; Выбрать кнопку <i>Создать аккаунт</i>; В окне создания аккаунта введите свои данные, логин, пароль, нажмите кнопку <i>Далее</i>; ☐ В следующем окне введите свой номер телефона, резервный адрес электронной почты, дату рождения, <i>Далее</i>; ☐ С телефона вводим код подтверждения; ☐ Соглашаемся с политикой конфиденциальности Google – <i>Принимаю</i>; ☐ Аккаунт Google создан</p> <p>2) В адресной строке ввести Google Classroom 3) Вы окажетесь на вашей личной странице Google Class.</p>	 <p>1- сурет. Google аккаунтын ашу</p>
--	---

2) Порядок создания курса в Google Classroom

<p>1) Чтобы создать новый курс, нажимаем на значок «+»</p>	 <p>Рисунок 2. Создание курса в Google Classroom</p>
<p>2) появившемся меню выбрать <i>Создать курс</i></p>	 <p>Рисунок 3. Меню создания курса</p>

<p>3) Соглашаетесь, что не будете использовать Класс в учебном заведении – ставите галочку, и <i>продолжить</i>.</p>	<p>Используете Класс в учебном заведении?</p> <p>Чтобы работать с Google Классом, необходимо создать бесплатный аккаунт G Suite for Education для вашего учебного заведения. Подробнее..</p> <p>G Suite for Education позволяет администраторам выбрать, какие сервисы Google будут доступны учащимся, а также обеспечивает дополнительную конфиденциальность и безопасность данных. Учащиеся на территории учебного заведения не смогут входить в сервис "Google Класс" с помощью обычного аккаунта.</p> <p>☒ Мне все понятно, и я не использую Класс в учебном заведении</p> <p style="text-align: right;">НАЗАД ПРОДОЛЖИТЬ</p> <p>Рисунок 4 Окно создания курс</p>
<p>4) В окне <i>Создать курс</i> вводим название курса и <i>Создать</i></p>	<p>Создать курс</p> <p>Название курса (обязательно)</p> <hr/> <p>Раздел</p> <hr/> <p>Предмет</p> <hr/> <p>Аудитория</p> <hr/> <p style="text-align: right;">ОТМЕНА СОЗДАТЬ</p>
<p>5) Вы создали курс, но на нем пока не зарегистрирован ни один из обучающихся. 6) Добавьте обучающихся. Для этого нажимайте на название курса.</p>	 <p>Рисунок 6 Название курса</p>
<p>7) Попадаете в окно курса. Нажимаем на вкладку <i>Пользователи</i></p>	 <p>Рисунок 7 Выбор вкладки Пользователи</p>
<p>Нажимаем на пункте <i>Учащиеся</i> значок с «+»</p>	

8) В появившемся окне *Пригласить учащихся* вводим gmail почту обучающегося и нажимаем *Пригласить*. И таким образом пригласим всех обучающихся какой-либо группы. На их почты придут приглашения на курс, которые они должны будут принять.

9) Теперь у вас есть свой курс на Google Classroom и можно с ним работать.

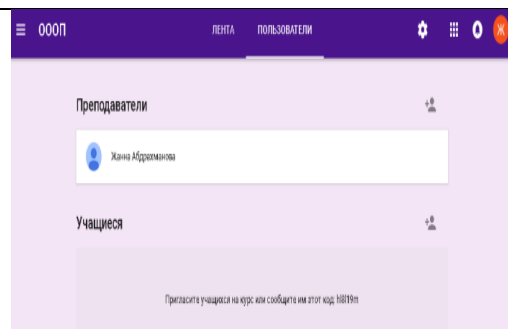

Рисунок 8 Окно добавления Учащихся

При выборе обучения в дистанционном режиме можно использовать наряду с электронной почтой, телеконференциями образовательные порталы и сайты, которые содержат в себе наиболее качественные и эффективные мультимедиа-ресурсы:

–«Coursera» (<https://www.coursera.org/>)–проект в сфере массового онлайн-образования;

–Академия Хана (<https://ru.khanacademy.org/>) – некоммерческая образовательная организация;

–«BilimmediaGroup» (<https://bilimland.kz>) – огромная база с образовательным контентом;

–«DarynOnline» <https://daryn.online> – весь контент портала соответствует ГОСО на казахском языке;

–платформа Оріқ (www.opiq.kz) – интерактивный ресурс содержит школьные учебники, большая часть учебников издательства «Алматыкітап баспасы»;

–виртуальный тренажер для подготовки к ЕНТ iTest (www.itest.kz); образовательной портал для школьников и студентов (<https://100ballov.kz/>),

–NISPlay-(<http://play.nis.edu.kz/application/registration>);

–академия STEM–(<https://stem-academia.com/en/main-page/>);

–платформа для изучения STEM (<http://makeathon.kazneuro.kz/>, www.steam.kz) и множество других.

Образовательная платформа Окоо для дистанционного обучения по программированию – это онлайн образовательная платформа с искусственным интеллектом для персонализации обучения по программированию. Платформа включает в себя образовательный контент на казахском и русском языках, интерактивные задания, встроенную IDE(среда разработки), рейтинговую систему в игровом формате, аналитику успеваемости и алгоритмы искусственного интеллекта для персонализации обучения.

Образовательный контент содержит учебную программу по программированию на языке Python с 7 по 10 классы. Интерактивные задания и встроенная IDE (среда разработки) позволяет школьнику программировать прямо на сайте без

установки сторонних программ и дает возможность решать задачи на языках Python, Java, C++, Perl, Pascal и другие.

Аналитика успеваемости автоматически генерируется системой и включает в себя онлайн журнал со всеми учениками и их прогрессом по курсам. Учитель может просматривать решения школьников по каждой задаче. Аналитика успеваемости состоит из раздела школьников, учителей и школ. Данные отчеты предоставляются учителям, родителям, директорам и управлению образования. Алгоритмы искусственного интеллекта, далее «Виртуальный учитель», позволяют персонализировать обучение школьников. Виртуальный учитель способен проверить правильность решение задач вне зависимости от подхода школьников, а также вне зависимости от языка программирования. Виртуальный учитель может проверять более 50 000 решений в секунду и дает обратную связь по индивидуальным ошибкам в случае неправильного решения.

На платформе okoo.kz проводится республиканская олимпиада по программированию. Виртуальный учитель позволяет увидеть рейтинг участников в режиме реального времени, а также способен выявить факты списывания.

Платформа «ОКoo» расположена по адресу <https://okoo.kz/auth/signin> и является собственной разработкой авторов. Открыв главную страницу, учащимся следует ввести логин и пароль, предоставляемый учителем.

3 Преподавание предметов «История Казахстана», «Всемирная история», «Основы права» (в 10-11 классах) в условиях дистанционного обучения

Дистанционное обучение-основная форма обучения с применением традиционных и инновационных методов обучения современным компьютерам и телекоммуникационным технологиям в процессе заочной и очной форм обучения. Его состав состоит из компонентов, существующих в любой форме обучения, в любой системе обучения, во всех формах обучения, из целей, покрывающих социальную потребность, из содержания, методик, организационных форм, учебных пособий, включающих действующие программы в зависимости от типа учебного заведения.

Изменения, связанные с пандемией в современном мире, показали, что дистанционное обучение становится вызовом времени. Перед учителями было поставлено требование овладеть данной формой обучения, и в течение года они начали осваивать специфику дистанционного обучения. Используя синхронные и асинхронные формы дистанционного обучения по возможности, мы приняли изменения в образовательном процессе.

Из дистанционных образовательных платформ Online.mekter, Zoom, Microsoft teams создаются возможности для выполнения групповых, парных и индивидуальных заданий в процессе синхронного обучения и организации учебного процесса. Так, в ходе групповой или парной работы с целью изучения, систематизации, презентации проблемы учащимися, приложение Google использовало цифровую интерактивную доску Jamboard и выполняло

инфографические задания. 10 класс ОГН по Всемирной истории задания: в виде Инфрографики привести пример и объяснить гражданские институты.

Дескрипторы:

- Привести пример институтов гражданского общества;
- Оценка деятельности данных институтов;
- Придание значения оформлению страницы.

В целях улучшения знаний учащихся в дистанционном обучении одним из важнейших требований, которые ставят перед собой учителя, является формирование у учащихся навыков самостоятельной работы. В выборе формативного оценивания на уроке Liveworksheets.com сайте есть эффективные моменты для создания задания, а именно: не только повысить творческий потенциал учителя, но и автоматически проверить выполнение задания, сэкономить его время и повысить интерес ученика, уточнить свой ответ, а также дать обратную связь, чтобы ученик мог развиваться и продвигаться дальше своими личными достижениями.

В процессе дистанционного обучения learningapps.org, kahoot.kz, comgoogle classroom, onlinetestpad и т.д. с помощью сайтов и приложений становится очевидным, что способность учащегося к творчеству, исследованиям, систематизации, умению делать выводы, а также повышается ИКТ-компетентность, совершенствуется мастерство учителя.

4. Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию

«Қазақ әдебиеті» пәнінен қысқа мерзімді сабақ жоспарын әзірлеу және критериалды бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдар

Сабақ жоспарын әзірлеу – сабақтың әдістемелік сценарийін жасау — мұғалімнен режиссерлік қабілеттен кем емес таланттылықты қажет етеді. Сабақтың әдістемелік сценарийінде сыныптағы әр оқушының «өзіндік рөлі» айқын берілуі керек. Сабақтың барлық кезеңдерінде мұғалімнің сабақ берушілік қана емес, басшылық, жетекшілік, қолдаушы, ынтымақшылдық болмысы айқын сезіліп тұруы тиіс. Мұғалім қазақ әдебиеті сабақтарын «шығарманың мазмұнын айтқызу», «жаттату», «талдаулар жүргізу» сияқты ғана іш пыстыратын әдістермен шектемей, оқушылардың функционалдық сауаттылығын, яғни күнделікті өмір жағдаяттарында керек болатын білім мазмұнын теориялық және практикалық бағытта ұйымдастыруы міндетті. Сабақ үстінде оқушылардың «жеке» — «екеу» — «үшеу» — «төртеу» — бесеу немесе «топ» — «команда» — «сынып» — «жеке» түрінде жұмыс істеуін ұйымдастырып, тапсырмалардың осы желіде орындалуын қадағалауы тиіс [17].

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша сабақты жоспарлау келесі реттілікпен іске асырылады:

1) сабақты жоспарлауда оқу пәнінің үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес сабақтың оқу мақсаттары мен күтілетін нәтиже басшылыққа алынады.

2) оқу мақсатына жетуді бағалауға мүмкіндік беретін құралдары (критерийлер, дискрипторлар, деңгейлер және т.б.) құрастырылады.

3) сабақта оқу мақсатына жетуді қамтамасыз ететіндей іс-әрекеттер оқыту әдістері мен бағалауға сәйкес жоспарланады.

Қысқа мерзімді жоспар құрған кезде мұғалімге келесі ұсыныстарды басшылыққа алуына болады:

- сабақты ұйымдастырғанда оқу бағдарламасында және оқу жоспарында көрсетілген мақсаттарды басшылыққа алу;

- сабақ мақсаттарын анық тұжырымдау (S.M.A.R.T. қағидасы бойынша), яғни нақты, өлшемді, қолжетімді, шынайы мақсаттар қою;

- орта мерзімді жоспарда көрсетілген барлық іс-әрекеттерді, әдістемелік кеңестерді, ресурстарды мұқият зерделеу;

- мұғалімнің қалауы бойынша іс-әрекет түрі қажеттілігіне қарай толықтырылып отырады [16].

Күнделікті сабақ жоспарын құруда назар аударатын мәселелер:

1) ұзақ мерзімді жоспарда көрсетілген оқу мақсаттары арқылы оқушылардың тілдік дағдылары дамытылып, жетілдіріліп отырады және тарау аяқталған соң сол дағдылар бойынша бағаланады;

2) мұғалім сынып ерекшелігін ескере отырып, бір тарау барысында оқу мақсаттарының ретін, оларға ұсынылатын сағат санын өзі тандап жоспарлай алады және мектеп журналына белгілі бір тарау бойынша ұсынылған тақырыпшаларды жазған дұрыс;

3) бір сабаққа таңдалатын оқу мақсатының саны 1-3 аралығында болуы қажет, үштен артық мақсат таңдалса, оқушыға қиындық тудырады және оны жүзеге асыру мүмкін болмайды;

4) қалыптастырушы және жиынтық бағалау оқу мақсаттарында көрсетілген дағдылар бойынша жүзеге асады;

5) күрделі деп танылған оқу мақсаттарын мұғалім сабақ мақсатына қарай бейімдейді және бірнеше бөлікке бөліп, бірнеше сабаққа жоспарлай алады;

б) оқушының сол тақырып бойынша тілдік қорын байыту, тақырып бойынша ақпараттар бере отырып, шынайы өмірмен байланыс орнату, пәнаралық байланысты жүзеге асыру барысында оқушылардың академиялық сөздерді орынды қолдана білуіне ықпал ету

Қазіргі заманның талабы – шығармашылықпен өз бетінше жұмыс істейтін, өзгермелі өмірде бәсекеге қабілетті, жан-жақты дамыған, құзіретті тұлға тәрбиелеу.

Құзыреттілік тәсіл жағдайында оқу жетістіктерін бағалау – жеке, өте маңызды әдістемелік проблема. Ғалымдардың пікірінше, адамның бойында өз іс-әрекеті мен оның нәтижелерін өздігінен бағалай алу қалыптасса, дәл сол уақытта ол құзыретті болып табылады. Мұндай мүмкіндік сабақта білім алушыларды критериалды бағалау кезінде пайда болады.

Білім беру мазмұнын жаңарту аясында *критериалды бағалау жүйесіне* көшу қарастырылған.

Білім алушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесі:

- оқыту мен бағалаудың біртұтастығына негізделеді;

- білім алушылардың ілгерілеушілігі мен үлгерімін қамтамасыз етуде біртұтас тәсілді қалыптастыруға бағытталады;

- оқу бағдарламаларына сәйкес дағдыларды дамыту және білім алуға дәлелдемелер жинақтау мен оқыту мақсаттарын жүзеге асыруды қамтамасыз етеді;

- әрбір сынып үшін пән бойынша оқу бағдарламасының мазмұны негізінде бағалау түрлері мен әдіс-тәсілдерінің алуан түрлерін қамтиды.

Критериалды бағалау білім алушылардың өз әрекетін бақылау және бағалай білу, функционалдық сауаттылығын және кең спектрлі дағдыларын қалыптастырудағы оқыту процесінде туындайтын қиындықтардың себептерін анықтау және жоя білу қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Білім алушыларға дер кезінде қолдау көрсету, оқытудағы алға басуын көрсету, оқыту нәтижесі бойынша ата-аналарын хабардар ету мақсатында әрбір сабақта бағалау элементтерін қолдану ұсынылады.

Мұндай бағалау жүйесі балаларды оқуда табысқа жетуге ынталандырады, білімдегі кемшіліктерді анықтауға және олардың жетістіктерін көрнекі түрде көрсетуге бағыттайды. Білім алушы мен мұғалім жеке және бірлесіп одан әрі даму үшін алдағы іс-әрекеттердің жоспарын әзірлей алады.

Критериалды бағалау білім алушылардың дағдыларын дамыту дәрежесін бағалауға мүмкіндік береді. Әрбір сабақ оқу мақсаттары мен оларға жету критерийлерін айту/көрсетуден басталуы керек. Білім алушы қойылған оқу мақсатын түсінуі, ұғынуы және оған қалай қол жеткізуге болатынын білуі тиіс.

Критериалды бағалаудың міндеттері:

- оқу процесінің әрбір кезеңінде әр білім алушының дайындық деңгейін анықтау;
- оқу бағдарламасына сәйкес оқыту нәтижелерін және білім алушылардың қысқа мерзімді мақсаттарға жетулерін талдау;
- білім алушының дамуының жеке траекториясын түзету және жеке прогресс мониторингі;
- оқу бағдарламасын меңгерудегі бар кемшіліктерін жоюға білім алушыларды ынталандыру;
- әртүрлі іс-әрекеттерді орындағаны үшін алған бағалардың маңыздылығын саралау;
- оқу бағдарламасы тиімділігінің мониторингі;
- оқу материалын игеру және оқу процесін ұйымдастыру ерекшеліктерін анықтау үшін мұғалім, білім алушы және ата-аналар арасындағы кері байланысты қамтамасыз ету.

Критериалды бағалау жүйесіне көшудің *негізгі мақсаты* сапалы бағалау мен тұлғаны дамытуды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін, қоршаған әлеммен тиімді өзара әрекеттесуге, өздігінен білім алуға және дамуға дайын, алдын ала белгілі және нақты критерийлер бойынша объективті бағалау болып табылады.

Жаңа бағалау жүйесі білім алушыда өз әрекетін бақылау мен бағалау, туындаған қиындықтардың себептерін анықтау мен қалпына келтіру қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік береді [12].

Критериалды бағалау барысында білім алушылар:

- өздерінің танымдық және ойлау қабілеттерінің деңгейін арттыру үшін оқытудың әр түрлі әдістерін қолдану;
- жаңа білімді меңгеру барысында табысқа жетелейтін бағалау критерийлерін түсіну;
- сын тұрғысынан ойлау, өз ойын еркін айту, білімін көпшілік алдында көрсету (ұсыну), өзін-өзі және сыныптастарын бағалау арқылы кері байланыс орнату;
- өздігінен жаңа білім алу, оқу әрекетін ұйымдастыру, мақсат қою, жоспарлау, өзін-өзі бақылау және өз әрекетінің нәтижесін бағалау, өз әрекетінің болуы мүмкін нәтижелерін алдын-ала болжау дағдыларын меңгереді;
- бастапқы фактілер мен болжамдарды, теориялық модельдер мен нақты нысандарды түсіндіру үшін, олардың арасындағы айырмашылықты түсіну;
- белгілі фактілерді түсіндіру және ұсынылған болжамды эксперименттік жолмен тексеру, процестер мен құбылыстардың теориялық модельдерін әзірлеу үшін болжамдар мысалында ыңғайлы оқу әрекетін меңгеру;
- қабылдау, өңдеу және ақпаратты сөз, образдық, белгілік түрлерде беру, алынған ақпаратты қойылған мақсатқа сәйкес талдау және қайта өңдеу дағдыларын қалыптастыру;
- оқыған мәтіннің негізгі мазмұнын белгілеу, қойылған сұраққа мәтіннен жауап табу және мәтіннің мазмұнын баяндау;

– танымдық мақсаттарды жүзеге асыру үшін ақпараттың жаңа технологияларын, өз бетінше іздеу, талдау және іріктеп алу үшін түрлі ақпарат көздерін пайдалану;

– монологтік және диалогтік сөйлеуді дамыту, өз ойын жеткізу және сұхбаттасушысын тыңдай білу білігі, оның көзқарасын түсіну, басқа адамның ойларын қабылдау мүмкіндігі;

– ерекше жағдаяттарда қажет болатын әрекет түрлерін, проблемаларды шешу әдістерін және эвристикалық әдістерді меңгеру;

– әлеуметтік түрлі рөлдерді орындау арқылы топта жұмыс істеу білігін қалыптастыру, оқыту және өз көзқарасын және пікірін қорғау, пікірталас жүргізу мүмкіндігіне ие болады.

Мұғалім критериалды бағалау жүйесін қолдану үшін сыныптағы білім алушылардың дайындық деңгейін және ерекшеліктерін ескере отырып, пәннің оқу мақсаттарына сәйкес «білу және түсіну», «қолдану», «сыни ойлау және зерттеу», «коммуникация және рефлексия» және т.б. критерийлері бойынша дескрипторлар әзірлеуі тиіс. Әр критерий оқушының тапсырманы орындауын жүйелі бағалауға мүмкіндік беретін дескрипторлардан тұрады, сонымен қатар білім алушылар осы дескрипторларға сүйене отырып өз жұмысының нәтижесін бағалай алады.

Бағалау критерийлері – білім алушылардың оқу жетістіктеріне бағалау жүргізуге негіз болатын белгі ретінде сипатталады. Сондықтан пән бойынша формативті бағалау тапсырмаларын құрастыруда бағалау критерийлерінің оқу мақсаттарына сәйкестігін анықтау маңызды болып табылады.

Білім алушылар оқу тапсырмаларын бірнеше критерийдің призмасы арқылы көруге, бірнеше критериймен өзін бағалауды үйренеді.

Тапсырманы орындай отырып білім алушы іс-әрекетінің өзін-өзі бақылау және қалыптасқан критерийлер бойынша өзін сауатты бағалауы жүзеге асырылады.

Мазмұндама, шығарма, бақылау жұмысы, эссе жазуға дайындық кезінде білім алушылар тұжырымдалған критерийлерді басшылыққа алады. Критерийлерге негізделген нәтижелердің бағасы мұғалімнің объективті болуына, білім алушыға орындаған тапсырмалар деңгейін болжауға, қателердің себептерін анықтап, ескертуге мүмкіндік береді.

«Қазақ әдебиеті» пәні бойынша оқу нәтижелерін бағалау

«Қазақ әдебиеті» пәнін оқып меңгерудің нәтижелерін бағалау критериалды бағалау жүйесін қолданумен жүзеге асырылады.

Критериалды бағалау – белгіленген критерийлер негізінде оқушылардың нақты қол жеткізген нәтижелерін оқытудың күтілетін нәтижелерімен сәйкестендіру үдерісі.

Критериалды бағалау оқыту мен бағалаудың тығыз байланысына негізделген. Оның нәтижелері оқу үдерісін тиімді жоспарлау және ұйымдастыру үшін пайдаланады.

Критериалды бағалау жүйесі қалыптастырушы бағалау және жиынтық бағалауды қамтиды.

Қалыптастырушы бағалау үздіксіз жүргізіледі, оқушымен мұғалім

арасындағы кері байланысты қамтамасыз етіп оқу үдерісін дер кезінде түзетуге мүмкіндік береді.

Жиынтық бағалау оқу бағдарламасындағы бөлімдер/ортақ тақырыптар бойынша белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан, оқу жылы, білім беру деңгейі) аяқталғанда өткізіледі.

Жиынтық бағалаудың нәтижелері оқушының пән бойынша тоқсандық, жылдық және қорытынды бағаларын қоюға негіз болады.

Сабақ жоспарына қалыптастырушы бағалауды енгізу

Қалыптастырушы бағалау – оқушылардың оқу жетістіктерінің дамуы мен өсуіне әсер ететін сабақ барысындағы негізгі үдеріс. Ол күнделікті сабақта орын алады және оқушыға да, мұғалім үшін де маңызды.

Мұғалімге «Қазақ тілі» пәні бойынша қысқа мерзімді жоспар әзірлеуге келесі ұсыныстар беріледі:

Сабақтың негізгі бөліміне арналған оқу мақсаттарын алдын ала анықтау қажет. Оқу пәні аясында оқушылардың сөздік қорын қалыптастырып, пән бойынша лексика мен терминдерді дұрыс қолдануды үйрету. Жеке оқушыға/жұпқа/ топқа қойылатын сұрақтың нақты болуын ескеру; сабақта пайдаланатын көрнекі құралдар (ресурстар, материалдар) үнемі қолжетімді болуы, әрі дұрыс әзірлеу ұсынылады.

Сонымен қатар, алдыңғы сабақпен немесе басқа сабақтармен пәнаралық байланыс жасау; алдын ала жоспарланған сұрақтардың көмегімен оқушыларды белсенді түрде сабаққа ынталандыру; оқыту тәсілдердің бірі ретінде оқушылардың қателерін тауып, дұрыс түсінбеген жерлерін анықтап түзету оқушыларды тапсырмаларды жүйелі орындауына бағыттайды.

Топтық жұмыс ұйымдастыру барысында оқушылардың қызығушылығын арттыратын тапсырмаларды, жаттығуларды, ресурстарды және саралау әдісін тиімді пайдалану қажет. Жұппен немесе жеке жұмыс істеу барысында сыныптағы оқушыларға өзара байланысты (ұқсас) тапсырмалар, жаттығулар немесе проблемалық сұрақтарды беруді; оқушылардың арасындағы әріптестікті және жүргізген талқылауларын ынталандыруды ескерген орынды.

Бүкіл сыныппен талқылау барысында оқушылардан өзінің орындаған тапсырмасын түсіндіруге дағдыландыру қажет. Сонымен қатар оқушыларға сабақта келтірілген мысалдардан ортақ қорытынды шығаруға көмектесу; меңгерілген дағдылар мен идеялардың көмегімен шешімі табылмай жүрген проблемаларды талқылау; өзге жұмыспен байланыстыру және келесі орындалатын шараларды талқылау ұсынылады.

«Қазақ әдебиеті» пәнінен жиынтық бағалау тапсырмаларының үлгісі

Сонымен жалпы білім беретін мектеп мұғалімдерінің пән бойынша әзірлеген сабақ үлгілері мен жиынтық бағалау тапсырмаларының үлгілері осы әдістемелік ұсынымдаманың соңында (қосымша) берілді.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерінен қысқа мерзімді сабақ жоспарын әзірлеу және критериалды бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдар

Қысқа мерзімді сабақ жоспары оқу пәні бойынша оқу бағдарламасының және жүйелі сабақтардың орта мерзімді жоспары негізінде жасалады.

Жоспарлаудың бұл түрінде сабақ сұлбасын ғана көрсетілмейді, мұнда тапсырмалар жүйесі, білімді тексеру түрлері, бағалау стратегиялары, барлық білім алушылардың қажеттіліктері ескеріліп, педагогтің әдістемелік деңгейі жетілдіріледі. Қысқа мерзімді жоспарды құрастыру барысында сабақтың барлық кезеңдері және оқу процесіне қатысушылардың барлығының іс-әрекеттері ескерілуі тиіс.

Педагог сабақ жоспарында: мақсаттарды нақты және анық тұжырымдауы; сабақ жоспарының әртүрлі компоненттерінің тиісті бөліктерін қамтуы; білім алушылардың орындауы үшін логикалық тұрғыдан реттелген және сабақтың мақсаттарына сәйкес келетін жаттығулар мен тапсырмалар туралы толық ақпарат беруі; мақсатты білім мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған әдістерді анықтауы; мәселелерді алдын-ала анықтап, белгілі бір дағдылар бойынша шешім қабылдауы; қажетті материалдар мен ресурстарды қолдануды жоспарлауы тиіс.

Қысқа мерзімді жоспарлар оқу пәні бойынша сабақ мазмұнына байланысты нақты әдістемелік ұсынымдарды қамтиды. Яғни, қысқа мерзімді жоспарлауда орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарларда анықталған мақсаттарға жету үшін қажетті ресурстарды пайдаланудың нақты әдістері қамтылады. Мұғалім қысқа мерзімді жоспарды ұсынылған шаблонға сәйкес өзі құрастырады.

Сабақты жоспарлау педагогтің жүйеленген сабақтар топтамасы кімге арналғанын, нені үйретіп, бағалаудың қай әдісін қолдану керек екенін түсінуіне көмектеседі. Қысқа мерзімді жоспардың құрамына сабақтың мақсаттары, сабақтың міндеттері, қолданылатын жабдықтар және конспект-жоспар кіреді. Жақсы құрастырылған сабақ жоспарында сабақтың әр кезеңі минутына дейін есептелінген болады.

Жоспардың кіріспе бөлігінде алдымен сабақтың мақсаттары анықталып, тұжырымдалады. Сабақтың мақсаты оқу пәннің оқу бағдарламасындағы мақсаттарымен байланысты болуы керек. Сабақтың мақсаттарын анықтау ұсынылады. Олар оқу мақсаттарымен бірдей болуы мүмкін.

Қысқа мерзімді жоспарды құрастыру барысында мыналарды ескеру қажет: білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне ерекше назар аудару керек, өйткені білім алушылардың сол қажеттіліктерін қанағаттандырудағы мұғалімнің жетістігі олардың үлгеріміне оң әсер етуі мүмкін.

Сабақ аясында көптеген тапсырмаларды жоспарлау ұсынылады. Интервалдарды (10 минуттан асырмай) өзгерте отырып, бір сабақта төрт, бес немесе одан да көп түрлі тапсырмаларды қолданып, оқытуды ұйымдастыруға болады.

Әрбір жоспарланған тапсырма алдыңғы тапсырмамен байланысты болып, сабақ мақсат(тар)ына бағытталған болуы керек. Сұрақтар мен тапсырмалардың алмасып келуі тиімдірек. Бұл білім алушыларға тапсырманы түсінуге көмектеседі, бір тақырыптан екінші тақырыпқа логикалық ауысуға мүмкіндік береді және олардың алдындағы білімдері мен дағдыларын бекітеді.

Диалог түрінде оқыту негізінде оқытып, оқу белсенділігін жандандыруға назар аудару керек, өйткені жаңартылған білім беру бағдарламасы оқыту мен оқуды конструктивтік көзқарас негізінде жүзеге асырылуын көздейді, оның мәні білім алушыларды педагогпен және өзара диалог жүргізуге ынталандыру болып табылады.

Жеке, ұжымдық және топтық/жұптық жұмыс түрлерін, сын тұрғысынан ойлауды дамытуға бағытталған тапсырмаларды жоспарлап, ауыстырып отыру қажет.

Сабақ жоспарында түрлі техникалар мен әдістер арқылы формативті (қалыптастырушы) бағалауды жүзеге асыру жолдарын ойластыру керек.

Сабақтан кейін рефлексияға назар аудару керек. Бұл өткен сабақтың оң және теріс жақтарын анықтап, кейінгі сабақтарды тиімдірек жоспарлауға мүмкіндік береді[7].

Жоспардың соңында білім алушыларға осы сабақта білгендері туралы ойлауға, өз жұмыстарын және басқа да білім алушыларды бағалауға мүмкіндік беретін сұрақтарды, тапсырмаларды, сондай-ақ келесі сабақтың мақсаттарын анықтау қажет.

Қазіргі білім нарығы теориялық білімді емес, оқушылардың құзіреттілігін, олардың дара тұлғалық сапасын талап етіп отыр. Осы уақытқа дейін оқушыға білім беру кезінде теорияны ғана меңгертсек, қазіргі кезде әлемдік білім беру саласында бәсекеге қабілетті адамды дайындау үшін адамның құзыреттілігіне негізделген нәтижеге бағытталған оқытуды көздеп отырмыз. Бүгінгі таңда педагогика ғылымындағы ең өзекті және өткір мәселелердің бірі – білім беру мен оқытудың сапасын арттыру. Осы тұрғыда жалпы білім беру және кәсіптік бағдар беру мектептеріндегі реформаның негізгі аспектілері бойынша оқушылардың білімі мен басқару жүйесінің құжаттамасын бағалау осы мәселеге үлкен мән береді.

Білім сапасын арттыру оқушылардың үлгерімін бағалаудың нақты өлшемдерін қажет етеді. Бағалау оқу процесінде маңызды рөл атқарады және мыналарды көрсетеді:

- мақсаттар немесе күтілетін нәтижелер (білімді немесе үнемі дамып келе жатқан адам);
- сыныптағы мұғалімнің жағдайы (мұғалім немесе үйлестіруші ұйымдастырушы);
- сыныптағы қатынастар (субъект-объект немесе субъект-субъективтілік);
- оқушы жағдайы (оқушы немесе оқытушы);
- ата-аналардың бағалауға қатынасы (жеке тұлға сипаттамасы немесе осы кезеңдегі оқу жетістіктерін ресми бағалау);
- мектептің бағалауға көзқарасы (прогресстің ресми индикаторлары немесе әлеуметтік институт ретіндегі мектептегі барлық әрекеттерді терең талдау).

Бағалаудың негізгі принциптері:

- 1) Бағалау – бұл оқу процесіне кіріктірілген үздіксіз процесс.
- 2) Бағалау тек өлшемді болуы мүмкін.

Бағалау бірнеше қағидаларды қамтиды:

- оның жеке басы емес, тек білім алушының жұмысы бағаланады;
- білім алушының жұмысы басқалармен емес, тек модельмен салыстырылады;
- бағалау моделі білім алушыға алдын-ала белгілі;
- білім алушының жетістіктерін анықтап, өзін-өзі бағалай алатындай нақты бағалау алгоритмі жасалады;
- оқу мақсатына сәйкес оқытылып жатқан тақырыптар ғана бағаланады;
- пәнді оқытудың жалпы мақсаттары оқушының пән бойынша оқу жетістіктерін бағалау критерийлері болып табылады.

3) Бағалау критерийлері – оқу мақсаттарына сәйкес күтілетін нәтижелер.

4) Әр түрлі типтерді қолданатын мұғалім тапсырмалардың нақты және қысқаша сипаттамаларын белгілеуі керек.

5) Мұғалім бағалау процесіне оқушыларды қосу арқылы өзін-өзі бағалауға көшуге талпынуы керек.

Критериалды бағалау дегеніміз – бұл білім алушының оқу жетістіктерін оқу процесіне қатысушыларға бұрын белгілі болған критерийлермен салыстыруға негізделген, оқыту мақсаты мен мазмұнына негізделген оқушының негізгі құзыреттіліктерін құруға ықпал ететін және топпен нақты келісілген процесс.

Критериалды бағалау міндеттері:

- оқу процесінің барлық кезеңдерінде оқушының сабаққа дайындығын бақылау;
- оқу жоспарына сәйкес оқу мақсаттары және оқу нәтижелеріне, сондай-ақ, өз жетістіктерін оқушылардың өзіндік талдау жасау;
- білім алушылардың жеке даму траекториясын назарға алу;
- оқу жұмыс бағдарламасындағы олқылықтарды жоюға оқушыны тарту;
- оқу жұмыс бағдарламаларының тиімділігін сараптау, зерттеу;
- оқу процесін ұйымдастырудың және оқу материалдарын зерттеудің ерекшеліктерін анықтау үшін мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасында кері байланысты ұйымдастыру.

Критериалды бағалаудың артықшылықтары:

- білім алушының жеке тұлғасы емес, тек оқушының жұмысы бағаланады;
- оқушының жұмысы дұрысоқу үлгісімен (стандарт) салыстырылады;
- үлгі (стандарт) білім алушыға бұрыннан таныс;
- білім алушы бағалау алгоритмін алдын-ала біледі;
- білім сапасы артады.

Осы тұста ғалым А.Байтұрсыновтың құнды пікіріне назар аударсақ. «Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алу керек. Мұғалімнің қызметі оның білімінің, шеберлігінің керек орны өздігінен алатын тәжірибелі білімінің ұзақ жолын қысқарту үшін, ол жолдан балалар қиналмай оңай оқу үшін, керек білімін кешікпей кезіндеалып отыру үшін, балаға жұмысты әліне шағындап беру мен бетін белгілеген мақсатқа қарай түзеп отыру», - дейді ғалым [2]. Ғалым оқыту мен үй жұмысының маңызды белгілері нақты анықтаған және ескерткен. Сондықтан ол білім берудің әлеуметтік маңыздылығына ерекше назар аударады: «Әуелі біз елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек» деген келелі ойды айтады [2].

Критериалды бағалаудың мұғалім үшін де, оқушы үшін де тиімді жақтары бар.

Мұғалім үшін:

- сапа нәтижелерін қамтамасыз етудің критерийлерін әзірлеу;
- жұмысты талдау және жоспарлау керек, білім алушы туралы ақпарат алу;
- оқу үрдісінің сапасын көтеру;
- білім алушының ерекшеліктерін ескере отырып, олар үшін жеке-жеке оқыту траекториясын қабылдау;
- бағалаудың әртүрлі әдістері мен құралдарын қолдану;
- оқу жоспарының мазмұнын жақсарту бойынша ұсыныстар жасау;
- сапа нәтижелерін қамтамасыз ету үшін критерийлер әзірлеу;
- жұмысты талдау және жоспарлау туралы ақпарат жинау;
- оқу процесінің сапасын арттыру;
- әр оқушының жеке ерекшелігін есепке алып, әр оқушының жеке оқу траекториясына қол жеткізу;
- бағалаудың әртүрлі әдістері мен құралдарын қолдану;
- оқу бағдарламасының мазмұнын жақсарту үшін ұсыныстар енгізуге қол жеткізеді.

Білім алушылар үшін:

- бағалау критерийлерін жақсы білу және ұғу және нәтижелерді талдау үшін қолдана алу;
- білім алушының рефлексияға қосылуы, яғни өзіні және достарын бағалауы;
- белгілі бір сәттерді шешуде ақпаратты қолдана білу, өз ойын еркін жеткізе білу, сыни тұрғыдан ойлау.

Ата-аналарға:

- баланың білім деңгейін бақылау;
- баланың оқу процесін бақылай алуы;
- бұл оқу процесінде балаға көмек беру мүмкіндігіне ие болады.

Критериалды бағалау жүйесінде қолданылатын ұғымдар.

Критериалдық жүйе қолдану кезінде оқушының оқу үлгерімін тексергендегі бағалаудың мынандай нысандары мен түрлері ұсынылған: қалыптастырушы және қорытынды бағалау.

Қалыптастырушы бағалау оқу процесінде білім алушының қазіргі білім деңгейін анықтау және мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты орнату үшін тиімді.

Жиынтық бағалау бұл ақпаратты жинақтау, бөлім немесе модуль соңында немесе танымдық процестің кез келген сатыда оқушының жетістігін бағалау үшін қолданылады.

Қалыптастырушы бағалау:

- оқу процесінде (өзіндік жұмыс, тест және т.б.) оқушылардың жұмысын жақсартуға және жоғары нәтижелерге қол жеткізуге көмектеседі;
- мұғалімге оқушының материалды игеруі туралы ақпаратты жинауға, талдауға және жоспарлауға мүмкіндік береді.

Қорытындылаушы бағалау:

- әр бөлімнің соңында (оқуды немесе қорытынды бақылау)

- оқушыға әр бөлімде білім деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.
- ұстазға оқушының жетістіктеріне нәтиже баға беріп, қорытынды пікір беруге мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы немесе формативті бағалау негізінен «оқушының әлемді тану мен білімін қабылдауды жақсартуға арналған бағалау» деп аталады, өйткені ол оқушының жеке басының қалыптасуы мен дамуына қолдау көрсетеді.

Бұл бағалау жүйесі мұғалімге әр оқушымен жеке жұмыс жасауға жасауына, оқушының тақырыпты басынан бастап меңгеру деңгейін бақылауға, оқушының білімін диагностикалауға, мұғалімге оқу процесін басқаша ұйымдастыруға негіз болып және оқушыға жауапкершілік сезімін арттыруға мүмкіндік береді.

Бағалау дегеніміз – оқушының үлгерімін өлшеу ғана емес, дамуына ықпал ететін фактор. Бағалау оқушының таным процесіне деген қызығушылығын арттырады және оны алға жылжытады. Бұл тұрғыда формативті бағалау оқушыға бағалаудың басқа әдістеріне қарағанда материалды тереңірек түсінуге, материалды талдауға және оны өмірде қалай қолдану керектігі туралы ойлануға көмектеседі. Қалыптастырушы бағалау жиынтық бағалауға қарағанда оқушы мен оқытушы арасындағы тезірек кері байланысты қамтамасыз етеді. «Оқушының оқу қызметінің табыстылығының бағасы келесі түрлерде бола алады:

- аз түрлер (мимика, қол қимылы, дауыс ырғағы, үлгерімі бойынша қысқа ескертулер);
- оқушының жалпы сипаттамасы;
- бағалар;
- сөзбен бағалау (оқушымен жеке сөйлескенде, ата-аналар жиналысында);

Жиынтық (немесе қорытынды) бағалау дегеніміз – оқушының өткен және белгілі бір уақыттағы жетістіктері туралы ойлау үшін қорытындылау, қорытындылау бөлімнің немесе тараудың соңында немесе танымдық процестің кезеңінде қол жеткізілген жетістік деңгейінің жиынтығы. Есеп беруде қолданылатын бағалаудың түрі (қорытынды бағалау). Бағалаудың бұл түрі қалыптастырушы бағалауға қарағанда оқушылардың қызығушылығын тудырмайды.

Қалыптастырушы бағалау аясында мұғалімдерге көптеген елдерде қолданылатын әдістер мен формаларды, сонымен қатар оқушының жетістіктерін сынау мүмкіндігі туралы тест ұсынылады. Қалыптастырушы бағалау әдістерін қолдану қазіргі кезде мұғалімдерді бағалаудың жаңа жүйесінің маңызды өлшемі болып табылады. Алынған білімді рефлексиялау кезінде жаңа мағына пайда болады, мысалы, белсенді трансформация идеясы, сәйкес ақпаратты алу және ұзақ мерзімді ақпарат қалыптастыру. Оқушылар өз ойларын ауызша немесе графикалық түрде тексеруге тырысады (яғни, білімі), өз идеялары мен идеяларын басқа оқушылар мен бөлісуге, ойлау процестерін талдауға (түрлі шоулармен танысуға) тырысады.

Қалыптастырушы және жиынтық бағалау. Сабақты бағалау тек техникалық тәсіл ғана емес. Мұғалімдер жазбаша немесе ауызша бағалау арқылы жүзеге асырады. Олар қолданатын кез-келген форма тек объективті немесе

объективті емес нормалар мен стандарттарға ғана емес, сонымен бірге баланың дамуы, оқуы мен ынтасы, өзін-өзі бағалауы, қабілеті мен күш-жігері сияқты ұғымдарға да негізделген.

Бағалау қалыптастырушы немесе оқытуды бағалау, оның мақсаты білім беруді жақсарту мүмкіндіктерін, осы мүмкіндіктерді жүзеге асыру әдістері мен тәсілдерін анықтауға бағытталған. Оқытудың тәуелсіз тұжырымдамасы ретінде 1999 жылы жүргізілген зерттеу нәтижелері туралы мұғалімдер мен нұсқаушыларға хабарлау үшін жұмысстейтін Ұлыбритания академиктерінің тобын («Assessment Reform Group») жариялаған осы атаумен шыққан кітапшадан кейін белгілі болды.

Егер бағалаудың мақсаты оқытуды жіктеу, растау немесе ынталандыру үшін қорытындылау болса, оның функциясы бойынша бағалау жиынтық болуы мүмкін және кейде оқытуды бағалау деп те аталады. Егер жиынтық бағалау білімалушының, оқытушының немесе білім ордасының жоспары немесе болашағына әсеретуі мүмкін шешім қабылдау үшін пайдаланылса (яғни ол детерминистік мәнге ие), ақпараттың мазмұны мен жағдайын бақылау үшін арнайы тесттерді қолданған кезде өлшемдердің сенімділігі қамтамасыз етілуі керек.

Бағалаудың мақсаты әдетте эроқытушының кім үшін және мүддесін, (мысалы, сыныптағы тестілеу) мақсатын түсінуге негізделген. Төменде бағалаудың негізгі міндеттері келтірілген.

1) Оқытудың қиындықтарын анықтау. Мысалы, жалпы білім беретін мектептердегі сауаттылық пен санау мәселелерін анықтау үшін тесттер жүргізуге болады; арнайы түзету жаттығулары мен тестілеу қайталануы мүмкін.

2) Жетістіктер туралы кері байланыс (оқушылар, мұғалімдер және ата-аналар үшін). Мұндай кері байланыс бейресми бағалаудан бастап, жазбаша тестілерге дейін болуы мүмкін, бірақ мақсаты – білім алушылар мен оқытушыларға білім, түсіну және дағды сияқты жетістіктер мен даму туралы ақпарат беру.

3) Уәж. Кері байланыс негізінен уәжден тұрады. Емтихан немесе тест тапсырмаларын ынталандыру ретінде қабылдау әдетте кейбір білім алушылар мен оқытушыларды ойлануға және әрекет етуге жетелейді. Мұндай сыртқы ынталандыру білім алу үшін мақтау көзі болаалады, бірақ мұқият қадағаланбаса, қысым көрсету құралы болуы мүмкін.

4) Болжау және сұрыптау.

Білім мен оқушының дағдыларын бағалау арқылы мұғалімдер оқушылардың болашақ әрекеттері мен алдағы дамуына болжау жасай алады. Мемлекеттік емтихан жүйесінің нәтижелері көбінесе аралау мақсатында, әсіресе одан әрі жоғары білім алу немесе жұмысқа орналасу үшін қолданылады. Мектепте, әдетте, оқушыларды топтар мен сыныптарға бөлудің алдында бағалаудың белгілі бір формасы болады.

5) Стандарттарды бақылау және орындау.

Біліктілік дәрежесін бағалау нәтижесінде алуға болады, ал мемлекеттік емтихан нәтижелері бойынша мысалы, жоғары білімге қол жеткізуге болады. Білікті мамандар тиісті стандарттарға сәйкестігі негізінде кепілдікке ие болуы

керек. PISA (Оқушылардың білім алу жетістіктерін бағалау бойынша халықаралық бағдарлама) тәрізді, халықаралық тест мәліметтерін талдау халықаралық стандарттарға сәйкес келеді, ал ұлттық және жергілікті тесттер микро және макро деңгейлерде сәйкестікті бақылау үшін қолданылады.

б) Оқыту бағдарламасының мазмұнын және білім беру стилін бақылау. Оқытушылардың көпшілігі үшін бұл бақылау бағалаудың негізгі мақсатымен тікелей байланысты болмағандықтан екінші кезекте болады. Дегенмен, техникалық тәсілдер мен бағалау емтихандардың жиілігі оқу бағдарламасының мазмұнына және оны оқыту тәсіліне айтарлықтай әсер ететіндігінде күмән жоқ.

Қазіргі білім беру үдерісінде негізінен бағалаудың екі түрі қолданылатындығын жоғарыда айтып өттік. Ол: жиынтық және қалыптастырушы бағалау. Жиынтық бағалау оқушының белгіленген уақыт аралығында жинақтаған білім, білік, дағдыларын тест тапсырмалары, жазба жұмыс түрлері және т.б. арқылы тексеру нәтижесінде жүргізіледі. Сол себепті суммативтік бағалауда бағалаудың формалары мен тәсілдерін мұғалім анықтайды.

Ал қалыптастырушы бағалаудың негізгі ұстанымы – оқушылардың дамуына, логикалық ойлауына тікелей әсер ету. Бағалаудың бұл түрінде оқушы өзін-өзі бағалауға, сын тұрғысынан ойлауға үйренеді. Оқушы сабақ барысында мұғалімнің жетекшілігімен өз әрекетін жоспарлай отырып, кейінірек өз бетінше әрекет етуге, шешім қабылдауға, ойын дәлелді жеткізуге дағдыланады.

Қалыптастырушы бағалаудың әдістері. Күнделікті тәжірибеде білім алушылардың ілгерілеуін, меңгеру деңгейін өлшеуішін қалыптастырушы бағалаудың түрлі әдістерін қолдануға болады. Қалыптастырушы бағалау әдістерінің 3 түрі бар. Олар: эмоционалдық, уәжді арттыратын және конструктивті. Эмоционалдық қалыптастырушы бағалауды бастауыш және негізгі орта деңгейде қолдануға қолайлы. Эмоционалдық қалыптастырушы бағалау әдістеріне: смайликтер, қол шапалақтау, көңіл-күй термометрі, қолмен белгі беру, сенім, қуаныш, табыс, мұңаю, қобалжу аралдары және т.б. Уәжді арттыратын қалыптастырушы бағалау түрлерін бастауыш, орта және жоғары сыныптарда да қолданған дұрыс. Бірақ, жоғары сыныптағы білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, төмендегідей уәжді арттыратын қалыптастырушы бағалау түрлерін ұсынамыз.

Уәжді арттыратын қалыптастырушы бағалау әдістеріне: «Парасатты диалог», «Жақсылық тамшысы», «Бір сөйлеммен түйіндеу», «Бір минуттық эссе», «Карусель», «Кері байланыс бутерброды», «Ауызша бағалау», т.б. жатады. Конструктивтілік негізгі принциптерді алдыңғы кезекке шығарады: білім пассивті әдіспен берілмеуі керек, білім алушылар оқыту процесінде белсенді болуы тиіс. Сондықтан білім алушыларға, олардың жасына сәйкес оқыту процесіне белсенді қатысатындай дербестік берілу керек. Конструктивті бағалаудың әдістеріне: «Табыс баспалдағы», «Графикалық органайзерлер», «Балл жинау әдісі», «Ойшыл қалпақтар», «Тест құрастыру», «Блоб ағашы», дескрипторлар құрастыру, викториналар, сұрақтар және т.б. жатады.

Қалыптастырушы бағалаудың аталған әдістерінің ішінде бірқатарына тоқталып өтуге болады.

«Шағын шолу» – күнделікті сабақ барысында 1 минуттық уақыт аясында балалардың не түсінгенін білу үшін жүргізілетін бақылау тәсілі. «Қазақ тілі мен әдебиеті» сабағында сол күнгі өткен жаңа сөздерді жаздыру үшін әр балаға парақша ұсынылады. Оқушы есінде қалған сөздерді жазады. Сол арқылы өз білімін өзі бағалауға мүмкіндік алады.

«Жеке әңгіме» тәсілін сабақ барысында тілді меңгеру қабілеті төмен немесе енжар балалармен саралап қолданған тиімді. Бұл мұғалім мен оқушының арасында түсіністіктің тууына, баланың өзіне және мұғалімге деген сенімділігінің артуына ықпал ететін, психологиялық жағынан ұтымды тәсіл болып саналады. Өзге тілді меңгертуде оның маңызы зор. Ескеретін мәселе бұл тәсілді мұғалім оқушының қиындықтан жол тауып шығуына көмектесу мақсатында орынды қолдануы шарт.

«Ішкі және сыртқы шеңбер» – оқушылардың өтілген тақырыпты меңгеру деңгейлерін өзара бағалауды жүзеге асыратын тәсіл. Оқушылар бір-біріне бетпе-бет қарап, екі шеңбер түзіп тұрады да, бір-біріне сұрақ қояды. Ішкі шеңбердегі балалар жылжып орын ауыстырып, жұптар өзгеріп отырады.

«Бес саусақ» тәсілі – оқушылардың тақырыпты қалай игергенін анықтау мақсатында қолданылатын әрі бағалау, әрі рефлексия әдісі. Оқушылар өздерінің сабақ барысында атқарған бүкіл іс-әрекеттеріне баға береді. Оның формасы:

Бас бармақ – басты мәселе. Бүгін сабақта ең құнды мәселе қандай болды?

Балалы үйрек – бірлесу. Мен топта/жұпта қалай жұмыс жасадым? Кімге көмек бердім? Кімді риза қылдым?

Ортан терек – ойлану. Мен бүгін қандай білім мен тәжірибе алдым?

Шылдыр шүмек – шынайылық. Сабақ маған ұнады ма? Неліктен?

Кішкентай бөбек – көңіл күй ахуалы. Мен өзімді сабақта қалай сезіндім?

Қалыптастырушы және жиынтық бағалауды өткізу нормаларын белгілейтін білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларына (2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 14 маусымдағы № 272 бұйрығы) сәйкес қалыптастырушы бағалау білім алушылардың оқыту мақсатына жету мониторингін жүргізу және орындалған үй жұмысы мен педагогтің жазбаша түрдегі (дәптерге немесе күнделікке) немесе ауызша ұсынымдамаларының қорытындысын ескере отырып сараланған жұмыстарды одан әрі теңестіру үшін жүргізіледі; қалыптастырушы бағалау кезінде педагог білім алушылардың санын және кері байланысты беру жиілігін дербес анықтайды; қалыптастырушы бағалау нәтижелері басып шығару мен одан әрі сақтауды талап етпейді; қалыптастырушы бағалау нәтижелерін қою бағаланатын жұмыс орындалған дәптерлерінде жүзеге асырылады.

Аталған толықтырулар мұғалімдердің оқу процесінде «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша қалыптастырушы бағалауды тиімді іске асыруына мүмкіндік береді. Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылауды білім, тоқсан аяқталғаннан кейін оқу материалдарының мазмұнын меңгеру деңгейін анықтау және қадағалау үшін жиынтық бағалау жүргізіледі. Жиынтық бағалау – белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы), сондай-ақ оқу бағдарламасына сәйкес

бөлімдерді оқып аяқтағаннан кейін өткізілетін бағалау түрі. Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау үдерісі білім алушының белгілі бір бөлімді/ортақ тақырыпты аяқтауы бойынша жинақтаған білімі мен дағды деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Аталған бағалау түрінің мақсаты бөлім тақырыбы/ортақ тақырыптар бойынша жіберілген кемшіліктердің дер кезінде алдын алу болып табылады. Тоқсандық жиынтық бағалау мен білім берудің белгілі бір деңгейіндегі жиынтық бағалау оқу бағдарламасын меңгеру деңгейін анықтау үшін жүргізіледі. Мұндай жиынтық бағалаудың мазмұнына оқудағы күтілетін нәтижелердің ішіндегі репрезентативті таңдау жатады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша бағалауды ұйымдастыру

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төмендегі кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) саны көрсетілген:

Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предмету «Русский язык»

Необходимым условием эффективности процесса обучения в школе, как и всякой сознательной и целенаправленной деятельности, если она представляется сложной и продолжительной, является планирование. Оно заключается в обоснованном предвидении процесса и результата деятельности на основе проекта действий, предусматривающих перечень предстоящих заданий, выполняемых в установленные сроки, методов и средств реализации этих заданий, способов контроля и оценки полученных результатов. Краткосрочные планы (планы уроков) включают конкретные способы использования ресурсов, необходимых для достижения целей, определенных в среднесрочных и долгосрочных планах. Краткосрочный план составляется учителем самостоятельно. Следует обратить внимание на дифференцированный подход в обучении и учитывать индивидуальные особенности обучающихся.

При подготовке краткосрочного плана и описании хода урока, учителю важно предусмотреть обязательное включение различных форм или элементов оценивания: взаимооценивания, самооценивания, а также обратной связи. Для этого учителю необходимо тщательно отбирать учебный материал и подбирать соответствующие виды деятельности. После каждого урока учитель в соответствующей колонке краткосрочного плана отражает результаты анализа своего урока, представляет рефлексию: «что удалось», «что не совсем удалось и можно улучшить», «на что обратить особое внимание» и др.

В соответствии с основными идеями Программы урок строится, исходя не из темы урока, а на основе целей обучения и ожидаемых результатов. Урок, ориентированный на обучение, должен планироваться на основе ясных и оправданных целей. Чаще всего большая часть урока тратится на устные сообщения учителя и на задания, при выполнении которых большую часть

времени урока, ведущую роль играет именно учитель, а не ученики. У многих пропадает интерес к обучению, они либо бездействуют, либо начинают нарушать дисциплину. Для того чтобы таких ситуаций не возникало, каждому учителю прежде всего необходимо осознанно и обдуманно подходить к планированию урока. Планирование – вещь полезная, серьезное отношение к планированию позволяет проанализировать каждый предстоящий шаг, но в то же время надо помнить и о том, что, если заставлять учеников выполнять задания, которые им не интересны только потому, что эти задания заранее запланированы, то настоящее обучение прекращается. Учителю, работающему по обновленному содержанию среднего образования, необходимо быть мобильным. Если запланированные задания не дают результат, не вовлекают учащихся в учебный процесс, необходимо вносить коррективы и по окончании урока обязательно проанализировать его. Действия учителя должны быть направлены на эффективный урок. Поэтому при планировании полезно рассмотреть следующие вопросы: какова цель моего урока? Поддерживает ли каждая часть урока достижения учащимися этой цели? Что на самом деле будут делать учащиеся? Понятно ли учащимся, что они должны делать и какие результаты должны получить? Как я узнаю, что прошло обучение? Что значит быть учеником во время урока? Может ли учащийся получить помощь и/или уверенность? Могут ли они получить дополнительные материалы? Насколько план является гибким? Может ли он справиться с неожиданными событиями, такими как интересный вопрос учащегося, который требует много объяснений, проблемы с аудиовизуальными средствами, короткая обратная связь от кого-то еще? Какую обратную связь от учащихся Вы планируете услышать? Как я буду устраивать, записывать и обсуждать этот вопрос?

При планировании урока, необходимо решить, какова(ы) цель(и) этого урока. Цель должна быть связана с целями обучения учебной программы предмета, она копируется из среднесрочного или календарно-тематического плана. Указать критерии оценивания (ожидаемые результаты) к целям обучения, которые достигаются на данном уроке. Учитель может самостоятельно составить критерии оценивания и/или подобрать критерии оценивания из методических пособий: «Сборник заданий по формативному оцениванию», «Методические рекомендации по суммативному оцениванию». Формулируя критерии оценивания, необходимо помнить, что они должны описать ожидаемые результаты обучения в плане того, что учащиеся могут сделать в конце урока. Оформление критериев оценивания включает описание достижений результатов обучающихся к концу урока по категориям: «Все смогут...», «Большинство...», «Некоторые...». Это поможет акцентировать деятельность учащегося, а не учителя, проще планировать урок, точнее оценивать обучение учащихся, проще давать оценку учению и преподаванию. Определить языковые цели, включая примеры лексики и фраз. Прописать предметно-специфический словарь и терминологию, специфичную для предмета. Внести полезные выражения для диалогов и письма.

Проанализировать и зафиксировать предварительные знания обучающихся: что обучающиеся уже знают?

Рекомендации по плану урока:

- пишите четко сформулированные и подходящие цели урока;
- включите детали различных компонентов плана урока;
- предоставьте подробную информацию о стадиях учебной деятельности и способах достижения задач обучения, которые логически упорядочены и алгоритмированы для выполнения учащимися;
- определите соответствующие стратегии для разработки целевых знаний и навыков, предусмотрите проблемы и предложите решения, касающиеся необходимых навыков;
- спланируйте использование соответствующих материалов и ресурсов.

В план рекомендуется включить примерные задания для класса:

- обучающиеся практикуют ролевые игры;
- «стратегия Джигсо»: обучающиеся собирают воедино части информации;
- представление ситуации для мозгового штурма и решения;
- сбор информации: обучающиеся собирают информацию и представляют ее классу;
- обмен мнениями;
- завершение задач: головоломки, игры, чтение;
- проектные работы;
- сбор информации: опросы, интервью, поиски;
- передача информации: обучающиеся получают информацию, интерпретируют в одной форме, но представляют в другой форме.

Приведем пример краткосрочного плана урока.

Класс	11
Предмет	Русский язык
Раздел	Социальное неравенство как глобальная проблема в обществе.
Тема урока	Социальное неравенство в современном мире. Активные и пассивные конструкции.
Цели урока	<p>11.1.1 - понимать основную и детальную информацию текста, высказывая критическое отношение к позиции автора (вводные конструкции, терминология); определять целевую аудиторию, жанры (лекция, интервью, диспут, дискуссия, полемика, статья, видеосюжет);</p> <p>11.1.3 - прогнозировать содержание текста по таблицам и схемам</p> <p>11.4.3 - соблюдать синтаксические нормы (при пассивных конструкциях с возвратными глаголами и краткими страдательными причастиями, в безличных предложениях), стилистические нормы</p>
Содержание урока	<p>Объяснение темы</p> <p>Практические упражнения</p> <p>Домашнее задание</p>

	Итог урока
Ход урока	<p>Словарная работа. Знакомство с новыми понятиями, определение синонимичного ряда</p> <p>Работа с текстом.</p> <p>Задания к тексту. Внимательно прочитайте текст и выполните задания к тексту.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назовите предложение, в котором заключена основная мысль текста. 2. Ключевое задание урока. На основе текста обучающиеся не только определяют основные причины социального неравенства, но и реализуют цели обучения 11.1.3,11.4.3 3. Определите стиль речи, к которому принадлежит текст. Приведите по 2-3 примера языковых средств. 4. Восстановите элемент в опорной схеме статьи. 5. Выпишите из текста предложение с возвратным глаголом, определите значение этого глагола.
Практические интерактивные упражнения	<p>Задание. Переделайте активные конструкции в пассивные.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Эта теория рассматривает социальное неравенство как неустранимое, неизбежное, необходимое для существования человека в обществе явление. 2. Ученые определяют собственность, власть, престиж как взаимодействующие факторы, лежащие в основе социального разделения людей. 3. Подобное расслоение общества неизбежно порождает социальное неравенство.
Домашнее задание	Спрогнозируйте пути решения проблемы социального неравенства, используя активные и пассивные конструкции.
Итог урока	

Критериальное оценивание – это оценивание по критериям, то есть оценка, складывающаяся из составляющих (критериев), которые отражают достижения учащихся по разным направлениям развития их учебно-познавательной компетентности.

Критериальное оценивание - это подход, в рамках которого используются разные виды, формы и методы оценивания и самооценки.

Таблица – Применение новой системы критериального оценивания при обучении родному языку

Типы ситуаций и критерии	Параметры критериев
--------------------------	---------------------

Типичная ситуация	Знание и понимание	<p><i>Языковая компетенция:</i> Учащийся демонстрирует знание языковых правил, владение терминами, понимание их смысла (проявляется не в заучивании, а в свободной передаче полученных знаний своими словами), находит иллюстративный материал к правилам в учебном тексте, распознает родовидовые отношения языковых явлений, место изучаемого объекта в общей классификации подобных объектов, его признаки, умеет сравнивать и сопоставлять его с другими явлениями.</p>
	Репродуктивное применение	<p><i>Языковая компетенция:</i> Учащийся анализирует новые примеры изученного языкового явления по заданному алгоритму или схеме на основе полученных знаний (например, самостоятельно отбирает из текста слова заданной части речи и осуществляет их комплексный анализ по семантическим, морфологическим и синтаксическим признакам), правильно строит грамматическую и семантическую связи языкового средства в предложении, соблюдает нормы орфографии и пунктуации на письме.</p> <p><i>Речевая компетенция:</i> Учащийся воспроизводит текст с сохранением его стиля (например, составление текстов официально-деловой документации на основе образцов), использует устойчивые формулы общения в официальной обстановке общения; составляет тексты определенного функционально-семантического типа по образцу и т.д.</p>
Вариативная ситуация	Продуктивное применение	<p><i>Речевая компетенция:</i> Учащийся правильно и активно использует изученные средства в продуктивной письменной и устной речи.</p> <p><i>Коммуникативная компетенция:</i> Учащийся правильно и активно использует изученные средства в процессе общения.</p>
Проблемная ситуация	Творческое применение	<p><i>Речевая компетенция:</i></p>

		<p>Учащийся использует изученные явления в творческих работах при раскрытии какой-либо темы; написание эссе.</p> <p>Коммуникативная компетенция: Учащийся применяет изученные языковые явления в незнакомой обстановке общения соответственно своей стратегии общения (например, побудить собеседника выразить согласие на просьбу в официальной обстановке).</p>
	Систематизация и обобщение	<p>Лингвистическая компетенция: Учащийся выявляет закономерности анализа языкового явления, порождает собственные примеры для иллюстрации функционирования языкового явления, классифицирует однородные явления, создает собственный алгоритм анализа или построения высшей языковой единицы – текста и т.д.</p> <p>Речевая компетенция: Учащийся создает текст определенного стиля и жанра по нормативным требованиям для конкретных целей.</p> <p>Коммуникативная компетенция: Учащийся умеет вступить в контакт в неофициальной и официальной обстановке с людьми разного статуса и в деловые отношения с организацией в устной и письменной форме, используя весь необходимый арсенал средств языковой системы и при этом соблюдая нормы языка.</p>

Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предмету «Русская литература»

Рекомендуется использовать следующие подходы в обучении русской литературе:

– самостоятельный поиск путей решения поставленной перед учащимися проблемной ситуации;

- самостоятельное изучение текстов, обсуждение в группе (аргументация, доказательства или опровержение информации), представление классу;
- взаимообучение учащихся (внутри класса и между классами);
- практическая, творческая деятельность (создание различных видов творческих работ);
- выполнение заданий, требующих поиска и использования дополнительного материала;
- исследовательский подход (что я знаю?, что хочу узнать?, чему научился?);
- игровая деятельность;
- создание творческой работы для устранения разрыва между теорией и практикой;
- сбалансированное сочетание традиционных и новых методов обучения;
- создание условий, побуждающих учащихся к самооценке и саморазвитию, в соответствии с индивидуальными потребностями (акцент делается на сам процесс, а не на объем специфических знаний);
- систематический мониторинг знаний учащихся.

Рекомендуется использование различных стратегий обучения:

- выслушивание мнения каждого учащегося и признание важности использования уже имеющихся знаний с целью их развития;
- стимулирующее и развивающее обучение с помощью тщательно подобранных заданий и видов деятельности;
- моделирование стратегий решения проблем на примерах, понятных учащимся;
- поддержка обучения учащихся посредством «оценивания для обучения»;
- поощрение исследовательской деятельности и активного обучения, основанного на исследованиях;
- развитие у учащихся навыков критического мышления;
- осуществление дифференцированного подхода в обучении;
- организация индивидуальной, групповой деятельности учащихся и работы всего класса.

Приведем пример краткосрочного плана урока

Раздел долгосрочного плана: Человек в эпоху перемен	ФИО учителя:
Класс: 11	
Тема урока	История, революция, природа в романе Б.Л. Пастернака «Доктор Живаго»

<p>Цели обучения, которые достигаются на данном уроке</p>	<p>-давать развернутый аргументированный ответ на проблемный вопрос, ссылаясь на литературный материал, выражая собственное мнение о проблеме, системе образов;</p> <p>-давать критическую оценку произведению с точки зрения нравственной и эстетической ценности, объясняя собственное отношение к проблематике в форме устных и письменных высказываний.</p> <p>- анализировать средства и приемы создания образов, художественного пространства и времени, изобразительные средства и фигуры поэтического синтаксиса, объяснять, с какой целью их использует автор.</p>	
<p>Цели урока</p>	<p>дать представление о мировоззрении Б. Л. Пастернака, отражённом в романе «Доктор Живаго», о таких понятиях, как <i>история, человек, природа</i>, показав их гуманизм и ценность.</p>	
<p>Запланированные этапы урока</p>	<p>Запланированная деятельность на уроке</p>	<p>Ресурсы</p>
<p>Начало урока 15сек</p>	<p>На экране учитель: Здравствуйте, дорогие ребята! Тема нашего урока: «История, революция, природа в романе Б.Л. Пастернака «Доктор Живаго»».</p>	
	<p>Сегодня на уроке мы</p> <p>-будем говорить об образе Юрия Живаго и его нравственных ценностях;</p> <p>-рассмотрим философско-нравственные проблемы, поднятые автором романа, и определим его точку зрения на них.</p> <p>Кроме того, мы</p> <p>-будем совершенствовать навыки анализа художественного текста.</p>	
	<p>Сам Пастернак считал свой роман своего рода «Войной и миром» для настоящего столетия. Современники восприняли его как пасквиль на революцию, как политическую исповедь автора. Пастернаку было отказано в публикации, а роман был запрещен на родине</p>	

	<p>писателя, хотя уже в 1957 г. его прочитал весь мир.</p> <p>Соотечественники Пастернака смогли впервые познакомиться с ним только в 1988 г.</p>	
	<p><i>События романа развиваются с 1903 по 1929 год и описывают эпоху революций и гражданской войны в России.</i></p>	Слайд 4
	<p><u>Центральная проблема</u> – судьбы интеллигенции в 20-м веке. Роман написан о человеке, который сумел в условиях революций и войн сохранить в себе личность.</p>	Слайд 5
	<p>В широком смысле к интеллигенции причисляют людей, профессионально занимающихся интеллектуальным трудом. В русской литературе интеллигенцией называется лишь часть образованного слоя общества, берущая на себя роль выразительницы интересов народа, претендующая на роль его духовного пастыря и представителя перед властью. Принадлежат к ней и герой романа «Доктор Живаго».</p>	Слайд 6,7
	<p><i>Название романа Б. Л. Пастернак менял несколько раз. Первоначально он носил название «Мальчики и девочки».</i></p> <p><i>Были и другие варианты заглавия: «Смерти не будет», «Свеча горела».</i></p> <p>Только в 1948 г. появилось окончательное название – «Доктор Живаго».</p>	Слайд 8
	<p>Фамилия Живаго этимологически связана со словом «живой». Слово «живаго» восходит к православной молитве: «Ты есть воистину Христос, сын Бога живаго». А профессия доктора призвана сохранять жизнь. Название «Доктор Живаго» содержит в себе жизнь в квадрате. Имя Юрий (Георгий) означает принадлежность земле («земледелец, работник на земле») и тоже связано с символом жизни. Жизнь – это главная ценность, утверждаемая в романе.</p>	Слайд 9,10

	<p>«Доктор Живаго» состоит из 2 книг. В первой книге показана жизнь Живаго в водовороте истории: революция 1905 г., война 1914 г., революция 1917 г. На фоне исторических событий разворачивается частная жизнь Юрия Живаго: самоубийство отца, общение с друзьями, выбор Юрием профессии, создание им семьи с Тоней и рождение их общего ребенка, появление первых поэтических произведений и зарождение в душе неосознанной любви к Ларе.</p>	Слайд 11
	<p>Вторая книга начинается со встречи с Ларой и завершается 1953 годом – годом смерти И. Сталина. Показаны жизнь Юрия в плену у партизан во время гражданской войны, его побег из плена и встреча с Ларой, расставание с Тоней и жизнь с Ларой в Варькино. Здесь разрешаются все конфликты: адвокат Комаровский увозит обманом Лару от Живаго, бывший муж Лары Антипов-Стрельников, разочаровавшись в революции, добровольно уходит из жизни. Живаго возвращается в Москву, живет с Мариной, пишет много стихов и тихо умирает на улице от разрыва сердца.</p>	Слайд 12,13
	<p>В эпилоге сводный брат Юрия Евграф Живаго в 1943 г. на фронте передает дочери Юрия и Лары – Таньке Безочередовой, воспитанной в детском доме, дневник отца. Этот лирический дневник поэта Юрия Живаго и завершает роман.</p>	Слайд 14
	<p>Жанр романа можно определить как гибридный, он соединяет в себе эпос и лирику, прозу и поэзию. А то, что в романе раскрывается историческая эпоха через судьбы отдельных людей, делает его эпическим полотном. В то же время «Доктор Живаго» является философским романом Мы рассмотрим философско-нравственные проблемы в следующей последовательности?</p>	Слайд 15

	<p><i>Живаго и революция</i></p> <p><i>Живаго и история</i></p> <p><i>Живаго и природа</i></p>	
	<p>Живаго и революция</p> <p>Обратимся к тексту романа. (ч. 6, гл. 8, с. 228).</p> <p>Называя революцию «великолепной хирургией», герой выражает взгляд мыслящей интеллигенции на ход истории, первоначально с энтузиазмом принявшей революцию. Его восхищает революция своей стихийностью, мощью. Отношение Живаго к революционным преобразованием меняется, когда он осознаёт, что эти перемены связаны с убийством, смертью, насилием, жестокостью.</p> <p>Итогом размышлений Живаго о революции становится фраза: <i>«Я был настроен очень революционно, а теперь думаю, что насильственностью ничего не возьмешь. К добру надо привлекать добром...»</i></p>	Слайд 16,17,18
	<p>Живаго и история</p> <p>И вновь обратимся к тексту романа(ч. 14, гл. 14, с. 522).</p>	Слайд 19,20
	<p><i>Живаго и природа</i></p> <p><i>Давайте рассмотрим пейзажную зарисовку. (ч. 12, гл. 1, с. 408-409).</i></p> <p>Здесь пейзаж предваряет бесчеловечную сцену расстрела заговорщиков. Природа, с одной стороны, живёт своей жизнью, но с другой – ощущается её связь с человеком.</p> <p>Природа предстаёт одухотворённой и очеловеченной, это не безликое существо, и Живаго, умеющий видеть её красоту и поэтичность, чувствует с ней духовное родство.</p> <p>В романе много страниц, посвящённых описанию природы, что неудивительно, так как Живаго пытается найти душевную гармонию среди хаоса и неустроенности жизни.</p>	Слайд 21,22,23,24
	Сделаем вывод из проделанной нами работы.	Слайд 25

	Революция воспринимается героем романа как факт исторической порчи. Юрий Живаго не приемлет насилие, говоря: «К добру надо привлекать добром». И только в природе существует гармония, которую ищет и находит герой романа «Доктор Живаго» и которой нет в человеческой жизни эпохи перемен.	
	Роман не заканчивается смертью героя. Он заканчивается стихами. Но об этом разговор пойдет на следующем уроке.	
	<i>Подведем итоги.</i>	Слайд 26

Под критериальным оцениванием понимается процесс оценивания, основанный на сравнении учебных достижений учащихся с четко определенными, коллективно выработанными, заранее известными всем участникам образовательного процесса критериями, соответствующими целям и содержанию образования, способствующими формированию учебно-познавательной компетентности учащихся. Педагогическая сущность технологии критериального оценивания заключается в формировании учебно-познавательной компетентности учащихся (готовности и способности учащихся осуществлять самостоятельную учебно-познавательную деятельность, направленную на усвоение знаний и способов их приобретения; концентрировать внимание; критически мыслить; оценивать собственные возможности и учебные достижения; осуществлять взаимооценивание).

Самооценка обучающихся осуществляется через оценку собственных достижений для самоорганизации и саморазвития.

Содержательный контроль и оценка предусматривает выявление индивидуальной динамики освоения обучающимися общеобразовательных предметов и не допускает сравнения одного ученика с другими.

Для отслеживания уровня освоения обучающимися учебных предметов используются:

- стартовые работы (сроки: первая неделя сентября; цель: фиксирование удержанных обучающимися предметных и метапредметных результатов на начало учебного года);

- диагностические работы (сроки: в течение года; цель: исследование эффективности выбранных учителем форм предъявления предметного содержания);

- текущие проверочные работы (сроки: в течение года; цель: контроль освоения малых единиц предметного содержания);

- модульные проверочные работы (сроки: по итогам модуля (раздела); цель: контроль освоения модуля (раздела) предметного содержания);

- итоговые проверочные работы (сроки: апрель-май; цель: контроль освоения предметного и метапредметного содержания за учебный год);

– демонстрация достижений обучающихся с предъявлением накопленного в течение года материала, в том числе в форме портфолио(об этом в следующем пункте).

4. «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәндерінен қысқа мерзімді сабақ жоспарын әзірлеу және критериалды бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдар

Қысқа мерзімді сабақ жоспары оқу пәні бойынша оқу бағдарламасының және жүйелі сабақтардың орта мерзімді жоспары негізінде жасалады. Жоспарлаудың бұл түрінде сабақ сұлбасын ғана көрсетілмейді, мұнда тапсырмалар жүйесі, білімді тексеру түрлері, бағалау стратегиялары, барлық білім алушылардың қажеттіліктері ескеріліп, педагогтің әдістемелік деңгейі жетілдіріледі. Қысқа мерзімді жоспарды құрастыру барысында сабақтың барлық кезеңдері және оқу процесіне қатысушылардың барлығының іс-әрекеттері ескерілуі тиіс.

Педагог сабақ жоспарында: мақсаттарды нақты және анық тұжырымдауы; сабақ жоспарының әртүрлі компоненттерінің тиісті бөліктерін қамтуы; білім алушылардың орындауы үшін логикалық тұрғыдан реттелген және сабақтың мақсаттарына сәйкес келетін жаттығулар мен тапсырмалар туралы толық ақпарат беруі; мақсатты білім мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған әдістерді анықтауы; мәселелерді алдын-ала анықтап, белгілі бір дағдылар бойынша шешім қабылдауы; қажетті материалдар мен ресурстарды қолдануды жоспарлауы тиіс.

Қысқа мерзімді жоспарлар оқу пәні бойынша сабақ мазмұнына байланысты нақты әдістемелік ұсынымдарды қамтиды. Яғни, қысқа мерзімді жоспарлауда орта мерзімді және ұзақ мерзімді жоспарларда анықталған мақсаттарға жету үшін қажетті ресурстарды пайдаланудың нақты әдістері қамтылады. Мұғалім қысқа мерзімді жоспарды ұсынылған шаблонға сәйкес өзі құрастырады.

Сабақты жоспарлау педагогтің жүйеленген сабақтар топтамасы кімге арналғанын, нені үйретіп, бағалаудың қай әдісін қолдану керек екенін түсінуіне көмектеседі. Қысқа мерзімді жоспардың құрамына сабақтың мақсаттары, сабақтың міндеттері, қолданылатын жабдықтар және конспект-жоспар кіреді. Жақсы құрастырылған сабақ жоспарында сабақтың әр кезеңі минутына дейін есептелінген болады.

Жоспардың кіріспе бөлігінде алдымен сабақтың мақсаттары анықталып, тұжырымдалады. Сабақтың мақсаты оқу пәннің оқу бағдарламасындағы мақсаттарымен байланысты болуы керек. Сабақтың мақсаттарын анықтау ұсынылады. Олар оқу мақсаттарымен бірдей болуы мүмкін.

Қысқа мерзімді жоспарды құрастыру барысында мыналарды ескеру қажет: білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне ерекше назар аудару керек, өйткені білім алушылардың сол қажеттіліктерін қанағаттандырудағы мұғалімнің жетістігі олардың үлгеріміне оң әсер етуі мүмкін.

Сабақ аясында көптеген тапсырмаларды жоспарлау ұсынылады. Интервалдарды (10 минуттан асырмай) өзгерте отырып, бір сабақта төрт, бес

немесе одан да көп түрлі тапсырмаларды қолданып, оқытуды ұйымдастыруға болады.

Әрбір жоспарланған тапсырма алдыңғы тапсырмамен байланысты болып, сабақ мақсат(тар)ына бағытталған болуы керек. Сұрақтар мен тапсырмалардың алмасып келуі тиімдірек. Бұл білім алушыларға тапсырманы түсінуге көмектеседі, бір тақырыптан екінші тақырыпқа логикалық ауысуға мүмкіндік береді және олардың алдындағы білімдері мен дағдыларын бекітеді.

Диалог түрінде оқыту негізінде оқытып, оқу белсенділігін жандандыруға назар аудару керек, өйткені жаңартылған білім беру бағдарламасы оқыту мен оқуды конструктивтік көзқарас негізінде жүзеге асырылуын көздейді, оның мәні білім алушыларды педагогпен және өзара диалог жүргізуге ынталандыру болып табылады.

Жеке, ұжымдық және топтық/жұптық жұмыс түрлерін, сын тұрғысынан ойлауды дамытуға бағытталған тапсырмаларды жоспарлап, ауыстырып отыру қажет.

Сабақ жоспарында түрлі техникалар мен әдістер арқылы формативті (қалыптастырушы) бағалауды жүзеге асыру жолдарын ойластыру керек.

Сабақтан кейін рефлексияға назар аудару керек. Бұл өткен сабақтың оң және теріс жақтарын анықтап, кейінгі сабақтарды тиімдірек жоспарлауға мүмкіндік береді[7].

Жоспардың соңында білім алушыларға осы сабақта білгендері туралы ойлауға, өз жұмыстарын және басқа да білім алушыларды бағалауға мүмкіндік беретін сұрақтарды, тапсырмаларды, сондай-ақ келесі сабақтың мақсаттарын анықтау қажет.

Қазіргі білім нарығы теориялық білімді емес, оқушылардың күзиреттілігін, олардың дара тұлғалық сапасын талап етіп отыр. Осы уақытқа дейін оқушыға білім беру кезінде теорияны ғана меңгертсек, қазіргі кезде әлемдік білім беру саласында бәсекеге қабілетті адамды дайындау үшін адамның құзыреттілігіне негізделген нәтижеге бағытталған оқытуды көздеп отырмыз. Бүгінгі таңда педагогика ғылымындағы ең өзекті және өткір мәселелердің бірі – білім беру мен оқытудың сапасын арттыру. Осы тұрғыда жалпы білім беру және кәсіптік бағдар беру мектептеріндегі реформаның негізгі аспектілері бойынша оқушылардың білімі мен басқару жүйесінің құжаттамасын бағалау осы мәселеге үлкен мән береді.

Білім сапасын арттыру оқушылардың үлгерімін бағалаудың нақты өлшемдерін қажет етеді. Бағалау оқу процесінде маңызды рөл атқарады және мыналарды көрсетеді:

- мақсаттар немесе күтілетін нәтижелер (білімді немесе үнемі дамып келе жатқан адам);
- сыныптағы мұғалімнің жағдайы (мұғалім немесе үйлестіруші ұйымдастырушы);
- сыныптағы қатынастар (субъект-объект немесе субъект-субъективтілік);
- оқушы жағдайы (оқушы немесе оқытушы);
- ата-аналардың бағалауға қатынасы (жеке тұлға сипаттамасы немесе осы кезеңдегі оқу жетістіктерін ресми бағалау);

- мектептің бағалауға көзқарасы (прогресстің ресми индикаторлары немесе әлеуметтік институт ретіндегі мектептегі барлық әрекеттерді терең талдау).

Бағалаудың негізгі принциптері:

1) Бағалау – бұл оқу процесіне кіріктірілген үздіксіз процесс.

2) Бағалау тек өлшемді болуы мүмкін.

Бағалау бірнеше қағидаларды қамтиды:

- оның жеке басы емес, тек білім алушының жұмысы бағаланады;

- білім алушының жұмысы басқалармен емес, тек модельмен салыстырылады;

- бағалау моделі білім алушыға алдын-ала белгілі;

- білім алушының жетістіктерін анықтап, өзін-өзі бағалай алатындай нақты бағалау алгоритмі жасалады;

- оқу мақсатына сәйкес оқытылып жатқан тақырыптар ғана бағаланады;

- пәнді оқытудың жалпы мақсаттары оқушының пән бойынша оқу жетістіктерін бағалау критерийлері болып табылады.

3) Бағалау критерийлері – оқу мақсаттарына сәйкес күтілетін нәтижелер.

4) Әр түрлі типтерді қолданатын мұғалім тапсырмалардың нақты және қысқаша сипаттамаларын белгілеуі керек.

5) Мұғалім бағалау процесіне оқушыларды қосу арқылы өзін-өзі бағалауға көшуге талпынуы керек.

Критериалды бағалау дегеніміз – бұл білім алушының оқу жетістіктерін оқу процесіне қатысушыларға бұрын белгілі болған критерийлермен салыстыруға негізделген, оқыту мақсаты мен мазмұнына негізделген оқушының негізгі құзыреттіліктерін құруға ықпал ететін және топпен нақты келісілген процесс.

Критериалды бағалау міндеттері:

- оқу процесінің барлық кезеңдерінде оқушының сабаққа дайындығын бақылау;

- оқу жоспарына сәйкес оқу мақсаттары және оқу нәтижелеріне, сондай-ақ, өз жетістіктерін оқушылардың өзіндік талдау жасау;

- білім алушылардың жеке даму траекториясын назарға алу;

- оқу жұмыс бағдарламасындағы олқылықтарды жоюға оқушыны тарту;

- оқу жұмыс бағдарламаларының тиімділігін сараптау, зерттеу;

- оқу процесін ұйымдастырудың және оқу материалдарын зерттеудің ерекшеліктерін анықтау үшін мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасында кері байланысты ұйымдастыру.

Критериалды бағалаудың артықшылықтары:

- білім алушының жеке тұлғасы емес, тек оқушының жұмысы бағаланады;

- оқушының жұмысы дұрысоқу үлгісімен (стандарт) салыстырылады;

- үлгі (стандарт) білім алушыға бұрыннан таныс;

- білім алушы бағалау алгоритмін алдын-ала біледі;

- білім сапасы артады.

Осы тұста ғалым А.Байтұрсыновтың құнды пікіріне назар аударсақ. «Бала білімді тәжірибе арқылы өздігінен алу керек. Мұғалімнің қызметі оның білімінің,

шеберлігінің керек орны өздігінен алатын тәжірибелі білімінің ұзақ жолын қысқарту үшін, ол жолдан балалар қиналмай оңай оқу үшін, керек білімін кешікпей кезінде алып отыру үшін, балаға жұмысты әліне шағындап беру мен бетін белгілеген мақсатқа қарай түзеп отыру», - дейді ғалым [2]. Ғалым оқыту мен үй жұмысының маңызды белгілері нақты анықтаған және ескерткен. Сондықтан ол білім берудің әлеуметтік маңыздылығына ерекше назар аударады: «Әуелі біз елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек» деген келелі ойды айтады [2].

Критериалды бағалаудың мұғалім үшін де, оқушы үшін де тиімді жақтары бар.

Мұғалім үшін:

- сапа нәтижелерін қамтамасыз етудің критерийлерін әзірлеу;
- жұмысты талдау және жоспарлау керек, білім алушы туралы ақпарат алу;
- оқу үрдісінің сапасын көтеру;
- білім алушының ерекшеліктерін ескере отырып, олар үшін жеке-жеке оқыту траекториясын қабылдау;
- бағалаудың әртүрлі әдістері мен құралдарын қолдану;
- оқу жоспарының мазмұнын жақсарту бойынша ұсыныстар жасау;
- сапа нәтижелерін қамтамасыз ету үшін критерийлер әзірлеу;
- жұмысты талдау және жоспарлау туралы ақпарат жинау;
- оқу процесінің сапасын арттыру;
- әр оқушының жеке ерекшелігін есепке алып, әр оқушының жеке оқу траекториясына қол жеткізу;
- бағалаудың әртүрлі әдістері мен құралдарын қолдану;
- оқу бағдарламасының мазмұнын жақсарту үшін ұсыныстар енгізуге қол жеткізеді.

Білім алушылар үшін:

- бағалау критерийлерін жақсы білу және ұғу және нәтижелерді талдау үшін қолдана алу;
- білім алушының рефлексияға қосылуы, яғни өзіні және достарын бағалауы;
- белгілі бір есептерді шешуде ақпаратты қолдана білу, өз ойын еркін жеткізе білу, сыни тұрғыдан ойлау.

Ата-аналарға:

- баланың білім деңгейін бақылау;
- баланың оқу процесін бақылай алуы;
- бұл оқу процесінде балаға көмек беру мүмкіндігіне ие болады.

Критериалды бағалау жүйесінде қолданылатын ұғымдар.

Критериалдық жүйе қолдану кезінде оқушының оқу үлгерімін тексергендегі бағалаудың мынандай нысандары мен түрлері ұсынылған: қалыптастырушы және қорытынды бағалау.

Қалыптастырушы бағалау оқу процесінде білім алушының қазіргі білім деңгейін анықтау және мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты орнату үшін тиімді.

Жиынтық бағалау бұл ақпаратты жинақтау, бөлім немесе модуль соңында немесе танымдық процестің кез келген сатыда оқушының жетістігін бағалау үшін қолданылады.

Қалыптастырушы бағалау:

- оқу процесінде (өзіндік жұмыс, тест және т.б.) оқушылардың жұмысын жақсартуға және жоғары нәтижелерге қол жеткізуге көмектеседі;
- мұғалімге оқушының материалды игеруі туралы ақпаратты жинауға, талдауға және жоспарлауға мүмкіндік береді.

Қорытындылаушы бағалау:

- әр бөлімнің соңында (оқуды немесе қорытынды бақылау)
- оқушыға әр бөлімде білім деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.
- ұстазға оқушының жетістіктеріне нәтиже баға беріп, қорытынды пікір беруге мүмкіндік береді.

Қалыптастырушы немесе формативті бағалау негізінен «оқушының әлемді тану мен білімін қабылдауды жақсартуға арналған бағалау» деп аталады, өйткені ол оқушының жеке басының қалыптасуы мен дамуына қолдау көрсетеді.

Бұл бағалау жүйесі мұғалімге әр оқушымен жеке жұмыс жасауға жасауына, оқушының тақырыпты басынан бастап меңгеру деңгейін бақылауға, оқушының білімін диагностикалауға, мұғалімге оқу процесін басқаша ұйымдастыруға негіз болып және оқушыға жауапкершілік сезімін арттыруға мүмкіндік береді.

Бағалау дегеніміз – оқушының үлгерімін өлшеу ғана емес, дамуына ықпал ететін фактор. Бағалау оқушының таным процесіне деген қызығушылығын арттырады және оны алға жылжытады. Бұл тұрғыда формативті бағалау оқушыға бағалаудың басқа әдістеріне қарағанда материалды тереңірек түсінуге, материалды талдауға және оны өмірде қалай қолдану керектігі туралы ойлануға көмектеседі. Қалыптастырушы бағалау жиынтық бағалауға қарағанда оқушы мен оқытушы арасындағы тезірек кері байланысты қамтамасыз етеді. «Оқушының оқу қызметінің табыстылығының бағасы келесі түрлерде бола алады:

- аз түрлер (мимика, қол қимылы, дауыс ырғағы, үлгерімі бойынша қысқа ескертулер);

- оқушының жалпы сипаттамасы;

- бағалар;

- сөзбен бағалау (оқушымен жеке сөйлескенде, ата-аналар жиналысында);

Жиынтық (немесе қорытынды) бағалау дегеніміз – оқушының өткен және белгілі бір уақыттағы жетістіктері туралы ойлау үшін қорытындылау, қорытындылау бөлімнің немесе тараудың соңында немесе танымдық процестің кезеңінде қол жеткізілген жетістік деңгейінің жиынтығы. Есеп беруде қолданылатын бағалаудың түрі (қорытынды бағалау). Бағалаудың бұл түрі қалыптастырушы бағалауға қарағанда оқушылардың қызығушылығын тудырмайды.

Қалыптастырушы бағалау аясында мұғалімдерге көптеген елдерде қолданылатын әдістер мен формаларды, сонымен қатар оқушының жетістіктерін сынау мүмкіндігі туралы тест ұсынылады. Қалыптастырушы бағалау әдістерін

қолдану қазіргі кезде мұғалімдерді бағалаудың жаңа жүйесінің маңызды өлшемі болып табылады. Алынған білімді рефлексиялау кезінде жаңа мағына пайда болады, мысалы, белсенді трансформация идеясы, сәйкес ақпаратты алу және ұзақ мерзімді ақпарат қалыптастыру. Оқушылар өз ойларын ауызша немесе графикалық түрде тексеруге тырысады (яғни, білімі), өз идеялары мен идеяларын басқа оқушылар мен бөлісуге, ойлау процестерін талдауға (түрлі шоулармен танысуға) тырысады.

Қалыптастырушы және жиынтық бағалау. Сабақты бағалау тек техникалық тәсіл ғана емес. Мұғалімдер жазбаша немесе ауызша бағалау арқылы жүзеге асырады. Олар қолданатын кез-келген форма тек объективті немесе объективті емес нормалар мен стандарттарға ғана емес, сонымен бірге баланың дамуы, оқуы мен ынтасы, өзін-өзі бағалауы, қабілеті мен күш-жігері сияқты ұғымдарға да негізделген.

Бағалау қалыптастырушы немесе оқытуды бағалау, оның мақсаты білім беруді жақсарту мүмкіндіктерін, осы мүмкіндіктерді жүзеге асыру әдістері мен тәсілдерін анықтауға бағытталған. Оқытудың тәуелсіз тұжырымдамасы ретінде 1999 жылы жүргізілген зерттеу нәтижелері туралы мұғалімдер мен нұсқаушыларға хабарлау үшін жұмыс істейтін Ұлыбритания академиктерінің тобын («Assessment Reform Group») жариялаған осы атаумен шыққан кітапшадан кейін белгілі болды.

Егер бағалаудың мақсаты оқытуды жіктеу, растау немесе ынталандыру үшін қорытындылау болса, оның функциясы бойынша бағалау жиынтық болуы мүмкін және кейде оқытуды бағалау деп те аталады. Егер жиынтық бағалау білім алушының, оқытушының немесе білім ордасының жоспары немесе болашағына әсеретуі мүмкін шешім қабылдау үшін пайдаланылса (яғни ол детерминистік мәнге ие), ақпараттың мазмұны мен жағдайын бақылау үшін арнайы тесттерді қолданған кезде өлшемдердің сенімділігі қамтамасыз етілуі керек.

Бағалаудың мақсаты әдетте әроқытушының кім үшін және мүддесін, (мысалы, сыныптағы тестілеу) мақсатын түсінуге негізделген. Төменде бағалаудың негізгі міндеттері келтірілген.

1) Оқытудың қиындықтарын анықтау. Мысалы, жалпы білім беретін мектептердегі сауаттылық пен санау мәселелерін анықтау үшін тесттер жүргізуге болады; арнайы түзету жаттығулары мен тестілеу қайталануы мүмкін.

2) Жетістіктер туралы кері байланыс (оқушылар, мұғалімдер және ата-аналар үшін). Мұндай кері байланыс бейресми бағалаудан бастап, жазбаша тестілерге дейін болуы мүмкін, бірақ мақсаты – білім алушылар мен оқытушыларға білім, түсіну және дағды сияқты жетістіктер мен даму туралы ақпарат беру.

3) Уәж. Кері байланыс негізінен уәжден тұрады. Емтихан немесе тест тапсырмаларын ынталандыру ретінде қабылдау әдетте кейбір білім алушылар мен оқытушыларды ойлануға және әрекет етуге жетелейді. Мұндай сыртқы ынталандыру білім алу үшін мақтау көзі болаалады, бірақ мұқият қадағаланбаса, қысым көрсету құралы болуы мүмкін.

4) Болжау және сұрыптау.

Білім мен оқушының дағдыларын бағалау арқылы мұғалімдер оқушылардың болашақ әрекеттері мен алдағы дамуына болжау жасай алады. Мемлекеттік емтихан жүйесінің нәтижелері көбінесе аралау мақсатында, әсіресе одан әрі жоғары білім алу немесе жұмысқа орналасу үшін қолданылады. Мектепте, әдетте, оқушыларды топтар мен сыныптарға бөлудің алдында бағалаудың белгілі бір формасы болады.

5) Стандарттарды бақылау және орындау.

Біліктілік дәрежесін бағалау нәтижесінде алуға болады, ал мемлекеттік емтихан нәтижелері бойынша мысалы, жоғары білімге қол жеткізуге болады. Білікті мамандар тиісті стандарттарға сәйкестігі негізінде кепілдікке ие болуы керек. PISA (Оқушылардың білім алу жетістіктерін бағалау бойынша халықаралық бағдарлама) тәрізді, халықаралық тест мәліметтерін талдау халықаралық стандарттарға сәйкес келеді, ал ұлттық және жергілікті тесттер микро және макро деңгейлерде сәйкестікті бақылау үшін қолданылады.

б) Оқыту бағдарламасының мазмұнын және білім беру стилін бақылау. Оқытушылардың көпшілігі үшін бұл бақылау бағалаудың негізгі мақсатымен тікелей байланысты болмағандықтан екінші кезекте болады. Дегенмен, техникалық тәсілдер мен бағалау емтихандардың жиілігі оқу бағдарламасының мазмұнына және оны оқыту тәсіліне айтарлықтай әсер ететіндігінде күмән жоқ.

Қазіргі білім беру үдерісінде негізінен бағалаудың екі түрі қолданылатындығын жоғарыда айтып өттік. Ол: жиынтық және қалыптастырушы бағалау. Жиынтық бағалау оқушының белгіленген уақыт аралығында жинақтаған білім, білік, дағдыларын тест тапсырмалары, жазба жұмыс түрлері және т.б. арқылы тексеру нәтижесінде жүргізіледі. Сол себепті суммативтік бағалауда бағалаудың формалары мен тәсілдерін мұғалім анықтайды.

Ал қалыптастырушы бағалаудың негізгі ұстанымы – оқушылардың дамуына, логикалық ойлауына тікелей әсер ету. Бағалаудың бұл түрінде оқушы өзін-өзі бағалауға, сын тұрғысынан ойлауға үйренеді. Оқушы сабақ барысында мұғалімнің жетекшілігімен өз әрекетін жоспарлай отырып, кейінірек өз бетінше әрекет етуге, шешім қабылдауға, ойын дәлелді жеткізуге дағдыланады.

Қалыптастырушы бағалаудың әдістері. Күнделікті тәжірибеде білім алушылардың ілгерілеуін, меңгеру деңгейін өлшеуішін қалыптастырушы бағалаудың түрлі әдістерін қолдануға болады. Қалыптастырушы бағалау әдістерінің 3 түрі бар. Олар: эмоционалдық, уәжді арттыратын және конструктивті. Эмоционалдық қалыптастырушы бағалауды бастауыш және негізгі орта деңгейде қолдануға қолайлы. Эмоционалдық қалыптастырушы бағалау әдістеріне: смайликтер, қол шапалақтау, көңіл-күй термометрі, қолмен белгі беру, сенім, қуаныш, табыс, мұңаю, қобалжу аралдары және т.б. Уәжді арттыратын қалыптастырушы бағалау түрлерін бастауыш, орта және жоғары сыныптарда да қолданған дұрыс. Бірақ, жоғары сыныптағы білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, төмендегідей уәжді арттыратын қалыптастырушы бағалау түрлерін ұсынамыз.

Уәжді арттыратын қалыптастырушы бағалау әдістеріне: «Парасатты диалог», «Жақсылық тамшысы», «Бір сөйлеммен түйіндеу», «Бір минуттық

эссе», «Карусель», «Кері байланыс бутерброды», «Ауызша бағалау», т.б. жатады. Конструктивтілік негізгі принциптерді алдыңғы кезекке шығарады: білім пассивті әдіспен берілмеуі керек, білім алушылар оқыту процесінде белсенді болуы тиіс. Сондықтан білім алушыларға, олардың жасына сәйкес оқыту процесіне белсенді қатысатындай дербестік берілу керек. Конструктивті бағалаудың әдістеріне: «Табыс баспалдағы», «Графикалық органайзерлер», «Балл жинау әдісі», «Ойшыл қалпақтар», «Тест құрастыру», «Блоб ағашы», дескрипторлар құрастыру, викториналар, сұрақтар және т.б. жатады.

Қалыптастырушы бағалаудың аталған әдістерінің ішінде бірқатарына тоқталып өтуге болады.

«Шағын шолу» – күнделікті сабақ барысында 1 минуттық уақыт аясында балалардың не түсінгенін білу үшін жүргізілетін бақылау тәсілі. «Қазақ тілі мен әдебиеті» сабағында сол күнгі өткен жаңа сөздерді жаздыру үшін әр балаға парақша ұсынылады. Оқушы есінде қалған сөздерді жазады. Сол арқылы өз білімін өзі бағалауға мүмкіндік алады.

«Жеке әңгіме» тәсілін сабақ барысында тілді меңгеру қабілеті төмен немесе енжар балалармен саралап қолданған тиімді. Бұл мұғалім мен оқушының арасында түсіністіктің тууына, баланың өзіне және мұғалімге деген сенімділігінің артуына ықпал ететін, психологиялық жағынан ұтымды тәсіл болып саналады. Өзге тілді меңгертуде оның маңызы зор. Ескеретін мәселе бұл тәсілді мұғалім оқушының қиындықтан жол тауып шығуына көмектесу мақсатында орынды қолдануы шарт.

«Ішкі және сыртқы шеңбер» – оқушылардың өтілген тақырыпты меңгеру деңгейлерін өзара бағалауды жүзеге асыратын тәсіл. Оқушылар бір-біріне бетпе-бет қарап, екі шеңбер түзіп тұрады да, бір-біріне сұрақ қояды. Ішкі шеңбердегі балалар жылжып орын ауыстырып, жұптар өзгеріп отырады.

«Бес саусақ» тәсілі – оқушылардың тақырыпты қалай игергенін анықтау мақсатында қолданылатын әрі бағалау, әрі рефлексия әдісі. Оқушылар өздерінің сабақ барысында атқарған бүкіл іс-әрекеттеріне баға береді. Оның формасы:

Бас бармақ – басты мәселе. Бүгін сабақта ең құнды мәселе қандай болды?

Балалы үйрек – бірлесу. Мен топта/жұпта қалай жұмыс жасадым? Кімге көмек бердім? Кімді риза қылдым?

Ортан терек – ойлану. Мен бүгін қандай білім мен тәжірибе алдым?

Шылдыр шүмек – шынайылық. Сабақ маған ұнады ма? Неліктен?

Кішкентай бөбек – көңіл күй ахуалы. Мен өзімді сабақта қалай сезіндім?

Қалыптастырушы және жиынтық бағалауды өткізу нормаларын белгілейтін білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларына (2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 14 маусымдағы № 272 бұйрығы) сәйкес қалыптастырушы бағалау білім алушылардың оқыту мақсатына жету мониторингін жүргізу және орындалған үй жұмысы мен педагогтің жазбаша түрдегі (дәптерге немесе күнделікке) немесе ауызша ұсынымдамаларының қорытындысын ескере отырып сараланған жұмыстарды одан әрі теңестіру үшін жүргізіледі; қалыптастырушы бағалау

кезінде педагог білім алушылардың санын және кері байланысты беру жиілігін дербес анықтайды; қалыптастырушы бағалау нәтижелері басып шығару мен одан әрі сақтауды талап етпейді; қалыптастырушы бағалау нәтижелерін қою бағаланатын жұмыс орындалған дәптерлерінде жүзеге асырылады.

Аталған толықтырулар мұғалімдердің оқу процесінде «Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша қалыптастырушы бағалауды тиімді іске асыруына мүмкіндік береді. Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылауды білім, тоқсан аяқталғаннан кейін оқу материалдарының мазмұнын меңгеру деңгейін анықтау және қадағалау үшін жиынтық бағалау жүргізіледі. Жиынтық бағалау – белгілі бір оқу кезеңін (тоқсан, оқу жылы), сондай-ақ оқу бағдарламасына сәйкес бөлімдерді оқып аяқтағаннан кейін өткізілетін бағалау түрі. Бөлім/ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалау үдерісі білім алушының белгілі бір бөлімді/ортақ тақырыпты аяқтауы бойынша жинақтаған білімі мен дағды деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Аталған бағалау түрінің мақсаты бөлім тақырыбы/ортақ тақырыптар бойынша жіберілген кемшіліктердің дер кезінде алдын алу болып табылады. Тоқсандық жиынтық бағалау мен білім берудің белгілі бір деңгейіндегі жиынтық бағалау оқу бағдарламасын меңгеру деңгейін анықтау үшін жүргізіледі. Мұндай жиынтық бағалаудың мазмұнына оқудағы күтілетін нәтижелердің ішіндегі репрезентативті таңдау жатады.

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша бағалауды ұйымдастыру

«Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Оқу пәнінен әр тоқсан сайын бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) және тоқсандық жиынтық бағалау (ТЖБ) өткізу қарастырылған. Төмендегі кестеде оқу пәнінен бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау (БЖБ) саны көрсетілген:

«Қазақ тілі мен әдебиеті» пәні бойынша жиынтық бағалау саны

Сынып	Бөлім/ортақ тақырып бойынша жиынтық бағалау рәсімдерінің саны			
	1-тоқсан	2-тоқсан	3-тоқсан	4-тоқсан
5-сынып	2	2	2	2
6-сынып	2	2	2	2
7-сынып	2	2	2	2
8-сынып	2	2	2	2
9-сынып	2	2	2	2
10-сынып	2	2	2	2
11-сынып	2	2	2	2

Төменде Алматы қ. №90 мектеп-лицейінің педагогі А.М.Муратованың жаңартылған мазмұндағы үлгілік оқу бағдарламасы негізінде «Қазақ тілі мен әдебиеті» оқу пәнінен 8-сыныпқа арналған бөлім бойынша жиынтық бағалау, тоқсандық жиынтық бағалау бойынша дайындаған тапсырмалар үлгісі ұсынылады.

№ 1 Жиынтық бағалау жұмысы (8-сынып, 2-тоқсан)

1-нұсқа

№ 5 бөлім: «Кәсіп – бақыттың шырағы, еңбек – ырыстың бұлағы.

С. Мұқанов «Саятшы Ораз» әңгімесі»

Коммуникативтік дағды	Оқылым, жазылым
Мақсаты	Мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, детальдік ақпаратты анықтау
Орындалу мерзімі	35 мин
Оқушының аты-жөні	
Сыныбы	

I. Тест сұрақтары, бір жауабы дұрыс

1. Ораз немен айналысады?

А) балық аулаумен   Ә) тері илеумен   Б) аңшылықпен   В) күсбегілікпен

2. Аңшы көбінесе қай жыл мезгілінде өз кәсібімен айналысады?

А) жазда   Ә) қыста   Б) күзде   В) көктемде

3. Ораз олжасын көбінесе не істейді?

А) сатады   Ә) сақтап қояды   Б) сауғаға береді   В) азық ретінде жейді

4. Ораз қандай адам?

А) қатал адам   Ә) батыр адам   Б) еңбекқор адам   В) әңгімеші адам

5. Ораздың әкесі - ...

А) әнші болған   Ә) аңшы болған   Б) домбырашы болған   В) қойшы болған

II. Мәтінмен жұмыс: түсініп оқы

Жетімдіктің тауқыметін тартқан Сәбит еңбекке ерте араласады. Он жасынан бастап байлардың есігінде жүріп күн кешті. Қойын бақты, отыны мен суын тасыды, жылқышы болды. Жоқшылықтан көзін аша алмай, мұқтаждық қолын байлап оқи да алмады. Алайда білімге деген құштарлығы бір сәт те басылған емес. Өз бетінше оқу-білімге ұмтылып, ауыл молдасынан хат таныды. 14-15 жасында ел аузындағы жыр-толғауларды, қисса-дастандарды жаттап, мақамдап айтып үйренді. Өлең шығаруға талаптанды, ел аузына ілігіп, ауыл ішінде өлеңші бала атанды. Абай Құнанбайұлының 1909 жылы басылған өлеңдер жинағымен танысып, Абайдай ақын болуды армандады. Абайдың поэзиясы Сәбит Мұқановтың ақындық талантына зор қозғау салады.

Сәбит Мұқанов 1918 – 1919 жылдары Омбыдағы оқытушылар курсына білім алды. Оқып жүріп Мағжан Жұмабаевқа хатшылық етті. Оның педагогика курсы тарихынан оқыған дәрістерін қағаз бетіне түсірді. Өзі шығарған алғашқы өлеңдерін Мағжанға оқып беріп, ақындық өнерін шыңдады. Оқуын тәмамдағаннан кейін Сәбит Мұқанов біраз уақыт мұғалім болып қызмет етті. 1920 жылы жазда Мағжан Жұмабаевтың жетекшілігімен оқытушылар курсы қайта ашылып, күзге дейін сонда оқуын жалғастырды.

1. Мәтіндегі ақпараттың дұрыс, бұрыстығын көрсет.

Сөйлем	дұрыс	Бұрыс
1.Сәбит өзінің алғашқы өлеңдерін Абайға оқыды.		
2.Оны барлығы өлеңші бала деп кетті.		
3.Ол бай отбасынан шыққан адам.		
4.Ол ауылда қой бақты.		
5.Оның арманы Абай сияқты ақын болу еді.		

2. Грамматика: мәтіндегі 1,2 сөйлемдерді бұйрық райдың үшінші жағына қойып жаз.

3. Тест: берілген сұрақтарға «Иә», «Жоқ» деп жауап бер:

1. Сәбит Мұқанов аудармашы болды

ИӘ   ЖОҚ

2. Ол жастайынан жұмыс істеді.

ИӘ   ЖОҚ

3. Оған Абай жетекшілік етті.

ИӘ   ЖОҚ

4. Ол Омбыдағы мұғалімдер семинариясында білім алды.

ИӘ   ЖОҚ

III. Сөздік

1.Жаһандық бәсекеге қабілеттілік	
2.Қажырлы еңбекпен қол жеткізген	
3.Ауылшаруашылық өнімдерін шығарамыз	
4.Қауырсынын, мамығын, етін пайдаланған	
5.Еліміздің маңызды міндеттері	
6.Бизнес-ортаны дамыту және жақсарту	

IV. Жазылым: Эссе жазу, тақырыбы «Бір басты асырайтын – екі қол», көлемі – 50-70 сөз.

критерийі	тапс №	дескриптор	балл
Тест сұрақтарына жауап береді Мәтіннің мазмұнын		Бір дұрыс жауап	2,5
		Мәтіндегі ақпараттың дұрыс, бұрыстығын көрсетеді	2,5
		Грамматика	2
			2

түсініп, тапсырмаларды орындайды		Берілген сұрақтарға «Иә», «Жоқ» деп жауап береді	
Сөздік		Сөздерді аударады	3
Жазылым		Берілген тақырып бойынша эссе жазады	3

Тоқсандық бақылау жұмысы (1-тоқсан, 8-сынып)

Коммуникативтік дағды	Оқылым, жазылым
Мақсаты	Мәтіннің негізгі мазмұнын түсіну, детальдік ақпаратты анықтау
Орындалу мерзімі	30 мин
Оқушының аты-жөні	
Сыныбы	

Энергияның балама түрлері күннің, желдің, биоотынның және басқа да көздердің күшін пайдалану арқылы алынады. Балама энергияның үш негізгі көзі бар: гелиоэнергетика, жел энергетикасы, биоотын. Енді солардың артықшылықтары мен кемшіліктеріне тоқталсақ.

Гелиоэнергетика – күн сәулесін энергия алуға пайдалану.

Артықшылықтары: экологиялық зияны жоқ, энергия көзі шексіз.

Кемшіліктері: күн электр станциялары көп жерді қажет етеді, белгілі бір ендік пен климатты қажет етеді, бағасы қымбат, пайдалы әсер коэффициенті төмен, салқындату жүйесін орнату қажет.

Жел энергетикасы – ауа массаларының кинетикалық энергиясын пайдалануға ыңғайлы энергия түріне айналдыру (электр, механикалық, жылу, т.б.).

Артықшылықтары: экологиялық зияны жоқ, энергия көзі шексіз, жел электр станциялары көп орын алмайды және территорияны шаруашылық мақсатта пайдаланудың басқа түрлеріне кедергі болмайды.

Кемшіліктері: энергия көзінің тұрақсыздығы, пайдалы әсер коэффициенті төмен, бағасы қымбат, құстарға қауіпті, станциялардың шуылы адамдар мен жануарларға қолайсыздық тудыруы мүмкін.

Биоотын – соя, жүгері, қант құрағы, рапс және басқа да өсімдіктерден алынатын биологиялық шикізат арқылы өндірілетін отын.

Артықшылықтары: шикізаттың саналуандығы және қол жетімділігі, шаруашылық қалдықтардың утилизациялануы.

Кемшіліктері: азық-түлік дақылдарын өсіретін жерлер азаюы мүмкін (биоотын шикізатын өсіру үшін).

Осындай кемшіліктеріне қарамастан, қалыпқа келе алатын энергия көздеріне жағдай жасау арқылы экологиялық проблемаларды да шешуге болады. Көмір, мұнай өнімдері атмосфераға, қоршаған ортаға көп қалдық шығарады, адамдар мен жануарлардың тіршілік ету аумағын улайды.

I. Мәтінмен жұмыс: түсініп оқы.

1. Мәтін бойынша сұрақтарға жауап жаз – 3 балл.

1. Қай энергия көзі құстарға қауіпті?
2. _____
3. Қай энергия көзі өсімдіктерден алынады?

---

4. Қай энергия көзін пайдаланғанда салынған станциялар көп орын алмайды?

2. Берілген сөз тірестерін мағынасына қарай сәйкестендір – 3 балл

1	Экологиялық проблемаларды	А	тудыруы мүмкін	1-б
2	Күн электр	Ә	зияны жоқ	
3	Жануарларға қолайсыздық	Б	шешуге болады	
4	Экологиялық	В	станциялары	
5	Азық-түлік	Г	қымбат	
6	Бағасы	Ғ	дақылдарын	

3. Мәтіннен шартты райлы 1 сөйлемді теріп жаз – 1 балл.

II. Сұрақтарға жауап бер – 10 балл

Сұрақ	Жауап
«Адамзаттың бәрін сүй: «Бауырым!»»деп» бұл кімнің сөзі?	
Энергетиканың негізгі көзі не?	
Мұнай, газ, көмір неден пайда болған?	
Қай жерде алғашқы бұрғылау жұмыстары басталды?	
«Жерұйық» фильмінде халықтың қандай қиыншылықтары суреттеледі?	
Қазақстан халқы ассамблеясы қай жылы құрылды?	
Қандай энергияның он мыңнан бір бөлігі ғана пайдаланылады?	
Не себепті энергетикалық дағдарыс туды?	
Т. Айбергеновтің мінезіндегі ерекше қасиет қандай?	
Экологияға әсер етпейтін және бітпейтін энергия қайсысы?	

III. Грамматика: сөйлем құрап жаз (с этими словами напиши предложения) – 3 балл.

1. Гүрс	етті	—
2. Оннан	бір	—
3. 15	шақты	-

критерийі	тапс №	дескриптор	балл
Мәтіннің мазмұнын түсініп, тапсырмаларды орындайды	1	Сұрақтарға жауап береді; Сөз тіркестерін сәйестендіреді; Мәтіннен шартты райлы сөйлемді теріп жазады.	3 3 1
Өткен тақырыптар бойынша сұрақтарға жауап береді	2	Сұрақтарға дұрыс, нақты жауап береді	10
Бөлшектік сан есімдерді жазады	3	Берілген сөздермен сөйлем құрастырады	3

3 Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предмету «Алгебра и начала анализа»

Изучение математики на уровне основного среднего образования должно обеспечить овладение системой математических знаний и умений, необходимых для применения в практической деятельности, при изучении смежных дисциплин; продолжение математического образования, овладение математическим языком как средством решения практических задач, развитие математической грамотности. Необходимо обратить особое внимание на работу по формированию функциональной грамотности обучающихся как необходимого навыка использования знаний и умений для решения широкого диапазона жизненных задач в различных сферах человеческой деятельности.

Требование современности – воспитание самостоятельно творчески работающей, конкурентоспособной в меняющихся условиях жизни, всесторонне развитой, компетентной личности.

Оценивание учебных достижений в условиях компетентного подхода - отдельная, очень важная методическая проблема. По мнению ученых, человек становится компетентным именно в тот момент, когда у него формируется умение самостоятельно оценивать свою деятельность и ее результаты. Такая возможность появляется на уроке при критериальном оценивании обучающихся.

Задачи критериального оценивания:

- определение уровня подготовки каждого обучающегося на каждом этапе учебного процесса;
- анализ достижения обучающимися краткосрочных целей и результатов обучения в соответствии с учебной программой;
- мониторинг индивидуального прогресса и коррекция индивидуальной траектории развития обучающегося;
- мотивирование обучающихся на устранение имеющихся пробелов в усвоении учебной программы;
- дифференцирование значимости оценок, полученных за выполнение различных видов деятельности;
- мониторинг эффективности учебной программы;
- обеспечение обратной связи между учителем, обучающимся и родителями для выявления особенностей организации учебного процесса и усвоения учебного материала.

Практическая значимость:

- оценивается только работа обучающегося;
- работа обучающегося сравнивается с образцом (эталон) правильно выполненной работы, который известен обучающимся заранее;
- обучающемуся известен четкий алгоритм выведения оценки, по которому он сам может определить уровень своей работы и информировать родителей;
- оценивают у обучающихся только то, чему учили, так как критерий оценивания представляет конкретное выражение учебных целей.

Результаты критериального оценивания используются для эффективного планирования и организации образовательного процесса.

В рамках обновленного содержания образования критериального оценивания включает суммативное оценивание и формативное оценивание.

Суммативное оценивание – оценивание, которое определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков учащихся по завершении изучения разделов учебной программы за четверть, по завершении уровня образования.

Рекомендуется проводить следующие виды суммативного оценивания:

- суммативное оценивание по разделу;
- суммативное оценивание за четверть;
- суммативное оценивание за учебный год.

Ниже представлено количество суммативных оцениваний за раздел по предмету «Геометрия» по Типовой учебной программе с сокращением учебной нагрузки.

Класс	Количество суммативных оцениваний за раздел			
	1 четверть	2 четверть	3 четверть	4 четверть
10 (ЕМН)	1	1	2	1
10 (ОГН)	-	1	2	1
11 (ЕМН)	1	2	1	1
11 (ОГН)	-	1	1	1

Далее представлены образцы составления заданий суммативного оценивания за раздел учителя математики **Дуткина Матвея Александровича**, педагог-модератор, учитель математики КГУ «Школа-лицей «Дарын»», г. Петропавловск

Суммативное оценивание по разделу

«Аксиомы стереометрии. Параллельность в пространстве»

1. (1 балл) Выберите верные утверждения

- а) Если прямая AB лежит в плоскости α и точка C принадлежит прямой AB , то прямая AC лежит в плоскости α .
- б) Если прямая AB лежит в плоскости α , а прямая CD пересекает AB , то CD лежит в плоскости α .
- в) Если прямые AB и CD пересекаются в точке O , то точка D лежит в плоскости (AOC) .
- г) Если прямые AB и CD не пересекаются, то прямая AC лежит в плоскости (ABC) .

- 1) а, б, г   2) а, б, в, г   3) б, в, г   4) а, б, в   5) а, в, г

2. (1 балл) Выберите верные утверждения

- а) Прямая, не лежащая в данной плоскости и параллельная какой-либо прямой на плоскости, параллельна самой плоскости.
- б) Плоскость, проходящая через одну из двух параллельных прямых, параллельна другой прямой.
- в) Через точку, не принадлежащую плоскости, можно провести бесконечное число прямых, параллельных данной плоскости.
- г) Через одну из двух параллельных прямых можно провести плоскость, параллельную другой прямой, и только одну.
- д) Если две прямые параллельны одной плоскости, то они параллельны друг другу.

- 1) а, г, д   2) а, б, в   3) б, в, д   4) б, в, г   5) а, б, д

3. (1 балл) Прямая l параллельна плоскости α , точка M принадлежит этой плоскости. Выберите верное утверждение

- 1) точка M принадлежит прямой l
- 2) в плоскости через точку M можно провести прямую, параллельную прямой l
- 3) в плоскости через точку M невозможно провести прямую, параллельную прямой l
- 4) любая прямая, проходящая через точку M , будет параллельна прямой l

5) любая прямая, проходящая через точку M , будет скрещиваться с прямой l

4. (1 балл) Выберите верные утверждения

- а) Если две прямые не лежат в одной плоскости, то они скрещиваются.
 б) Если одна из двух прямых лежит в плоскости, а другая пересекает эту плоскость, то эти прямые скрещиваются.
 в) Через каждую из двух скрещивающихся прямых проходит плоскость, параллельная другой прямой, и притом только одна.
 г) Если даны три попарно скрещивающиеся прямые, то существует плоскость, параллельная каждой из этих прямых.

- 1) а, б, в   2) б, в, г   3) а, в   4) в, г   5) а, в, г

5. (1 балл) Дан куб $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$. Укажите количество рёбер, параллельных ребру AB .

- 1) 2   2) 3   3) 4   4) 6   5) 7

6. (1 балл) Дан куб $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$. Укажите количество рёбер, скрещивающихся с ребром AB .

- 1) 2   2) 3   3) 4   4) 6   5) 7

7. (5 баллов) Плоскость α пересекает стороны MN и KN треугольника MNK в точках P и Q , причём MK параллельна плоскости α . Найдите PN , если $PQ:MK = 5:9$, $MN = 27$ см.

8. (5 баллов) Точка M не лежит в плоскости ромба $ABCD$. Докажите, что MC и AD – скрещивающиеся прямые. Найдите угол между MC и AD , если $\angle MBC = 70^\circ$, $\angle BMC = 65^\circ$.

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл	
		Учащийся		
Выбирает верный вариант ответа	1	5)	1	
	2	2)	1	
	3	2)	1	
	4	4)	1	
	5	2)	1	
	6	3)	1	
Применяет признак и	7	выполняет чертёж	1	
		доказывает параллельность прямых	1	

свойства параллельности прямой и плоскости при решении задач		доказывает подобие треугольников	1	
		записывает равенство отношений сходственных сторон треугольников	1	
		находит длину PN и записывает ответ	1	
Определяет угол между скрещивающимися прямыми	8	выполняет чертёж	1	
		доказывает, что прямые скрещиваются, используя признак скрещивающихся прямых	1	
		находит градусную меру угла BCM	1	
		использует определение ромба (параллельность противоположных сторон)	1	
		находит градусную меру угла между скрещивающимися прямыми	1	
Всего баллов			16	

Суммативное оценивание по разделу «Перпендикулярность в пространстве»

1. (1 балл) Выберите верные утверждения

- а) Прямая, перпендикулярная каким-нибудь двум прямым, лежащим в плоскости, перпендикулярна этой плоскости.
б) Через точку, не принадлежащую данной прямой, можно провести бесконечное множество прямых, перпендикулярных ей.
в) Прямая, перпендикулярная плоскости, перпендикулярна любой прямой, параллельной этой плоскости.
г) Если одна из двух параллельных прямых перпендикулярна к плоскости, то и другая прямая перпендикулярна к этой плоскости.

- 1) а, б, г   2) а, б, в, г   3) в, г   4) б, в, г   5) б, г

2. (1 балл) Дан куб $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$. Диагонали грани $ABCD$ пересекаются в точке O . Выберите верные утверждения

- а) $C_1 D \perp BD$ б) $A_1 D \perp DC$ в) $C_1 B \perp AB$ г) $C_1 O \perp BD$ д) $B_1 D \perp AC$

- 1) а, б, в, г   2) б, в, г, д   3) б, в, г   4) а, в, г, д   5) в, г, д

3. (1 балл) Дан куб $ABCD A_1 B_1 C_1 D_1$. Диагонали грани $ABCD$ пересекаются в точке O . Найдите углы между AB_1 и (ABC) ; $B_1 D_1$ и $(A_1 D_1 D)$; AO и $(BB_1 D_1)$; DC_1 и $(BB_1 D_1)$.

- 1) $45^\circ, 45^\circ, 90^\circ, 60^\circ$ 2) $90^\circ, 45^\circ, 90^\circ, 60^\circ$
 3) $45^\circ, 45^\circ, 90^\circ, 30^\circ$
 4) $45^\circ, 90^\circ, 90^\circ, 60^\circ$ 5) $45^\circ, 45^\circ, 90^\circ, 45^\circ$

4. (6 баллов) Через вершины A и B ромба $ABCD$ проведены параллельные прямые AA_1 и BB_1 , не лежащие в плоскости ромба. Известно, что $BB_1 \perp BC$ и $BB_1 \perp AB$. Найдите AA_1 , если $A_1 C = 13$ см, $BD = 16$ см, $AB = 10$ см.

5. (5 баллов). В треугольнике ABC из вершины прямого угла C к стороне AB проведена высота CK . известно, что $BC = 30$ см, $AC = 40$ см. Из вершины C к плоскости треугольника ABC проведён перпендикуляр CD . Найдите расстояние от точки D до плоскости треугольника ABC , если расстояние от точки D до гипотенузы AB равно 40 см.

6. (6 баллов) Катет AC прямоугольного треугольника ABC ($\angle C = 90^\circ$) лежит в плоскости α , а угол между плоскостями α и (ABC) равен 60° . Найдите расстояние от точки B до плоскости α , если $AC = 24$ см, $AB = 25$ см.

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл	
		Учащийся		
Выбирает верный вариант ответа	1	4)	1	
	2	2)	1	
	3	3)	1	
Применяет признак и свойства перпендикулярности прямой и плоскости при решении задач	4	выполняет чертёж	1	
		доказывает перпендикулярность BB_1 к плоскости ромба	1	
		доказывает перпендикулярность AA_1 к плоскости ромба	1	
		использует свойство ромба и находит длину AC	1	

		делает вывод, что треугольник ACA_1 прямоугольный	1	
		использует теорему Пифагора и находит длину AA_1	1	
Применяет теорему о трёх перпендикулярах и обратную к ней теорему при решении задач	5	выполняет чертёж	1	
		доказывает, что расстояние от точки D до гипотенузы AB равно DK	1	
		делает вывод, что треугольник DCK прямоугольный	1	
		использует формулы площади треугольника и находит высоту CK	1	
		использует теорему Пифагора и находит длину DC	1	
Применяет определение угла между двумя плоскостями (двугранного угла) при решении задач	6	выполняет чертёж	1	
		проводит перпендикуляр к плоскости α и проекцию наклонной BC	1	
		доказывает перпендикулярность AC и проекции наклонной BC	1	
		осуществляет переход от двугранного угла к его линейному углу	1	
		использует теорему Пифагора и находит длину наклонной BC	1	
		находит расстояние от точки B до плоскости α	1	
Всего баллов			20	

В соответствии с пунктом 14-4 приказа министра образования и науки РК от 18 марта 2008 года № 125 «Об утверждении Типовых правил проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся для организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования» учебная нагрузка при наличии 1 часа в неделю СОР проводится не более двух раз в четверть с объединением разделов, итоговая оценка выставляется в полугодие.

В соответствии с Типовым учебным планом обновленного содержания недельная нагрузка предмета «Геометрия» в 10-11 классах общественно-гуманитарного направления составляет 1 час. Поэтому по предмету «Геометрия» суммативное оценивание за четверть не проводится, итоговая оценка выставляется за полугодие.

Формативное оценивание – оценивание, которое определяет уровень освоения знаний и сформированности навыков учащихся в повседневной работе на уроке и/или дома и осуществляет оперативную взаимосвязь между учащимся и учителем в ходе обучения, позволяет учащимся понимать, насколько правильно они выполняют задания в период изучения нового материала и достигают целей и ожидаемых результатов обучения.

Среднесрочное планирование конкретизирует ориентиры, поставленные долгосрочным планом, и осуществляется на более короткий период. В среднесрочных планах формулируются основные задачи на установленный период, в нем отражаются темы обучения на каждую четверть или раздел. Распределение часов внутри разделов также можно варьировать по усмотрению учителя.

В среднесрочных планах даются рекомендации для учителя по проведению занятий по темам и разделам, организации деятельности обучающихся на уроках, включены также ресурсы (интернет, тексты, упражнения, видео и аудиоматериалы и др.). Учитель может варьировать и изменять виды заданий с учетом индивидуальных особенностей и уровня успеваемости учеников класса.

В отличие от учебной программы учебные планы носят рекомендательный характер, поэтому учитель может адаптировать виды деятельности и подобрать свои альтернативные ресурсы, которые соответствуют интересам, уровню, потребностям и возрастным особенностям обучающихся.

Как было отмечено выше, между долгосрочными, среднесрочными и краткосрочными планами существует очень тесная взаимосвязь, так как общие цели планирования заключаются в следующем:

- организация последовательности этапов работы;
- определение цели преподавания и обучения каждого урока;
- утверждение методики измерения результатов преподавания и обучения;
- определение задач обучения и преподавания с целью достижения ожидаемых результатов;
- обеспечение целенаправленной положительной динамики на протяжении всех этапов обучения;
- стратегическое планирование с целью вовлечения в процесс обучения всех учащихся [5].

Согласно среднесрочному плану ниже приводится структура краткосрочного плана. Прежде чем планировать урок, следует просмотреть ваш среднесрочный план. Поурочные планы должны разрабатываться согласно среднесрочному плану, с внесением корректировок в силу необходимых последних нововведений в преподавании и обучении. Исходя из данной темы предлагается вариант краткосрочного плана в рамках данной темы (таблица 33).

Краткосрочный план, или план урока, составляется учителем самостоятельно по примерному шаблону, представленному в конце среднесрочного плана. При разработке краткосрочного плана учителю рекомендуется обратить внимание на дифференцированный подход к обучению и учитывать индивидуальные особенности обучающихся. Краткосрочное

планирование урока помогает учителю более эффективно достичь учебных целей. Для этого учителю необходимо особенно тщательно отбирать учебный материал и правильно подбирать виды деятельности. После каждого урока учителю необходимо провести анализ урока (рефлексию) для того, чтобы выявить возникшие трудности при освоении учебного материала обучающимися.

Краткосрочные планы включают конкретные методические рекомендации к планированию содержания уроков по предмету. Иначе говоря, краткосрочное планирование включает конкретные способы использования ресурсов, необходимых для достижения целей, определенных в среднесрочных и долгосрочных планах.

Планирование уроков содействует пониманию учителями: *для кого* планируется серия последовательных уроков, *чему* необходимо научить и *какой метод* оценивания необходимо использовать. Краткосрочный план включает в себя цели урока, задачи урока, используемое оборудование и план – конспект. В идеале каждый пункт урока может быть просчитан по минутам.

При составлении краткосрочного плана учитель может руководствоваться следующими рекомендациями:

- при организации урока необходимо руководствоваться целями, указанными в учебной программе и в учебном плане;
- следует детализировать формулирование целей урока (по принципу S.M.A.R.T.), то есть ставить конкретные, измеримые, достижимые цели;
- на уроке должны быть организованы все виды деятельности, включенные в среднесрочный план;
- при необходимости следует дополнить виды деятельности по усмотрению самого учителя.

Учитель должен выступать не как единственный источник знаний, а как организатор активной учебно-познавательной деятельности самих обучающихся.

Успешная реализация образовательной программы требует от учителя тщательной подготовки и планирования каждого урока, а также применения современных педагогических подходов, таких как активное обучение, командное преподавание, предметно-языковое интегрированное обучение, критериальное оценивание и др. Акцент в Программе сделан на практическую направленность и развитие исследовательских навыков.

Распределение часов внутри разделов, указанных в долгосрочных планах также можно варьировать по усмотрению учителя.

При разработке краткосрочного плана каждый учитель, прежде всего, ориентируется на цель обучения.

При составлении краткосрочного плана учитель может руководствоваться следующими рекомендациями:

- при организации урока необходимо руководствоваться целями, указанными в учебной программе и в учебном плане;
- рекомендуется организация всех видов деятельности, предлагаемых в среднесрочном плане;

– при необходимости возможно дополнить виды деятельности по усмотрению самого учителя.

Обязательным элементом урока должна стать обратная связь, которая позволяет корректировать действия учителя, направленные на поддержку ученика.

Учителю также важно помнить, что при разработке краткосрочного плана необходимо обязательно разработать и определить:

- языковые цели обучения: работа с терминами и др.;
- дифференциацию: Каким образом планируется оказание поддержки обучающимся? Какие задачи планируется поставить перед более способными обучающимися?;
- как проверить уровень усвоения материала обучающимися?;
- метапредметные связи;
- обеспечение здоровья и безопасности, связи с ценностями национальной идеи «Мәңгілік ел» и ИКТ.

Далее предложены краткосрочные планы учителей общеобразовательных школ республики.

4. Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предмету «Информатика» (10-11 классы)

Правильное планирование урока и хорошо разработанный краткосрочный план – это большой шаг к эффективному проведению урока.

В поурочном плане учитель должен четко и ясно формулировать цели; включать соответствующие части различных компонентов поурочного плана; предоставлять подробную информацию об упражнениях и заданиях, логически упорядоченных для выполнения учениками и соответствующих целям урока; определять соответствующие методы формирования целенаправленных знаний и навыков, предварительно обнаруживать проблемы и предоставлять решение по определенным навыкам; планировать применение необходимых материалов и ресурсов.

При планировании уроков рекомендуется рассматривать следующие вопросы:

- 1) Какова цель моего урока? Поддерживает ли каждая часть урока процесс достижения учащимися этой цели?
- 2) Что на самом деле будут делать учащиеся? Как ясно я объясняю учащимся, что они должны делать и какие результаты они должны получить?
- 3) Как я узнаю, что обучение прошло эффективно?
- 4) Что значит быть учеником во время урока? Может ли учащийся получить помощь, что ему придаст чувство уверенности? Могут ли они получить дополнительные материалы?
- 5) Насколько план является гибким? Может ли он справиться с такими неожиданными событиями, как интересный вопрос учащегося, требующий подробных объяснений, короткая обратная связь еще от одного ученика или проблемы с аудиовизуальными средствами?

- б) Какую обратную связь от учащихся я планирую услышать? Как я буду устраивать, записывать и обсуждать этот вопрос?

Оформление вступительной части плана

1.Прежде всего, надо определить и сформулировать цели урока.

- Цель должна быть связана с целями обучения учебной программы предмета и копируется из среднесрочного или календарно-целевого плана.

- Определите цели урока. Они могут быть идентичны целям обучения (ЦО) или могут быть адаптированы для данного урока в случае долгосрочного характера ЦО (если для достижения ЦО требуется несколько уроков).

2.Укажите критерии оценивания (ожидаемые результаты) к целям обучения, которые достигаются на данном уроке. Вы можете самостоятельно составить критерии оценивания и/или подобрать критерии оценивания из методических документов («Сборник заданий по формативному оцениванию», «Методические рекомендации по суммативному оцениванию»). Формулируя их, помните, что они должны описать ожидаемые результаты обучения в плане того, что учащиеся могут сделать в конце урока. Это поможет:

- акцентировать внимание на деятельности учащегося, а не учителя;
- не перегружать урок при планировании;
- точнее оценивать обучение учащихся;
- давать конкретную оценку учению и преподаванию.

3.Определите языковые цели, включая примеры употребляемой лексики и фраз. Пропишите лексику и терминологию, специфичную для предмета. Внесите полезные выражения для диалогов и письма.

4.Запланируйте привитие ценностей. Укажите ценности из Интегрированной образовательной программы, определите из Программы «Мэнгілік ел» национальные, общечеловеческие ценности, на привитие которых направлен данный урок.

5.Укажите межпредметную связь и каким образом реализуется межпредметная интеграция на уроке (посредством деятельности и/или содержания). Межпредметные связи на уроках информатики помогают повысить интерес учащихся и качество обучения, способствуют развитию научного стиля мышления учащихся, формируют комплексный подход к учебным предметам, расширяют кругозор учащихся, способствуют развитию творческих возможностей учащихся, помогают более глубокому осознанию и усвоению программного материала, приобщают учащихся к научно-исследовательской деятельности.

Пример оформления вступительной части краткосрочного плана для темы «Создание мобильного приложения» (2 урока – пара) в 11 классе.

Из опыта Гуриной Алевтины Михайловны, учителя информатики общеобразовательной средней школы СШ №39 г.Павлодар (таблица 40)

Таблица 40. Пример оформления вступительной части краткосрочного плана

Раздел долгосрочного планирования:	11.3А Интернет вещей
ФИО учителя:	Гурина Алевтина Михайловна, учитель информатики школы №39 г.Павлодар
Дата:	Класс: 11
Количество присутствующих:	отсутствующих:
Тема урока:	Создание мобильного приложения
Цели обучения, которые достигаются на данном уроке (ссылка на учебную программу)	11.5.2.1 создавать дружелюбный интерфейс мобильного приложения в конструкторе; 11.5.2.2 разрабатывать мобильное приложение, используя блоки кода с условиями и циклами
Цели урока	Все ученики: - создают интерфейс приложения Калькулятор в конструкторе - используют блоки кода с условиями и циклами для выполнения операции деления Большинство учеников: - дополняют программу для выполнения всех арифметических операций Некоторые ученики: - реализуют самостоятельный интерфейс проекта
Критерии успеха	Создают интерфейс приложения Используют блоки конструктора для программирования арифметических действий Осуществляют тестирование приложения
Языковые цели	Специфическая терминология: интерфейс приложения, настройка свойств компонентов, блоки кода, инициализация глобальной переменной Полезные выражения для диалогов и письма: Дружелюбный интерфейс – это...

	К этапам создания мобильных приложений относятся ... Для программирования поведения приложения и его компонентов ...
Привитие ценностей	Творческое и логическое мышление, сотрудничество учащихся
Межпредметные связи	Математика

Оформление основной части плана

При планировании краткосрочного плана следует брать во внимание следующее:

1. Уделяйте особое внимание учёту индивидуальных особенностей и потребностей учеников, поскольку успех учителя в удовлетворении таких может позитивно повлиять на успеваемость учащихся.

2. В рамках урока постарайтесь запланировать множество различных видов заданий. На одном уроке можно использовать четыре, пять или большее число различных заданий. Организуйте учебную деятельность со сменой интервалов (не более 10 минут).

3. Убедитесь, что каждое запланированное задание будет последовательно исходить из предыдущего и направлено на достижение цели/целей урока. Целесообразно варьирование вопросов и заданий. Например, ученики могут выполнить задание устно, а затем класс выполняет это же самое задание в письменной форме. Это помогает ученикам понять задачу, позволяет осуществлять логические переходы от одной темы к другой и закрепляет их предыдущие знания и навыки.

4. Попробуйте продумать стили взаимодействия с классом, распределите время своего выступления.

5. Уделите внимание активизации учебной деятельности на основе диалогового обучения, так как обновленная образовательная программа реализуется на основе конструктивистского подхода к преподаванию и учению, сущность которого заключается в поощрении учащихся вести диалог как с учителем, так и друг с другом. Особое внимание уделяйте постановке разнообразных вопросов.

6. Необходимо планировать и чередовать как индивидуальные, коллективные, так и групповые/парные виды работ, задания направленные на развитие критического мышления.

7. В плане урока следует продумывать реализацию формативного оценивания через техники и методы.

8. В конце плана необходимо определить вопросы, задания, позволяющие обучающимся поразмышлять о том, чему они научились, оценивать свою работу и других учащихся, а также цели следующего урока.

Пример оформления основной части краткосрочного плана для темы «Создание мобильного приложения» (2 урока – пара) в 11 классе.

Из опыта Гуриной Алевтины Михайловны, учителя информатики общеобразовательной средней школы №39 г.Павлодар. (Таблица 11)

Таблица 41 . Пример оформление основной части краткосрочного плана

Ход урока (1-й урок пары)		
Запланированные этапы урока	Виды упражнений, запланированных на урок	Ресурсы
Начало урока 3 мин	Организационный момент. Приветствие. Проверка присутствующих. Эмоциональный настрой на урок. Проверка домашнего задания. Упражнение на сайте learningapps.org	https://learningapps.org/17484320
Активизация знаний учащихся (И). 5 минут 3 минуты	<p>Совершить краткий экскурс в историю, нам помогут совершить _____ . Ребята подготовили информацию о первых релейных и электронных калькуляторах.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p>Первый релейный калькулятор, созданный братьями Касио, основателями фирмы ныне известной как Casio - производитель электронных устройств (калькуляторов, часов и проч.). Целых 8 лет (1949 – 1957) братья посвятили созданию первого калькулятора на релейных схемах. Препятствие такие машинки были механическими и, соответственно, громоздкими и шумными.</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> </div> <p>В 1965 году компания выпустила первый полностью электронный калькулятор Casio</p>	https://zen.yandex.kz/media/alltime/1-faktov-ob- Brende-casio-otkoryh-vymoglen

1 минута	<p>001 –бесшумный, компактный (легко размещался на столе) и обладавший памятью.</p> <p>Далее в процессе миниатюризации шло уменьшение размеров устройств, и увеличение их производительности.</p> <p>2) Рассмотрите изображение. Какой калькулятор и почему вы бы использовали для вычислений?</p> <p>3) Сегодня мы создадим первое мобильное приложение, которое будет выполнять арифметические действия над числами, т.е. мы создадим калькулятор. Продумывая дизайн, стремитесь чтоб интерфейс будущего приложения был дружелюбный. Объясните это понятие. <i>(Дружелюбный интерфейс обеспечивает человеку-пользователю не требующее специального обучения максимально удобное взаимодействие с программой. Это наглядные, простые и понятные изображения на экране, значки, пиктограммы, кнопки, меню, подсказки в диалоге, звуковое сопровождение и т. п.)</i></p>	<p>znat-5eb3d56a271ade25fc6df4ac</p> <p>https://ru.wikipedia.org/wiki/Casio</p> <p>Презентация</p>
Середина урока 28 минут	Создание мобильного приложения проходит в несколько этапов, представленных на рисунке 1.	Презентация

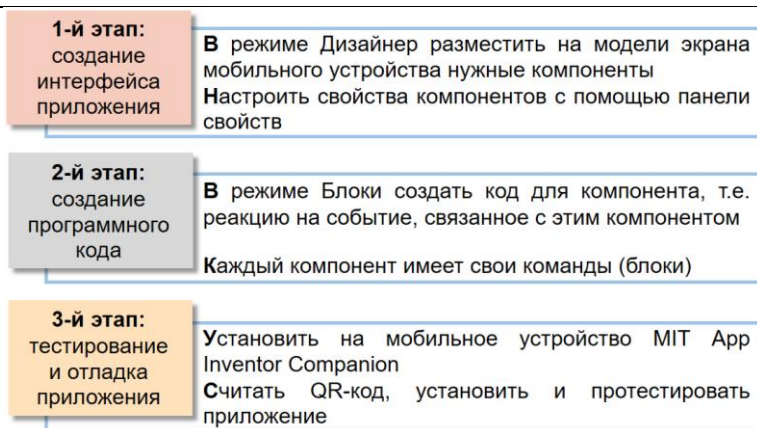

Рис.1

<http://ai2.appinventor.mit.edu/>

Рассмотрим этапы создания мобильных приложений, на примере следующей задачи.

Задача. Создать приложение, которое спрашивает у пользователя 2 числа, а затем производит над ними арифметические действия (упрощенная модель калькулятора).

Решение этой задачи выполним на сайте MIT App Inventor – ai2.appinventor.mit.edu.

После входа в свой аккаунт на сайте у вас есть возможность либо открыть существующий проект, либо создать новый (Рис.2).

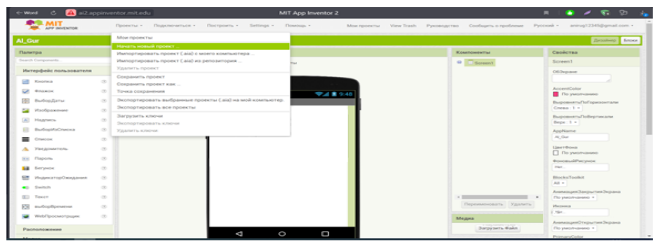

Рис.2

1-й этап создания приложения

Интерфейс среды разработки MIT App Inventor состоит из двух основных частей – дизайнера и редактора блоков.

Режим «Дизайнер» – режим, в котором создается интерфейс приложения. Данный режим используют для выбора и размещения различных компонентов приложения: кнопок, текстовых полей, изображений, которые отображаются на экране вашего устройства при запуске приложения.

Изучите видео по ссылке:

<https://driv>

<https://drive.google.com/file/d/1EYnrOXaRjAWc4cNy5XgRJU5q5jeIGHgA/view?usp=sharing>

[e.google.com/file/d/1EYnrOXaRjAWc4cNy5XgRJU5q5jeIGHgA/view?usp=sharing](https://drive.google.com/file/d/1EYnrOXaRjAWc4cNy5XgRJU5q5jeIGHgA/view?usp=sharing)

Гимнастика для глаз

Пройдите по ссылке <http://ai2.appinventor.mit.edu/> и разместите в Дизайнере все элементы, которые понадобятся для работы приложения, для чего найдите их в палитре Дизайнера и перетащите на Экран (Screen 1) в область Просмотра (Рис.3).

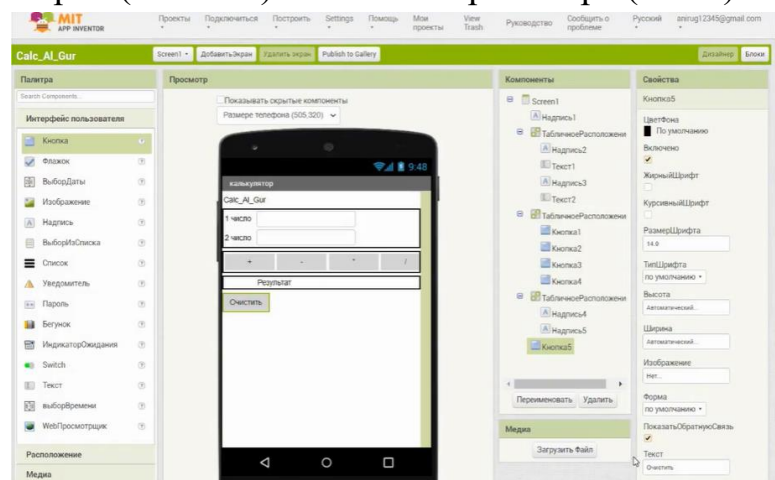
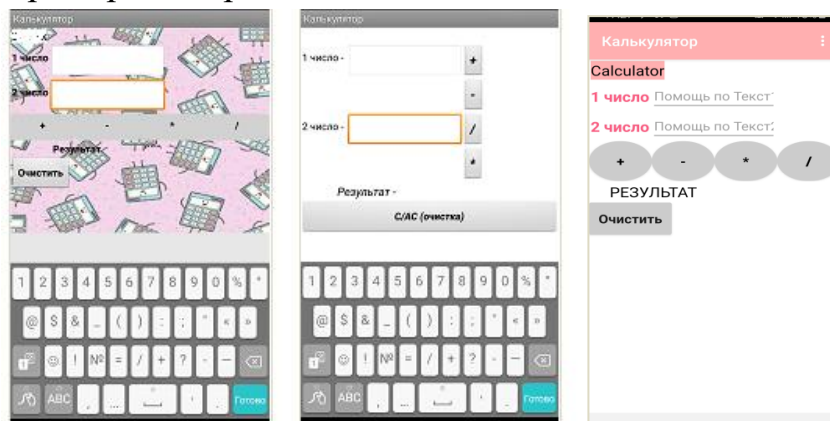

Рис.3

Придумайте и создайте дизайн, отличный от образца.

Конец 1-го урока
4 минуты

Демонстрация получившихся дизайнов. Обсуждение. Примеры из практики:

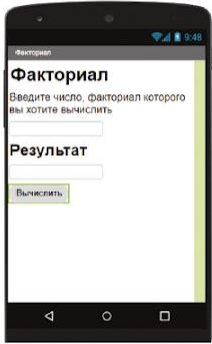
Интерактивная доска или компьютер

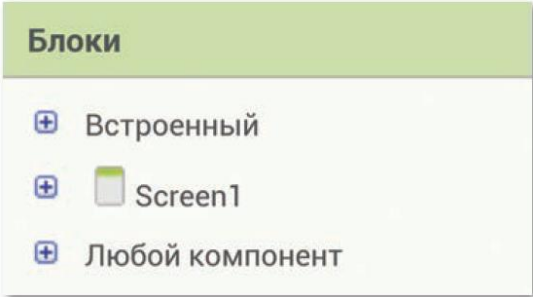
Ход урока (2-й урок пары)

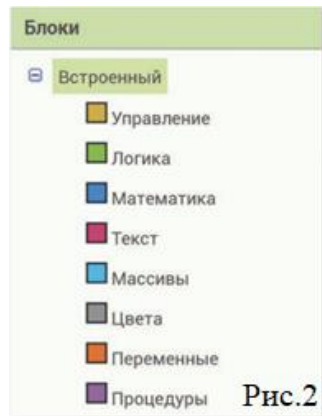
Запланированные этапы урока

Виды упражнений, запланированных на урок

Ресурсы

<p>Активизация знаний учащихся (И). 3 минуты</p>	<p>Блиц - тест</p> <p>1) Расположите этапы создания мобильного приложения в правильном порядке:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. создание программного кода 2. тестирование и отладка приложения 3. создание интерфейса приложения <p>Ответ: _____</p> <p>2) Выберите действия, которые выполняются в режиме Дизайнер в среде разработки мобильных приложений MIT App Inventor</p> <ol style="list-style-type: none"> A) Выбор действий для компонентов приложения B) Установка свойств компонентов приложения C) Выбор компонентов для приложения <p>3) Определите истинность утверждения №: «Свойство Заголовок компонента Screen1 менять нельзя».</p> <ol style="list-style-type: none"> A) Верно B) Неверно <p>4) Укажите компонент, который отсутствует в интерфейсе:</p> <ol style="list-style-type: none"> A) Кнопка B) Табличноерасположение C) Надпись D) Текст <p>Самопроверка по ключу. ФО «Большой палец» 4-5 правильных ответов – палец вверх 3 правильных ответа – палец горизонтально 1-2 правильных ответа - палец вниз</p>	<p>Презентация</p> <p>Ключ на</p>
--	--	-----------------------------------

		слайд е
<p>Середина урока 34 минуты</p>	<p>На предыдущем уроке мы рассмотрели <i>первый этап создания мобильного приложения – проектирование интерфейса пользователя</i>, а на этом уроке рассмотрим <i>второй этап – программирование компонентов приложения, и третий этап – тестирование приложения.</i></p> <p>2-й этап создания приложения Для программирования компонентов приложения в MIT App Inventor используется режим Блоки.</p> <p><u>Режим «Блоки»</u> используется для программирования поведения вашего приложения и его компонентов, т.е. каким образом выбранные вами компоненты будут реагировать на различные действия пользователя.</p> <p>В режиме Блоки используются три группы блоков (Рис.1).</p> <p>Рис. 1</p> <p>Встроенные блоки позволяют задавать определенные действия/функции созданным компонентам (Рис. 2):</p>	Презе нтаци я

Блок Управление содержит общие для всех компонентов блоки ветвления, цикла, работы с несколькими экранами и пр.

Блок Логика содержит блоки для использования логических функций в приложении.

Блок Математика содержит набор математических блоков.

Блок Текст включает набор текстовых блоков.

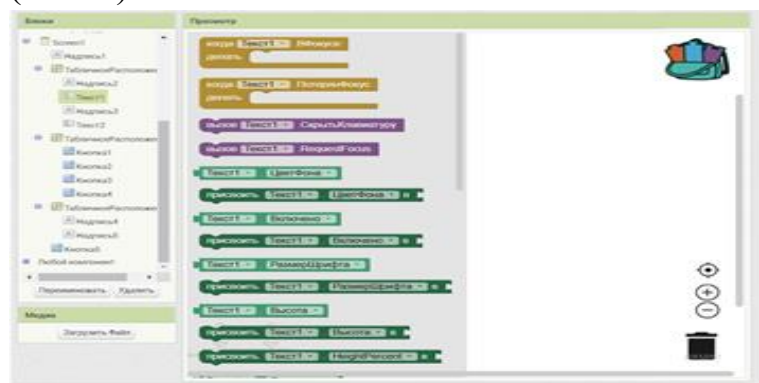
Блок Массивы содержит блоки для работы с массивами/списками.

Блок Цвета определяет блоки по работе с цветами.

Переменные – блоки, позволяющие определять и устанавливать значение глобальных и локальных переменных.

Процедуры содержит блоки, позволяющие определять процедуры и функции с параметрами или без них внутри приложения.

При выделении нужного компонента блоков группы Screen 1, отображаются доступные для него блоки (Рис. 3):

Изучите видео по ссылке:

https://drive.google.com/file/d/1C8lmloi9z_IHOj98VPR1UiBp7HYOW04N/view?usp=sharing

Зарядка

<https://drive.google.com>

Запрограммируйте действия на кнопки «</>» и «Очистить» согласно видео (Рис.4)

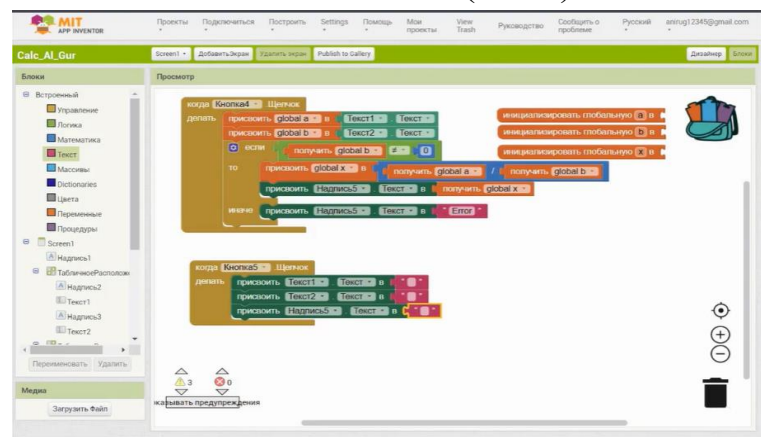

Рис.4

Добавьте действия на кнопки «+», «-», «*».

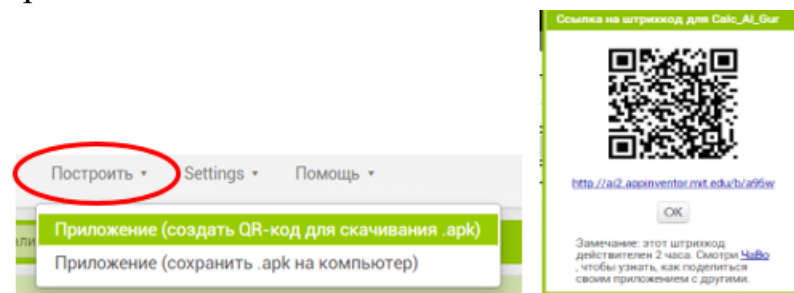
3-й этап создания приложения

Для тестирования приложения можно использовать мобильный телефон, на который надо дополнительно установить через Play Market программу MIT AI2 Companion.

После установки, следуйте инструкции со стр. 145-146 учебника пункты 3-5:

3) На компьютере открыть проект, который нужно протестировать, и выбрать в меню Подключиться ⇒ Помощник AI

4) На экране компьютера появится QR-код вашего приложения.

5) Запустить MIT AI2 Companion на мобильном устройстве и нажать Scan QR code. Через несколько секунд приложение появится на вашем устройстве.

Протестируйте приложение, при необходимости внесите изменения в программу.

m/file/d/1C8lmloi9zIHQj98VPR1UiBp7HYOWO4N/vi/ew?usp=sharing

<http://ai2.appinventor.mit.edu/b/a95w>

	<p>ФО Проверка учителем созданных учащимися приложений Калькулятор по критериям</p> <p>Критерии оценивания:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дизайн приложения отличается от дизайна примера из видео (цвет шрифта, вид кнопок, применение изображений и т.д.) и применен элемент Табличное Расположение (в отличной от примера из видео конфигурации) 2. Кнопки операций (+, -, *, /), выполняют действия согласно назначения 3. При нажатии на кнопку Очистить, все возвращается на начальный уровень. 	Интерактивная доска
<p>Конец 2-го урока 3 минуты</p>	<p>Рефлексия: обсуждение с учащимися результатов урока.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Научился (ась) ли ты создавать мобильное приложение? ➤ Что было сложным? ➤ Что было интересным? <p>Домашнее задание:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Пар.39-40 читать, ответить на вопросы 1-4 2) Выполните упражнение по ссылке: https://learningapps.org/17487948 	

Оформление заключительной части плана

1.В предлагаемом учебном плане, в шаблоне урока, предусматривается дополнительная информация: «Дифференциация», «Оценивание», «Межпредметная связь», «Здоровье и безопасность», «Связи с ценностями». Данные пункты планируются в содержании самого конспекта урока.

2. После проведения урока необходимо уделить внимание рефлексии. Это позволит определить плюсы и минусы прошедшего урока и запланировать в последующем более эффективный урок.

Пример оформления заключительной части краткосрочного плана для темы «Создание мобильного приложения» (2 урока – пара) в 11 классе. Из опыта Гуриной Алевтины Михайловны, учителя информатики общеобразовательной средней школы №39 г.Павлодар. (Таблица 42)

Таблица 42 . Пример оформления заключительной части краткосрочного плана

Дополнительная информация		
<p>Дифференциация - Каким способом вы хотите больше оказывать поддержку? Какие задания вы даете ученикам более способным по сравнению с другими?</p>	<p>Оценивание - Как вы планируете проверять уровень усвоения материала учащимися?</p>	<p>Охрана здоровья и соблюдение техники безопасности</p>
<p>На уроке используется индивидуальная работа, каждый работает в удобном для себя темпе. Более способные учащиеся осваивают свойства компонентов приложения с целью их изменения, а также оказывают помощь одноклассникам, испытывающим затруднения в выполнении задания.</p>	<p>Приемы само- и взаимооценивания, оценивание учителем. Рефлексия по итогам урока.</p>	<p>Психологический настрой. Физкультурная минутка. Гимнастика для глаз.</p>

Система критериального оценивания учебных достижений обучающихся является неотъемлемой частью обновления содержания образования.

В Типовых правилах проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся в организациях образования, реализующих общеобразовательные учебные программы начального, основного среднего, общего среднего образования, оценивание определяется как процесс соотнесения реально достигнутых обучающимися

результатов обучения с ожидаемыми результатами обучения на основе выработанных критериев. [7].

Система критериального оценивания ориентирована на получение объективной информации о результатах обучения обучающихся на основе критериев оценивания и предоставление ее всем заинтересованным участникам для дальнейшего совершенствования учебного процесса.

Использование активных методов обучения неизбежно приводит к применению при оценивании на уроках информатики, как и на уроках других школьных дисциплин, критериальной системы оценивания.

Оценивание работ учащихся с заранее известными критериями, соотнесение критериев оценивания с четкой картиной целей обучения, дескрипторы, позволяющие выявлять уровень успеваемости обучающегося, являются основополагающими элементами критериального оценивания.

Критериальное оценивание помогает определить уровень подготовки обучающегося, способность выполнять учебные цели программы, контролировать успех его индивидуального развития, выявлять ошибки и упущения в процессе обучения, проанализировать эффективность учебной программы, проследить за тем, чтобы оценка была справедливой, установить обратную связь между учеником, учителем и родителями.

Перед учителями стоит важнейшая задача - воспитать и обучить таких учеников, которые могли бы адаптироваться и реализовать себя в современном мире.

Обновление содержания образования требует от учителя такой организации деятельности в классе, которая обеспечивала бы развитие индивидуальных способностей и творческого отношения к жизни каждого учащегося через внедрение деятельностных технологий, реализацию принципа гуманного подхода к детям.

Особенности критериального оценивания:

- работа обучающегося оценивается по заранее известным критериям;
- оценивается только работа ученика;
- основанная на критериях оценка помогает учителю определять уровень знаний обучающегося;
- обучающийся четко видит уровень своих знаний;
- обучающемуся предоставляется возможность самооценки;
- обучающийся четко знает цель своей учебной деятельности;
- устанавливается обратная связь;
- справедливое оценивание достижения обучающихся.

Для лиц, участвующих в процессе критериального оценивания, появляется возможность:

- для учителей - для улучшения качества обучения, выстраивания индивидуальных траекторий обучающихся в процессе обучения с учетом их личностных навыков и особенностей.

- для обучающихся - пользоваться многообразием стилей обучения, использовать мышление и навыки волеизъявления, прогнозировать результаты

самостоятельного обучения для достижения успеха, использовать знания для решения реальных задач, выражать свою точку зрения, критически мыслить.

- для родителей -получать объективные доказательства уровня обученности своего ребенка, отслеживать прогресс в обучении ребенка, обеспечивать ребенку поддержку в процессе обучения, устанавливать обратную связь с учителями и администрацией школы, быть уверенными и спокойными за комфортность ребенка в классе и школе.

В критериальном оценивании применяются три взаимозависимых вида оценивания:

- диагностическое оценивание;
- формативное оценивание;
- суммативное оценивание.

Без результатов диагностической оценки учитель не сможет применить формативное оценивание на должном уровне. А качество формативного оценивания на уроке будет влиять на результаты суммативного оценивания. Сохраняя такую последовательность при оценивании, можно добиться высокого уровня обучения.

Диагностическое оценивание – это определение начального уровня сформированности знаний, умений и навыков и компетентностей учащегося. Диагностическое оценивание обычно проводится в начале учебного года или на первом занятии изучения темы, учебного раздела, главы. Необходимость диагностического оценивания определяется необходимостью предвидеть процесс обучения и учения, адекватный возможностям и потребностям учащегося в соответствии с «зоной ближайшего развития». (Зона ближайшего развития - понятие, введенное Л.С.Выготским. Характеризует процесс подтягивания психического развития вслед за обучением). Данное оценивание проводится на входе в раздел или тему, с целью актуализации знаний в виде фронтального опроса или тестирования. Оно позволяет учителю корректировать учебный план с учетом потребностей учащихся, прогнозировать и преодолевать потенциальные трудности в обучении и учении.

Наиболее широко в обучении используются два вида оценивания - формативное и суммативное оценивание; они дополняют друг друга: формативное оценивание проверяет успеваемость в процессе обучения - оценивание для обучения, а суммативное оценивание служит «итоговой оценкой»- оценивание обучения.

Формативное оценивание поддерживает обучение во время учебного процесса:

- ✓ формативное оценивание – неотъемлемая часть процесса обучения и учения, оно не является отдельным уроком;
- ✓ формативное оценивание используется ежедневно на каждом уроке;
- ✓ формативное оценивание обеспечивает условия для улучшения знаний каждого ученика;
- ✓ понимание прочитанного проверяется несколько раз в течение одного урока с применением различных приемов формативного оценивания;

- ✓ формативное оценивание проводится с целью определения проблем, а не для выставления отметок;
- ✓ результаты формативного оценивания используются в планировании процесса обучения;
- ✓ универсальность подхода и разность приемов формативного оценивания позволяют планировать разнообразные уроки, что, в свою очередь, является условием для мотивации учащихся к процессу учения.

Формативное оценивание – это планомерное и систематическое использование учителем в каждодневной работе пяти компонентов:

- активное участие учащихся в процессе собственного учения;
- самооценивание и взаимооценивание;
- обратная связь;
- влияние оценивания на мотивацию учащихся;
- корректировка процесса обучения.

Для того чтобы спланировать эффективный и соответствующий потребностям обучающихся процесс формативного оценивания, учителю предоставляется возможность самостоятельно определять форму, содержание и частоту, а также инструменты формативного оценивания.

Активное участие учащихся в процессе собственного учения. Существует несколько направлений активности учащихся: понимание целей обучения, ожидаемых результатов; знание и понимание учащимися критериев оценивания; правильный выбор учителем приёмов обучения.

Знание и понимание учащимися критериев оценивания. Разработка критериев делает процесс оценивания прозрачным и понятным для всех. Совместная с учащимися разработка позволяет сформировать позитивное отношение к оцениванию.

Последовательность работы с критериями оценивания предполагает следующие шаги:

1. Разработка критериев оценивания (осуществляется учителем или совместно с учащимися).
2. Предоставление и, при необходимости, объяснение содержания критерия учащимся до начала выполнения работы.
3. Выполнение работы на основе разработанных критериев оценивания.
4. Представление работы (чтение, пересказ, ответы на вопросы, презентация и др.).
5. Оценивание работ учащихся учителем, учащимися (самооценивание, взаимооценивание) в соответствии с критериями оценивания.

Критерий оценивания – признак, на основании которого производится оценка учебных достижений обучающихся. Поэтому при составлении заданий формативного оценивания по предмету важным является определение соответствия критериев оценивания целям обучения. Критерии разрабатываются на каждую цель обучения и отражают, что учащиеся должны знать, понимать, и как уметь применять, анализировать, синтезировать и оценивать на каждом этапе.

Пример заданий суммативного оценивания по разделу

Название раздела «Компьютерные сети и информационная безопасность»

Класс 11 естественно-математического направления

Цели обучения:

10.6.1.2. объяснять назначение и представление IP-адреса

10.6.1.3. объяснять назначение системы доменных имен (DNS)

10.6.1.1 описывать назначение компонентов сети (узлы, маршрутизаторы, коммутаторы);

10.6.2.1 объяснять значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность», «целостность» и «доступность»

Критерии оценивания

Обучающийся:

– объясняет назначение и представление IP-адреса;

– объясняет назначение системы доменных имен (DNS)

Уровень мыслительных навыков Знание и Понимание

Время выполнения 20 минут

Задания

1-вариант

1.Из предложенного списка IP-адресов укажите какие не правильные?

Объясните почему.

192.168.1.1 _____

5.256.5.172 _____

192.168.255.88 _____

152.7.34.63 _____

128.8.16.32.64 _____

2.Имеется адрес в сети Интернет. Укажите три части данного доменного имени и опишите домен верхнего уровня. <https://edu.org.kz/ru>

_____

_____

_____

3.Опишите назначение следующих устройств: маршрутизатор, узел, коммутатор

4.Укажите примеры средств, которые могут использоваться для обеспечения информационной безопасности для защиты «конфиденциальности», «целостности» и «доступности».

Схема выставления баллов

Критерий оценивания	№ задания	Дескриптор	Балл
		Обучающийся	
	1	определяет, в каком диапазоне могут быть значения;	1

Объясняет назначение и представление IP-адреса		определяет, из какого количества байтов состоит;	1
Объясняет назначение системы доменных имен (DNS)	2	указывает первую часть доменного имени;	1
		указывает вторую часть доменного имени;	1
		указывает домен верхнего уровня;	1
		описывает домен верхнего уровня;	1
Описывает назначение компонентов сети (узлы, коммутаторы, маршрутизаторы)	3	указывает назначение узла	1
		указывает назначение маршрутизатора	1
		указывает назначение коммутатора	1
Объясняет значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность», «целостность» и «доступность»	4	приводит пример средств обеспечения конфиденциальности	1
		приводит пример средств обеспечения доступности	1
		приводит пример средств обеспечения целостности	1
Итого			12

Рубрика для предоставления информации родителям по итогам суммативного оценивания за раздел «Компьютерные сети и информационная безопасность»
Обучающийся _____

Критерий оценивания	Уровень учебных достижений		
	Низкий	Средний	Высокий
Объясняет назначение и представление IP-адреса	Испытывает затруднения при объяснении назначения и представлении IP-адреса ☐	Допускает ошибки при определении правильных и неправильных IP-адресов ☐	Верно объясняет назначение и представление IP адреса ☐

Объясняет назначение системы доменных имен (DNS)	Испытывает затруднения при объяснении назначения системы доменных имен (DNS) ☐	Допускает ошибки при объяснении назначения системы доменных имен (DNS) Допускает ошибки при ☐ указании составных частей доменного имени	Верно объясняет назначение системы доменных имен (DNS) ☐
Описывает назначение компонентов сети (узлы, маршрутизаторы, коммутаторы)	Испытывает затруднения при описании назначения компонентов сети ☐	Допускает ошибки при описании назначения компонентов сети ☐	Верно описывает назначение компонентов сети ☐
Объясняет значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность», «целостность» и «доступность»	Испытывает затруднения при объяснении значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность», «целостность» и «доступность» ☐	Допускает ошибки при значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность», «целостность» и «доступность» ☐	Верно объясняет значения терминов «информационная безопасность», «конфиденциальность», «целостность» и «доступность» ☐

Примеры краткосрочного планирования по учебному предмету Информатика

Из опыта работы учителя информатики ГУ СОШ№14, г.Павлодар Антоновой Алёны Аркадьевны

Раздел	Раздел 5. 10.4А Информационные системы	
ФИО педагога	Антонова А.А.	
Дата		
Класс 10А	Количество присутствующих:	Количество отсутствующих:

Тема урока	Bigdata (бигдейта)
Цели обучения в соответствии с учебной программой	10.3.1.4 оценивать положительные и отрицательные стороны использования Bigdata (бигдейта)
Ход урока	

Этап урока/время	Выполняемые действия	
1. Организационный этап.	Приветствие	
2. Формулирование темы и целей обучения:	<p><i>Введение в новую тему.</i></p> <p>На интерактивной доске презентация</p> <p><i>Вопрос классу:</i> Как вы думаете какую тему мы сегодня будем изучать?</p> <p>(К) Ученики составляют из букв два слова.</p> <p>Формулируют тему урока</p>	<p>слайд 1</p>
3. Изучение новой темы	<p>- <i>Объявление темы урока:</i> Big data.</p> <p>Объяснение материала.</p> <p><i>Знакомство с новыми терминами и определениями:</i> Big data, неструктурированные данные.</p> <p>Рассказ о признаках Big data, источниках.</p> <p><i>Действия учеников:</i> Записывают тему урока.</p> <p>Слушают, обсуждают, при необходимости задают вопросы</p> <p>Записывают в тетради определение Big data, неструктурированные данные.</p> <p>Записывают в тетради признаки Big data и источники.</p> <p>Слайд 3</p> <div data-bbox="416 1529 635 1686" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Признаки Big data</p> <ul style="list-style-type: none"> -Объем -Разнообразие -Скорость генерации -Изменчивость -Значение данных </div> <p>Слайд 4</p> <div data-bbox="651 1529 1198 1693" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Источники Big data:</p> <ul style="list-style-type: none"> -интернет – блоги, соцсети, сайты, СМИ и различные форумы; -корпоративную информацию – архивы, транзакции, базы данных; -показания считывающих устройств – метеорологические </div>	<p>слайд 2</p> <div data-bbox="1214 931 1430 1160" style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Big data — это различные инструменты, подходы и методы обработки как структурированных, так и неструктурированных данных для того, чтобы их использовать для конкретных задач и целей</p> </div>
4. Закрепление	<p>Учащихся разделить на группы по 6 способам анализа Big data.</p> <p><i>Групповая работа</i></p> <p>В группах разбирают по одному способу анализа Big data. Описывают и приводят пример схематично показать</p> <p><i>Защита постеров/презентаций</i> (Каждой группе по 1,5 минуты)</p>	

	Обсуждают. Записывают в тетради достоинства и недостатки. <i>Критерий оценивания:</i> описывает способ анализа, приводит пример <i>Дескрипторы:</i> -называет способ анализа -описывает способ анализа Рассмотреть достоинства и недостатки Big data.	
5 Рефлексия	<i>Ученики:</i> (К)Устно фронтально ответить на вопросы по презентации. Лестница успеха. <i>Учитель:</i> оцените свои достижения на этом уроке, используя лестница успеха.	
Дифференциация – как Вы планируете оказать больше поддержки? Какие задачи Вы планируете поставить перед более способными учащимися?	Оценивание – как Вы планируете проверить уровень усвоения материала учащимися?	Здоровье и безопасность Связи с ИКТ Связи с ценностями (воспитательный элемент)
Более способные учащиеся могут выступить в роли консультантов по новой теме. Помогать слабым учащимся	Ответы на вопросы - всего класса и один на один во время основной части урока. Проверка практических заданий. Активность и помощь одноклассникам.	Правила ТБ.
Рефлексия Были ли цели урока/цели обучения реалистичными? Все ли учащиеся достигли ЦО? Если нет, то почему? Правильно ли проведена дифференциация на уроке? Выдержаны ли были временные этапы урока? Какие отступления были от плана урока и почему?		Используйте данный раздел для рефлексии урока. Ответьте на вопросы о Вашем уроке из левой колонки.

Из опыта работы учителя информатики КГУ ОШ №129 Жетысуского района, г.Алматы Бекмолдаевой Асель Мырзахановны

Раздел долгосрочного плана: Облачные технологии ОГН	Школа: г Алматы, Жетысуский район Общеобразовательная школа №129
---	---

Дата:	Ф. И. О. учителя: Бекмолдаева Асель Мырзахановна		
Класс: 11 Урок 2	ОГН	Присутствов али:	Отсутствовали:
Тема урока	Применение облачных технологий в деловой сфере		
Учебные цели для достижения на этом уроке (ссылка на учебную программу)	11.1.1.1 объяснять, что такое облачные технологии;		
Цель урока	Обучающиеся будут объяснять, какими бывают облачные сервисы, где они применяются		
Критерии оценки	<p>Все обучающиеся перечисляют облачные сервисы по модели развертывания, имеют представление об их применении в разных сферах деятельности.</p> <p>Большинство обучающихся делают выводы по применениям облачных технологий в разных сферах деятельности</p> <p>Некоторые обучающиеся анализируют преимущества использования облачных сервисов</p>		
Языковые цели	<p>Обучающиеся могут:</p> <p>перечислять облачные сервисы по модели развертывания, делать выводы об их применении в разных сферах деятельности.</p> <p>Предметная лексика и терминология: Публичные – Жарияланымды – Public Частные – Дербес/Жеке меншік – Private Гибридные – Гибридты – Hybrid</p> <p>Полезная серия фраз для диалога или письма: – <i>Облако – это ...</i> – <i>Облачные сервисы по модели развертывания делятся на ...</i></p>		
Привитие ценностей	Уважение и сотрудничество прививаются на уроке через умение работать в группе, любовь к предмету, профориентация		
Межпредметная связь	Английский язык, экономика		

Предшествующие знания по теме	Данный раздел предполагает предварительные знания обучающихся по компьютерным сетям	
Ход урока		
Запланированные этапы урока	Виды запланированных упражнений на уроке	Ресурсы
Начало урока 3 мин	<p>Приветствие.</p> <p>Деление на группы: «Образование», «Экономика», «Медицина», «Логистика»</p> <p>Опрос д/з: на основе материалов сайта https://ecm-journal.ru/post/TOP-10-oblachnykh-tendencii-v-2018-godu.aspx сделайте выводы о 10 современных тенденциях в облачных вычислениях. Учащиеся сообщают свои выводы. (ФО) «Три хлопка». Похвала учителя.</p> <p>Вопросы для целеполагания: Для чего используют облачные технологии? Зачем хранить данные в облачных хранилищах?</p> <p>Выход на тему урока.</p>	<p>Карточки с названием групп</p> <p>Слайд 1</p>
Середина урока 30 мин	<p>10 мин (Г) Изучение новой темы по приему «Используйте метод «Интеллектуальная карта» («Mind maps»)). Учащиеся составляют интеллектуальную карту на ватмане, после защищают его. Работу в группе делят так, чтобы все были задействованы работой.</p>	<p>Учебник.</p> <p>Слайд 1</p> <p>Ватман, цветные маркеры</p>

5 мин (ФО) Взаимооценивание по приему «Две звезды, одно пожелание».

12 мин (Г) (ПР) учитель предлагает по названиям групп создать облако тегов на тему «Применение облачных технологий в сферах деятельности, используя онлайн-сервис Word's Cloud <https://wordsccloud.pythonanywhere.com/>

3 мин (ФО) Взаимооценивание по приему «Большой палец».

Учебник
Компьютеры,
Интернет

<https://wordsccloud.pythonanywhere.com/>

Конец
урока
5 мин

Рефлексия «Комплимент». Цель данного приема – оценить свою активность и качество работы. Обучающиеся оценивают вклад друг друга в урок и благодарят друг друга (комплимент-похвала, комплимент деловым качествам, комплимент в чувствах) и учителя за проведенный урок. Такой вариант окончания урока дает возможность удовлетворения потребности в признании личностной значимости каждого.
(И) Учитель предлагает дома провести обзор характеристик сервисов облачных технологий,

Учебник

заполнить таблицу 1.2.1 из учебника недостающими данными.		
Критерии оценивания	Дескрипторы	
Проводит обзор характеристик сервисов облачных технологий	Заполнил таблицу по описанию: правила доступа, логотип, интернет-ресурс, тарифные планы, объем хранилища, преимущества	
Дифференциация – каким способом вы хотите больше оказывать поддержку? Какие задания вы даете ученикам, способным по сравнению с другими?	Оценивание – каким способом проверять уровень усвоения материала учащимися?	Охрана здоровья и соблюдение техники безопасности
Дифференциация используется при делении на группы	Уровень усвоения оценивается во время выступлений групп. Во время работы обучающихся в группе учитель наблюдает за их работой и оценивает	С целью профилактики утомляемости на уроке предусмотрены активные виды деятельности, групповая работа

Рефлексия по уроку: «Комплимент» – сообщение другу о том, как прошел урок, оценить, насколько плодотворно он поработал на уроке	Используйте данный раздел для размышлений об уроке. Ответьте на самые важные вопросы о вашем уроке из левой колонки
Общая оценка Два аспекта, лучше всего прошедших на уроке (касательно преподавания и обучения). 1: Что могло бы подействовать тому, чтобы урок прошел еще лучше (касательно преподавания и обучения)? 1: Что я выяснил на этом уроке о классе или о достижениях/затруднениях отдельных учеников, на что обратить внимание на следующем уроке? 1:	

. Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию по предметам «История Казахстана», «Всемирная история».

Критериальная система оценивания в условиях обновления содержания образования позволит повысить способность обучающегося освоить новые знания.

Так, как оценивание осуществляется по критериям, определенными конкретными целями обучения, оценка учащимся дается по изученному материалу. Таким образом, критериальное оценивание – это процесс соотнесения реально достигнутых обучающимися результатов обучения с ожидаемыми результатами обучения на основе четко выработанных критериев.

В рамках обновленного содержания образования факт оценивания учебной деятельности учащихся по заранее определенным критериям обеспечивает прозрачность и доступность для всех участников образовательного процесса. Тем самым, каждый учащийся имеет возможность совершенствоваться, достигая определенного уровня своих возможностей по заданным критериям, и достигать ожидаемого результата по предмету.

С помощью критериев оценивания учащиеся учатся проектировать путь достижения поставленной цели, и одновременно учатся более объективно оценивать качество своей работы. В современном развитом обществе гражданину недостаточно только знать, самое главное - уметь эффективно использовать полученные знания в повседневной жизненной ситуации. Поэтому сейчас уделяется особое внимание повышению функциональной грамотности учащихся.

Основными задачами реализации критериального оценивания в рамках обновленного образования являются:

- определение уровня подготовки каждого ученика на каждом этапе учебного процесса;
- определение и отслеживание индивидуального прогресса и коррекция индивидуальной траектории развития ученика;
- мотивирование учащихся на развитие широкого спектра умений и навыков для достижения ожидаемых результатов обучения;
- дифференцирование значимости оценок, полученных за выполнение различных видов деятельности;
- обеспечение обратной связи между учителем, учеником и родителями для выявления качества усвоения учебного материала и особенностей организации учебного процесса.

Реализация данных задач осуществляется в формативных и суммативных формах оценивания учебных достижений обучающихся в соответствии с Порядком проведения текущего контроля успеваемости обучающихся по обновленному содержанию среднего образования.

Формативное оценивание является неотъемлемой частью учебного процесса и проводится учителем систематически в течении четверти.

При формативном оценивании оценка, баллы не выставляются, а обеспечивается непрерывная обратная связь между учеником и учителем.

Также, при формативном оценивании учащимся предоставляется возможность исправить свои ошибки. Это позволяет определить возможности учащихся, помочь им в достижении положительных результатов, своевременно корректировать учебный процесс.

Таким образом, формативное оценивание - это планируемый процесс, в котором результат учащегося после оценивания будет необходим учителю для коррекции метода обучения или для коррекции ученику своего обучения. Процедуры формативного оценивания представлены в схеме 3.1.

Схема 11. Процедуры формативного оценивания.

Цели обучения и ожидаемые результаты по каждому из разделов учебной программы определяют практическое содержание формативного оценивания. В деятельности учителя процесс формативного оценивания предполагает реализацию следующих этапов:

- планирование и организация формативного оценивания;
- выбор методов формативного оценивания;
- анализ результатов формативного оценивания;
- предоставление обратной связи.

В рамках обновления содержания образования для эффективного планирования формативного оценивания по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» в соответствии с потребностями обучающихся учителю предоставляется возможность самостоятельного

определения формы, содержания, частоты, а также инструментов формативного оценивания.

В связи с этим, для самостоятельной разработки заданий формативного оценивания учителю рекомендуется:

- изучить учебную программу, учебный план и провести анализ целей обучения;
- составить критерии оценивания на основе целей обучения согласно учебной программе;
- распределить критерии оценивания по уровням мыслительных навыков для обеспечения дифференцированного подхода при составлении заданий;
- составить задания в соответствии с критериями оценивания и уровнями мыслительных навыков;
- разработать к каждому заданию дескрипторы, которые описывают основные этапы его выполнения [15].

Формативное оценивание осуществляется в ходе урока, поэтому непосредственно связано с планированием урока.

Планирование занятий по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» реализуется в следующей последовательности:

- 1) Учителя руководствуются целями обучения и ожидаемыми результатами в соответствии с типовой учебной программой учебного предмета.
- 2) Составляются инструменты (критерии, дескрипторы, уровни и т. д.) позволяющие оценить достижение целей обучения.
- 3) На уроке планируются действия, обеспечивающие достижение целей обучения в соответствии с методами обучения и критериями формативного оценивания.

Критерий оценивания – признак, на основании которого производится оценка учебных достижений обучающихся.

Поэтому при составлении заданий формативного оценивания по предмету важным является определение соответствия критериев оценивания целям обучения.

Критерии разрабатываются на каждую цель обучения и отражают, что учащиеся должны знать, понимать и как уметь применять, анализировать, синтезировать и оценивать на каждом этапе.

(История Казахстана, 5 класс)

Раздел1. Жизнь древних людей на территории Казахстана

Тема: Жизнь древнейших людей

Цели обучения Критерии оценивания

5.1.1.1 описывать антропологические признаки первобытных людей;

5.1.2.1 демонстрировать жизнь и быт первобытных людей в творческой форме характеризует облик древних людей;

описывает жизнь, быт и занятие древних людей;

определяет причины становления древней родовой общины;

рассказывает о влиянии окружающей среды на жизнь и быт древних людей

Тема: Стоянки эпохи камня на территории Казахстана

5.2.3.1 знать археологические открытия казахстанских ученых;

5.2.2.1 описывать археологические памятники;

5.4.2.1 описывать орудия труда и виды оружия определяет исследования каменного века казахстанских ученых археологов;

описывает археологические памятники;

сравнивает орудия труда и виды оружия, найденные археологами

Тема: Ботайская культура

5.4.1.1 описывать занятия древних людей определяет на карте место нахождения поселения Ботай, найденного в северном Казахстане;

рассказывает о приручении ботайцами лошадей по археологическим находкам, найденным в поселении Ботай;

объясняет значимость приручения лошадей, принесшее ряд изменений в человеческую жизнь

Тема: Андроновская и Бегазы-дандыбаевская культуры

5.2.2.2 определять признаки андроновской и бегазы-дандыбаевской культур, опираясь на археологические источники;

5.2.2.5 определять вклад А. Маргулана в развитие казахстанской археологии описывает археологические находки Андроновской культуры;

определяет характерные черты Андроновской культуры;

рассказывает об археологических исследованиях академика Алькея Маргулана;

определяет особенности археологических памятников Бегазы-Дандыбайской эпохи бронзы

анализирует характерные признаки Андроновской и Бегазы – Дандыбаевской культуры

Раздел 2. Жизнь древних кочевников

Тема: Возникновение кочевого скотоводства

5.4.1.2 объяснять формирование кочевого скотоводства и земледелия;

5.2.2.6 знать о вкладе кочевников в развитие мировой цивилизации определяет основные факторы, влияющие на формирование кочевого скотоводства и земледелия;

рассказывает о вкладе кочевников в развитие мировой цивилизации;

сравнивает и объясняет виды кочевого скотоводства

Тема: Материальная культура древних кочевников

5.2.2.3 описывать особенности прикладного искусства древних племен;

5.2.2.6 знать о вкладе кочевников в развитие мировой цивилизации определяет особенности прикладного искусства кочевников;

описывает особенности жилища кочевников;

– анализирует вклад искусства кочевников в мировую цивилизацию;

составляет рассказ на тему «Особенности юрты»

Тема: Мировоззрение древних кочевников

5.2.1.2 описывать мировоззрение древних племен определяет воспитательную значимость традиций и обычаев кочевников;

описывает традиции и обычаи кочевников, живущих в настоящее время;

используя полученные знания, определяет основные изменения в раннем железном веке

Раздел 3.Саки

Тема:Археологическая находка «Золотой человек»

5.2.3.1 знать археологические открытия казахстанских ученых;

5.2.2.4 определять особенности археологической находки «Золотой человек» из Иссыкского кургана;

5.2.1.2 описывать мировоззрение древних племен знает археологические открытия казахстанских ученых;

определяет особенности развития искусства, культуры и мировоззрения сакских племен через изучение археологического памятника «Золотой человек»;

рассказывает о существовании письменности сакских племен, используя исторические источники;

составляет рассказ на тему «Золотой человек – символ независимости»

Тема: Царские курганы Шиликты и Бесшатыр

5.2.2.1 описывать археологические памятники;

5.1.2.2 объяснять особенности социальных групп;

5.2.1.2 описывать мировоззрение древних племен определяет общественное расслоение через изучение археологических памятников;

описывает Шиликтинские и Бесшатырские курганы;

приводит аргументы в пользу того, что Шиликтинские и Бесшатырские курганы являются «Царскими»;

знает о социальном расслоении сакского общества через изучение «царских курганов»

Тема: Берельские курганы

5.2.2.1 описывать археологические памятники;

5.2.1.2 описывать мировоззрение древних племен;

5.2.2.3 описывать особенности прикладного искусства древних племен

определяет особенности и отличия археологического Берельского памятника от Иссыкского и Бесшатырского кургана;

описывает прикладное искусство и мировоззрение саков через изучение археологических находок

Тема: Борьба саков против армии Александра Македонского

5.3.2.1 определять место ранних кочевников Казахстана на международной арене рассказывает о походе Александра Македонского на сакские земли через изучение исторических источников;

описывает борьбу народов против захватчиков;

определяет причину неудачного завершения похода Александра Македонского;

дает оценку воинскому искусству саков, противостоявших Александру Македонскому

Раздел 4. Усуни и кангюи

Тема: Письменные источники об усунях

5.3.1.2 объяснять формирование древних государственных объединений;

5.1.2.2 объяснять особенности социальных групп;

5.3.2.2 определять взаимоотношения первых государственных объединений на территории Казахстана с соседними странами

показывает на карте месторасположение уйсунцов;

описывает формирование государственного объединения уйсунцев;

определяет особенности развития уйсунского общества на основе китайских исторических источников;

анализирует жизнь и быт уйсунцев на основе исторических источников;

определяет влияние Шелкового Пути на политические, экономические и культурные взаимосвязи уйсунцов с соседними странами

Тема: Развитие городской культуры кангюев

5.4.2.3 объяснять возникновение Великого Шелкового пути;

5.3.2.2 определять взаимоотношения первых государственных объединений на территории Казахстана с соседними странами

объясняет на основе источников возникновение Великого Шелкового пути;

определяет общественное устройство древних племен кангюев;

показывает на карте месторасположение кангюев;

характеризует торговые связи кангюев со странами Причерноморья, Сирией, Прибалтикой, Египтом и Ираном;

определяет причины роста городской культуры у кангюев;

описывает жилище кангюев

Раздел 5. Гунны

Тема: Объединение гуннских племен

5.3.1.1 показывать расселение племенных союзов на карте;

5.3.1.2 объяснять формирование древних государственных объединений

– показывает на карте территорию государства гуннов;

описывает жизнь и быт, хозяйство гуннов на основе исторических источников;

– определяет основные факторы, приведшие к созданию государственности гуннов;

доказывает на основе исторических источников значимость наличия земельных владений у гуннов

Тема: Аттила и его завоевательные походы

5.1.1.3 показывать на исторической карте направления переселения гуннов;

5.3.2.2 определять взаимоотношения первых государственных объединений на территории Казахстана с соседними странами

показывает на исторической карте направления переселения гуннов и территорию империи Аттилы;

определяет возникновение империи гуннов на западе;

описывает взаимоотношения гуннов с другими государствами;

дает характеристику и оценку личности Аттилы на основе изучения различных источников

Таблица 43 – Критерии оценивания учебных достижений обучаемых (Всемирная история, 6 класс)

Раздел 1. Падение Римской империи

Тема: Введение. Почему Римская империя пала на Западе?

Цели обучения Критерии оценивания

6.3.1.1 знать хронологические рамки раннего, среднего, позднего средневековья и отмечать их на ленте времени;

6.3.2.1 выявлять и классифицировать причины распада Римской империи

определяет хронологические рамки раннего, среднего, позднего средневековья;

определяет рамки раннего, среднего, позднего средневековья на ленте времени;

анализирует причины распада империи

Тема: Почему в 568 году Византия направила посла к тюркскому кагану Истеми?

6.3.2.4 описывать политику дипломатии Византии на примере ее взаимоотношений с соседними государствами описывает внешнюю политику Византии применяя историческую карту;

выделяет особенности внешней политики Византийской империи с Тюркским каганатом;

анализирует взаимоотношения Византии и Тюркского каганата

Раздел 2. Феодализм

Тема: Как было построено феодальное общество?

6.1.1.1 описывать социальную структуру феодального общества;

6.1.2.1 характеризовать взаимоотношения господствующего и зависимого сословий (феодалы и крестьяне) определяет социальную структуру феодального общества;

характеризует взаимоотношения господствующего и зависимого сословий (феодалы и крестьяне)

Тема: Как архитектура и искусство городов отображают средневековое общество

6.4.1.1 характеризовать особенности развития средневековых городов, определяя роль ремесла и торговли;

6.2.2.2 определять влияние изменений в обществе на развитие искусства (архитектура, живопись) знает особенности средневекового искусства;

характеризует процесс развития культуры и искусства;

выявляет изменения в средневековом обществе на основе особенностей средневекового искусства

Раздел 3. История ислама

Тема: Какие ключевые события в истории ислама произошли в 610-1258 годы?

6.3.2.5 выявлять особенности международных отношений в период средневековых завоеваний знает основные события в Арабском халифате с 610 по 1258 год;

по карте определяет и составляет список ключевых событий в истории ислама;

выявляет особенности международных отношений в период средневековых завоеваний

Тема: Почему VIII-XII века называют «золотым веком» исламской культуры?

6.2.2.1 определять влияние религий на мировую культуру, устанавливая взаимосвязь между различными историческими событиями;

6.2.2.4 характеризовать особенности средневековой культуры Востока;

6.2.3.1 объяснять значение достижений восточных мыслителей

определяет влияние религий на мировую культуру, устанавливая взаимосвязь между различными историческими событиями;

характеризует особенности средневековой культуры Востока;

объясняет значение достижений восточных мыслителей

Раздел 4. Крестовые походы

Тема: Как крестовые походы изменили христианскую Европу и мусульманский мир?

6.3.2.6 определять причины и последствия крестовых походов на примере 1-4 походов, обозначая на карте события в их динамике;

6.2.2.1 определять влияние религий на мировую культуру, устанавливая взаимосвязь между различными историческими событиями знает причины и последствия крестовых походов;

определяет изменения в Европе и мусульманском мире после крестовых походов;

анализирует изменения, произошедшие в Европе и мусульманском мире в последствии крестовых походов

Раздел 5. Монголы

Тема: Как монголам удалось создать мировую империю?

6.3.2.5 выявлять особенности международных отношений в период средневековых завоеваний знает биографию Чингисхана;

объясняет причины побед монголов над врагами;

отмечает на контурной карте завоевания монголов с названиями и датами ключевых сражений;

анализирует причины быстрых завоеваний монголов

Раздел 6. Средневековое европейское общество в XIV веке - в первой половине XVI века

Тема: Каковы причины стремительного распространения Чумного мора?

6.2.4.1 объяснять роль знаний об окружающей среде в жизни человека

знает причины стремительного распространения эпидемии чумы в Европе;

определяет собственную позицию относительно вопроса исследования, аргументирует ее

Тема: Как образовались централизованные государства в Европе?

6.3.1.4 устанавливать связь между феодальными войнами и образованием централизованных государств знает об образовании государств Европы;

проводит анализ, результаты может записать в виде таблицы

Раздел 7. Абсолютизм на Западе и Востоке

Тема: Людовик XIV и Петр Великий: чья власть была более абсолютной?

6.3.1.3 описывать этапы развития феодального государства;

6.3.1.2 различать формы монархии в странах Запада и Востока (сословно-представительная и абсолютная);

6.3.1.6 объяснять понятия «парламент», «Генеральные штаты», «сейм», «кортесы», «Боярская Дума» для характеристики формы правления

описывает этапы развития феодального государства;

сравнивает формы монархий в странах Запада и Востока (сословно-представительная и абсолютная);

анализирует сильные и слабые стороны правителей

Тема: Почему Карл I и Осман II не смогли стать абсолютными монархами?

6.3.1.2 различать формы монархии в странах Запада и Востока (сословно-представительная и абсолютная);

6.3.1.5 сравнивать деятельность правителей разных стран для выявления особенностей политической власти определяет действия монархов, свидетельствующие о силе и слабости их абсолютной власти;

анализирует особенности политической власти монархов

Раздел 8. Торговля, ремесло и освоение мира

Тема: Каким образом Великий шелковый путь соединял Восток и Запад?

6.4.1.2 объяснять роль международной торговли и путешествий в средние века знает историю Великого шелкового пути и его роль в международной торговле.

правильно наносит на контурную карту основные направления и трассы Великого шелкового пути;

называет примеры свидетельствующие об экономических, культурных, политических связях, установленных в результате торговли по Великому шелковому пути;

делает аргументированные выводы о связях Востока и Запада благодаря Великому Шелковому пути

Тема: Как Великие географические открытия изменили мир?

6.2.4.3 определять влияние Великих географических открытий на представления о мире, фиксируя на карте основные маршруты путешественников в XV-XVI веках;

6.3.2.7 объяснять понятие «колониальная политика» (на примере завоеваний Испании и Португалии) знает причины и последствия Великих географических открытий

объясняет роль Великих географических открытий в изменении представлений людей о мире;

- определяет на карте основные направления путешественников XV-XVI веков;
- правильно наносит маршруты путешествий на контурной карте;
- оценивает положительные и отрицательные последствия Великих географических открытий

Раздел 9. Эпоха Возрождения

Тема: Как Эпоха Возрождения изменила развитие искусства?

6.2.2.3 характеризовать культуру эпохи Возрождения, устанавливая взаимосвязь с культурой античности (изобразительное искусство, скульптура);

6.2.3.2 описывать влияние идей гуманистов на развитие средневековой культуры определяет особенности искусства эпохи Возрождения;

рассказывает о творчестве Леонардо да Винчи, Рафаэля, Микеланджело;

показывает влияние идей гуманистов на развитие средневековой культуры

Тема: Как обогатил мировую культуру Восточный Ренессанс?

6.2.3.2 описывать влияние идей гуманистов на развитие средневековой культуры;

6.2.2.4 характеризовать особенности средневековой культуры Востока показывает вклад представителей Восточного Ренессанса в мировую культуру;

определяет сходства и различия между Восточным и Западным Ренессансом

Раздел 10. Реформация

Тема: Как протест Мартина Лютера изменил Европу?

6.2.1.1 определять причины изменения роли религии в мировоззрении человека и в общественной жизни; 6.2.1.2 объяснять понятия «гуманизм», «реформация», «протестантизм», «лютеранство», «кальвинизм», «контрреформация», «иезуитский орден» в контексте исторических процессов

знает что такое реформация;

определяет причины изменения роли религии в мировоззрении человека;

анализирует особенности реформации в разных странах

Раздел 11. Научная революция

Тема: Насколько оригинальной была теория Коперника?

6.2.4.2 определять значение научных открытий о строении Вселенной в период позднего средневековья для последующего развития естественных наук;

6.2.4.1 объяснять роль знаний об окружающей среде в жизни человека определяет значение научных открытий о строении Вселенной в период позднего средневековья для последующего развития естественных наук;

доказывает роль знаний об окружающей среде в жизни человека

Рекомендованные критерии оценивания являются примерными, т.е. учителя могут составлять свои критерии, связанные с темой и учебными целями с учетом возрастных и психологических особенностей обучающихся.

Задания формативного оценивания составляются в соответствии с уровнями мыслительных навыков и критериями оценивания, сформулированными согласно целям обучения. Также, составляются дескрипторы, отражающие деятельность учащихся при выполнении заданий по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история». Дескрипторы к заданиям должны быть ясными и точными, чтобы решение учителя при оценивании было объективным. Дескрипторы позволяют определить, на каком этапе выполнения задания обучающийся испытывает трудности. Выявленные трудности позволяют формулировать конструктивную обратную связь с обучающимся и определять необходимый объем программного материала для повторного изучения. Виды заданий для формативного оценивания представлены следующей схеме

Примеры заданий на определение соответствия по предмету «История Казахстана». 5класс

Раздел: Жизнь древних людей на территории Казахстана

Тема: Стоянки эпохи камня на территории Казахстана

Цель обучения 5.2.3.1 знать археологические открытия казахстанских ученых

Критерий оценивания Определяет труды казахстанских ученых археологов

Уровень мыслительных навыков Знание;

Понимание

Задание:

Приведите в соответствие казахстанских ученых-археологов и их открытия

1 Алпысбаев Хасан Алпысбайұлы А Известен открытием ранних палеолитических памятников Западного, Восточного и Центрального Казахстана. Археолог, исследовавший стоянку Шакпак-ата в Мангистауском регионе.

2 Медоев Алан Георгиевич

В Основные научные труды этого ученого посвящены изучению эпохи палеолита в Казахстане и прилегающих к нему регионах. Ученый является одним из исследователей, открывших всемирно известные древние памятники расположенные на территории Казахстана

(Кызылтау, Саяк, Шоктас, Кошкорган, Эмба, Узень, т. б.).

3 Таймагамбетов Жәкен Кожаметулы

С С его именем связано открытие первого палеолитического памятника Казахстана. В 1950-1960 годах он открыл ряд палеолитических стоянок, таких как Бориказган, Танирказган в окрестностях Каратау и обнаружил множество орудий труда.

Дескриптор: Обучающийся:

- определяет открытия Х. Алпысбаева ;
- определяет открытия А. Медоева;
- определяет открытия Ж. Таймагамбетова

Таблица 45. Образец заданий по предмету «История Казахстана». 7 класс
Раздел: Казахско-джунгарские войны

Тема: Организация единого народного ополчения

Цель обучения 7.3.1.2- анализировать внутреннее политическое положение Казахского ханства

Критерий оценивания анализирует виды оружия, боевые способности и методы в казахском обществе

Уровень мыслительных навыков навыки мышления высокого уровня

Задание:

С помощью «ПОПС формулы» сделайте вывод о вооружении и боевых способностях казахов.

«Я думаю ...»

«Потому что...»

«В качестве доказательства приведу следующие примеры ...»

Дескриптор

Обучающийся:

- По данному заданию высказывает свои мысли
- По данному заданию объясняет
- Данное задание аргументирует фактами

Систематическое выполнение заданий формативного оценивания позволяет учащимся эффективно оценивать свою работу, развивать самообразование. При проведении формативного оценивания обучающимся предоставляется обратная связь. Обратная связь используется на различных этапах урока и позволяет учителю осуществлять непрерывное взаимодействие с обучающимися, в результате которого происходит корректирование и дальнейшее планирование процесса обучения.

Таким образом, формативное оценивание – вид оценивания, которое проводится в ходе повседневной работы в классе, является текущим показателем успеваемости обучающихся, обеспечивает оперативную взаимосвязь между обучающимся и учителем в ходе обучения, обратную связь между учеником и педагогом и позволяет совершенствовать образовательный процесс.

В соответствии с типовыми правилами (приказ №125 от 18.03.2008 г. МОН РК с внесенными дополнениями приказом №47 от 09.02.2018г.) проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся, устанавливающими нормы проведения формативного и сумативного оценивания, осуществляется следующее:

Формативное оценивание проводится для мониторинга достижений обучающимися целей обучения и дальнейшего выстраивания дифференцированной работы на уроке, включая итоги выполненной домашней работы и рекомендации педагога в письменной форме (в тетрадях или дневниках) или устно.;

- При формативном оценивании педагог самостоятельно определяет количество обучающихся и частоту предоставления обратной связи;
- Результаты формативного оценивания не требуют распечатывания и дальнейшего хранения;
- Предоставление результатов формативного оценивания осуществляется на выполненных работах обучающихся.

Суммативное оценивание проводится для определения и фиксирования уровня усвоения содержания учебной программы за определенный период обучения. Суммативное оценивание – вид оценивания, которое проводится по завершении определенного учебного периода (четверть, учебный год), а также изучения разделов в соответствии с учебной программой. Результаты суммативного оценивания используются учителями для планирования учебного процесса, рефлексии и улучшения собственной практики преподавания. Процедуры суммативного оценивания за раздел представлены в схеме 3.3.

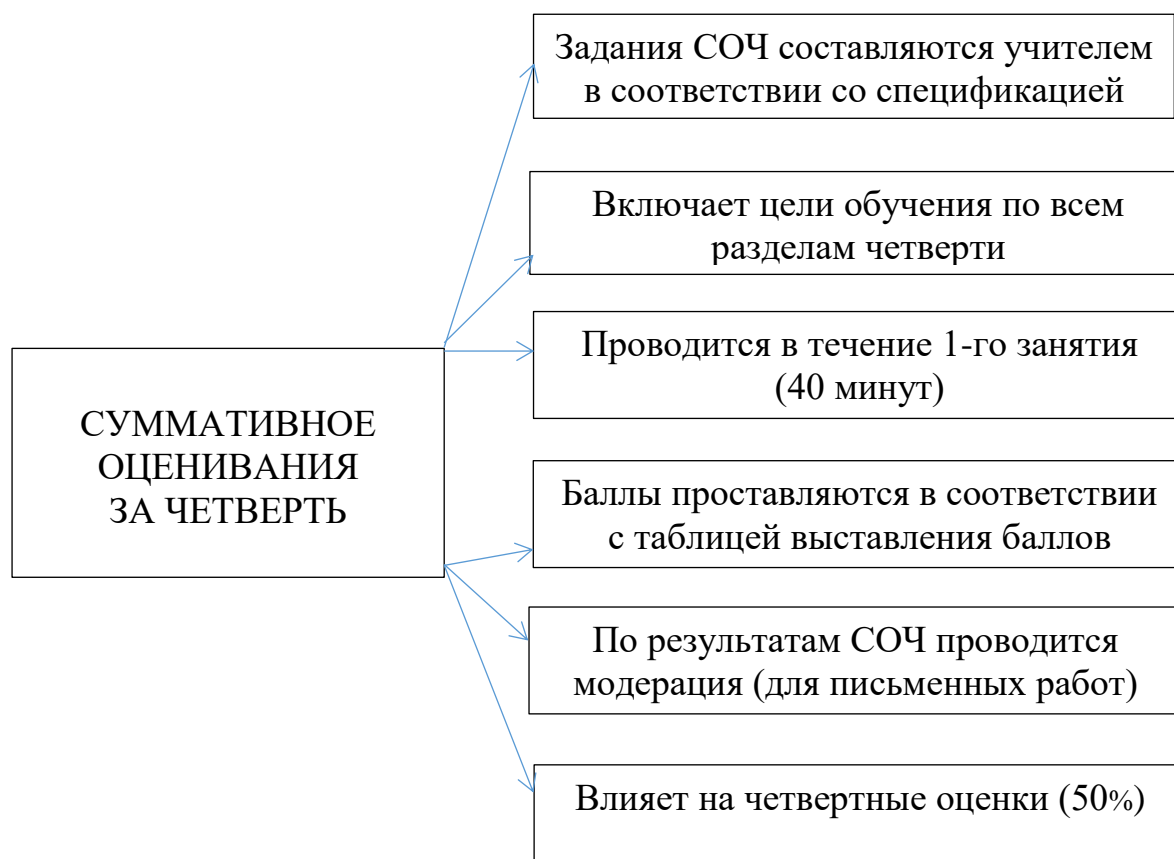

Схема 12.Процедуры суммативного оценивания за раздел

Составление заданий суммативного оценивания за разделы осуществляется учителем с учетом содержания и уровня сложности пройденного программного материала. Задания суммативного оценивания разрабатываются в соответствии с целями обучения, критериями оценивания и уровнями мыслительных навыков. Также при реализации процедуры суммативного оценивания за разделы рекомендуется обратить внимание на составление дескрипторов, описывающих каждый шаг выполнения заданий. Потому что,

описание каждого этапа выполнения задания через дескриптор позволяет учителю определять навыки и умения, вызывающие затруднения у учащихся, а также планировать и корректировать учебный процесс.

В соответствии с типовыми правилами (приказ №125 от 18.03.2008 г. МОН РК с внесенными дополнениями приказом №47 от 09.02.2018г.) проведения текущего контроля успеваемости, промежуточной и итоговой аттестации обучающихся, устанавливающими нормы проведения формативного и суммативного оценивания, осуществляется следующее:

- по результатам суммативного оценивания за раздел/сквозную тему (далее - СОР) обучающимся выставляются баллы, которые учитываются при оценивании учебных достижений за четверть;
- максимальный балл за СОР, форма (контрольная, практическая или творческая работа, проект, устный опрос, эссе), урок проведения СОР и время на выполнение СОР не регламентируются;
- при учебной нагрузке 1 час в неделю СОР проводится не более двух раз в четверти;
- разделы/сквозные темы объединяются с учетом специфики тем и количества целей обучения при изучении трех и более разделов/сквозных тем в четверти;
- допускается проведение суммативного оценивания за четверть не более трех в один день с учетом уровня сложности учебных предметов. Они не проводятся в последний день завершения четверти;
- задания суммативного оценивания выполняются обучающимися и содержат пройденный ими материал в соответствии с Типовыми учебными программами по учебным предметам.

Данными дополнениями рекомендуется руководствоваться при реализации суммативного оценивания по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история».

Количество суммативного оценивания по разделу по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» дается на учебный год по 5-9 классам в соответствии с учебной программой в инструктивно-методической письме. В соответствии с вышеуказанными рекомендациями учителю предоставляется возможность самостоятельно разработать инструменты оценивания. Для этого в помощь учителю предлагается следующий алгоритм:

- 1) изучить учебную программу и цели обучения за раздел/сквозную тему;
- 2) определить те критерии оценивания в соответствии с целями обучения, которые будут проверяться в суммативном оценивании, и соотнести их с уровнями мыслительных навыков;
- 3) составить одно или несколько заданий, охватывающих содержание целей обучения, проверяемые критерии и соответствующий уровень мыслительных навыков;
- 4) составить дескрипторы к каждому заданию;
- 5) составить рубрики (описание уровней в соответствии с критериями оценивания) к суммативному оцениванию за раздел/сквозную тему для

предоставления результатов суммативного оценивания обучающимся и их родителям.

В следующей таблице представлены суммативные контрольные задания, разработанные учителем истории Кандыгаашской городской СОШ №4 Кадиркуловой Ф. Н. по разделу учебного предмета «Всемирная история» для 6 класса.

Таблица 46 – Суммативные задания оценивания по разделу «Падение Римской империи»

Тема	Введение. Почему Римская империя пала на Западе?	
Цели обучения:	6.3.1.1	знать хронологические рамки раннего, среднего, позднего средневековья и отмечать их на ленте времени
	6.3.2.1	выявлять и классифицировать причины распада Римской империи
	6.3.2.4	описывать политику дипломатии Византии на примере ее взаимоотношений с соседними государствами
Критерий оценивания:	<i>Обучающийся</i>	
	– Знает хронологические рамки раннего, среднего, позднего средневековья и отмечает на ленте времени	
	– Классифицирует причины распада римской империи	
Уровень мыслительных навыков	– Характеризует дипломатическую политику Византии с его отношения соседними странами	
	Знание, понимание, применение	
Время выполнения	20 мин	
Задание		
1.Найдите описание раннего, среднего, позднего средневековья и определите хронологические рамки в заданиях:		
<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 200px; margin: 0 auto;"> Феодализм распадался и начало зарождаться капиталистическое производство </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 200px; margin: 0 auto;"> Крестьяне стали полностью зависимыми от феодалов. Они арендовали землю у них и собирали урожай </div>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; width: 200px; margin: 0 auto;"> Появились крупные землевладельцы. Феодалы полностью подчинили себе крестьян </div>
<div style="border: 1px solid black; width: 200px; height: 30px; margin: 0 auto;"></div>	<div style="border: 1px solid black; width: 200px; height: 30px; margin: 0 auto;"></div>	<div style="border: 1px solid black; width: 200px; height: 30px; margin: 0 auto;"></div>
2. Классификация причин распада Римской империи::		
Политические		
Социальные		
Экономические		

С религиозной точки зрения			
3. Охарактеризуйте международные отношения Византии:			
<div style="border: 1px solid black; width: 200px; height: 40px; margin: 0 auto; text-align: center; padding: 5px;">Византия</div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 20px;"> <div style="width: 30%;"></div> <div style="width: 30%;"></div> <div style="width: 30%;"></div> </div>			
С Киевской Русью	Тюркским каганатом	С соседними странами	

Критерий оценивания	Задание №	Дескрипторы	Балл
		<i>Обучающийся</i>	
Критерий оценивания Определяет хронологические рамки ранних, средних, поздних средневековья	1	Находит описание древнего средневековья и определяет хронологические рамки	1
		Находит описание средневековья и определяет хронологические рамки	1
		Находит описание позднего средневековья и определяет хронологические рамки	1
Определяет и классифицирует причины распада Римской империи	2	Может написать политическую причину распада Римской империи	1
		Может написать социальную причину распада Римской империи	1
		Может написать экономическую причину распада Римской империи	1
		Может написать причину распада Римской империи с политической точки зрения	1
	4	Описывает связь Византии с Киевской Русью	1
		Описывает связь Византии с Тюркским каганатом	1
		Описывает связь Византии с соседними странами	1
Итого			10

Задания, выполненные в суммативном оценивании по предметам «История Казахстана», «Всемирная история», должны быть понятными обучающимся и стимулировать дальнейшее обучение. Хотя в суммативном оценивании по разделу не обязательно предоставлять обратную связь, учитель должен понимать, что ее предоставление (например, рубрика) влияет на продвижение обучения.

Обратная связь должна содержать информацию о достигнутом уровне учебных достижений обучающихся. Форму информирования обучающихся и родителей учитель определяет самостоятельно. Рекомендуется предоставлять данную информацию в форме рубрики. Рубрика составляется по итогам суммативного оценивания за раздел и отражает уровень учебных достижений в соответствии с критериями оценивания. При ознакомлении обучающихся с результатами суммативного оценивания за раздел можно предоставить работу обучающегося и рубрику с пометками об его уровне учебных достижений.

В соответствии с указанными процедурами суммативного оценивания за четверть представляются задания, разработанные учителем истории Кандыгаашской городской СОШ №4 Кадиркуловой Ф. Н. по предмету «Всемирная история» для 6 класса:

I. Структура суммативного оценивания. При суммативном оценивании за четверть используются различные задания: вопросы с множественным выбором и вопросы, требующие краткого/полного ответа. В вопросах с множественным выбором обучающиеся выбирают правильный ответ из предложенных вариантов ответов. На вопросы, требующие краткого ответа, обучающиеся отвечают в виде слов или предложений. По вопросам, требующим полного ответа, обучающиеся анализируют мнения ученых в области естествознания.

II. Описание суммативных заданий оценивания за IV четверть:

Раздел	Проверяемая цель	Уровень навыков мышления	Количество заданий*	Задание №	Виды заданий*	Время выполнения, мин*	Баллы*	Баллы по разделу
Падение Римской империи	6.3.2.3 Охарактеризовать внутреннюю политику Византии, выявить и классифицировать причины его долголетия	Применение	1	1	КО	6	3	3
Феодализм	6.1.1.1 Описание социальной структуры феодального общества	Применение	1	2	КО	5	4	

	6.1.2.1 Описание взаимодействия господствующих и подчиненных (феодалов и крестьян)	Применение	1	3	КО	5	3	7
История исламской религии	6.2.2.4 Дать характеристику особенностям средневековой культуры Востока	Применение	1	4	КО	12	6	10
	6.2.3.1 Разъяснение значимости достижений восточных мыслителей	Навыки высокого уровня	1	5	ПО	12	4	
Всего:			5			40	20	20
Примечание: * - разделы, в которые можно внести изменения								

Задания суммативного оценивания разрабатываются с учетом предоставления всем учащимся равных возможностей оценивания.

По учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история» содержание учебной программы по 5-9 классам приведено в долгосрочном плане, который служит основой для разработки заданий формативного и суммативного оценивания по предметам.

Учебный план разрабатывается для планирования долгосрочных, среднесрочных, краткосрочных целей. В долгосрочных планах отражаются: общие принципы развития образования (концепция её развития); главное направление и программы развития; содержание и последовательность осуществления важнейших мероприятий, обеспечивающих достижение поставленных образовательных целей. В долгосрочный план включаются цели обучения на один учебный год.

В среднесрочных планах даются рекомендации для учителя по проведению занятий по темам и разделам, по организации деятельности обучающихся на уроках, включены также рекомендованные ресурсы (интернет, тексты, упражнения, видео-и аудиоматериалы и др.). Учитель имеет возможность варьировать и изменять виды заданий с учетом индивидуальных особенностей и уровня успеваемости обучающихся.

Среднесрочное планирование конкретизирует ориентиры, определенные долгосрочным планом. В среднесрочных планах разрабатываются основные задачи на определенный период. В них отражаются темы обучения на каждую четверть или раздел. Распределение часов внутри разделов также можно варьировать по усмотрению учителя

Краткосрочный план, или план урока по учебному предмету «История Казахстана», «Всемирная история» составляется учителем самостоятельно по примерному шаблону, представленному в конце среднесрочного плана. При разработке краткосрочного плана учителю рекомендуется обратить внимание на дифференцированный подход к обучению и учитывать индивидуальные особенности детей. Краткосрочное планирование урока помогает учителю более эффективно достичь учебных целей. Для этого учителю необходимо особенно тщательно отбирать учебный материал и правильно подбирать виды деятельности. После каждого урока учителю необходимо провести анализ урока (рефлексию) для того, чтобы выявить возникшие трудности при освоении учебного материала обучающимися.

При составлении краткосрочного плана учитель может руководствоваться следующими рекомендациями:

- при организации урока необходимо руководствоваться целями, указанными в учебной программе и в учебном плане;
- следует детализировать формулирование целей урока (по принципу S.M.A.R.T.), то есть ставить конкретные, измеримые, достижимые цели;
- на уроке должны быть организованы все виды деятельности, включенные в среднесрочный план;
- при необходимости следует дополнить виды деятельности по усмотрению самого учителя[16].

Предоставляются следующие рекомендации по разработке краткосрочных планов по учебным предметам «История Казахстана», «Всемирная история»:

Необходимо заранее определить цели обучения для основной части урока. В рамках учебного предмета сформировать словарный запас учащихся, научить правильно использовать лексику и термины по предмету. Учесть четкость вопроса, поставленного индивидуальному ученику/ паре/ группе. Наглядные пособия (ресурсы, материалы), используемые на уроке, должны быть постоянно доступны и разработаны правильно.

Кроме того, межпредметная связь с предыдущими или другими уроками, активное стимулирование учащихся к занятиям с помощью заранее запланированных вопросов, выявление ошибок и исправление неправильного понимания учащихся направляют учащихся на систематическое выполнение заданий.

При организации групповой работы рекомендуется эффективно использовать задачи, упражнения и ресурсы, методы дифференциации, повышающие интерес учащихся. При работе в парах или индивидуально учащимся класса рекомендуется дать взаимосвязанные (аналогичные) задания, упражнения или проблемные вопросы, необходимо учитывать стимулирование сотрудничества и обсуждение между учащимися. В ходе обсуждения со всеми в

классе рекомендуется прививать учащимся навыки объяснения своих заданий. Также предлагается помочь учащимся формулировать общие выводы из приведенных на уроке примеров, помочь связать его с другой работой и обсудить дальнейшие действия.

Образцы краткосрочного плана разработанные учителями общеобразовательных школ по данным учебным дисциплинам, приводятся в конце (приложение) настоящих методических рекомендаций.

Заключение

Содержание обучения должно рассматриваться как средство развития личности, а не как самодовлеющая цель школы. Обучение должно вести к обобщенным знаниям, умениям и навыкам и способам мышления

Познавательный интерес – один из компонентов учебной мотивации, а она, в свою очередь обеспечивается за счет деятельностного подхода, активных форм обучения, где у обучающихся есть возможность проявить умственную самостоятельность и инициативность. При использовании инновационных технологии (групповая работа, метод проектов, коммуникативная технология, дебаты, диспуты и др.) обучающиеся учатся оказывать помощь друг другу, у них формируются личностные, познавательные и регулятивные универсальные учебные действия.

Результатами применения инновационных технологии является общение учащихся с людьми других культур, реализующееся в учебном цикле в форме авторских текстов. Каждый ученик со своими, присущими именно ему особенностями мышления, может занять свою культурную позицию. Происходит осознание ценности собственного «Я», развитие личностной рефлексии, многомерное освоение учебного материала. Результаты мониторинга образовательной результативности уроков свидетельствуют, что учащиеся проявляют умение действовать согласованно при решении проблемных вопросов, говорить и быть понятыми, доказательно отстаивать свою позицию. Выросло творческое мышление, сформированы интеллектуальные умения, анализ, синтез, сравнение. Ученик формируется как личность, свободно живущая в ситуации диалога культур государств и цивилизаций.

При обновленном содержании обучения цель урока формируется не в привычной триаде «обучение-развитие-воспитание», а с помощью пары понятий «уметь-знать».

Использование данных методических рекомендаций способствует:

- формированию у обучающихся определенных знаний, умений и навыков для осуществления учебной, информационной деятельности с компьютерной техникой;
  - развитию учебных, информационных и коммуникативных компетентностей;
  - развитию наглядно-образного, интуитивного, креативного, творческого типов мышления;
  - поддержанию мотивации применения информационных технологий в учебной деятельности;
  - развитию эстетического восприятия любых объектов;
  - формированию умений принимать оптимальное решение или находить варианты решения в сложной ситуации;
  - развитию умений осуществлять экспериментальную деятельность;
  - развитию пространственного воображения.
- использованию возможности применения технологии проектирования в сочетании с ИКТ и технологией личностно-ориентированного обучения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. «О внесении изменений и дополнений в приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 8 ноября 2012 года № 500 "Об утверждении типовых учебных планов начального, основного среднего, общего среднего образования Республики Казахстан» приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 26 марта 2021 года № 125.
2. «Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования» Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604.
3. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 года «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции».
4. Типовая учебная программа по предмету «Информатика» для 10-11 классов естественно-математического направления уровня общего среднего образования по обновленному содержанию Министерства образования и науки Республики Казахстан от 7 марта 2019 года №105, Приложение 15
5. Типовая учебная программа по предмету «Информатика» для 10-11 классов общественно-гуманитарного направления уровня общего среднего образования по обновленному содержанию Министерства образования и науки Республики Казахстан от 7 марта 2019 года №105, Приложение 16
6. Типовая учебная программа по учебному предмету «Всемирная история» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию
7. Типовая учебная программа по учебному предмету «История Казахстана» для 5-9 классов уровня основного среднего образования по обновленному содержанию
8. Типовая учебная программа по учебному предмету «Познание мира» для 1-4 классов уровня начального образования
9. Аймауытов Ж. Психология. – Алматы: Рауан, 1995. – 308 б.
10. Андреев А.А. Введение в дистанционное обучение: учебно-метод. пособие. – М., 2007.
11. Андреев, А. А. Дистанционное обучение: Сущность, технология, организация / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. — Москва: МЭСИ, 1999. — 196 с. — Текст: непосредственный. Андреев, А. А.
12. Андюсев Б.Е. Кейс-метод как инструмент формирования компетентностей
13. Ахметова «М.Мэтин лингвистикасы». Орал-2008.
14. Байтұрсынов А. Тіл тағылымы. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 448 б.
15. Балясникова Т.А. Применение Кейс-технологии при подготовке учащихся к ЕГЭ (часть С) М. Планета 2011г.
16. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
17. Власова Н.В. Современные образовательные технологии в контексте новых федеральных государственных образовательных стандартов [Текст] / Н.В.Власова // Теория и практика образования в современном мире: материалы

- междунар. заоч. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г.). <http://www.moluch.ru/conf/ped/archive/21/1848/>
18. Гиголаева, А. Т. Особенности преподавания русского языка дистанционно / А. Т. Гиголаева, Н. С. Химичева, Я. В. Чумакова, Ю. П. Колесникова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020. — № 29 (319). — С. 136-139. — URL: <https://moluch.ru/archive/319/72611/> (дата обращения: 24.08.2020).
  19. Дистанционное обучение <http://ru.wikipedia.org/>.
  20. Кейс-технологии как средство формирования ключевых компетенций учащихся на уроках русского языка и литературы. <http://nsportal.ru/sites/default/files/2012/12>
  21. Кейс-технологии как условие активизации самостоятельной работы (<http://festival.1september.ru/articles/512028/>)
  22. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2017 жылғы 12 сәуірдегі «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы.
  23. «Қазақстан тарихы» пәні бойынша оқу жоспары. 9-сынып. 2018.
  24. Лернер И.Я. Развитие мышления учащихся в процессе обучения истории. Пособие для учителей. М.: Просвещение, 1982. 191 с. http://www.bim-bad.ru/docs/lerner_i_ja_development.pdf
  25. Методические рекомендации по оценке учебных достижений обучающихся 10-11 классов общеобразовательных школ РК по программам обновленного содержания образования, Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, Нур-Султан, 2019
  26. Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов. Астана. НАО. 2014
  27. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2017
  28. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Учебное пособие/ авт. Е.С.Полат др., Москва, 2009. 65-81 с
  29. Ногайбаева Г., С.Жумажанова. «Развитие STEM-образования в мире и Казахстане» \\ «Білімді ел - Образованная страна» №20 (57), 25.10.2016ж.
  30. Работа с фотографиями. <http://urokiistorii.ru/article/2230>
  31. Развитие навыков исторического мышления на основе исторических концептов. Методическое пособие/авт.-сост.:З. Шегенова. А.Жанисов. – Астана, 2015 г.
  32. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ: Учебно-метод. Пособие. / Под ред. О.И.Можаевой, А.С.Шилибековой, Д.Б.Зиеденовой. – Астана: АОО «НИШ», 2016. – 12-33 с.
  33. Руководство по критериальному оцениванию для учителей основной и общей средней школ. АОО НИШ «Назарбаев Интеллектуальные школы» Учебно-методическое пособие. Астана, 2017.
  34. Сабойдалова М. А. Использование активных и интерактивных методов обучения на уроках «Информатики и ИКТ» [Текст] // Педагогика сегодня: проблемы и решения: материалы Междунар. науч. конф. (г. Чита, апрель 2017 г.). — Чита: Издательство Молодой ученый, 2017. - С. 120-124.

35. Система критериального оценивания учебных достижений учащихся. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. Ы.Алтынсарина, 2013. – 80 с. 2. Кохаева Е. Н. Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие /Е. Н. Кохаева. – Астана: АОО «Назарбаевские Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. – 66 с.
36. Урмашев Б. А. Критериалды бағалау технологиясы. Алматы: «ССК» баспасы, 2016,- 140 б
37. «Фишбоун» әдісі. <http://pedsovet.su/metodika/priemy/5714>
38. Шегенова. А.Жанисов. З. «Проблемы и перспективы школьного исторического образования в условиях обновления содержания среднего образования» №3.,2016г.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Форма

(наименование организации образования)

Краткосрочный (поурочный) план

(тема урока)

Раздел		
Ф.И.О (при его наличии) педагога		
Дата		
Класс	Количество присутствующих	Количество отсутствующих
Тема урока		
Цели обучения в соответствии с учебной программой		
Цели урока		

Ход урока

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы

СОДЕРЖАНИЕ

Введение	3
1. Особенности типовых учебных программ	5
2. Формы и методы организации обучения	74
3. Изучение учебных предметов при дистанционном обучении	147
4. Методические рекомендации по разработке краткосрочных планов и критериальному оцениванию	179
Заключение	272
Список литературы	273
Приложение	276

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО МЕТОДИКЕ И ТЕХНОЛОГИИ
ОБУЧЕНИЯ УЧЕБНЫМ ПРЕДМЕТАМ «ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ», «ҚАЗАҚ
ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ» В 5-11 КЛАССАХ, «РУССКИЙ ЯЗЫК»,
«РУССКИЙ ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРА», «РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА»,
«ГЕОМЕТРИЯ», «ИНФОРМАТИКА», «ИСТОРИЯ КАЗАХСТАНА»,
«ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ», «ОСНОВЫ ПРАВА» В 10-11 КЛАССАХ**

Подписано в печать 15.06.2021 г. Формат 60×84 1/16.

Бумага офсетная. Печать офсетная.

Шрифт Times New Roman. Усл. п.л. 17,3.